

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵ՛Ք

ԼԵՆԻՆՅԱՆ ՈՒՂԻՈՎ

2·1981

Մեր հեղինակներին

«Լենինյան ուղիով» ամսագրի խմբագրությունը խնդրում է հոդվածներ ուղարկելիս ճշտորեն պահպանել հետևյալ կանոնները. տեսական բնույթի հոդվածները՝ 18 մեքենագրական էջից ոչ ավելի, պրակտիկ աշխատանքը և առաջավոր փորձը լուսաբանող հոդվածները՝ 8—10, նամակներն ու թղթակցությունները՝ 4—6, գրախոսականները և մամուլի տեսությունները՝ 6—8 էջ:

Անդրկովկասի ու Հայաստանի հեղափոխական շարժման թեմաներով գրված և Հայաստանում մարքսիզմ-լենինիզմի տարածմանը նվիրված հոդվածները պետք է ունենան ռուսերեն ամփոփում՝ 8 տողի չափով:

Հոդվածները պետք է մեքենագրված լինեն երկու ինտերվալով, երկու օրինակից, հեղինակի կողմից ստորագրված՝ նշելով հեղինակի լրիվ անունը, հայրանունը և ազգանունը, հասցեն, աշխատանքի վայրն ու հեռախոսի համարը: Խմբագրությանը հանձնված հոդվածներից մեկը պետք է լինի մեքենագրվածի առաջին օրինակը: Հոդվածում անհրաժեշտ է ցույց տալ մեջբերումների և թվական տվյալների աղբյուրները:

Մարքսիզմ-լենինիզմի կլասիկների, կուսակցության և սովետական պետության ղեկավարների, միջազգային բանվորական ու կոմունիստական շարժման ականավոր գործիչների աշխատություններից, պաշտոնական փաստաթղթերի ժողովածուներից վերցված քաղվածքները, վկայակոչումները պետք է լինեն երկերի հատորյակների կամ աշխատությունների հայերեն, իսկ եթե այդպիսիք չկան՝ ռուսերեն վերջին հրատարակությունից:

Տեսական և գիտական բնույթի հոդվածների վերջում պարտադիր է նշել օգտագործված աղբյուրների համառոտ ցանկը:

Սույն պահանջները խախտողների հոդվածները չեն տպագրվի: Ներկայացված հոդվածն անհետևանք կմնա, եթե այն ամբողջովին կամ հատվածներով հրապարակված լինի մամուլի և ինֆորմացիայի որևէ օրգանում:

Խմբագրությանն ուղարկված հոդվածները չեն վերադարձվում:

ԼԵՆԻՆՅԱՆ ՈՒՂԻՈՎ

2

ՓԵՏՐՎԱՐ, 1981

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է 1922 Թ.

ИЗДАЕТСЯ С 1922 Г.

Выходит один раз в месяц на армянском языке

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏԿՈՄԻ ՏԵՍԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

«ЛЕНИНЯН УГИОВ» («По ленинскому пути») — **теоретический и политический журнал ЦК КП Армении**

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

ԵՐԵՎԱՆ ✦ ՀԿԿ ԿԵՆՏԿՈՄԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

С О Д Е Р Ж А Н И Е

ԻՆՖՈՐՄԱՑԻՈՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ XXVII ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

1981 թվականի հունվարի 22—24-ը տեղի ունեցավ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցության XXVII համագումարը:

Համագումարը լսեց Հայաստանի կոմկուսի Կենտրոնական կոմիտեի հաշվետվությունը, որով հանդես եկավ ՀԿԿ Կենտկոմի առաջին քարտուղար ընկ. Կ. Ս. ԴԵՄԻՐՃՅԱՆԸ:

Համագումարը լսեց նաև Հայաստանի կոմկուսի վերստուգիչ հանձնաժողովի հաշվետվությունը (զեկուցող՝ հանձնաժողովի նախագահ ընկ. Գ. Ս. ՓԱՀԼԵՎԱՆՅԱՆ):

Այնուհետև ծավալվեց մտքերի փոխանակություն Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի հաշվետվության և Հայաստանի կոմկուսի վերստուգիչ հանձնաժողովի հաշվետվության շուրջ:

ՀԿԿ համագումարի քննարկմանն էր դրված նաև Սովետական Միության կոմունիստական կուսակցության XXVI համագումարին ներկայացվող «ՍՍՀՄ տնտեսական ու սոցիալական զարգացման 1981—1985 թվականների և մինչև 1990 թվականն ընկած ժամանակաշրջանի հիմնական ուղղությունները» ՍՄԿԿ Կենտկոմի նախագծի մասին զեկուցումը, որով հանդես եկավ Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների խորհրդի նախագահ ընկ. Ֆ. Տ. ՍԱՐԳՍՅԱՆԸ:

Զեկուցման շուրջը ծավալվեց մտքերի փոխանակություն:

Զեկուցման վերաբերյալ համագումարն ընդունեց բանաձև, միահամուռ հավանություն տալով ՍՄԿԿ Կենտկոմի ՍՄԿԿ Կենտկոմի նախագծի մասին փաստաթղթին:

Համագումարը միաձայն ընտրեց Հայաստանի կոմկուսի ղեկավար օրգաններ՝ Կենտրոնական կոմիտե, վերստուգիչ հանձնաժողով: Ընտրվեցին Սովետական Միության կոմունիստական կուսակցության XXVI համագումարի պատգամավորներ:

Հայաստանի կոմկուսի XXVII համագումարի պատգամավորները հսկայական ոգևորությամբ ընդունեցին ողջույնի նամակ՝ Սովետական Միության կոմունիստական կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեին, ՍՄԿԿ Կենտկոմի գլխավոր քարտուղար, ՍՍՀՄ Գերագույն սովետի նախագահության նախագահ ընկեր Լեոնիդ Իլյիչ Բրեժնևին:

Եզրափակման ճառով համագումարում հանդես եկավ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեի առաջին քարտուղար ընկ. Կ. Ս. ԴԵՄԻՐՃՅԱՆԸ:

ԻՆՖՈՐՄԱՑԻՈՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ ՊԼԵՆՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

1981 թվականի հունվարի 24-ին տեղի ունեցավ Հայաստանի կոմկուսի XXVII համագումարում ընտրված Կենտրոնական կոմիտեի պլենումը:

Պլենումը Հայաստանի կոմունիստական կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեի առաջին քարտուղար ընտրեց ընկ. Կ. Ս. ԴԵՄԻՐՃՅԱՆԻՆ:

Պլենումը Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի երկրորդ քարտուղար ընտրեց ընկ. Գ. Ն. ԱՆԴՐԵԵՎԻՆ:

Պլենումը Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի քարտուղարներ ընտրեց ընկ. ընկ. Հ. Մ. ՌՍԿԱՆՅԱՆԻՆ, Վ. Բ. ՂԱԼՈՒՄՅԱՆԻՆ, Կ. Լ. ԴԱԼԼԱՔՅԱՆԻՆ, Կ. Հ. ՂԱՄԲԱՐՅԱՆԻՆ:

Պլենումը Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի բյուրոյի անդամներ ընտրեց ընկ. ընկ. Կ. Ս. ԴԵՄԻՐՃՅԱՆԻՆ, Գ. Ն. ԱՆԴՐԵԵՎԻՆ, Կ. Լ. ԴԱԼԼԱՔՅԱ-
ՆԻՆ, Վ. Բ. ՂԱԼՈՒՄՅԱՆԻՆ, Կ. Հ. ՂԱՄԲԱՐՅԱՆԻՆ, Լ. Ն. ՆԵՐՍԻՍՅԱ-
ՆԻՆ, Լ. Ս. ԾՈՒՍՏԿՈՅԻՆ, Հ. Մ. ՌՍԿԱՆՅԱՆԻՆ, Ս. Մ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻՆ,
Ֆ. Տ. ՍԱՐԳՍՅԱՆԻՆ, Բ. Ե. ՍԱՐԿԻՍՈՎԻՆ:

Պլենումը Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի բյուրոյի անդամության թեկնածուներ ընտրեց ընկ. ընկ. Մ. Բ. ԱՐԶՈՒՄԱՆՅԱՆԻՆ, Դ. Ա. ՀԱՐՈՒ-
ԹՅՈՒՆՅԱՆԻՆ, Գ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻՆ, Մ. Հ. ՄՈՒՐԱԴՅԱՆԻՆ, Մ. Ա.
ՅՈՒԶԲԱՇՅԱՆԻՆ, Լ. Գ. ՍԱՀԱԿՅԱՆԻՆ, Վ. Ա. ՏՈՒՐՅԱՆԻՆ:

Պլենումը Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմին առընթեր կուսակցական հանձնաժողովի նախագահ հաստատեց ընկ. Ս. Մ. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԻՆ:

Պլենումը հաստատեց Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի բաժինների վա-
րիչներ:

Կենտկոմի կազմակերպական-կուսակցական աշխատանքի բաժնի վարիչ
հաստատվեց ընկ. Մ. Բ. ԱՐԶՈՒՄԱՆՅԱՆԸ, պրոպագանդայի և ագիտացիայի
բաժնի վարիչ՝ ընկ. Ա. Ա. ՄԿՐՏՉՅԱՆԸ, գիտության և ուսումնական հաստա-
տությունների բաժնի վարիչ՝ ընկ. ՅՈւ. Ի. ԽԱՉԻԿՅԱՆԸ, կուլտուրայի բաժնի
վարիչ՝ ընկ. Ս. Ս. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆԸ, արդյունաբերության բաժնի վարիչ՝ ընկ.
Ֆ. Գ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ, բաժնի վարիչ՝ ընկ. Ռ. Լ. ՍՏԵՓԱՆՅԱՆԸ, թեթև և
սննդի արդյունաբերության բաժնի վարիչ՝ ընկ. Ա. Ա. ՊՅԱՏԿՈՎԱՆ, շինա-
րարության և քաղաքային տնտեսության բաժնի վարիչ՝ ընկ. Կ. Հ. ՂԱՄԲԱՐ-
ՅԱՆԸ, գյուղատնտեսության բաժնի վարիչ՝ ընկ. Հ. Գ. ՆԱՎԱՍԱՐԴՅԱՆԸ,
տրանսպորտի և կապի բաժնի վարիչ՝ ընկ. Մ. Ս. ՄԻՆԱՍԲԵԿՅԱՆԸ, առևտրի,
պլանային և ֆինանսական մարմինների բաժնի վարիչ՝ ընկ. Հ. Ս. ԻԿԻԼԻԿ-
ՅԱՆԸ, վարչական մարմինների բաժնի վարիչ՝ ընկ. Մ. Մ. ԴԱՎԹՅԱՆԸ,
ինֆորմացիայի և արտասահմանյան կապերի բաժնի վարիչ՝ ընկ. Լ. Պ. ՄԱ-

ՆԱՍԵՐՅԱՆԸ, ընդհանուր բաժնի վարիչ՝ ընկ. Ս. Ա. ԾԵԿՈՅԱՆԸ: Կենտկոմի գործերի կառավարիչ հաստատվեց ընկ. Հ. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԸ:

Պլենումը «Սովետական Հայաստան» թերթի խմբագիր հաստատեց ընկ. Լ. Մ. ԿՐՈՅԱՆԻՆ, «Կոմունիստ» թերթի խմբագիր՝ ընկ. Բ. Մ. ՄԿՐՏՉՅԱՆԻՆ, «Ռյա թազա» թերթի խմբագիր՝ ընկ. Մ. Ա. ՄՍՏՈՅԱՆԻՆ, «Լենինյան ուղիով» ամսագրի գլխավոր խմբագիր՝ ընկ. Ա. Գ. ԱԴՈՅԱՆԻՆ, «Կուսակցական խոսք» ամսագրի խմբագիր՝ ընկ. Խ. Հ. ՀՈՎԱԿԻՄՅԱՆԻՆ:

Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի պլենումի աշխատանքին մասնակցում էին ՍՄԿԿ Կենտկոմի բաժնի վարիչի տեղակալ ընկ. Վ. Ն. ԻԳՆԱՏԵՆԿՈՆ, ՍՄԿԿ Կենտկոմի կազմակերպական-կուսակցական աշխատանքի բաժնի սեկտորի վարիչ ընկ. Վ. Ե. ՕԴԻՆՑՈՎԸ, ՍՄԿԿ Կենտկոմի պատասխանատու աշխատող ընկ. Ն. Պ. ԳՐՈՄԻԿՈՆ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԿՈՒՍԻ ՎԵՐՍՏՈՒԳԻՉ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՒՄ

Տեղի ունեցավ Հայաստանի կոմկուսի վերստուգիչ հանձնաժողովի նիստը:

Վերստուգիչ հանձնաժողովի նախագահ ընտրվեց ընկ. Ջ. Ա. ՋԱՆՈՅԱՆԸ, նախագահի տեղակալ՝ ընկ. Է. Թ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԸ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԿՈՒՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ XXVII ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԿՈՒՍԻ ԿԵՆՏԿՈՄԻ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԸՆԿ. Կ. Ս. ԴԵՄԻՐՃՅԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ 1981 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 22-ԻՆ

Ընկերնե՛ր։

Հայաստանի կոմունիստների բարձրագույն համաժողովը տեղի է ունենում կուսակցության և ժողովրդի կյանքի կարևորագույն իրադարձության՝ ՍՄԿԿ XXVI համագումարի նախաշեմին։

Հինգ տարի է մեզ բաժանում կուսակցության պատմական XXV համագումարից։

Դրանք ՍՄԿԿ XXV համագումարի որոշումների կենսագործման հինգ տարիներ էին, մեր երկրի հետագա համակողմանի առաջընթացի՝ նրա մշակած ծրագրի իրականացման համար կոմունիստների, սովետական ամբողջ ժողովրդի մղած անձնվեր պայքարի ու աշխատանքի հնգամյակ։

Դրանք սովետական պետության տնտեսական ու պաշտպանական պոտենցիալի անշեղ զորացման, սոցիալական սած ու կարևոր խնդիրների լուծման, գիտության և կուլտուրայի զարգացման, ժողովրդի բարեկեցության բարձրացման հինգ տարիներ էին։ Այդ ժամանակահատվածում լիովին հաստատվեց կուսակցության XXIV և XXV համագումարների մշակած տնտեսական ստրատեգիայի, ամբողջ հանրային արտադրության ինտենսիվացման կուրսի ճշտությունը։

**) Տպագրվում է համառոտումներով։*

Դրանք սովետական ժողովուրդների ինտերնացիոնալ անխախտ բարեկամության ու եղբայրության, մեր հասարակության գաղափարական, բարոյաքաղաքական միասնության հետագա ամրապնդման տարիներ էին։ Մեր հայրենիքի կենսագրության մեջ անմոռանալի ուղենիշ դարձավ նոր սահմանադրության ընդունումը, որը նոր աստիճան նշանավորեց սովետական հասարակության քաղաքական համակարգի, սոցիալիստական պետության և սոցիալիստական դեմոկրատիայի հետագա զարգացման գործում։

Սովետների երկրի կյանքում նշանակալի իրադարձություն եղավ մեծ Հոկտեմբերի 60-ամյա հոբելյանի տոնակատարությունը։

Այդ տարիներին ավելի ամրապնդվեց Սովետական Միության միջազգային դրությունը, բարձրացավ նրա հեղինակությունը, ամրապնդվեցին սոցիալիզմի դիրքերը, եղբայրական սոցիալիստական երկրների բարեկամությունն ու համագործակցությունը։

Մեր կուսակցությունը հետևողականորեն իրականացնում է խաղաղության, ժողովուրդների ազատության և անկախության համար, միջազգային անվտանգության ու համագործակցության, համաշխարհային կոմունիստական ու բանվորական շարժման միասնության հետագա ամրապնդման համար մղվող պայքարի ծրագիրը։ Հաստատակամորեն կիրառելով խաղաղասիրական արտաքին քաղաքական կուրսը, կոմունիստական կուսակցությունը և սովետական պետությունը համառորեն պայքարում են խաղաղության ամրապնդման, միջազգային իրադրության առողջացման, զինաթափման համար, հանուն այն բանի, որ պատերազմները ընդմիշտ բացառվեն մարդկության կյանքից, թույլ չտրվի սպառազինությունների մրցավազքն ուժեղացնելու իմպերիալիստական ուժերի ագրեսիվ պլանների իրականացումը։

Այդ հինգ տարիները, ինչպես ՍՄԿԿ Կենտկոմի 1980 թվականի հոկտեմբերյան պլենումում ասաց ընկեր Լ. Ի. Բրեժնևը, արժանի տեղ կգրավեն կոմունիզմի ուղիով վստահորեն ընթացող սովետական ժողովրդի հերոսական գործերի պատմության մեջ։

Սովետական Հայաստանի համար ևս անցած հինգ տարիները եղել են պրոգրեսի, տնտեսական ու սոցիալական զարգացման, անշեղ վերելքի տարիներ։

Կենսագործելով կուսակցության XXV համագումարի, ՍՄԿԿ Կենտկոմի պլենումների և ՍՄԿԿ Կենտկոմի որոշումները, Հայաստանի կոմունիստական կուսակցությունը, ՍՄԿԿ Կենտրոնական կոմիտեի ղեկավարությամբ, հանրապետության կոմունիստների, բոլոր աշխատավորների ջանքերը մոբիլիզացրել և նպատակամղել է անձնվիրաբար պայքարելու տասներորդ հնգամյակի տնտեսական ու սոցիալական զարգացման առաջադրանքները լրիվ կատարելու, ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերի, գիտության ու կուլտուրայի, ժողովրդական կրթության հետագա վերելքի համար։

Հանրապետության կուսակցական կազմակերպությանը միշտ մեծապես օգնել են ՍՄԿԿ Կենտկոմը, Կենտկոմի քաղբյուրոն և քարտուղարությունը։

Տասներորդ հնգամյա պլանի մշակման հիմքում դրվեց ՍՄԿԿ Կենտկոմի և ՍՍՀՄ Մինիստրների խորհրդի «Հայկական ՍՍՀ ժողովրդական տնտեսության հետագա զարգացման միջոցառումների մասին»՝ մեր հանրապետության համար հիրավի պատմական նշանակության որոշումը։ Հնգամյակի տարիներին ընդունվեցին նաև «Հայկական ՍՍՀ-ում ոռոգելի հողագործության հետագա զարգացման և արդյունավետության բարձրացման միջոցառումների մասին», «Սևանա լճի բնական ռեսուրսների պահպանման և ռացիոնալ օգտագործման միջոցառումների մասին», Հրազդանի լեռնաքիմիական կոմբինատի վերապրոֆիլավորման, Երևան քաղաքում մետրոպոլիտեն կառուցելու վերաբերյալ, «ՀՍՍՀ քաղաքներում մթնոլորտային օդի պահպանման միջոցառումների մասին» որոշումները։ ՍՄԿԿ Կենտկոմի և ՍՍՀՄ Մինիստրների խորհրդի այդ որոշումները, որ ուղղված են Սովետական Հայաստանի էկոնոմիկայի և կուլտու-

բայի հետագա զարգացմանը, հանրապետության աշխատավորությանը ոգեշնչեցին նոր սխրանքների։

Թույլ տվեք, ընկեր պատգամավորնե՛ր, մեր համագումարի, հանրապետության կոմունիստների և բոլոր աշխատավորների անունից ՍՄԿԿ Կենտկոմին, Կենտկոմի քաղբյուրոյին, սովետական կառավարությանը, անձամբ Թանկագին ընկեր Լեոնիդ Իլյիչ Բրեժնևին ի սրտե և ջերմորեն շնորհակալություն հայտնել այդ օգնության համար, հայ ժողովրդի բարօրության, մեր հանրապետության զարգացման նկատմամբ ցուցաբերած հայրական հոգատարության համար։ (Ծափահարություններ)։

Հանրապետության կուսակցական կազմակերպության քաղաքական ու կազմակերպական նպատակասլաց գործունեությունը, հերոսական բանվոր դասակարգի, կոլտնտեսային պանծալի գյուղացիության, ժողովրդական մտավորականության, բոլոր աշխատավորների հայրենասիրական ոգեշունչ աշխատանքը հիանալի արդյունքներ տվեցին։ Հասարակական համախառն արտադրանքը աճեց 38,5 տոկոսով, արտադրված ազգային եկամուտը՝ 43 տոկոսով։ Տասներորդ հնգամյակը դարձավ մեծ նվաճումների հնգամյակ կենսագործունեության բոլոր ոլորտներում։ Համամիութենական սոցիալիստական մրցության մեջ հաղթելու համար Սովետական Հայաստանը չորս տարի անընդմեջ արժանացավ ՍՄԿԿ Կենտկոմի, ՍՍՀՄ Մինիստրների խորհրդի, ՀԱՄԿԽ-ի և ՀամԼԿԵՄ Կենտկոմի փոխանցիկ կարմիր դրոշին։ Մեր հանրապետությունը հայրենիքին, կուսակցությանը զեկուցեց հնգամյա առաջադրանքը ժամկետից շուտ կատարելու մասին։ Այդ մեծ հաջողությունն արժանացավ մեր լենինյան կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեի, ՍՄԿԿ Կենտկոմի գլխավոր քարտուղար ընկեր Լեոնիդ Իլյիչ Բրեժնևի բարձր գնահատականին։

Խոշոր, վառ իրադարձություններով էր հագեցած Սովետական Հայաստանի հասարակական-քաղաքական կյանքը հաշվետու ժամանակաշրջանում։ Ընդունվեց մեր հանրապետության նոր սահմանադրությունը։ Սովետական ժողովուրդների ինտերնացիոնալ բարեկամության և եղբայրության անմոռաց, հուզիչ հանդիսություն վերածվեց Ռուսաստանի հետ Արևելյան Հայաստանի միավորման 150-ամյակի տոնակատարությունը։ Տնտեսական և կուլտուրական շինարարության ասպարեզում ձեռք բերած հաջողությունների համար և ի նշանավորումն այդ հոբելյանի, Սովետական Հայաստանը պարգևատրվեց Լենինի երրորդ շքանշանով։ (Ծափահարություններ)։

Հսկայական խանդավառությամբ ու ոգևորությամբ, հայրենասիրական ավյունով նշվեց Հայկական ՍՍՀ-ի և Հայաստանի կոմունիստական կուսակցության 60-ամյակը։

Հանրապետության կոմունիստները, աշխատավորները, ինչպես սովետական բոլոր մարդիկ, իրենց ողջ խոհերն ու ձգտումները, իրենց բոլոր նվաճումները մշտապես կապում են կոմունիստական կուսակցության հեղափոխական-վերակերտիչ գործունեության հետ, կուսակցություն, որ մեր հայրենիքը տանում է լենինյան ճիշտ կուրսով, պատվով կատարում բանվոր դասակարգի, երկրի բոլոր աշխատավորների, սովետական ամբողջ հասարակության քաղաքական առաջնորդի, իմաստուն ղեկավարի դերը։

Ժողովուրդն ու կուսակցությունը միասնական են։ Սովետական մարդիկ միահամուռ հավանություն են տալիս ՍՄԿԿ և սովետական պետության լենինյան ներքին և արտաքին քաղաքականությանը և ջերմորեն պաշտպանում այն, բարձր են գնահատում ՍՄԿԿ Կենտկոմի, Կենտկոմի քաղբյուրոյի, Լենինի մեծ գործի շարունակող, ՍՄԿԿ Կենտկոմի գլխավոր քարտուղար, ՍՍՀՄ Գերագույն սովետի նախագահության նախագահ ընկեր Լ. Ի. Բրեժնևի կազմակերպչական ու քաղաքական վիթխարի գործունեությունը այդ քաղաքականության կենսագործման ասպարեզում։

Առաջիկա տասնամյակը նոր, խոշոր փուլ է նշանավորում կոմունիզմի նյութատեխնիկական բազայի ստեղծման, ժողովրդի կյանքի նյութական և կուլտուրական մակարդակի անշեղ վերելքի գործում։

Այդ խնդիրների լուծման բնագավառում պատասխանատու ժամանակահատված կդառնա տասնմեկերորդ հնգամյակը, որն արդեն թևակոխել ենք։

Ինչպես նշված է Սովետական Միության կոմունիստական կուսակցության XXVI համագումարին ներկայացվող՝ «ՍՍՀՄ տնտեսական ու սոցիալական զարգացման 1981—1985 թվականների և մինչև 1990 թվականն ընկած ժամանակաշրջանի հիմնական ուղղությունները» ՍՄԿԿ Կենտկոմի նախագծում, տասնմեկերորդ հնգամյակի գլխավոր խնդիրն է ապահովել սովետական մարդկանց բարեկեցության հետագա աճը՝ ժողովրդական տնտեսության հաստատուն, վերընթաց զարգացման, գիտատեխնիկական առաջընթացի արագացման և էկոնոմիկան զարգացման ինտենսիվ ուղու վրա փոխադրելու, երկրի արտադրական պոտենցիալի ավելի ռացիոնալ օգտագործման, ռեսուրսների բոլոր տեսակների ըստ ամենայնի խնայողության և աշխատանքի որակի բարելավման հիման վրա։

Հանրապետության կոմունիստները, աշխատավորները, շահագրգռությամբ, գործարար քննարկելով ՍՄԿԿ Կենտկոմի նախագիծը, ջերմորեն հավանություն են տալիս այդ փաստաթղթին, նախատեսված պլանների իրականացումը համարում իրենց կենսական գործը, ուղղակի պարտքը։ Կոմունիստական շինարարության նոր հորիզոնները, առաջիկա գործերի վեհությունը, տասնմեկերորդ հնգամյակում ստեղծարար աշխատանքի հեռանկարները ոգեշնչում, ստեղծագործական նոր լիցք են հաղորդում սովետական մարդկանց աշխատանքային ակտիվությանը, սխրանքների կոչում՝ հանուն մեր հայրենիքի հետագա ծաղկման և հզորության ամրապնդման։

Թույլ տվեք, ընկերնե՛ր, շարադրել հաշվետու ժամանակաշրջանում Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի գործունեության արդյունքները և հայտնել հանրապետության կուսկազմակերպության աշխատանքի հետագա բարելավման խնդիրների և ուղիների վերաբերյալ Կենտկոմի որոշ նկատառումներ, որոնք բխում են կուտակված դրական փորձի և մեր ձեռքբերումների քննադատական վերլուծությունից։

I. ԷԿՈՆՈՄԻԿԱՅԻ ԱՆՇԵՂ ՎԵՐԵԼՔԻ, ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՈՐԱԿԻ ՀԱՄԱԿՈՂՄԱՆԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հաշվետու ժամանակաշրջանում հանրապետության կուսակցական կազմակերպության, Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի գործունեությունը նպատակամղված է եղել կուսակցության տնտեսական ստրատեգիայի անշեղ կենսագործմանը։

Հայաստանի կոմկուսի Կենտրոնական կոմիտեն հետևողականորեն իրականացրել է Հայաստանի կոմկուսի XXVI համագումարի որոշումները, որ ուղղված էին արդյունաբերության հետագա զարգացմանը, նրա կառուցվածքի բարելավմանը, կառավարման և տնտեսավարման մեթոդների կատարելագործմանը, նվազ նյութատար, նվազ էներգատար, աշխատատար արտադրությունների առավել արագ զարգացմանը, արտադրության արդյունավետության և աշխատանքի որակի բարձրացմանը, ձեռնարկությունների վերակառուցմանն ու տեխնիկական վերազինմանը, արտադրության հետագա մասնագիտացմանն ու համակենտրոնացմանը, արտադրաուժերի ռացիոնալ տեղաբաշխմանը՝ հաշվի առնելով առկա հումքային և ազատ աշխատանքային ռեսուրսները, բնության պահպանության շահերը և հանրապետության ռեգիոնների տնտեսական համասեռության անհրաժեշտությունը։

Ներկայումս հանրապետության ազգային եկամտի մեջ արդյունաբերության տեսակարար կշիռը կազմում է 63,4 տոկոս, 1975 թվականի 59,4 տոկոսի փոխարեն։

Տասներորդ հնգամյակի տարիներին, իններորդ հնգամյակի համեմատությամբ, արդյունաբերական արտադրության զարգացմանը հատկացվել են 20 տոկոսով ավելի կապիտալ ներդրումներ: Արդյունաբերության հիմնական արտադրական ֆոնդերը աճեցին 1,5 անգամ: Դա նշանակում է, որ միայն վերջին հնգամյակում արդյունաբերության արտադրական պոտենցիալը մեծացավ նախորդ 55 տարիների ընթացքում ստեղծվածի կեսի չափով:

Բարձրացել է արդյունաբերական ձեռնարկությունների և կազմակերպությունների տեխնիկական հագեցվածությունը: Հիմնական ֆոնդերի կառուցվածքի մեջ կատարվել են պրոգրեսիվ փոփոխություններ:

Հնգամյակի տարիներին կառուցվեցին և շահագործման հանձնվեցին արդյունաբերական ավելի քան 70 նոր ձեռնարկություններ, խոշոր արտադրամասեր և արտադրություններ: Դրանց թվում են՝ «Հրազդանի մեքենաշինարար» արտադրական միավորումը, զուտ երկաթի փորձնական գործարանը, Ախթալայի պահածոների գործարանը, Աբովյան քաղաքի գարեջրի գործարանը, Կամո քաղաքի մսի կոմբինատը, Երևանի, Աբովյանի և Ղափանի երկաթբետոնե կոնստրուկցիաների գործարանները, Էջմիածնի խոշոր պանելային տնաշինական կոմբինատը, Սառնակունք գյուղի պանրագործարանը, Իջևանի գինու գործարանը, Ջարենցավանի կարի ֆաբրիկան, Երևանի, Լենինականի և Հոկտեմբերյանի հացի գործարանները, Ջարենցավանի «Բջնի» հանքային ջրերի գործարանը, Գորիսի և Ղափանի տրիկոտաժի ֆաբրիկաները: Նոր կարողություններ գործարկվեցին արդյունաբերության տարբեր ճյուղերի գործող շատ ձեռնարկություններում:

Նոր բնագիծ նվաճվեց էներգետիկ բազայի հետագա զարգացման ասպարեզում: Գործարկվեց Հայաստանի ատոմային էլեկտրակայանը՝ 815 հազար կիլովատ ընդհանուր կարողությամբ: Ատոմային էլեկտրակայանի արտադրած էլեկտրաէներգիայի տեսակարար կշիռն այժմ կազմում է հանրապետությունում արտադրվող ամբողջ էլեկտրաէներգիայի 35,7 տոկոսը: Գործարկվել է նաև Շամբի հիդրոէլեկտրակայանը՝ 170 հազար կիլովատ կարողությամբ:

Կենտրոնական կոմիտեն գոհունակությամբ է զեկուցում համագումարին, որ ժամկետից շուտ է կատարվել արդյունաբերության զարգացման 10-րդ հնգամյա պլանը: Արդյունաբերական արտադրության ծավալը ՍՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության զարգացման 1976—1980 թվականների հիմնական ուղղություններով Հայկական ՍՍՀ-ի համար նախատեսված 43—47 տոկոսի փոխարեն աճեց 46,2 տոկոսով:

Արդյունաբերության բոլոր հիմնական ճյուղերը զարգանում էին դինամիկ, բարձր ու կայուն տեմպերով: Այսպիսով, 70-ական թվականներին Սովետական Հայաստանի արդյունաբերությունը ավելի քան կրկնապատկեց թողարկվող արտադրանքի ծավալը:

Արդյունաբերական արտադրության ծավալների աճի և կարևորագույն արտադրատեսակների թողարկման տեմպերով հնգամյա առաջադրանքները ժամկետից շուտ կատարեցին Երևան, Լենինական, Կիրովական, Դիլիջան քաղաքների, Հրազդանի, Աբովյանի, Նաիրիի և հանրապետության մի շարք այլ շրջանների աշխատավորները, ռադիո և էլեկտրոնային արդյունաբերության, հաստոցաշինության, գունավոր մետալուրգիայի ձեռնարկությունները, թեթև, անտառային ու փայտամշակման, մսեղենի-կաթնեղենի, տեղական արդյունաբերության մինիստրությունները, հանրապետության ավելի քան 200 ձեռնարկություններ և միավորումներ:

Տարեկան պլաններից դուրս թողարկվել է ավելի քան 475 միլիոն ռուբլու արտադրանք, այդ թվում՝ ավելի քան 360 միլիոն ռուբլու ժողովրդական սպառման ապրանքներ:

Արդյունաբերական արտադրության ծավալների աճի ավելի քան 85 տոկոսն ստացվել է գործող ձեռնարկությունների ընդլայնման, վերակառուցման ու տեխնիկական վերազինման, կարողությունների օգտագործման բարելավման հաշվին:

Առավել արագ տեմպերով են զարգացել ժողովրդական տնտեսության մեջ

գիտատեխնիկական առաջընթացը որոշող նվազ նյութատար և նվազ էներգատար ճյուղերը: Դրանք են՝ էլեկտրոնային, ռադիոտեխնիկական, կապի միջոցների արդյունաբերությունը, ճշգրիտ հաստոցաշինությունը՝ թվային, ծրագրային կայանքների կիրառմամբ և այլն: Մեքենաշինության և մետաղամշակության ճյուղերում միասնական ցուցանիշով արտադրության ծավալը աճել է 74,5 տոկոսով: Արդյունաբերական արտադրության ընդհանուր ծավալում դրանց տեսակարար կշիռը ներկայումս 28 տոկոս է:

Դրա հետ մեկտեղ քիմիայի և գունավոր մետալուրգիայի ճյուղերի տեսակարար կշիռը կրճատվել է համապատասխանաբար 2 և 0,7 կետով, որ թելադրված էր բնության պահպանության և շրջակա միջավայրի առողջացման շահերով: Այդ միտումը կպահպանվի նաև 11-րդ հնգամյակում:

Հաշվետու ժամանակաշրջանը բնութագրվում է նաև ժողովրդական սպառման ապրանքներ թողարկող ճյուղերում կարողությունների զարգացմամբ ու արտադրության ավելացմամբ:

Այդ հարցերը մշտապես գտնվել են Կենտրոնական կոմիտեի ուշադրության կենտրոնում: Սպառման առարկաների արտադրությունը տասներորդ հնգամյակում ավելացավ 53 տոկոսով, որը գրեթե 7 կետով գերազանցում է հնգամյա առաջադրանքը:

Ամբողջությամբ վերցրած զգալի հաջողություններ են ձեռք բերել հանրապետության թեթև արդյունաբերության բնագավառի աշխատողները (մինիստր՝ ընկ. Ա. Գևորգյան): Ճյուղի աշխատավորական կոլեկտիվները ժամկետից շուտ կատարեցին տասներորդ հնգամյակի առաջադրանքները: Պլանով նախատեսված 37,4 տոկոսի փոխարեն թողարկվող արտադրանքի ծավալներն աճեցին 55,8 տոկոսով: Պետական որականիշով առարկաների քանակն ավելացավ 10 անգամ, իսկ արտադրանքի ընդհանուր ծավալում դրանց տեսակարար կշիռը հասավ 24,4 տոկոսի: Ճյուղում արտադրանքի նորացման տոկոսը հասել է 60-ի:

Տասներորդ հնգամյակում հետևողական աշխատանք է տարվել տերիտորիալ համամասնությունները կատարելագործելու և արտադրաուժերի տեղաբաշխումը բարելավելու, ազատ աշխատանքային ռեսուրսները ռացիոնալ օգտագործելու նպատակով:

Փոքր և միջին քաղաքներում ու բնակավայրերում կազմակերպվեցին արդյունաբերության տարբեր ճյուղերի ավելի քան 70 ձեռնարկություններ ու մասնաճյուղեր: Արդյունաբերական արտադրության ծավալի աճը այդ բնակավայրերում կազմեց 75 տոկոս, որը 2,4 անգամ բարձր է, քան հանրապետության խոշոր քաղաքներում: Դրա շնորհիվ փոքր և միջին քաղաքների ու բնակավայրերի տեսակարար կշիռը արդյունաբերական արտադրության ընդհանուր ծավալում բարձրացավ և հասավ 36 տոկոսի: Առավել զարգացան Հրազդանի, Ջարենցավանի, Ջրվեժի և արդյունաբերական այլ հանգույցներ:

Արդյունաբերական արտադրության զարգացման և արտադրաուժերի տեղաբաշխման նման կուրսը օբյեկտիվորեն ճիշտ է, և մենք պետք է այսուհետ ևս շարունակենք այն: Դա ունի նաև սոցիալական կարևոր նշանակություն, քանի որ նվազեցնում է միգրացիան հանրապետության ներսում, փոքր քաղաքների ու ավանների բնակչությանը հաղորդակից դարձնում տեխնիկապես հագեցված, բարձր կազմակերպված ինդուստրիալ աշխատանքին:

Բարձրացել է արդյունաբերական արտադրության համակենտրոնացման ու մասնագիտացման մակարդակը: 10-րդ հնգամյակում 2,4 անգամ ավելացավ միավորումների թիվը և հասավ 77-ի, որոնց բաժին է ընկնում թողարկվող արտադրանքի ծավալի ավելի քան 54 տոկոսը:

Բարելավվել է նոր տեխնիկայի, առաջավոր տեխնոլոգիայի մշակման ու ներդրման աշխատանքը: Հանրապետության ժողովրդական տնտեսության մեջ ներդրվեցին նոր տեխնիկայի մոտ 4 հազար կարևորագույն միջոցառումներ, այդ թվում 900-ը՝ արդյունաբերական արտադրանքի նոր տեսակների յուրացման, 460-ը՝ արտադրապրոցեսների մեքենայացման ու ավտոմատացման ուղղությամբ և այլն:

Հանրապետության կուսակցական կազմակերպությունների ուշադրության կենտրոնում է գտնվել թողարկվող արտադրանքի տեխնիկական մակար-

դակի և որակի բարձրացման հարցը: Կենտրոնական կոմիտեն հաշվետու ժամանակաշրջանում անցկացրել է հանրապետական գիտագործնական երկու կոնֆերանս: Պլանաչափ աշխատանք է կատարվել արտադրանքի որակի կառավարման հանրապետական համակարգ մշակելու և ներդնելու նպատակով:

Որակի բարձրագույն կարգի արտադրանքի արտադրության ծավալը հնգամյակի տարիներին մեծացավ ավելի քան 4 անգամ: Ներկայումս պետական որականիշով թողարկվում է 2.600 արտադրատեսակ, որոնց տեսակարար կշիռն ապրանքային արտադրանքի ընդհանուր ծավալում 18,3 տոկոս է:

Լավագույն արդյունքների են հասել Կիրովականի ավտոգենային մեքենաշինության գործարանը, որտեղ պետական որականիշով արտադրանքի տեսակարար կշիռը 78 տոկոս է, «Հայէլեկտրասարքավորում» (70 տոկոս), «Հայէլեկտրաշարժիչ» (66 տոկոս), «Հայէլեկտրալույս» (61 տոկոս), կարի՝ «Գարուն» (69 տոկոս), կոշիկի՝ «Մասիս» (30 տոկոս) արտադրամիավորումները և այլն:

Մեծ աշխատանք է կատարվել բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում: Վերապրոֆիլավորվեց Հրազդանի լեռնաքիմիական կոմբինատը, փակվեց կալցիումի կարբիդի արտադրությունը «Նաիրիտ» գիտաարտադրական միավորումում, բարձրացավ արտանետուքների ուտիլացման մակարդակը Ալավերդու լեռնամետալուրգիական կոմբինատում և այլն:

Միջոցառումներ են մշակվել Կիրովականի քիմիական գործարանի թերմիկական արտադրամասերի խմբի փակման նպատակով, որն զգալիորեն կառողջացնի քաղաքի շրջակա միջավայրը:

Արդյունաբերության զարգացման գործում ձեռք բերած նվաճումները մեր հերոսական բանվոր դասակարգի, ինժեներատեխնիկական անձնակազմի, գիտնականների, աշխատավորական կոլեկտիվների, բոլոր նրանց անձնվեր աշխատանքի արգասիքն են, ովքեր առանց ուժերը խնայելու իրենց ավանդն են ներդնում ընդհանուր գործում:

Եվ այսօր համագումարի բարձր ամբիոնից, ձեր բոլորի անունից, ընկեր պատգամավորներ, թույլ տվեք խորին երախտագիտության և շնորհակալության խոսքեր հղել նրանց բոլորին: (Ծափահարություններ):

Ընկերնե՛ր:

Խոսելով 10-րդ հնգամյակում հանրապետության արդյունաբերության զարգացման ընդհանուր հաջողությունների մասին, մենք պարտավոր ենք քննադատաբար գնահատել ձեռք բերած արդյունքները, սկզբունքայնորեն բացահայտել մեր գործունեության մեջ եղած լուրջ թերություններն ու վրիպումները:

Այդ արդյունքներն ավելի ծանրակշիռ կարող էին լինել, եթե մենք առավել լրիվ օգտագործեինք մեր տնտեսական ու քաղաքական բոլոր հնարավորությունները, եթե ամենուրեք, ամեն մի բնագավառում կուսակցական կազմակերպություններն ու կոմիտեները, տնտեսական ղեկավարներն ավելի կոնկրետ ու առարկայաբար, ավելի իրազեկ, գործարար ու նպատակային իրականացնեին արտադրության արդյունավետության ու աշխատանքի որակը բարձրացնելու, վերջնական բարձր արդյունքների հասնելու խնդիրը, եթե ամենուրեք խստորեն պահպանվեր պետական, պլանային, արտադրական և աշխատանքային կարգապահությունը:

Արդյունաբերական արտադրության ծավալների աճի տեմպերի հնգամյա առաջադրանքը չեն կատարել քիմիական, էլեկտրատեխնիկական արդյունաբերության, սարքաշինության և հանրապետության տարածքում գտնվող միութենական այլ մինիստրությունների ձեռնարկությունները, այդ թվում՝ «Հայէլեկտրամեքենա» արտադրամիավորումը, Կիրովականի քիմիական գործարանը, Իջևանի «Բենտոնիտ», ինչպես նաև Իջևանի գորգագործական և Երևանի նուրբ բրդյա գործվածքների կոմբինատները, «Հայհանքջուրը» և այլն:

Մենք դեռ չենք հասել այն բանին, որ տարեկան պլաններն անվերապահորեն կատարեն բոլոր ձեռնարկությունները: Սա է մեր հիմնական թերությունը: Հնգամյակի ընթացքում հանրապետության ձեռնարկությունների ավելի քան 9 տոկոսն ամեն տարի չի ապահովել արտադրանքի արտադրության և իրացման ծավալի, իսկ 15 տոկոսից ավելին՝ աշխատանքի արտադրողականության աճի պլանային առաջադրանքների կատարումը:

Մի շարք ձեռնարկություններում դեռևս չի վերացել նվազեցման միտումով պլաններն անհիմն ճշգրտելու արատավոր պրակտիկան:

«Սևանի» արտադրամիավորումը, օրինակ, ծավալային ցուցանիշների պլանները ճշգրտում էր, փաստորեն, ամեն ամիս և հնգամյակը եզրափակեց արդյունաբերական արտադրության տեմպերի 126 տոկոս աճով՝ պլանով նախատեսված 150,9 տոկոսի փոխարեն: Աշխատանքի արտադրողականության աճը հնգամյա նախանշումներից ցածր է 2,2 անգամ: Տարիներով չէին իրականացվում արտադրության տեխնիկական վերազինման, տեխնոլոգիական պրոցեսների կատարելագործման, սարքավորումների նորոգման լուրջ միջոցառումներ: Դրա հետևանքով ձեռքի աշխատանքի բաժինն այստեղ կազմում է 43 տոկոս: Միավորումը պետական որականիշով արտադրանք չի թողարկել: Եվ այդ պայմաններում գլխավոր դիրեկտոր Ա. Կարապետյանն ու կուսկոմիտեի քարտուղար Ե. Կարապետյանը մշտապես զբաղված էին անսկզբունք վեճերով, որը, բնականաբար, ուղղակի անդրադառնում էր կոլեկտիվի բարոյահոգեբանական մթնոլորտի և գործերի վրա: Հարկ եղավ ամրապնդել կուսկոմիտեի և միավորման ղեկավարությունը:

Ցավոք, ընկերնե՛ր, դա միակ օրինակը չէ, նման ձեռնարկություններ մեզանում էլի կան:

Այնտեղ, ուր նպատակասլաց են զբաղվում քաղդաստիարակչական աշխատանքով, պլանային ու արտադրական կարգապահության ամրապնդման, արտադրության ու աշխատանքի կազմակերպման և կուլտուրայի բարելավման հարցերով, հաջողությունները միշտ ավելին են:

Այդ մասին վկայում է Երևանի ավտոդողերի գործարանի կոլեկտիվի աշխատանքի օրինակը (դիրեկտոր՝ ընկ. Հ. Բարսեղյան, կուսկոմիտեի քարտուղար՝ ընկ. Բ. Մուսայելյան), որտեղ կարգապահության, կազմակերպվածության և կարգուկանոնի ամրապնդման աշխատանքը զուգորդվում է արտադրության և աշխատանքի կազմակերպման բարելավման, արտադրության կուլտուրայի բարձրացման հետ: Եվ, պատահական չէ, որ գործարանը ժամկետից շուտ կատարեց հնգամյա առաջադրանքը և այսօր հասել է պետական որականիշով արտադրանքի թողարկման բարձր մակարդակի (ավելի քան 70 տոկոս): Կադրերի հոսունությունը կրճատվել է երկու անգամ: Բայց չէ՞ որ մինչև վերջերս այդ գործարանն իրավացիորեն քննադատվում էր ցածրորակ արտադրանք թողարկելու համար:

Երկրի միասնական ժողովրդատնտեսական կոմպլեքսի մեծ շահերը պահանջում են ամենուրեք ամրապնդել կնքված պայմանագրերին համապատասխան մատակարարումների կարգապահությունը:

Կուսակցական կազմակերպությունների, կուսակցական, սովետական ու տնտեսական մարմինների խնդիրն է ըստ ամենայնի և ամենուրեք ամրապնդել պլանային և արտադրական կարգապահությունը, կազմակերպական ու քաղաքական ամբողջ աշխատանքը նպատակամղել պետական պլանների անվերապահ կատարմանը: Երբ պլանը հաստատվել և օրենքի ուժ է ստացել, այն պետք է անպայման կատարվի, ընդ որում՝ նվազագույն ծախսումներով, առավելագույն ցուցանիշներով:

Այդ հարցերում առավել սկզբունքայնություն և հաստատակամություն պետք է ցուցաբերեն սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունները, կուսակցության քաղաքային և շրջանային կոմիտեները:

Ընկերնե՛ր:

Տասներորդ հնգամյակի ընթացքում մեր առջև ամբողջ սրությամբ ծառացած էր աշխատանքի արտադրողականության բարձրացման առաջադրանքների ապահովման պրոբլեմը:

Եվ, չնայած աշխատանքի արտադրողականության բարձրացման տարեկան պլանների կատարմանն ու գերակատարմանը, դա միակ պլանավորվող հիմնական ցուցանիշն է, որով հանրապետության արդյունաբերությունը ետ է մնացել հնգամյա նախանշումներից:

Դա մասամբ բացատրվում է այն բանով, որ մի կողմից աճել է աշխատատար արտադրությունների բաժինը՝ լրացուցիչ աշխատողների ներգրավումով,

մյուս կողմից՝ նվազել է ծավալատար արտադրությունների բաժինը։ Ոչ պակաս կարևոր գործոն եղավ արդյունաբերական արտադրության ծավալումը հանրապետության որոշ ռեգիոններում, որտեղ առկա ազատ աշխատանքային ռեսուրսները չունեին ինդուստրիալ որակավորում, որը ձեռք բերելու և բարձրացնելու համար պահանջվում է որոշակի ժամանակ, ինչպես և ժամանակ կպահանջվի նոր մասնաճյուղերի և արտադրությունների տեխնիկական առավել զինվածության համար։

Սակայն նույնիսկ այս պայմաններում աշխատանքի արտադրողականության ցուցանիշը կարող էր ձեռք բերածից ավելի բարձր լինել։

Բանն այն է, որ շատ ձեռնարկությունների կուսակցական կազմակերպություններ, ղեկավարներ, մինիստրություններ ու գերատեսչություններ անբավարար են կատարել Հայաստանի կոմկուսի XXVI համագումարի որոշումները աշխատանքի արտադրողականության հետևողական և պլանաչափ բարձրացման մասին։ Այդ կարևոր հարցն իրենց ուշադրության կենտրոնում չեն պահել նաև կուսակցության քաղաքային և շրջանային կոմիտեները։

Ինքնաքննադատաբար պետք է ասել, որ Կենտրոնական կոմիտեն և Հանրապետության Մինիստրների խորհուրդը նույնպես անհրաժեշտ հետևողականություն ու հաստատակամություն չեն ցուցաբերել այդ պրոբլեմի լուծման գործում։

Մենք չենք հասել այն բանին, որ ձեռնարկությունները ստանձնեն աշխատանքի արտադրողականության աճի բարձր ու լարված պլաններ։ Միայն այն հանգամանքը, որ ամեն տարի այդ պլանները 1—1,5 կետով գերակատարելու պայմաններում արդյունաբերությունը չհասավ հնգամյակի բնագծերին, վկայում է, որ դրանք չէին ելնում հնգամյակի առաջադրանքից և բացահայտորեն նվազեցված էին։

Աշխատանքի արտադրողականության աճի հնգամյա պլանի կատարումը չեն ապահովել արդյունաբերական շինարարության մինիստրության (ընկ. Է. Ավագյան) արդյունաբերական ձեռնարկությունները՝ 17 կետով, սննդարդյունաբերության մինիստրության ձեռնարկությունները (ընկ. Ս. Առաքելյան)՝ 8 կետով, մսեղենի-կաթնեղենի արդյունաբերության մինիստրության ձեռնարկությունները (ընկ. Ս. Վարդանյան)՝ 7 կետով, «Հայէլեկտրաապարատ» արտադրամիավորումը՝ 27 կետով, «Հայէլեկտրասարք» արտադրամիավորումը՝ 8 կետով, «Հայէլեկտրամեքենա» միավորումը՝ 7 կետով, իսկ Երևանի պահածոյի գործարանը, կերամիկական իրերի, ձեթօճառ կոմբինատները, աղհանքը ոչ միայն չեն կատարել իրենց՝ առանց այն էլ ոչ բարձր պլանային առաջադրանքները, այլև զիջել են իններորդ հնգամյակում ձեռք բերած բնագծերը։

Անբավարար աշխատանք էր տարվում նոր տեխնիկայի, առաջավոր տեխնոլոգիայի ներդրման, արտադրության և աշխատանքի կազմակերպման կատարելագործման, բանվորական կադրերի որակավորման բարձրացման, ինժեներական և ղեկավար կադրերի վերապատրաստման գործի բարելավման միջոցով գիտատեխնիկական առաջընթացն արագացնելու ասպարեզում, որն աշխատանքի արտադրողականության և արտադրության արդյունավետության բարձրացման հիմքն է։

Տարեցտարի գիտահետազոտական աշխատանքների և նոր տեխնիկայի ներդրման պետական պլանները կատարվում էին 90—95 տոկոսի սահմաններում, իսկ մի քանի կարևոր բաժիններինը՝ ավելի ցածր մակարդակով։ Չեն կատարվել առաջավոր տեխնոլոգիայի արմատավորման, արտադրական պրոցեսների մեքենայացման և ավտոմատացման պլանները։ Եվ դա այն պայմաններում, երբ արդյունաբերության մեջ ձեռքի, այդ թվում նաև՝ ծանր աշխատանքով զբաղված բանվորների թիվը բավական մեծ է։ Անհրաժեշտ է հիշել, որ աշխատատար պրոցեսների մեքենայացումը, ձեռքի ու որակյալ աշխատանքի կրճատումը մեզ համար ոչ միայն տնտեսական, այլև սոցիալական մեծ նշանակություն ունի։

Չնայած թողարկվող արտադրանքի տեխնիկական մակարդակի ու որակի բարձրացման գործում ձեռք բերած որոշակի հաջողություններին, մենք այդ

աշխատանքում շատ թերություններ ունենք։ Հանրապետության 490 միավորումներից ու ձեռնարկություններից, որոնց արտադրանքը ատեստավորվում է որակի կատեգորիաներով, պետական որականիշով արտադրանք են թողարկում միայն 226-ը (46 տոկոս)։ Մոտավորապես 60 ձեռնարկություններ շարունակում են թողարկել չատեստավորված արտադրանք։ Մի շարք ձեռնարկություններում դեռևս մեծ չէ բարձրագույն կատեգորիայի արտադրանքի տեսակարար կշիռը։ Որակի բարձրագույն կատեգորիայի արտադրանք չեն թողարկում Երևանի ֆրեզերային հաստոցների գործարանը, «Էլեկտրոն» արտադրամիավորումը, Լենինականի հղկող հաստոցների և «Էլեկտրակենցաղսարք» գործարանները, Արթիկի «Ապակեմեքենա» գործարանը, «Կամոսարք» գործարանը և այլն։

Հետաքրքիր է, թե այդ պայմաններում որակն ըստ ամենայնի բարելավելու վերաբերյալ ՍՄԿԿ XXV համագումարի որոշումների կատարման ուղղությամբ իրենց աշխատանքն ինչպե՞ս են գնահատում այն քաղաքների ու շրջանների կուսակցական կոմիտեները, որտեղ կան արդյունաբերական նման ձեռնարկություններ։

Ավելին, շատ ձեռնարկություններ թողարկում են ստանդարտից մեծ շեղումներ ունեցող ցածրորակ արտադրանք։ Արտադրանքի ցածր որակի համար շատ կշտամբանքներ են ստանում «Հայքիմմեքենա» արտադրամիավորումը, «Հաստոցանորմալ» գործարանը, հրուշակեղենի-մակարոնի ֆաբրիկան, հանքային ջրերի, պահածոյի մի շարք ձեռնարկություններ և այլն։ Կուսակցական կազմակերպությունները և աշխատանքային կոլեկտիվները պետք է սրությամբ և սկզբունքայնորեն արձագանքեն անորակ արտադրանքի թողարկման ամեն մի փաստի, խստորեն հաշիվ պահանջեն խոտանարարներից։

Համագումարն այսօր սկզբնական կուսակցական կազմակերպություններից, ձեռնարկությունների, մինիստրությունների և գերատեսչությունների ղեկավարներից պետք է պահանջի ըստ յուրաքանչյուր ձեռնարկության և ճյուղի մշակել և իրականացնել որակի կառավարման համակարգի ներդրման, թողարկվող արտադրանքի որակի և տեխնիկական մակարդակի բարձրացման՝ 11-րդ հնգամյակի հստակ ծրագիր, նշելով բարձրագույն կատեգորիայի արտադրանքի թողարկման կոնկրետ բնագծերը, հասնել այն բանին, որ «Հայաստանի ապրանքներին՝ գերազանց որակ» նշանաբանը հետևողականորեն կենսագործվի։

Այս խնդրի կատարումը պետք է գտնվի կուսակցության շրջանային, քաղաքային կոմիտեների մշտական հսկողության ներքո։

Այսօր կուսակցական կազմակերպությունների կարևորագույն խնդիրն է առկա հիմնական արտադրաֆոնդերի, նյութական, էներգետիկ և աշխատանքային ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումը։

Հանրապետության արդյունաբերության մեջ ֆոնդազինվածության զգալի մեծացումը չհանգեցրեց ֆոնդահատույցի բարձրացման։ Դրա վրա որոշակի ազդեցին արդյունաբերության ճյուղային կառուցվածքում կատարված տեղաշարժերը, բնապահպանական և ջրապահպանական մեծածավալ ձեռնարկումները և այլն։

Բայց գլխավոր պատճառը հիմնական ֆոնդերի անբավարար օգտագործումն է, արտադրական կարողությունների յուրացման նորմատիվ ժամկետների խախտումը, սարքավորումների աշխատանքի հերթափոխայնության գործակցի ցածր աստիճանը, աշխատանքային կարգապահության անբավարար վիճակը և այլն։

Այսպես, 1976—1979 թվականներին շահագործման հանձնված կամ վերակառուցված 23 ստուգված օբյեկտներից 19-ում նախագծային կարողությունները յուրացված չեն կամ յուրացվել են նորմատիվ ժամկետների խախտումով, որի հետևանքով դրանք միայն 1979 թվականին նախատեսվածից պակաս են տվել 40 միլիոն ռուբլու արտադրանք։ Դրանց թվում են «Հայէլեկտրաշարժիչ» արտադրամիավորումը, Երևանի և Հոկտեմբերյանի պահածոյի, Սպիտակի շաքարի գործարանները և այլ ձեռնարկություններ։

Արդյունաբերության մի շարք ճյուղերում հիմնական տեխնոլոգիական սարքավորումները միջին հաշվով բանում են մեկուկես հերթափոխից ոչ ավելի,

իսկ մեքենաշինական ձեռնարկություններում՝ դրանից էլ պակաս։
Վիճակն առավել վատթար է Արթիկի «Ապակեմեքենա» գործարանում, որ-
տեղ հերթափոխայնության գործակիցը կազմում է 0,51 տոկոս, իսկ Լենինա-
կանի «էլեկտրակենցաղսարք» գործարանում՝ 1,01 տոկոս։ Համանման վիճակ
է տիրում «Հայվերելակմեքենա» արտադրամիավորումում, Լենինականի վեր-
լուծիչ սարքերի գործարանում, հաստոցագործիքաշինական, էլեկտրատեխնի-
կական արդյունաբերության, սարքաշինության և այլ ճյուղերի մի շարք ձեռ-
նարկություններում։ Իսկ չէ՞ որ արդյունաբերության մեջ ֆոնդահատույցի մե-
ծացման յուրաքանչյուր տոկոս նշանակում է արտադրանքի թողարկումն ավե-
լացնել 80 միլիոն ռուբլով։
Մեր ջանքերը պետք է նպատակամղվեն խնայողության ռեժիմի պատշաճ
ամրապնդմանը, հումքի և նյութերի, էներգիայի և վառելիքի առավել ռացիոնալ
օգտագործմանը։
Ընկերնե՛ր։ Արդյունաբերության աշխատանքի շատ թերություններ բացա-
տրվում են նրանով, որ ոչ բոլոր աշխատավորական կոլեկտիվներում է բարձր
աշխատանքային կարգապահությունը, որ դրանցից շատերում մեծ է կադրերի
հոսունությունը, ստեղծված չեն բարձրարտադրողական աշխատանքի անհրա-
ժեշտ պայմաններ։
Չնայած 10-րդ հնգամյակի տարիներին կադրերի հոսունությունը նվազել է
15 տոկոսով, իսկ մեկ բանվորի հաշվով աշխատաժամանակի կորուստները՝ 14
տոկոսով, այնուամենայնիվ, դրանք դեռևս մեծ են։ Չլինեին աշխատաժամա-
նակի այդ կորուստները, կարելի էր հասնել արտադրության ծավալի աճի և աշ-
խատանքի արտադրողականության աճի տեմպերի ավելի բարձր ցուցանիշների։
Ահա թե որտեղ մենք ունենք արտադրության արդյունավետության բարձրաց-
ման հսկայական ռեզերվ։
Փորձը ցույց է տալիս, որ գործալքումները, աշխատանքային կարգապա-
հության խախտումները, կադրերի հոսունությունը նվազագույնի են հասցված
այն կոլեկտիվներում, որտեղ կուսակցական և արհմիութենական կազմակեր-
պությունները, տնտեսական ղեկավարների հետ միասին, դաստիարակչական
հմուտ աշխատանք են կատարում, օրավուր հոգ տանում մարդկանց աշխա-
տանքի ու կենցաղի պայմանների բարելավման մասին, ստեղծում են ընկերա-
կանության և փոխադարձ օգնության, աշխատանքային կարգապահության
խախտման յուրաքանչյուր փաստի նկատմամբ անհանդուրժողականության
մթնոլորտ։
Մեծ արդյունք է տալիս աշխատանքի կազմակերպման և վարձատրության
բրիգադային ձևը։ Այնտեղ, որտեղ ծույլը և գործալիքը պատասխան է տալիս
իր ընկերների, իր կոլեկտիվի առջև, այդտեղ ավելի արագ են կասեցվում աշ-
խատանքային կարգապահության խախտումները։
Դժվար է գերագնահատել կազմակերպվածության և կարգապահության
նշանակությունը որպես արտադրության արդյունավետության և աշխատանքի
որակի բարձրացման կարևոր լծակի։ Հիշենք ընկեր Լ. Ի. Բրեժնևի այն խոսքե-
րը, որ աշխատանքային կարգապահության բարձրացումը հանրային հարստու-
թյան ավելացման հենց այն ռեզերվն է, որը չի պահանջում կապիտալ ներդրում-
ներ, բայց կարող է մեծ և արագ հատույցում տալ։
Ընկերնե՛ր։ Հանրապետության արդյունաբերության աշխատողների առջև
մեծ ու պատասխանատու խնդիրներ են ծառացած տասնմեկերորդ հնգամյա-
կում։ Քաղաքական ու տնտեսական բոլոր հնարավորություններն անհրաժեշտ է
մոբիլիզացնել հաջող մեկնարկի և նոր հնգամյակում աշխատանքի ռիթմի
արագացման համար, վճռականորեն հաղթահարել վերոհիշյալ թերությունները,
այն ամենը, ինչն արգելակում, կասեցնում է արտադրության ինտենսիվացման
տեմպը։ Հենց այդպիսի մոտեցումը պետք է այսօր դառնա աշխատավորական
յուրաքանչյուր կոլեկտիվի, կուսակցական բոլոր կազմակերպությունների գոր-
ծունեության օրենքը։
Հանրապետության արդյունաբերության առջև ծառացած խնդիրների հաջող
լուծումը մեծապես պայմանավորված է կուսակցական, սովետական, տնտեսա-

կան մարմինների, մինիստրությունների և գերատեսչությունների ղեկավարնե-
րի կազմակերպչական, քաղաքական-դաստիարակչական և ինժեներատնտե-
սական ամբողջ աշխատանքն ավելի ներգործուն և արդյունավետ դարձնելու
կարողությամբ։ (Ծափահարություններ)։

***

Ընկերնե՛ր։ Տրանսպորտի և կապի աշխատողներն ապահովել են տասնե-
րորդ հնգամյակի առաջադրանքների կատարումը տեխնիկատնտեսական հիմ-
նական ցուցանիշներով։
Հաջողությամբ աշխատեցին հանրապետության երկաթուղայինները, որոնք
պլանից ավելի փոխադրեցին ավելի քան մեկ միլիոն տոննա բեռ, 1975 թվա-
կանի համեմատությամբ ապահովելով բեռնափոխադրումների ծավալի 22 տո-
կոս աճ։ Ընդլայնվել և տեխնիկապես վերազինվել են գոյություն ունեցող կա-
յարանները։ Կառուցվել են մի շարք արդիական կայարաններ։ Հետևողա-
կան աշխատանք է կատարվել նոր տեխնիկայի, առաջավոր տեխնոլոգիայի,
արտադրության կազմակերպման առաջավոր մեթոդների ներդրման ուղղու-
թյամբ։
Հանրապետության ավտոտրանսպորտայինները փոխադրել են 1,7 անգամ
ավելի ժողովրդատնտեսական բեռներ, քան 9-րդ հնգամյակում։ Արագ տեմպե-
րով են աճել կենտրոնացված փոխադրումների ծավալները։
Որոշ չափով բարելավվել է մարդատար տրանսպորտի աշխատանքը։
Հնգամյակի տարիներին ավիացիոն մարդատար փոխադրումներն աճեցին
ավելի քան 50 տոկոսով։ Այդ ժամանակամիջոցում կապիտալ ներդրումները
գերազանցեցին նախորդ 30 տարիների ամբողջ ծավալը։ Կառուցվեցին մայրա-
քաղաքի «Զվարթնոց» եզակի օդանավակայանի շենքի առաջին հերթը, արհես-
տական ծածկույթով մի շարք տեղական թռիչք-վայրէջքի վազքուղիներ։ Երևան,
Լենինական և Ղափան քաղաքների օդանավակայանները հագեցված են ինքնա-
թիռների վայրէջքի արդիական սիստեմներով։
Հայաստանի կապի աշխատողները չորս տարում նվաճեցին հնգամյա բնա-
գծերը աշխատանքի մի շարք հիմնական ցուցանիշներով։
Շահագործման են հանձնվել ավտոմատ հեռագրական կայանը և էլեկտրո-
նային հաշվիչ մեքենաների հիման վրա աշխատող հաղորդումների կոմուտա-
ցիայի կենտրոնը, Երևան քաղաքի կենտրոնական նոր փոստատունը, «Օրբի-
տա—2» տիեզերական կապի կայանը և ուրիշ շատ օբյեկտներ։ Զգալիորեն մե-
ծացել է քաղաքային և գյուղական հեռախոսակայանների տարողունակությունը։
Տասնմեկերորդ հնգամյակում երկաթուղային տրանսպորտում մենք պետք
է լուծենք ոչ քիչ պրոբլեմներ, որոնցից առավել կարևորը Իջևան—Հրազդան
երկաթուղագծի կառուցման ավարտումն է։ Մենք պետք է այդ կառույցը համա-
րենք հարվածային և բոլոր միջոցները ձեռնարկենք սահմանված ժամկետնե-
րում երկաթուղու գործարկումն ապահովելու համար։ Պետք է արագացնել Մա-
սիս—Նուռնուս երկաթուղագծի շահագործումը։ Անհրաժեշտ է մշակել Վարդե-
նիս—Ջերմուկ նոր երկաթուղագծի նախագիծը, որը մեծ նշանակություն կու-
նենա հանրապետության հարավարևելյան ամբողջ հատվածի էկոնոմիկայի
զարգացման համար։
Անհրաժեշտ է ամրապնդել ավտոտրանսպորտի արտադրատեխնիկական
բազան, ավելի հետևողականորեն լուծել դրա հետագա համակենտրոնացման
ու մասնագիտացման, մանր, անշահութաբեր ավտոտնտեսությունների վերաց-
ման, կենտրոնացված փոխադրումների ծավալների հետագա ավելացման հար-
ցերը։
Մեծ ուշադրություն պետք է նվիրվի մարդատար տրանսպորտի միջոցների
համալրմանը, էլեկտրատրանսպորտի արտադրատեխնիկական բազայի ամրա-
պնդմանը։
Տրանսպորտի ձեռնարկությունների կուսկազմակերպությունները, նրանց
ղեկավարները պարտավոր են ըստ ամենայնի բարձրացնել աշխատանքի ար-
դյունավետությունը, բարելավել տրանսպորտային ամբողջ պրոցեսի կազմա-

կերպվածությունն ու ներդաշնակությունը, տրանսպորտային միջոցների օգտա-
գործումը, ամրապնդել պետական կարգ ու կանոնը, աշխատանքային ու ար-
տադրական կարգապահությունը, ուժեղացնել քաղաքական-դաստիարակչական
աշխատանքը աշխատավորական կոլեկտիվներում:
Անհրաժեշտ է բարելավել կլիենտուրայի աշխատանքը: Ձեռնարկություն-
ներն ու կազմակերպությունները դանդաղ են ընդլայնում բեռները մշակելու
իրենց հնարավորությունները, վատ են կազմակերպում բեռնման աշխատանքը
հատկապես գիշերը, շաբաթ, կիրակի և տոն օրերին: Դրա հետևանքով կոնտեյ-
ներների շրջանառությունը և վագոնների պարապուրդը գերազանցել են նորմա-
տիվը համապատասխանաբար 5 և 50 տոկոսով:
Շատ բան պետք է արվի ժողովրդատնտեսական բեռների փոխադրման
ժամանակ սոցիալիստական սեփականության պահպանության և երթևեկու-
թյան անվտանգության ապահովման ուղղությամբ:
Զգալիորեն պետք է բարելավվի մարդատար տրանսպորտի աշխատանքը,
որը առաջ է բերում բնակչության արդարացի կշտամբանքը: Անհրաժեշտ է
հասարակայնության ուժերն ավելի ակտիվորեն օգտագործել անտոմս երթևե-
կողների և հասարակական կարգը խախտողների դեմ մղվող պայքարում:
Ավիացիայի աշխատողները հատուկ ուշադրություն պետք է նվիրեն աշ-
խատանքային և արտադրական կարգապահության համակողմանի բարձրաց-
ման, թռիչքային պատահարների նախադրյալների կանխման աշխատանքի
մակարդակը ըստ ամենայնի բարձրացնելու հարցերին:
Հայաստանի կապի աշխատողները պետք է շարունակեն ընդարձակել հե-
ռուստահաղորդումների ընդունման գոտին, ջանան ընդլայնել հանրապետու-
թյան հեռախոսային կապը և ռադիոֆիկացումը, բարձրացնեն փոստ-հեռագրա-
կան կապի արդյունավետությունը, վերացնեն իրենց գործունեության հիմնա-
կան թերությունը՝ աշխատանքի որակական ցուցանիշների ետ մնալը ծավալա-
յին ցուցանիշների աճից:
Եվ վերջապես, տրանսպորտի ու կապի աշխատողները պետք է ձգտեն այն
բանին, որ գործունեության տեխնիկատնտեսական հիմնական ցուցանիշների
բարելավումը մշտապես ուղեկցվի սպասարկման կուլտուրայի մակարդակի և
որակի պատշաճ բարձրացմամբ: (Ծափահարություններ):

***

Ընկերնե՛ր:
Հաշվետու ժամանակաշրջանում Կենտրոնական կոմիտեի գործունեությու-
նը նպատակամղված է եղել ՍՄԿԿ Կենտկոմի 1965 թվականի մարտյան պլե-
նումի, կուսակցության XXIV և XXV համագումարների, ՍՄԿԿ Կենտկոմի հետ-
համագումարյան պլենումների մշակած՝ կուսակցության ժամանակակից ագրա-
րային քաղաքականության իրականացմանը, որն ուղղված է գյուղատնտեսու-
թյան համակողմանի և անշեղ վերելքին, ագրոարդյունաբերական ամբողջ կոմպ-
լեքսի զարգացմանը:
Հանրապետության գյուղատնտեսության մեջ հստակորեն պատրոշվեցին
դրական այն նոր միտումները, որոնք բնութագրում են նրա զարգացման առա-
վել բարձր փուլը, որի դինամիկան ավելի ու ավելի հաստատուն բնույթ է ստա-
նում: Գյուղատնտեսական արտադրության ինտենսիվացման, ինդուստրիալ
ռելսերի վրա նրա հետևողական փոխադրման, կազմակերպչական աշխատան-
քի բարելավման, ագրոտեխնիկական և մյուս միջոցառումների ամբողջ համա-
լիրի առավել արդյունավետ իրականացման շնորհիվ գյուղատնտեսությունը
զարգանում է առանց այն խիստ տատանումների, որոնք նկատվում էին անցյա-
լում: Դրա հաստատումն է այն փաստը, որ անցյալ՝ բնակլիմայական պայման-
ների տեսակետից ամենադժվարին տարում գյուղատնտեսության համախառն
արտադրանքը 24,1 տոկոսով բարձր էր իններորդ հնգամյակի տարեկան միջին
մակարդակից:
Զգալիորեն ամրապնդվել է գյուղատնտեսության նյութատեխնիկական բա-
զան: Տասներորդ հնգամյակի տարիներին գյուղատնտեսության ամբողջ կոմպ-

լեքսում կապիտալ ներդրումները կազմեցին 1,2 միլիարդ ռուբլի, որը 31 տո-
կոսով ավելի է, քան իններորդ հնգամյակում: Այդ թվում, ջրատնտեսական և
մելիորատիվ շինարարությանը հատկացվել է 390 միլիոն ռուբլի կամ 56 տոկո-
սով ավելի, քան նախորդ հնգամյակում: Ոռոգելի հողատարածություններն ըն-
դարձակվել են 23,9 հազար հեկտարով, ջրարբիացված արոտավայրերը՝ 69,7
հազար հեկտարով: Կառուցվել և գործարկվել են մեծ թվով պետական անաս-
նապահական խոշոր կոմպլեքսներ ու թռչնաֆաբրիկաներ, կոլտնտեսություննե-
րի և պետական տնտեսությունների մեքենայացված ֆերմաներ, արտադրական
այլ օբյեկտներ: Ստեղծվել և գործում են ավելի քան 60 միջտնտեսային ձեռ-
նարկություններ և կազմակերպություններ, ագրոարդյունաբերական միավո-
րումներ: Համակցված կերի արդյունաբերության կարողությունները հասցվել
են 720 հազար տոննայի, որը երկու անգամ գերազանցում է 1975 թվականի
մակարդակը: Զգալիորեն ավելացել են գյուղատնտեսական տեխնիկայի, հան-
քային պարարտանյութերի և մյուս միջոցների մատակարարումները:
Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը գոհունակությամբ զեկուցում է համա-
գումարին, որ գյուղատնտեսության զարգացման հնգամյա առաջադրանքները
նույնպես կատարվել են ժամկետից շուտ: Գյուղատնտեսության համախառն
արտադրանքի տարեկան ծավալի աճը տասներորդ հնգամյակում կազմեց 24,2
տոկոս՝ հնգամյա պլանով նախատեսված 24,1 տոկոսի փոխարեն, ավելի են
արտադրվել 770 միլիոն ռուբլու գյուղատնտեսական մթերքներ, քան իններորդ
հնգամյակում:
Իններորդ հնգամյակի տարեկան միջին ցուցանիշների համեմատությամբ
հացահատիկային կուլտուրաների միջին բերքատվությունը տասներորդ հնգամ-
յակում ավելացավ 16,7 տոկոսով, շաքարի ճակնդեղինը՝ 33,3, բանջարեղենի-
նը՝ 16,7, խաղողինը՝ 30,8, պտուղներինը՝ 18,2 և կարտոֆիլինը՝ 12,8 տոկոսով:
Աճեց կերի արտադրությունը: Եթե իններորդ հնգամյակում հանրապետու-
թյունում տարեկան միջին հաշվով կուտակվում էր 423 հազար տոննա կերա-
միավոր, ապա տասներորդ հնգամյակում միջին հաշվով կուտակվեց 546 հազար
տոննա կամ 29 տոկոսով ավելի: Այդ տարիներին հանրային անասնապահու-
թյան մեջ մեկ կովի կաթնատվությունն ավելացավ 275 կգ-ով և 1980 թվակա-
նին կազմեց 1971 կգ: Պետությանը վաճառված խոշոր եղջերավոր անասունների
միջին քաշն ավելացավ 55 կիլոգրամով և համապատասխանաբար հասավ 299
կիլոգրամի:
Հանրային սեկտորում գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության ա-
վելացումը հնարավորություն ընձեռեց հաջողությամբ կատարելու և գերակա-
տարելու մթերումների հնգամյա պլանները, ապահովելու դրանց ծավալների
աճը, որոնք կազմեցին. մսինը՝ 41,5 տոկոս, կաթինը՝ 26,5, ձվինը՝ 71,2, բրր-
դինը՝ 6, հացահատիկինը՝ 25, բանջարեղենինը՝ 27, շաքարի ճակնդեղինը՝ 29,
կարտոֆիլինը՝ 67, խաղողինը՝ 27, պտուղներինը՝ 45 տոկոս: Գյուղի աշխատա-
վորների հայրենանվեր աշխատանքը, գյուղատնտեսական արտադրության զար-
գացման ասպարեզում հանրապետության կուսակցական, սովետական, գյուղա-
տնտեսական մարմինների արդյունավետ գործունեությունը քանիցս արժանա-
ցան ՍՄԿԿ Կենտկոմի, ՍՄԿԿ Կենտկոմի գլխավոր քարտուղար ընկեր Լեոնիդ
Իլյիչ Բրեժնևի բարձր գնահատականին: (Ծափահարություններ):
Հաշվետու ժամանակաշրջանում նշանակալի հաջողությունների հասան
Անիի և Արթիկի շրջանների դաշտավարները, Էջմիածնի շրջանի բանջարաբույծ-
ները, Ախուրյանի և Սպիտակի շրջանների ճակնդեղագործները, Արարատի և Ար-
տաշատի շրջանների խաղողագործները, Վարդենիսի շրջանի ծխախոտագործ-
ները, Ստեփանավանի, Մասիսի, Կալինինոյի շրջանների կարտոֆիլաբույծները,
Նոյեմբերյանի շրջանի այգեգործները, Հրազդանի, Ղուկասյանի, Նաիրիի,
Կրասնոսելսկի ու մի շարք այլ շրջանների անասնապահները: Աշխատանքում
մեծ արդյունքների հասած արտադրության հազարավոր առաջավորներ արժա-
նացան հայրենիքի բարձր պարգևների, իսկ նրանցից առավել աչքի ընկածները՝
Ռ. Բաղալյանը, Հ. Ղուկասյանը, Պ. Պետրոսյանը, Ա. Հայրապետյանը, դարձան
սոցիալիստական աշխատանքի հերոսներ:
Հանրապետության գյուղատնտեսության զարգացման հաջողությունները

մեծապես պայմանավորված են նաև այն բանով, որ շրջանային կուսակցական կոմիտեներն ավելի հաստատակամորեն են իրականացնում կուսակցության ագրարային քաղաքականությունը, մշտապես կատարելագործելով գյուղում տարվող կազմակերպչական և քաղաքական աշխատանքը: Ուժեղացել է գյուղատնտեսությանը ցույց տրվող շեֆական օգնությունը:

Այդ ամենի համար, հայրենասիրական ոգեշունչ աշխատանքի համար, թույլ տվեք համագումարի անունից սրտագին ու խոր երախտագիտություն հայտնել գյուղի մեր բոլոր պանծալի աշխատավորներին: (Ծափահարություններ):

Սխալ կլիներ, սակայն, գյուղատնտեսության մեջ գոյություն ունեցող իրավիճակի գնահատմանը մոտենալ միակողմանիորեն, ոչ քննադատաբար, նշել միայն հաջողությունները, չնկատելով դեռևս գոյություն ունեցող ոչ քիչ թերությունների ու չօգտագործված ռեզերվները:

Գլխավոր թերությունն այն է, որ հանրապետության ընդհանուր դրական ցուցանիշների ետևում դեռևս քողարկվում են ետ մնացող շրջաններ, իսկ շրջանների ընդհանուր ցուցանիշների ետևում՝ բազմաթիվ ետ մնացող տնտեսություններ:

Գյուղատնտեսական մթերքների ծավալների արտադրության աճը մի շարք շրջաններում ակնհայտորեն չի համապատասխանում նրանց մեծ հնարավորություններին և հատկացված կապիտալ ներդրումներին: Մեծ թվով շրջաններ չեն կատարել գյուղատնտեսական մթերքների առանձին տեսակների արտադրության և պետությանը վաճառելու առաջադրանքները:

Հանրապետության շրջանների կեսից ավելին պետությանը վաճառած անասունների միջին քաշով և կաթնատվությամբ, իսկ շրջանների երկու երրորդը՝ հավերի միջին ձվատվությամբ, չեն հասել հանրապետական միջին ցուցանիշներին:

Այս ամենը վկայում է ինչպես լուրջ թերությունների առկայության, այնպես էլ չօգտագործված ռեզերվների մասին:

Օրինաչափ կլինի, եթե համագումարը խնդիր դնի տասնմեկերորդ հնգամյակում գյուղում ամբողջ աշխատանքի հետագա բարելավման, բոլոր հնարավորությունների ու ռեզերվների օգտագործման միջոցով հասնել այն բանին, որպեսզի գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության ու մթերման պլաններն ամբողջովին կատարեն յուրաքանչյուր շրջան, յուրաքանչյուր տնտեսություն, բրիգադ ու ֆերմա, յուրաքանչյուր օղակ, գյուղի ամեն մի աշխատավոր:

Հանրապետության գյուղատնտեսական արտադրության արագընթաց զարգացումը պայմանավորված է նախ և առաջ հողային ու ջրային ռեսուրսների լրիվ, ռացիոնալ և արդյունավետ օգտագործմամբ:

Պետք է նշել, որ հաշվետու ժամանակաշրջանում այդ բնագավառում որոշակի աշխատանք է կատարվել: Այսպես, եթե 1950—1975 թվականներին հանրապետությունում վարելահողերի տարածությունը կրճատվել էր ավելի քան 75 հազար հեկտարով, ապա տասներորդ հնգամյակում հանրապետությունում վարելահողերի տարածությունն ավելացավ 5,5 հազար հեկտարով:

Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը և հանրապետության կառավարությունը իրենց ուշադրության կենտրոնում են պահել հողերի մելիորացման, ՍՄԿԿ Կենտրոնական կոմիտեի և ՍՍՀՄ Մինիստրների խորհրդի «Հայկական ՍՍՀ-ում ոռոգելի հողագործության հետագա զարգացման և նրա արդյունավետության բարձրացման միջոցառումների մասին» որոշման իրականացման հարցերը:

Ավելացել են մելիորատիվ աշխատանքների ծավալները, սկսվել և հաջողությամբ առաջ է ընթանում Ախուրյանի, Հալավարի, Սևաբերդի, Հախումի և Դավիթ-Բեկի ջրամբարների շինարարությունը: Մեծածավալ աշխատանքներ են կատարվել ոռոգման սիստեմների վերակառուցման ուղղությամբ: Զգալիորեն ամրապնդվել է «Հայգլխջրշինի» նյութատեխնիկական բազան:

Մյուս կողմից նոր ոռոգելի հողերի յուրացման և գործարկման, Արարատյան հարթավայրի աղուտների աղազերծման, գերխոնավ հողերի մելիորատիվ վիճակի բարելավման տեմպերը բացահայտորեն անբավարար են, դեռևս ցածր է կատարվող աշխատանքների որակը: Դանդաղ են ընթանում նաև գոյություն

ունեցող մելիորատիվ սիստեմների վերակառուցման և դրանց ջրապահովվածության բարելավման աշխատանքները:

Դեռևս խզում գոյություն ունի նոր հողատարածությունների գործարկման և դրանց տնտեսական կարգաբերման տեմպերի միջև:

Կուլտուր-տեխնիկական միջոցառումների նպատակով հանրապետությանը հատկացվող կապիտալ ներդրումները դեռևս յուրացվում են ոչ լրիվ և ցածր արդյունավետությամբ: Ջրատնտեսական օբյեկտների պլանավորման, նախագծման և կառուցման գործում եղած լուրջ վրիպումների ու սխալների հետևանքով՝ արդեն կառուցված ջրամբարներից ոռոգվելիք հողերի գյուղատնտեսական յուրացումն իրականացվում է մեծ հապաղումով:

Գյուղատնտեսության, ջրային տնտեսության մինիստրությունները, «Հայգլխջրշինը», «Գյուղտեխպետկոմը» և համապատասխան մյուս կազմակերպությունները պետք է արմատապես բարելավեն ջրամբարների շինարարության և դրանցից ոռոգվող հողերի յուրացման աշխատանքները հանրապետությունում:

Առաջնահերթ նշանակություն ունի ոռոգման ջրի օգտագործման արդյունավետության բարձրացումը: Անցած հնգամյակում մեկ հեկտարի ոռոգման համար միջին հաշվով ծախսվել է 11,5 հազար խորանարդ մետր ջուր, դա 30—40 տոկոսով գերազանցում է նորման, որի մեջ հաշվի են առնված նաև կորուստները: Դրա պատճառը հողային ջրանցքների հակաֆիլտրային պատյանի բացակայությունն է, ոռոգման սիստեմների և ներտնտեսական ցանցերի վատ վիճակը, տեխնիկական ցածր մակարդակը, ոռոգելի հողամասերի անհարթությունը, ջրման առաջավոր տեխնիկայի թույլ արմատավորումը: Կոլեկտորադրենաժային ցանցի բացակայության պատճառով հողերը ճահճանում և աղակալում են:

Գորիսի շրջանում Որոտանի սիստեմին ենթակա և ոռոգման ցանց ունեցող 6.258 հեկտար նոր գործարկված հողերից 1979 թվականին ոռոգվեց ընդամենը 3.432 հեկտար:

Տեղին է հարցնել շրջկոմի քարտուղարին և շրջգործկոմի նախագահին՝ ընկերներ Ա. Հարությունյանին և Ս. Գալստյանին, թե նրանք ինչպե՞ս են մտադիր բարձրացնել ոռոգելի հողերի արդյունավետությունը և ապահովել պետական կապիտալ ներդրումների փոխհատուցը:

Այլևս չի կարելի, ընկերնե՛ր, հաշտվել այն բանի հետ, երբ ոռոգելի հողերի ոչ քիչ մասը միանգամայն անարդյունավետ է օգտագործվում: 1979 թվականին, օրինակ, հանրապետության 102 տնտեսություններում հացահատիկային կուլտուրաների 9,8 հազար հեկտար ոռոգելի տարածության յուրաքանչյուր հեկտարից ստացվեց 15 ցենտներ բերք: Նույն տարում ոռոգելի հողերում սիլոսային կուլտուրաների բերքատվությունն ընդամենը 3 ցենտներով, իսկ միամյա խոտաբույսերինը 6 ցենտներով ավելի էր, քան չոռոգվող հողերում: Ավելին, վատ տնտեսավարման հետևանքով ամեն տարի ավելի քան 20 հազար հեկտար մշակելի վարելահող, այդ թվում 5,7 հազար հեկտար ոռոգելի հող չի օգտագործվում: Սա լուրջ խորհելու առիթ պետք է տա գյուղատնտեսության մինիստրության (ընկ. Հ. Թարջումանյան), մելիորացիայի և ջրային տնտեսության մինիստրության (ընկ. Ռ. Շահոյան), «Գյուղտեխպետկոմի» (ընկ. Ս. Հովհաննիսյան) ընկերներին, համապատասխան շրջանային կուսակցական, սովետական և գյուղատնտեսական մարմինների ղեկավարներին:

Անտնտեսվարության նման փաստերը պետք է իսպառ վերացվեն:

Մեր խնդիրն է հողերի տեսքափոխության միջոցով հասնել գյուղատնտեսական հողատարածությունների և, առաջին հերթին, վարելահողի անընդհատ աճին, հաշվի առնելով հանրապետության յուրաքանչյուր գոտու, շրջանի և յուրաքանչյուր տնտեսության բնական ու տնտեսական պայմանները:

Հողային և ջրային ռեսուրսների լրիվ և ռացիոնալ օգտագործումը, հողերի բերրիության բարձրացումը կուսակցության շրջկոմների, ժողովրդական դեպուտատների շրջանային սովետների, գյուղատնտեսության մինիստրության, գյուղատնտեսական մյուս գերատեսչությունների և կազմակերպությունների առաջնահերթ գործն է, գյուղի բոլոր աշխատավորների գործը:

Տասներորդ հնգամյակում շարունակվում էր գյուղատնտեսության հետագա

զինումը տեխնիկայով, բարձրացավ աշխատանքի մեքենայացման մակարդակը, ավելացան հանքային պարարտանյութերի և մյուս քիմիական միջոցների մատակարարումները, որոնք մեծապես նպաստեցին արտադրության ինտենսիվացմանը: Կոլտնտեսություններում և սովխոզներում իրականացվում է ֆերմաների կոմպլեքսային մեքենայացում, բարձրանում է աշխատանքի արտադրողականությունը:

Դրա հետ մեկտեղ դեռևս ցածր է հատկացվող տեխնիկայի և նյութական ռեսուրսների օգտագործման մակարդակը, մեծ են մեքենայացված աշխատանքների համար կատարվող ծախսերը, շատ տնտեսություններում քիմիական միջոցները կիրառվում են առանց պատշաճ փոխհատուցման, վատ են օգտագործվում օրգանական պարարտանյութերը, դանդաղ է ներդրվում առաջավոր փորձը:

Այս ասպարեզում գործերը պետք է շտկեն կուսակցության Ամասիայի, Եղեգնաձորի, Ազիզբեկովի, Մարտունու, Թալինի, Արագածի, Գորիսի և մի քանի այլ շրջկոմներ:

Հանրապետության շատ կոլտնտեսություններում և սովխոզներում դեռևս ցածր է ֆերմաների մեքենայացման, հատկապես կոմպլեքսային մեքենայացման մակարդակը: Միաժամանակ հարկ է նշել ֆերմաներում տեխնիկայի պատրաստության ցածր մակարդակը և վատ օգտագործումը: Այս ամենը պահանջում է գյուղում բարձրացնել ինժեներական աշխատանքի մակարդակը: Սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունները պետք է ավելի կոնկրետ զբաղվեն այդ հարցերով:

Մեր հանրապետության գյուղատնտեսության բնագավառի կենտրոնական խնդիրներից են խաղողագործության և պտղաբուծության զարգացման հարցերը: Հայաստանի կոմկուսի XXVI համագումարը եռամյանական խնդիր դրեց՝ շեշտակիորեն բարձրացնել խաղողի և պտուղների մշակության կուլտուրան, կիրառելով ագրոտեխնիկական միջոցառումների ամբողջ համալիրը, վերացնել նոսրությունը, հիմնել նոր տնկարկներ և դրա հիման վրա ապահովել արտադրանքի այդ արժեքավոր տեսակների ծավալները:

Այս ասպարեզում քիչ բան չի արված: Խաղողի արտադրության տարեկան միջին ծավալը կազմել է 222,3 հազար տոննա, պտուղներինը՝ 151 հազար տոննա, որը 52,3 հազար տոննայով և 42,2 հազար տոննայով ավելի է իններորդ հնգամյակի համապատասխան ցուցանիշներից:

Տասներորդ հնգամյակի տարիներին հիմնվել են 5.043 հեկտար խաղողի և 5.532 հեկտար պտղատու այգիներ, որն զգալիորեն ավելի է, քան հիմնվել է ութերորդ և իններորդ հնգամյակներում միասին վերցրած:

Որոշ չափով կրճատվել է խաղողի և պտղատու այգիների նոսրությունը, աշխատանք է կատարվել պտղաբուծության և խաղողագործության ինտենսիվացման նպատակով: Դրական գնահատականի է արժանի գյուղատնտեսության մինիստրության, Հայաստանի կոմկուսի Աշտարակի և Նաիրիի շրջկոմների աշխատանքը՝ նոր յուրացված հողերում 850 հեկտար ինտենսիվ այգիներ հիմնելու գործը կազմակերպելու ուղղությամբ, ինչպես նաև Հայաստանի կոմկուսի Արտաշատի, Հոկտեմբերյանի և Էջմիածնի շրջկոմների աշխատանքը խաղողի նոր, բարձր բերքատու այգիներ հիմնելու գործը կազմակերպելու ասպարեզում:

Սակայն մենք այսօր պետք է նշենք, որ համապատասխան մինիստրությունները ու գերատեսչությունները, առանձին շրջաններ և մի ամբողջ շարք տնտեսություններ անբավարար են կատարել համագումարի առաջադրած խնդիրները: Այսպես, Արարատի, Աշտարակի և այլ շրջաններ ձախողել են խաղողի այգիներ, իսկ Ազիզբեկովի, Աբովյանի, Սպիտակի և մի շարք այլ շրջաններ՝ պտղատու այգիներ հիմնելու պլանների կատարումը:

Մի շարք շրջաններում դանդաղ են ընթանում պտղատու և խաղողի այգիների վերակառուցման աշխատանքները: Գյուղատնտեսության մինիստրությունը մինչև վերջ չի լուծել խոշոր տնկարանային տնտեսությունների ստեղծման հարցը:

Ագրոտեխնիկայի ցածր մակարդակով է մեծապես բացատրվում այն, որ տասներորդ հնգամյակի տարիներին Թումանյանի, Եղեգնաձորի, Իջևանի շրջանների տնտեսություններում խաղողի այգիների միջին բերքատվությունը կազմել է հեկտարից ընդամենը 22—33 ցենտներ, իսկ Գորիսի, Ղափանի, Գուգարքի, Ստեփանավանի, Շամշադինի շրջաններում հեկտարից՝ 3—19,5 ցենտներ պտուղ:

Այս ամենը խոսում է անբավարար պահանջկոտության և կատարողական ցածր կարգապահության մասին:

Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը և Մինիստրների խորհուրդը հաստատել են խաղողագործության և պտղաբուծության զարգացման գլխավոր սխեմա, որի իրականացումը պետք է լինի հանրապետության գյուղատնտեսական մարմինների, կուսակցության շրջանային կոմիտեների, ժողովրդական դեպուտատների սովետների, սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունների ուշադրության կենտրոնում:

Հանրապետությունում հետևողական աշխատանք է կատարվել բանջարեղենի և կարտոֆիլի արտադրության ու մթերումների հետագա ավելացման ասպարեզում:

Լուծվել են այնպիսի պրոբլեմներ, ինչպիսին է կարտոֆիլով ու կաղամբով, բանջարաբուծական վաղահաս սորտերով, սոխով և այլ մթերքներով հանրապետության բնակչության պահանջմունքների բավարարումը՝ սեփական արտադրության հաշվին:

Ընդհանուր քանակական աճի հետ մեկտեղ, սակայն, մենք չենք հասել բանջարեղենի ամբողջ տեսականու արտադրության ապահովման: Բանջարեղենի այսպես կոչված քիչ տարածված տեսակների արտադրությունն ու գնումները դանդաղ են աճում: Մի շարք շրջաններում այդ հարցին պատշաճ ուշադրություն չի նվիրվում, երբեմն էլ ոչ պետական մոտեցում է ցուցաբերվում:

Այսպես, օրինակ, Մասիսի շրջանի կոլտնտեսություններն ու պետական տնտեսությունները հնգամյակում բանջարեղենի մթերումների ընդհանուր պլանը գերակատարել են 8,4 հազար տոննայով՝ հիմնականում վարունգի, պոմիդորի հաշվին, իսկ բամիայի, պղպեղի և բադրիջանի մթերման պլանները տարիներ շարունակ չեն կատարվում:

Բանջարեղենի այդ տեսակների արտադրության ծավալների ավելացմանը լրջորեն խանգարում են նրա մասնագիտացման ու համակենտրոնացման ցածր մակարդակը, ցանքերի մանրատվածությունը: Կարտոֆիլագործության մեջ նույնպես վճռված չեն մասնագիտացման հարցերը, կարգավորված չէ սերմնաբուծական գործը, վատ են օգտագործվում պարարտանյութերը: Անթույլատրելի է, երբ կարտոֆիլի բոլոր ցանքատարածությունների 41 տոկոսը տնօրինող 110 տնտեսություններ արտադրում են համախառն բերքի միայն 20 տոկոսը: Այդ տնտեսություններում յուրաքանչյուր հեկտարի բերքատվությունը չի անցնում 75 ցենտներից:

Պետպլանը և գյուղատնտեսության մինիստրությունը տեղական կուսակցական, սովետական մարմինների հետ համատեղ պետք է կոմպլեքսային ձևով ուսումնասիրեն և վերջնականապես լուծեն բանջարաբուծության և կարտոֆիլաբուծության ինտենսիվացման հարցերը, այն հաշվով, որ տարին բոլոր անհրաժեշտ քանակությամբ և լրիվ տեսականիով ապահովվեն հանրապետության բնակչության և արդյունաբերության պահանջմունքները:

Ընկերնե՛ր:

Այժմ կարևորագույն խնդիրներից մեկը անասնապահության առավել արագ զարգացումն է, հանրապետության բնակչության պահանջմունքների ավելի լրիվ բավարարումը անասնապահական մթերքներով:

Անասնապահության հետագա վերելքի հարցերը հատուկ քննարկվեցին Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի 1980 թվականի ապրիլյան պլենումում: Պլենումը մշակեց և հաստատեց հանրապետության անասնապահության բոլոր ճյուղերի զարգացման կոմպլեքսային ծրագիր, ուստի, թույլ տվեք համառոտակի անդրադառնալ լոկ մի քանի պրոբլեմների:

Գլխավորը անասնապահության համակողմանի ինտենսիվացումն է՝ կերի հուսալի բազայի ստեղծման, տոհմային և սելեկցիոն աշխատանքի բարելավ-

ման, արտադրության բոլոր ռեզերվների հայտնաբերման և օգտագործման, գիտության, առաջավոր փորձի նվաճումների արմատավորման հիման վրա:

Այդ ուղղությամբ հանրապետությունում քիչ բան չի արվում: Կան գործի նկատմամբ խոր ու մտածված մոտեցման օրինակներ: Այդպես են վարվում Հրազդանի, Նաիրիի, Կրասնոսելսկի և մի շարք այլ շրջաններում, որոնք կայուն և բարձր ցուցանիշների են հասել անասնապահության բնագավառում և մշտապես բարելավում են դրանք:

Քիչ չեն նաև այն շրջանները, որոնք 9-րդ հնգամյակի համեմատությամբ շեշտակիորեն բարելավել են որակական ցուցանիշները: Ղուկասյանի շրջանում, օրինակ, հնգամյակի ընթացքում մեկ կովի միջին կաթնատվությունն ավելացավ 579 կիլոգրամով և հասավ 2.187 կիլոգրամի, մսի արտադրությունը գյուղատնտեսական հողատարածությունների 100 հեկտարի դիմաց կազմել է 62 ցենտներ, կաթինը՝ 307 ցենտներ:

Կան առանձին տնտեսություններ, որոնք հասել են անասնապահության մթերատվության է՛լ ավելի շեշտակի բարձրացման: Այսպես. Եղեգնաձորի շրջանի Աղավնաձոր սովխոզում (դիրեկտոր՝ ընկ. Վ. Մաթևոսյան, կուսկազմակերպության բյուրոյի քարտուղար՝ ընկ. Ն. Այվազյան) մեկ կովի կաթնատվությունը հնգամյակի տարիներին ավելացել է 1.500 կիլոգրամով և հասել 3.500 կիլոգրամի: Եվ դա՝ ոչ այնքան բարենպաստ կլիմայական գոտում:

Բայց գործերի վիճակը ամենուրեք չէ, որ այդպես է: Ղուկասյանի շրջանի հարևան Ամասիայի շրջանում (առաջին քարտուղար՝ ընկ. Ջ. Ալիև, շրջգործկոմի նախագահ՝ ընկ. Ն. Հակոբյան), որը գյուղատնտեսական ավելի շատ հողատարածություններ ու ռոգելի հողեր ունի, և որտեղ կլիմայական պայմաններն ավելի վատ չեն, այդ տարիներին մեկ կովի կաթնատվությունն ավելացավ 223 կիլոգրամով և կազմեց 1.501 կիլոգրամ: Գյուղատնտեսական հողատարածությունների 100 հեկտարի դիմաց մսի արտադրությունը կազմել է 44 ցենտներ, իսկ կաթինը՝ 200 ցենտներ:

Վիճակն ավելի բարվոք չէ նաև Թումանյանի, Ապարանի, Ազիզբեկովի և այլ շրջաններում:

Անհրաժեշտ է համագումարում կրկին ու կրկին շեշտել, որ կուսակցական կազմակերպությունների, կուսակցական կոմիտեների, սովետական և գյուղատնտեսական մարմինների անհետաձգելի խնդիրն է՝ արդյունավետ միջոցներ ձեռնարկել յուրաքանչյուր շրջանում և տնտեսությունում ստեղծելու կերի կայուն բազա, որը լիովին բավարարի ոչ միայն հանրային, այլև կոլտնտեսականների անձնական օժանդակ տնտեսություններում պահվող անասուններին, ինչպես նաև ստեղծելու կերի անհրաժեշտ փոխանցվող պաշարներ: Ըստ ամենայնի պետք է բարելավել կերի պահպանման գործը, արագացնել դրա պատրաստման առաջավոր մեթոդների արմատավորումը:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում համակցված կերի արդյունաբերության զարգացման ասպարեզում քիչ բան չի արված: Միևնույն ժամանակ մթերումների մինիստրությունը և նրա ձեռնարկությունները չեն հասել թողարկվող արտադրանքի որակի շոշափելի բարելավման: Մինիստրության ղեկավարությունը (մինիստր՝ ընկ. Օ. Հովակիմյան) այս գործում մշտական խոստումներից այն կողմ չի անցնում: Մթերումների մինիստրությունը պետք է իրականացնի գործարանների հստակ մասնագիտացում, դրանցում կազմակերպի լիարժեք համակցված կերի արտադրությունը:

Խոշոր թերություններ կան տոհմաբուծության բնագավառում: Դրա բնորոշ ապացույցն է նաև այն, որ հանրապետությունում կաթի արտադրությամբ զբաղվող 692 կոլտնտեսություններից ու պետական տնտեսություններից 193-ում միջին կաթնատվությունը կազմում է 950-ից մինչև 1.650 կիլոգրամ:

Արմատական բարելավում է պահանջում նախրի վերարտադրության գործը:

Վերջին հնգամյակում հանրապետության կաթնատու նախիրն ամեն տարի պակասում էր ավելի քան 2.000 կովով: Հատկապես անհանգստացնող է կովերի ստերջության բարձր տոկոսը: Միայն այդ պատճառով տասներորդ հնգամյա-

կում կոլտնտեսություններն ու սովխոզները պակաս ստացան ավելի քան 180 հազար հորթ կամ 80 հազար կով և ավելի քան 30 հազար տոննա միս:

Անասնապահական մթերքների արտադրության ծավալների հետագա մեծացումը պահանջում է ավելացնել կովերի գլխաքանակը, դրանց տեսակարար կշիռը հանրային նախրում, վճռական պայքար մղել մայրական կազմի ստերջության և անասունների անկումների դեմ, նվազագույնի հասցնել կենդանիների ներտնտեսային ծախսումները, արմատապես բարելավել տնտեսությունների անասնաբուժական սպասարկումը, ամենուրեք կիրառել կենդանիների ինտենսիվ բտում:

Մսի, կաթի և ձվի արտադրությունն ավելացնելու զգալի ռեզերվ ունեն անասնապահական կոմպլեքսները, թռչնաֆաբրիկաները, մեքենայացված խոշոր ֆերմաները: Սակայն դրանց աշխատանքի արդյունավետությունը դեռևս շատ ցածր է:

Արդյունաբերական թռչնաբուծության մեջ, օրինակ, միջին ձվատվությունը կազմում է ընդամենը 160 ձու՝ նախագծային կարողությամբ սահմանված 250-ի փոխարեն, 100 ձվից ստանում են 62 ճուտ, ընդ որում, որքան էլ տարօրինակ է, դրանց ավելի քան 35 տոկոսը սատկում է: Ցածր է բրոյլերների միջին քաշը՝ 1, 13 կգ: Եթե ավելացնենք, որ այդ ամենի հետ «Հայթռչնարդը» ունենում է տարեկան ավելի քան 25 հազար տոննա կերի գերածախս, ապա ակնհայտ կդառնա, թե ինչպիսի ծանր վիճակում է գտնվում այդ ճյուղը:

Հանրապետության գյուղատնտեսության մինիստրությունը պետք է ավելի լրջորեն և հետևողականորեն զբաղվի պետական անասնապահական համալիրների ու թռչնաֆաբրիկաների հարցերով, կազմակերպի դրանց հստակ և արդյունավետ աշխատանքը: Այս գործում անհրաժեշտ է բարձրացնել կուսակցության այն շրջանային կոմիտեների պատասխանատվությունը, որոնց տարածքում են գտնվում համալիրները:

Հանրային անասնապահության հետ մեկտեղ պարենային ռեսուրսների համալրման գործում կարևոր տեղ են գրավում կոլտնտեսականների, սովխոզների բանվորների և ծառայողների անձնական, ինչպես նաև ձեռնարկությունների և կազմակերպությունների օժանդակ տնտեսությունները: Հարկավոր է ավելի մեծ ուշադրություն նվիրել դրանց:

Հրատապ է դարձել էրոզիայի այլազան տեսակներից հանրապետության գյուղատնտեսական հողատարածությունների պահպանման պրոբլեմը:

Անտառային տնտեսության պետական կոմիտեն (նախագահ՝ ընկ. Հ. Ավագյան) հետևողականորեն չի կատարում անտառամելիորատիվ աշխատանքները հմտորեն կազմակերպելու, նոր անտառազանգվածների ստեղծումն արագացնելու և հանրապետության անտառների վիճակը բարելավելու, խոշոր տնկարանային տնտեսություններ ստեղծելու գործը:

Հանրապետության Մինիստրների խորհուրդը պետք է կոնկրետ միջոցներ ձեռնարկի, որպեսզի մինիստրություններն ու գերատեսչություններն անպայման կատարեն հակաէրոզային և հողապաշտպանական միջոցառումների ամբողջ համալիրը:

Արտադրության արդյունավետության բարձրացումը անխզելիորեն կապված է տնտեսությունների էկոնոմիկայի ամրապնդման հետ:

Մեղանում, սակայն, դեռևս վատ է կազմակերպված տնտեսությունների տնտեսագիտական ծառայությունը, դրանցից շատերում չի տարվում տնտեսագիտական վերլուծություն, այն չի դարձել տնտեսության կառավարման լծակ: Կատարվող աշխատանքների արժեքի իջեցումը, յուրաքանչյուր հեկտար հողի, խորանարդ մետր ջրի, ամեն մի տոննա պարարտանյութի, տեխնիկայի միավորի առավել արդյունավետ օգտագործումն ու փոխհատույցը պետք է դառնան տնտեսավարման հիմքը: Այդ ժամանակ մեզ մոտ չեն լինի տնտեսապես թույլ և վնասով աշխատող տնտեսություններ:

Կուսկազմակերպությունների տնտեսական ղեկավարների համար հատկապես կարևոր խնդիր պետք է լինի պայքարը գյուղատնտեսական արտադրանքի բարձր որակի համար, բերքի կորուստների դեմ, փոխադրման և պահպանման ժամանակ մթերքների փչացման դեմ:

Ըստ ամենայնի պետք է բարելավվի կադրերի ընտրության, տեղաբաշխման և դաստիարակության գործը:

Գյուղատնտեսության մի շարք ճյուղերում և, առաջին հերթին, անասնապահության մեջ, զգացվում է բարձրագույն և միջնակարգ կրթությամբ մասնագետների, ինչպես նաև մասսայական մասնագիտությունների կադրերի՝ մեխանիզատորների, մեքենայական կթի վարպետների, անասնապահական համալիրների օպերատորների պակաս:

Գյուղատնտեսության մինիստրությունը, շրջանային կուսակցական, սովետական, արհմիութենական, կոմերիտական, գյուղատնտեսական մարմինները պարտավոր են տեղերում իրականացնել մասնագետներին, հատկապես երիտասարդներին ամրացնելու, նրանց աշխատանքի ու կենցաղի անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծելու միջոցառումների կոմպլեքս: Պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնել միջին օղակը եռանդուն և գործիմաց մասնագետներով ամրապնդելուն:

Գյուղատնտեսության հետագա զարգացման՝ կուսակցության առաջադրած խնդիրների լուծման գործում հատկապես կարևոր դեր է պատկանում միջտնտեսային կոոպերացման և ագրարային-արդյունաբերական ինտեգրացման բազայի վրա գյուղատնտեսական արտադրության մասնագիտացմանն ու համակենտրոնացմանը:

Անհնար է հասնել բարձր արդյունավետության, երբ հանրապետության տնտեսությունների մեծ մասի գյուղատնտեսական արտադրությունն անթույլատրելիորեն բազմաճյուղ բնույթ է կրում, որտեղ ցածր մակարդակի վրա են արտադրության տեխնոլոգիան և կազմակերպումը: Ցանքերի և տնկարկների մասնատվածությունը, շատ կոլտնտեսությունների և սովխոզների անասնապահական ֆերմաների սակավազորությունն այսօր բնորոշ են հանրապետության գյուղատնտեսությանը: Այդ ամենը հետևանք է այն բանի, որ չի մշակվել և իրականացվել գյուղատնտեսական արտադրության միջշրջանային և ներշրջանային ռացիոնալ մասնագիտացման ու համակենտրոնացման կոնկրետ նպատակային ծրագիր: Պետպլանը, գյուղատնտեսության մինիստրությունը պետք է շուտափույթ կերպով լուծեն այդ հարցերը, հաշվի առնելով յուրաքանչյուր շրջանի և տնտեսության արտադրության կոնկրետ պայմանները:

Հանրապետության գյուղատնտեսության հետագա վերելքի և ինտենսիվացման գործը պահանջում է մշտապես ամրապնդել գիտության կապը գյուղատնտեսական արտադրության հետ:

Մեր գիտական կազմակերպությունների, գիտնականների խնդիրն է առաջիկայում էլ ակտիվ հետազոտություններ կատարել, որոնք ուղղված լինեն գյուղատնտեսական կուլտուրաների բարձր բերքատու սորտերի և անասունների բարձր մթերատու ցեղատեսակների ստեղծմանը, գյուղատնտեսական արտադրության կիրառական պրոբլեմների մշակմանը, դրա փոխադրմանը ինդուստրիալ ուղու վրա, արտադրությանը կոնկրետ օգնություն ցույց տալուն:

Դեռևս լուրջ թերություններ կան նաև գյուղական շինարարության ասպարեզում: Տասներորդ հնգամյակի տարիներին հանրապետության գյուղատնտեսության մեջ չեն իրացվել 133 միլիոն ռուբլու պետական կապիտալ ներդրումներ: Հիմնական ֆոնդերի գործարկման պլանը կատարվել է 69 տոկոսով: Կոլտնտեսություններում և պետական տնտեսություններում անբավարար է իրականացվում նաև բնակարանների, դպրոցների, մանկապարտեզների և մանկամսուրների, կուլտուր-կենցաղային այլ օբյեկտների շինարարությունը:

Մինիստրությունները, կապալառուներն ու պատվիրատուները, շրջանային կուսակցական և սովետական մարմինները, բոլոր նրանք, ովքեր ուղղակի առնչվում են գյուղական շինարարության հետ, միշտ պետք է հիշեն, որ դա գյուղատնտեսության վերելքի կարևոր նախադրյալներից մեկն է, և պետք է ամենավճռական միջոցները ձեռնարկեն կենսականորեն կարևոր այդ գործում եղած թերությունները վերացնելու համար:

Լուծելով գյուղատնտեսության հետագա զարգացման հարցերը, Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը և հանրապետության կառավարությունը հաշվետու ժամանակաշրջանում մի շարք կոնկրետ միջոցներ են ձեռնարկել գյուղական բնակ-

չությանը տեղերում ամրացնելու, ինչպես նաև ռեմիգրացիայի պայմաններ ստեղծելու ուղղությամբ: Եվ այսօր կարող ենք արձանագրել, որ հասել ենք որոշ դրական արդյունքների: Արտագնացության տեմպերը դանդաղել են: Մեծ թվով մարդիկ վերադարձել են առանձին շրջաններ: Դրան նպաստել է, նախ, գյուղատնտեսության արտադրության զարգացման ասպարեզում վարվող ճիշտ քաղաքականությունը, գյուղում կապիտալ շինարարության ծավալների մեծացումը, ապա՝ արդյունաբերական արտադրության խելամիտ արագ զարգացումը, հաշվի առնելով գյուղատնտեսական արտադրության շահերը:

Սակայն այդ բնագավառում դեռ շատ բան ունենք անելու:

Ամենից առաջ անհրաժեշտ է այսուհետ ևս գյուղում ստեղծել արդյունաբերական ձեռնարկությունների մասնաճյուղեր, հաշվի առնելով նաև տղամարդկանց աշխատանքի կիրառումը: Դա կկրճատի նաև տարագնացությունը:

Անհրաժեշտ է վարել կոլտնտեսականներին ու սովխոզների բանվորներին տնամերձ հողամասերով ապահովելու, գյուղի բնակիչների համար հարմարավետ բնակարանների կառուցման պայմաններ ստեղծելու ռացիոնալ քաղաքականություն, առաջիկայում ևս ընդլայնել սպասարկումների ոլորտը, ավտոճանապարհների ցանցը: Դա կնպաստի մարդկանց է՛լ ավելի կապելու գյուղին, հողին:

Այնուհետև: Չէ՛ որ միանգամայն անթույլատրելի է, երբ գյուղական բնակչության 57,2 տոկոսը ընդհանրապես կով չի պահում, 57,3 տոկոսը չի պահում ոչխար և 91 տոկոսը՝ խոզ: Դա հանգեցնում է այն բանին, որ գյուղական բնակիչները հողագործական և անասնապահական մթերքների արտադրողներից աստիճանաբար վերածվում են սպառողների:

Շրջանային կուսակցական, սովետական, գյուղատնտեսական մարմինները, գյուղական և ավանային սովետների, կոլտնտեսությունների և սովխոզների ղեկավարները պետք է հասնեն այն բանին, որ գյուղում բնակվող յուրաքանչյուր մարդ անասուն պահի անձնական օժանդակ տնտեսություններում և տնամերձ հողամասերում աճեցնի գյուղատնտեսական տարբեր պարենային կուլտուրաներ:

Պետք է նաև կազմակերպել նրանց անասնակերով, պարարտանյութերով, սերմացուով, նյութատեխնիկական միջոցներով օգնելու գործը, օժանդակել անասուններ ձեռք բերելու հարցում, մի խոսքով, բոլոր հնարավորություններն ստեղծել գյուղական բնակչության անձնական տնտեսությունն արդյունավետ վարելու համար:

Հանրապետության պետպլանը, համապատասխան մինիստրություններն ու գերատեսչությունները պետք է տասնմեկերորդ հնգամյակում ավելի ակտիվորեն լուծեն գյուղական բնակավայրերի սոցիալ-տնտեսական զարգացման հարցերը:

Ընկերնե՛ր:

ՍՄԿԿ Կենտկոմի 1980 թվականի հոկտեմբերյան պլենումը խնդիր դրեց մշակել պարենային ծրագիր, ըստ ամենայնի ավելացնել գյուղատնտեսական մթերքների արտադրությունը բնակչությանը սննդամթերքներով և վերամշակող արդյունաբերությունը հումքով ապահովելու համար: Մեր խնդիրն է ծանրակշիռ ավանդ ներդնել այդ համաժողովրդական գործում:

Թույլ տվեք վստահություն հայտնել, որ կուսակցական, սովետական, գյուղատնտեսական մարմինները, սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունները, գյուղատնտեսության ղեկավարներն ու մասնագետները, գյուղի բոլոր աշխատավորները առավելագույն ջանքեր կգործադրեն ճյուղի հետագա զարգացման, արտադրանքի արտադրության ծավալների մեծացման համար, հարվածային աշխատանքով կապահովեն տասնմեկերորդ հնգամյակի առաջադրանքների կատարումը: (Ծափահարություններ):

***

Ընկերնե՛ր:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում հանրապետությունում իրականացվել է կապիտալ շինարարության մեծ ծրագիր:

Տասներորդ հնգամյակում ֆինանսավորման բոլոր աղբյուրներով ժողովրդական տնտեսության մեջ կապիտալ ներդրումները կազմել են 5 միլիարդ ռուբլի, որը 13,3 տոկոսով ավելի է, քան նախորդ հնգամյակում:

Շահագործման են հանձնվել 4,9 միլիարդ ռուբլի գումարով հիմնական ֆոնդեր կամ 29,4 տոկոսով ավելի, քան 1971—1975 թվականներին: Կառուցվել և շահագործման են հանձնվել, վերակառուցվել և ընդլայնվել են արտադրական և ոչ արտադրական նշանակություն ունեցող ժողովրդատնտեսական մեծ թվով կարևոր օբյեկտներ:

Հանրապետության շինարարների խոշոր նվաճումն է այնպիսի օբյեկտների կառուցումը ինչպիսիք են՝ Հայաստանի ատոմային կայանը, Երևանի մետրոպոլիտենը, Արփա—Սևան եզակի թունելը, «Հրազդանի մեքենաշինարար» գործարանը, քլորոպրենի արտադրության արտադրամասերը, Ազատի, Ջողազի ջրամբարները, Թալինի ու Սևանի խտացրած կերի գործարանները, անասնապահական համալիրները և թռչնաբուծական ֆաբրիկաները, Մասիս—Նուռնուս երկաթուղագիծը՝ Հրազդան գետի բարձր, միակամար կամրջով, Մեղրի—Քաջարան ավտոճանապարհը, Երևանի օդանավակայանի առաջին հերթը, օպերայի և բալետի թատրոնի կոմպլեքսային վերակառուցումը, Սարդարապատի համալիրի թանգարանը և այլ օբյեկտներ:

1976—1980 թվականներին հանրապետությունում ֆինանսավորման բոլոր աղբյուրների հաշվին կառուցվել և շահագործման են հանձնվել 5,6 միլիոն քառակուսի մետր ընդհանուր օգտակար մակերեսով բնակելի տներ, որով հնարավորություն է ընձեռվել բարելավելու ավելի քան 570 հազար մարդու բնակարանային պայմանները:

Շահագործման են հանձնվել 143 հազար աշակերտական տեղով նոր հանրակրթական դպրոցներ, 30,6 հազար տեղով մանկական նախադպրոցական հիմնարկներ, 4016 մահճակալով հիվանդանոցներ, 7436 հաճախումների համար նախատեսված պոլիկլինիկաներ, մեծ թվով մշակութային, կոմունալ-կենցաղային այլ օբյեկտներ:

Հնգամյակի ընթացքում կառուցվել և շահագործման են հանձնվել 375 կմ նոր ավտոճանապարհներ, 820 կմ ջրատարներ և ջրատար ցանցեր, 330 կմ կոյուղու կոլեկտորներ և ցանցեր, 100 կմ ջերմաֆիկացման ուղեգծեր, 6 խոշոր ավտոմատացված կաթսայատներ: Երևան քաղաքում շահագործման է հանձնվել աէրացիայի՝ կեղտաջրերի մաքրման խոշոր կայան, օրական 300 հազար խորանարդ մետր կարողությամբ: Կառուցվել և շահագործման են հանձնվել 1072 կմ գազամուղային գծեր, 130 հազար բնակարան գազիֆիկացվել է բնական և հեղուկ գազով:

Զգալի աշխատանք է կատարվել շինարարական ինդուստրիայի բազայի կարողությունների զորացման ուղղությամբ: Բարձրացել է շինարարության տեխնիկական զինվածությունը: Շինարարության մեջ աշխատանքի արտադրողականությունն աճել է 20,5 տոկոսով:

Հանրապետության շինարարական և մոնտաժային կազմակերպությունները գլխավոր կապալառուի համար սահմանված պլաններն ընդհանուր առմամբ կատարել են 102 տոկոսով և սեփական ուժերով աշխատանքների պլանները՝ 103 տոկոսով:

Ձեռք բերած հաջողությունների հետ մեկտեղ պետք է նշել, որ կապիտալ շինարարության բնագավառում դեռևս կան էական թերություններ, որոնք լրջորեն արգելակում են հանրապետության արտադրական պոտենցիալի արագ զարգացման խնդիրների և սոցիալական զարգացման հարցերի լուծումը:

Հնգամյակի տարեկան պլանների գումարով հիմնական ֆոնդերի գործարկման պլանը թերակատարվել է 7 տոկոսով, հատկացված պետական կապիտալ ներդրումները հանրապետությունում իրացվել են 96 տոկոսով, այդ թվում շինմոնտաժային աշխատանքներինը՝ 98,9 տոկոսով:

Պետական կապիտալ ներդրումների հաշվին հնգամյա պլանով նախատեսվածից պակաս են շահագործման հանձնվել 221 հազար քառակուսի մետր ընդհանուր մակերեսով բնակելի տներ, 26,7 հազար աշակերտական տեղով հան-

րակրթական դպրոցներ, 1,1 հազար տեղով մանկական նախադպրոցական հիմնարկներ:

Կապիտալ շինարարության պլանների թերակատարումը հետևանք է այն բանի, որ հանրապետության շինարարական և մոնտաժային մինիստրություններն ու գերատեսչությունները, պետպլանը և պետշինը, կապիտալ ներդրումների պրոցեսի հետ անմիջական առնչություն ունեցող մյուս մարմիններն ու կազմակերպությունները ինչպես հարկն է չեն կատարել կապիտալ շինարարության պլանավորումը, կազմակերպումը և կառավարումն ըստ ամենայնի բարելավելու և նրա որակը բարձրացնելու վերաբերյալ Հայաստանի կոմկուսի XXVI համագումարի առաջադրած խնդիրը:

Մի շարք մինիստրությունների, գերատեսչությունների, շինարարական ու մոնտաժային տրեստների և վարչությունների սկզբնական կուսկազմակերպությունները ու ղեկավարներն իրենց աշխատանքի ոճն ու մեթոդները չեն վերակառուցել արդի պահանջներին համապատասխան, որոնք բխում են կապիտալ շինարարության արդյունավետությունը բարձրացնելու խնդիրներից: Նրանց քաղաքական, կազմակերպչական և տնտեսական գործունեության մեջ դեռևս կան բազմաթիվ թերություններ ու վրիպումներ, որոնցից գլխավորն է պետական, պլանային, կատարողական կարգապահության և շինարարական արտադրության կազմակերպման ցածր մակարդակը:

Շինարարական մինիստրությունների և գերատեսչությունների կոլեգիաները, շատ ստորաբաժանումների կուսակցական կազմակերպությունները նպատակասլաց աշխատանք չեն կատարում, որպեսզի կոմպլեքսայնորեն, գիտականորեն հիմնավորված լուծվեն շինարարական արտադրության զարգացման և կազմակերպման հարցերը, մշտապես բարձրանա ղեկավար աշխատողների պատասխանատվությունը նրանց վստահված տեղամասերի գործերի վիճակի համար, առկա արտադրական հնարավորությունների, նյութական, ֆինանսական և աշխատանքային ռեսուրսների լիակատար և արդյունավետ օգտագործման համար, որպեսզի նրանք հետևողականորեն կատարելագործեն իրենց մասնագիտական գործիմացությունը, աշխատանքի ոճն ու մեթոդները:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում հատկապես անբավարար է աշխատել արդյունաբերական շինարարության մինիստրությունը, որը ամբողջ հնգամյակի ընթացքում սիստեմատիկաբար թերակատարել է կապալային աշխատանքների պլանները, չի ապահովել ժողովրդատնտեսական մեծ թվով կարևոր օբյեկտների ժամանակին գործարկումը: Հնգամյակի ընթացքում այդ մինիստրությունը գլխավոր կապալառուի միջոցով պակաս է իրացրել մոտավորապես 53 միլիոն ռուբլի, դրանցից 35 միլիոն ռուբլին՝ սեփական ուժերով կատարվող աշխատանքների գծով: Դանդաղել են շինարարական աշխատանքների ծավալների աճի տեմպերը: Մինիստրության 17 տրեստներից ամեն տարի 5-ից 11-ը չեն կատարել կապալային աշխատանքների պլանները, ավելի մեծ թվով տրեստներ չեն ապահովել աշխատանքի արտադրողականության պլանավորված աճը, աշխատանքների ինքնարժեքի իջեցումը, ունեցել են աշխատավարձի ֆոնդի գերածախս և այլն:

Արդեն անցել է երկու տարի, ինչ փոխվել է արդյունաբերական շինարարության մինիստրության ղեկավարությունը, բայց մինիստրության կոլեգիան և մինիստր ընկ. Է. Ավագյանը շոշափելիորեն չեն բարելավել աշխատանքը, չեն դիմում ակտիվ միջոցների, որոնք ապահովեին մինիստրության գործունեության պատշաճ բարելավումը, թե՛ մինիստրության ապարատի և թե ենթակա օղակների աշխատանքում տեղ գտած լուրջ թերությունների վերացումը:

Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների խորհրդի մոնտաժային և հատուկ շինարարական աշխատանքների գլխավոր վարչության (պետ՝ ընկ. Հ. Ղամբարյան) աշխատանքի բնորոշ թերությունն այն է, որ նրա կազմակերպությունները, հատկապես «Հայարդմոնտաժ» տրեստը, «Արդվենտիլյացիա» վարչությունը և այլ կազմակերպություններ կապալային աշխատանքների ծրագիրը կատարում են նորոգման և այլ աշխատանքների պլանների գերակատարման հաշվին, իսկ արդյունաբերական և գյուղական շինարարության մինիստրությունների հանդեպ ստանձնած ենթակապալային պայմանագրային պարտավորությունները

թերակատարում են, որով ձախողվում են շատ օբյեկտների գործարկման ժամկետները: Ենթակապալային աշխատանքների պլանների թերակատարումը պայմանավորված է ոչ միայն մոնտաժի ոչ հստակ կազմակերպմամբ, այլև նրանով, որ շինարարներն ու մոնտաժողները հաճախ անընդունակ են լինում ապահովելու աշխատանքների կատարումը համատեղված գրաֆիկներով:

Գյուղական շինարարության մինիստրությունը (ընկ. Գ. Թադևոսյան) հասել է կապալային աշխատանքների պլանների մշտական կատարման, աշխատանքի որոշ որակական ցուցանիշների բարելավման: Սակայն գյուղական շինարարության մինիստրությունը, որը կոչված է կառուցելու ամենից առաջ գյուղատնտեսական օբյեկտներ, սիստեմատիկաբար չի կատարում գյուղատնտեսության մինիստրության օբյեկտների թե՛ կառուցման և թե գործարկման պլանները, որ անհանդուրժելի է:

Ավտոմոբիլային ճանապարհների շինարարության և շահագործման մինիստրությունը, ապահովելով նոր ճանապարհների կառուցման պլանների կատարումը, չի հասել դրանց որակի պատշաճ բարելավման, որի հետևանքով այդ ճանապարհները շուտ են փչանում: Ճանապարհների նորոգումն ու շահագործումն իրականացվում է անբավարար, որը հանգեցնում է ավտոմոբիլների արագ մաշման, տրանսպորտային ծախսերի թանկացման: Մինիստր ընկ. Գ. Մելքումյանը, նրա տեղակալները և վարչությունների պետերը պետք է վճռական միջոցներ ձեռնարկեն այդ թերությունները վերացնելու համար:

Առանձնապես ծանր կացություն է ստեղծվել շինանյութերի արդյունաբերության մինիստրությունում, որտեղ բարձիթողի վիճակում է նոր տեխնիկայի և առաջավոր տեխնոլոգիայի ներդրման, արտադրության կազմակերպման բարելավման և արտադրանքի որակի բարձրացման գործը, որի հետևանքով սիստեմատիկաբար չեն կատարվել ցեմենտի, շիֆերի և ուրիշ շատ շինանյութերի թողարկման պլանները: Մինիստրության սիստեմում տեղ են գտել պետական կարգապահության լուրջ խախտումներ: Մինիստրության կոլեգիան և նոր մինիստր ընկ. Լ. Ղազարյանը պետք է գործնական միջոցների դիմեն ձեռնարկությունների աշխատանքը բարելավելու, թողարկվող արտադրանքի որակը բարձրացնելու և շինանյութերի արդյունաբերությունն է՛լ ավելի զարգացնելու համար, որը հանրապետությունում առավել հեռանկարային ճյուղերից մեկն է:

Համանման թերություններ կան նաև «Հայգյուղշին» (պետ՝ ընկ. Մ. Գևորգյան), «Հայտրանսշին» (ընկ. Ե. Ավետիսով) և այլ շինարարական կազմակերպությունների աշխատանքում:

Շինարարները լուրջ հանդիմանության են արժանի աշխատանքների դեռևս ցածր որակի համար: Ոչ բոլոր շինարարական մինիստրությունների, տրեստների և վարչությունների ղեկավարներն են, որ ճիշտ հետևություններ են հանգել Հայաստանի կոմկուսի XXVI համագումարում արված քննադատությունից. դեռևս քիչ են հոգ տանում շինարարական ու մոնտաժային աշխատանքների որակի բարձրացման մասին, կառույցներում թույլ են տալիս շինարարական նորմաների և կանոնների խախտումներ, հաճախ շենքերն ու շինությունները հանձնում են թերություններով ու դեֆեկտներով, իսկ պատվիրատուներն ու ընդունող հանձնաժողովները անհրաժեշտ սկզբունքայնություն չեն ցուցաբերում և դրանք ընդունում են շահագործման: Այս հարցում անբացատրելի լիբերալ դիրք է բռնել հանրապետության պետշինը (նախագահ՝ ընկ. Կ. Մարության), որը բավարար պահանջկոտություն չի ցուցաբերում և խոտանարարներին չի ենթարկում օրենքով սահմանված խստագույն պատասխանատվության:

Շինարարության մեջ դեռևս ակտիվորեն չեն ներդրվում տեխնիկական առաջընթացի նվաճումները:

Մի շարք շինարարական տրեստներում նոր տեխնիկայի և առաջավոր տեխնոլոգիայի ներդրման միջոցառումների մեծ մասը պլանավորվում և իրականացվում է այնպիսի փոքր մասշտաբներով և ոչ կոմպլեքսայնորեն, որ էական ազդեցություն չի ունենում գործերի վիճակի վրա: Դանդաղ են արմատավորվում արտադրության կազմակերպման առաջավոր մեթոդները, փոքր մեքենայացման միջոցները:

Կապալային կազմակերպություններում դեռևս մեծ է ձեռքի աշխատանքի

տեսակարար կշիռը՝ 72,1 տոկոս: Շինարարության մեջ ձեռքի ծանր աշխատանքով զբաղված բանվորների թիվը, օրինակ, 1979 թվականին, 1975 թվականի համեմատությամբ, ավելացել է 4,1 տոկոսով, մինչդեռ բանվորների թվի ընդհանուր աճը կազմել է 2,5 տոկոս:

Շինարարական արտադրության կազմակերպման, նոր տեխնիկայի ներդրման գործում եղած լուրջ թերությունների, աշխատանքային ցածր կարգապահության հետևանքով հանրապետության շինարարական կազմակերպություններում աշխատանքի արտադրողականությունն ավելի դանդաղ է բարձրացել, քան նախատեսված էր հնգամյա պլանով:

Շինարարական մինիստրությունների, տրեստների և վարչությունների ղեկավարները, սկզբնական կուսակցական և արհմիութենական կազմակերպությունները դեռևս ինչպես հարկն է չեն հոգում բանվորների աշխատանքի ու կենցաղի բարելավման մասին: Շատ կառույցներում չեն ստեղծվում ճաշարաններ, ցնցուղասենյակներ և այլ անհրաժեշտ սրահներ: Այս ամենը հանգեցնում է կադրերի մեծ հոսունության, չի նպաստում աշխատավորական կայուն կոլեկտիվների ստեղծմանը:

Քիչ չեն շինարարական և մոնտաժային այն կազմակերպությունները, որոնք դեռևս անբավարար են իրականացնում հսկողությունը նյութերի և դրամական միջոցների ծախսման նկատմամբ, թույլ են տալիս աշխատանքի նորմավորման կանոնների խախտումներ, կատարված աշխատանքների ծավալների հավելագրումներ, ամեն կարգի անարտադրողական ծախսումներ, սոցիալիստական սեփականության վատնման ու հափշտակման փաստեր:

Վճռական բարելավում է պահանջում նաև շինարարական արտադրական կարողությունների, մեքենաների ու մեխանիզմների օգտագործման և ինդուստրիայի զարգացման գործը: Շինարարական ինդուստրիայի օբյեկտների կառուցման պլանները շարունակաբար չեն կատարվում: Այնպիսի ձեռնարկությունների կարողությունները, ինչպիսիք են՝ Մասիսի ատաղձագործական իրերի կոմբինատը, Աբովյանի և էջմիածնի խոշորապանել տնաշինության, Արթիկի տուֆաբլոկների գործարանները, տարիներ շարունակ օգտագործվում են ակնհայտորեն անբավարար և անարդյունավետ:

Շինարարական մինիստրությունների և գերատեսչությունների, տրեստների և վարչությունների սկզբնական կուսկազմակերպությունների առաջնահերթ խնդիրն է իսպառ վերացնել նշված թերությունները, արմատապես բարելավել գործերը շինարարական արտադրությունում:

Շինարարական մինիստրություններն անթույլատրելի պահպանողականություն են դրսևորում նոր արդյունավետ կոնստրուկցիաների, առարկաների և շինանյութերի կիրառման գործում: Գյուղական շինարարության մինիստրությունը, օրինակ, չնայած վաղուց հասունացած պահանջարկին, չի կազմակերպել գյուղատնտեսական կառույցների համար թեթևացված հավաքովի երկաթբետոնե կոնստրուկցիաների մասսայական թողարկումը:

Նախագծային կազմակերպությունները, իրենց հերթին, բավարար հետևողականություն և սկզբունքայնություն հանդես չեն բերում նոր, արդյունավետ կոնստրուկցիաների և նյութերի կիրառման հարցում, ընկրկելով շինարարական մինիստրությունների պահպանողականության առջև:

Սա պետք է խստորեն դատապարտել: Կուսակցական կազմակերպությունները պետք է սկզբունքային դիրք գրավեն այս հարցում:

Խիստ քննադատության են արժանի պատվիրատուները: Առանձին պատվիրատու մինիստրություններ և գերատեսչություններ դեռևս թույլ են տալիս մեծ թվով կառույցների վրա հատկացված միջոցները ցրելու փաստեր, գործարկման պլաններում մտցնում նախագծերով, յուրացված հողամասերով, ֆինանսավորմամբ, սարքավորումներով լրիվ չապահովված օբյեկտներ, միջոցները չեն կենտրոնացնում գործարկվելիք օբյեկտների վրա, որը հանգեցնում է շինարարության ժամկետների ձգձգման և թանկացման:

Նմանօրինակ փաստեր կարելի է բերել շատ տեղական սովետների, մինիստրությունների և գերատեսչությունների աշխատանքի պրակտիկայից, հատկապես այնպիսի խոշոր պատվիրատուների, ինչպիսիք են Երևանի քաղսովետը,

բնակարանային-կոմունալ տնտեսության և գյուղատնտեսության մինիստրությունները:

Պլանավորումը բարելավելու և ժողովրդական տնտեսության մեջ տնտեսական մեխանիզմի ներգործությունն ուժեղացնելու, շինարարությունը արտադրաֆինանսական փոխհարաբերությունների նոր սիստեմով հնգամյա կայուն պլանավորման փոխադրելու ուղղությամբ ներկայումս իրականացվող միջոցառումները, պատվիրատու մինիստրությունների և գերատեսչությունների, ձեռնարկությունների և կազմակերպությունների առջև պահանջ են դնում վճռականապես բարելավել աշխատանքը, ապահովել կապիտալ շինարարության հստակ, ռեսուրսների հետ հաշվեկշռված պլանավորումը, կառույցները ժամանակին ապահովել բարձրորակ նախագծային-նախահաշվային փաստաթղթերով, յուրացված հողամասերով, սարքավորումների հայտերով և ֆոնդերով:

Առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել նախագծային կազմակերպությունների և գիտահետազոտական ինստիտուտների գործունեության հետագա բարելավմանը, բարձրորակ, խնայողական, գիտության և տեխնիկայի արդի նվաճումներն արտացոլող նախագծեր ստեղծելու գործում, որոնք նպաստեն ոչ միայն շենքերի ու շինությունների ճարտարապետական տեսքի, այլև ինժեներական որակի բարելավմանը, կոնստրուկցիաների տեխնոլոգիականության բարձրացմանը, հնարավորություն ընձեռեն էլ ավելի բարձրացնելու կապիտալ շինարարարության արդյունավետությունը:

Ցավոք, հենց այդ պահանջները հաշվի չառնող նախագծեր մեկանում ըստեղծվում են ոչ քիչ և այն էլ այնպիսի խոշոր կազմակերպություններում, ինչպիսիք են՝ «Երևաննախագիծը», «Հայպետգյուղնախագիծը», «Հայարդնախագիծը», «Հայպետջրնախագիծը» և այլն:

Նախագծերը մշակելիս խստորեն պետք է հետևել, որպեսզի շինարարության նախագծային արժեքը որոշելիս նախահաշվի մեջ թույլ չտրվեն վրիպումներ ու սխալներ, երբեմն էլ նաև նախահաշիվների արհեստական նվազեցում, որը կեղծ պատկերացում է ստեղծում նախատեսվող շինարարության արդյունավետության մասին և բարդացնում կապիտալ շինարարության պլանավորումն ու իրականացումը:

Ընկերնե՛ր:

Անցած հնգամյակում Սովետական Հայաստանի ճարտարապետները նկատելի հաջողությունների են հասել ինչպես հանրապետության քաղաքների ու գյուղերի զարգացման, մասսայական բնակարանային շինարարության իրականացման, այնպես էլ եզակի ու մոնումենտալ շատ շենքերի և շինությունների կառուցման գործում:

Օբյեկտիվորեն գնահատելով մեր ճարտարապետության զարգացման արդի փուլը, պետք է նշել, որ հանրապետության ճարտարապետներին և շինարարներին ընձեռվող հնարավորություններն ամենևին էլ լրիվ չեն օգտագործվում, իսկ մեր քաղաքների, գյուղերի և արդյունաբերական շատ համալիրների ճարտարապետական ընդհանուր մակարդակը դեռևս չի համապատասխանում ժամանակակից պահանջներին:

Գլխավոր թերությունը շինարարության ինդուստրացման պահանջների, մեր ռեալ հնարավորությունների հետ ազգային ճարտարապետության առաջավոր ավանդույթները և արդիական ճարտարապետական սկզբունքները զուգորդելու անկարողությունն է:

Բնակելի նոր շատ զանգվածների անարտահայտչությունը և գորշությունը, հանրապետության որոշ քաղաքների ուրույն դեմքի կորստյան վտանգը, մասսայական շինարարության նախագծերի անբավարար որակը, հատկապես դրանց հատակագծային լուծումների ցածր մակարդակը, տիպային նախագծերի ոչ ստեղծագործական կիրառումը, արտադրական օբյեկտների նախագծման մեջ հաճախակի կատարվող սխալները, գյուղի համար նախագծերի ցածր պրոֆեսիոնալ մակարդակը, բարեկարգման, կանաչապատման, շրջապատող միջավայրի հարցերի ոչ կոմպլեքսային լուծումը — այս և ուրիշ շատ թերություններ լուրջ մտահոգություն են պատճառում:

Նախագծային պրակտիկայից դեռևս վերացված չեն քաղաքաշինական

կարգապահության խախտման, ինչպես նաև կամայականության փաստերը՝ որոշումներ ընդունելիս: Այս թերությունների վերացման ուղղությամբ լուրջ աշխատանք պետք է կատարեն պետշինը և ճարտարապետների միությունը (ընկ. Ա. Գրիգորյան):

Նախագծային ինստիտուտների, շինմոնտաժային կազմակերպությունների և շինարարական ինդուստրիայի ձեռնարկությունների աշխատանքի բարելավման գործում անբավարար օգնություն են ցույց տալիս գիտահետազոտական ինստիտուտները:

Շինարարության հաջողությունը մեծապես պայմանավորված է այն բանով, թե մենք ինչ որակի և ինչ մակարդակի նախագծեր ունենք: Ուստի նախագծային աշխատանքների արդյունավետության և որակի բարձրացումը, նախագծման ժամկետների կրճատումը կարևորագույն խնդիր են: Անհրաժեշտ է այսուհետ ևս ամրապնդել նախագծման նյութատեխնիկական բազան, նախագծային ինստիտուտները կոմպլեկտավորել որակյալ մասնագիտական կադրերով, պայմաններ ստեղծել նրանց արդյունավետ, բարձրարտադրողական աշխատանքի համար: Հարկ է այսուհետև էլ շարունակել նախագծային գործի համակենտրոնացումն ու մասնագիտացումը, վերացնելով մանր, սակավազոր նախագծային հիմնարկները:

Հետագա բարելավում են պահանջում հանրապետության կոմունալ տնտեսությունը և բնակչության կոմունալ սպասարկումը:

Չէ՞ որ լավ կառուցելը դեռ քիչ է: Անհրաժեշտ է նաև լավ, ռացիոնալ շահագործել շենքերն ու շինությունները, ժամանակին կատարել նորոգման-վերանորոգման աշխատանքները, որը մեծապես կնպաստի դրանց երկարակեցությանը: Իսկ դա հրամայաբար պահանջում է ամրապնդել նորոգման բազան:

Անհրաժեշտ է մերձուստ զբաղվել ջրմուղ-կոյուղու ցանցերի ու շինությունների կառուցմամբ, տեխնիկական ու կազմակերպական այն պատճառների վերացմամբ, որոնք հանգեցնում են ցանցում խմելու ջրի մեծ կորուստների, հասնել բնակչության լրիվ ու կանոնավոր ջրամատակարարման, ինչպես նաև ավելի ակտիվորեն պայքարել բնակչության մի մասի կողմից ջրի ոչ խնայողական օգտագործման դեմ: Սա վերաբերում է քաղաքային ու շրջանային սովետների բոլոր գործկոմներին, հատկապես՝ Երևանի, Լենինականի, Կիրովականի գործկոմներին:

Եվ, վերջապես, անհրաժեշտ է արագացնել ջրամատակարարման խոշոր օբյեկտների կառուցումն ու գործարկումը, ջերմաէլեկտրակայանների և պետական շրջանային էլեկտրակայանների հնարավորություններն ավելի լրիվ օգտագործել հանրապետության քաղաքների և բնակավայրերի ջեռուցման ու դրանց տաք ջուր մատակարարելու համար, որ հնարավորություն կտա ավելի արդյունավետ օգտագործել գազն ու նավթամթերքները, նվազեցնել շրջակա միջավայրի աղտոտումը:

Հարկ է նշել, որ կապիտալ շինարարության թերությունների պատճառը նաև այն է, որ քաղաքային ու շրջանային առանձին կուսակցական կոմիտեներ դեռևս խորամուխ չեն լինում կառույցներում գործերի վիճակի մեջ, անբավարար են օգնում շինարարական և մոնտաժային ստորաբաժանումների կուսակցական կազմակերպություններին՝ ժողովրդատնտեսական պլանների կատարման համար կոլեկտիվների ջանքերը մոբիլիզացնելու գործում, ինչպես պետքն է չեն վերահսկում շինարարության ընթացքը:

Աշխատանքի նման ոճը բնորոշ է կուսակցության Ապարանի, Արագածի, Շամշադինի, Նոյեմբերյանի և մի շարք այլ շրջկոմների:

Շինարարության նկատմամբ տեղական կուսակցական և սովետական մարմինների նման վերաբերմունքը պետք է խստագույնս դատապարտվի:

Մինիստրությունների և գերատեսչությունների, աշխատավորական կոլեկտիվների, տնտեսական ղեկավարների, կուսակցական, արհմիութենական, կոմերիտական կազմակերպությունների, շինարարական և մոնտաժային տրեստների ու վարչությունների կարևորագույն խնդիրն է բոլոր ամենայնի ամրապնդել պլանային, արտադրական և աշխատանքային կարգապահությունը, սոցիալիստական գործուն մրցություն ծավալել և վճռական պայքար մղել կապիտալ

շինարարության պլանների ժամանակին ու լրիվ կատարման, օբյեկտների
գործարկման համար, տնտեսավարման գործում պատշաճ կարգուկանոնի
հաստատման, շինարարության մեջ ամեն տեսակի բացասական դրսևորում-
ների վերացման համար։
Պետպլանը, պետշինը, շինարարական մինիստրությունները և գերատես-
չությունները պետք է արմատավորեն նախագծման և շինարարության անընդ-
հատ պլանավորման մեթոդը, շարունակեն աշխատանքները շինարարության
կառավարումն ու կազմակերպման կառուցվածքը կատարելագործելու ասպարե-
զում, իրականացնեն շինարարական և մոնտաժային կազմակերպությունների,
արդյունաբերական ձեռնարկությունների հետագա խոշորացումը։
Կապիտալ շինարարության և քաղաքային տնտեսության ասպարեզում
լուրջ թերությունների առկայությունը Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների խորհրդից
պահանջում է արագորեն լուծել հասունացած հարցերը, ըստ ամենայնի ամրա-
պնդել պետական կարգապահությունը ճյուղում։
Անհրաժեշտ է տնտեսական կառավարման բոլոր մակարդակներում բարձ-
րացնել կապիտալ ներդրումների ինվեստիցիոն պրոցեսի մասնակիցների,
պլանավորող մարմինների, նախագծողների, շինարարների, պատվիրա-
տուների, ձեռնարկությունների և կազմակերպությունների ղեկավարնե-
րի, մատակարարողների անձնական պատասխանատվությունը կապիտալ
շինարարության ոլորտում ընդունվող որոշումների և պլանների ռեալության,
մարդկային և նյութական անհրաժեշտ ռեսուրսներով այն ապահովելու, օբյեկտ-
ների կառուցման և գործարկման սահմանված ժամկետների անշեղ պահպան-
ման համար։
Պետք է վճռականապես բարելավել գործերի վիճակը կապիտալ շինարա-
րությունում, մշտապես բարձրացնել կապիտալ ներդրումների արդյունավետու-
թյունը, կրճատել նոր սկսվող օբյեկտների թիվը, ուժերը և միջոցները կենտ-
րոնացնել գործարկվելիք օբյեկտների վրա, ինչպես նաև գործող ձեռնարկու-
թյունների վերակառուցման ու տեխնիկական վերազինման վրա, բարձրացնել
շինարարության որակը ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերում։ (Սա-
փաճառություններ):

***

Ընկերնե՛ր։
Մենք պետք է մշտապես հիշենք լենինյան այն ցուցումը, որ էկոնոմիկայի
ղեկավարումն առավել բարդ և առավել ստեղծագործական խնդիր է։
Տասնմեկերորդ հնգամյակում նախատեսվում է հանրապետության տնտե-
սական պոտենցիալի հետագա նշանակալի աճ։ Կիրականացվի սոցիալական և
կուլտուրական զարգացման, ժողովրդի բարեկեցության բարձրացման մեծ
ծրագիր։ Ազգային եկամտի աճ է նախատեսված 28—30 տոկոս, իսկ արդյու-
նաբերական արտադրանքի արտադրության ծավալները կաճեն 29—32 տոկո-
սով, գյուղատնտեսական արտադրանքինը՝ 10—12 տոկոսով։ Կմեծանան կա-
պիտալ ներդրումների ծավալները։ Տասնմեկերորդ հնգամյակում ժողովրդա-
կան տնտեսության զարգացման մասին համագումարին կզեկուցի Հայկական
ՍՍՀ Մինիստրների խորհրդի նախագահ ընկ. Ֆ. Տ. Սարգսյանը։
Կուսակցությունը խնդիր է դնում 80-ական թվականներին շարունակել և
ավարտել ամբողջ էկոնոմիկայի շրջադարձը դեպի ինտենսիվ զարգացում, ար-
դյունավետության և որակի բարձրացում։ Շեշտը կդրվի տնտեսական գործու-
նեության վերջնական արդյունքների վրա։
Կուսակցության առաջադրած խոշոր մասշտաբի սոցիալ-տնտեսական
նպատակների իրականացումն զգալի չափով պայմանավորված է ժողովրդա-
կան տնտեսության կառավարման բարելավմամբ։ Մեր գործունեության ամեն
մի բնագավառում հսկայական ռեզերվներ ու հնարավորություններ կան ժո-
ղովրդատնտեսական առավել ծանրակշիռ արդյունքների հասնելու։ Դրանց ար-
դյունավետ օգտագործման համար անհրաժեշտ է բարձրացնել կառավարման
մակարդակը՝ բառիս ամենալայն իմաստով։

Կառավարման կատարելագործումը հարկավոր է ամենից առաջ կապել
պլանավորումը բարելավելու և արտադրության արդյունավետության ու աշխա-
տանքի որակի բարձրացման վրա տնտեսական մեխանիզմի ներգործությունն
ուժեղացնելու մասին ՍՄԿԿ Կենտկոմի և ՍՍՀՄ Մինիստրների խորհրդի որոշման
իրականացման հետ։
Կուսակցական կոմիտեները, սկզբնական կուսակցական կազմակերպու-
թյունները պետք է չթուլացող հսկողության տակ առնեն դրանց կատարումը,
մանավանդ որ, ինչպես ցույց է տալիս ուսումնասիրությունը, տնտեսական որոշ
ղեկավարներ երբեմն դանդաղկոտություն են ցուցաբերում նախատեսված մի-
ջոցառումները լրիվ ծավալով և սահմանված ժամկետներում իրականացնելու
գործում։
Անցած հնգամյակի աշխատանքի փորձը վկայում է, որ, ցավոք, մեր ոչ բո-
լոր տնտեսավարներն են ձեռք բերել արդյունավետության և որակի բարձրաց-
ման ուղղությամբ աշխատելու ճաշակ, հաշվի առնելով աճի ինտենսիվ գործոն-
ները։ Նրանք դանդաղ, երբեմն էլ ընդհանրապես չեն վերակառուցվում էկոնո-
միկայի զարգացման ժամանակակից պահանջներին համապատասխան։ Նրանց
աշխատանքում գերակշռում են ստերեոտիպը, հին ոճն ու մեթոդները։ Բոլորը
չէ, որ կարողանում են գտնել գլխավոր օղակը արտադրական, տնտեսական և
սոցիալական բարդ խնդիրների լուծման գործում, ճիշտ սահմանել առաջնային
խնդիրները, աշխատանքում ցուցաբերել պահանջվող ճկունություն։
Հարցը նախ և առաջ հանգում է գիտատեխնիկական առաջընթացն ըստ
ամենայնի արագացնելու անհրաժեշտությանը, մի բան, որը ինտենսիվացման
և արդյունավետության հիմքերի հիմքն է։
Եթե մենք հետևողական աշխատանք չծավալենք արտադրության մեջ նոր
տեխնիկա, առաջավոր կազմակերպական ձևեր ու տեխնոլոգիա առավել արագ
արմատավորելու նպատակով, եթե, օրինակ, մեր արդյունաբերությունը չթո-
ղարկի արդիական պահանջներին համապատասխանող, տեխնիկատնտեսական
բարձր պարամետրեր ունեցող արտադրանք, այն էլ նյութական, էներգետիկ և
աշխատանքային ռեսուրսների պակաս ծախսումով, կամ եթե գյուղատնտեսու-
թյունում չներդրվեն բարձր բերքատու սորտեր ու հիբրիդներ և բարձր մթերա-
տու անասնացեղեր, ապա հազիվ թե կարելի լինի հուսալ, որ առաջիկայում
կապահովվեն զարգացման արագ տեմպեր։ Այդ պարագային բազմիցս ուշա-
դրություն է հրավիրվել Կենտկոմի պլենումներում։
Այսօր, ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերում բարդ տեխնիկայի
և տեխնոլոգիայի ներդրման պայմաններում, առաջնահերթ նշանակություն է
ստանում բանվորական կադրերի որակավորումը, որի մշտական բարձրացումը
մեր հրատապ խնդիրն է։
Հանրապետության ժողովրդական տնտեսության մեջ աշխատում է գիտ-
նականների և մասնագետների մի հսկա բանակ։ Ներկայումս հանրապետության
արդյունաբերական ձեռնարկություններում աշխատում են մոտավորապես
22 հազար ինժեներներ և 32 հազար տեխնիկներ։ Մեր խնդիրն է առավելագույն
արդյունավետությամբ օգտագործել այդ ուժը արտադրության զարգացման,
տեխնիկական առաջընթացի հրատապ պրոբլեմների լուծման գործում, ըստ
ամենայնի բարձրացնել մտավոր աշխատանքի արդյունավետությունը արտա-
դրության մեջ, ակտիվացնել տեխնիկական և կազմակերպական ծառայությու-
ների, յուրաքանչյուր մասնագետի գործունեությունը արտադրության տեխնոլո-
գիայի և կազմակերպման կատարելագործման ասպարեզում, բարձրացնել
նրանց դերն ու պատասխանատվությունը գործերի վիճակի համար։
Այժմ առանցքային խնդիր է՝ հոգատարությամբ, ռացիոնալ կերպով օգ-
տագործել այն բոլոր ռեսուրսները, որ ունի մեր ժողովրդական տնտեսությու-
նը։ Եվ բանը ոչ միայն խնայողության ռեժիմն ուժեղացնելու անհրաժեշտու-
թյունն է, թեև դա շատ կարևոր է։ Խոսքը էական է սովորել ռացիոնալ և արդյու-
նավետ օգտագործել այն ամենը, ինչ մեզ մոտ արդյունահանվում և արտադր-
վում է՝ հանրապետության ամբողջ պոտենցիալը։
Խոսքը ռեսուրսների օգտագործմանը ցույց տրվող նոր մոտեցման, խնայո-
ղության նկատմամբ նոր վերաբերմունքի մշակման մասին է ընդհանրապես։

Խոսքը վերաբերում է այն բանին, որ ստեղծվեն մեքենաների ու մեխա-
նիզմների նոր, նվազ նյութատար կոնստրուկցիաներ, նոր, բարձրարդյունավետ
նյութեր, մետաղ, էներգիա խնայող տեխնոլոգիաներ և այլն:
Իսկ այժմ վառելիքաէներգետիկ
Վառելիքաէներգետիկ պրոբլեմի մասին:
պայքարը հատկապես կարևոր նշանակություն ունի մեր հանրապետության
համար, որը բացառապես օգտագործում է երկրի այլ շրջաններից բերվող վա-
ռելիք, իսկ վերջինս կապված է բարդ ու թանկ արժեցող փոխադրումների հետ:
Այս կապակցությամբ պետք է նշել, որ արդյունաբերության նվազ էներ-
գատար ճյուղերը զարգացնելու վերաբերյալ Հայաստանի կոմկուսի XXVI հա-
մագումարի հիմնադրույթները լիովին արդարացի են: Հանրապետության Մի-
նիստրների խորհուրդը, պետպլանը ժողովրդական տնտեսության ճյուղերի,
հատկապես արդյունաբերության հետագա զարգացումը պետք է քննեն խորա-
պես կշռադատված և տնտեսապես հիմնավորված էներգետիկ ծրագրի հետ
կոմպլեքսային կապի մեջ, մի ծրագիր, որը պետք է ներառնի էներգատար
արտադրությունների հետագա սահմանափակումը և հանրապետության ժողո-
վրդական տնտեսության էներգետիկ բազայի զորացումը, երկրորդային էներ-
գառեսուրսների օգտագործումը:
Մենք պետք է վերջ տանք ձեռնարկությունների, կազմակերպությունների
ղեկավարների և յուրաքանչյուր էներգասպառողի անտնտեսվարությանն ու ան-
հոգությանը: Էներգետիկ ռեսուրսների խնայողությունը պետք է դառնա ոչ թե
հերթական վաղանցիկ կամպանիա, այլ պետական մեծ կարևորության գործ,
որը պահանջում է նոր վարքագիծ, նոր հոգեբանություն, նոր կազմակերպում:
Մենք պետք է նոր մոտեցում մշակենք նաև բնական ռեսուրսների օգտա-
գործման նկատմամբ, վճռականորեն դեն նետելով այդ գործում եղած թափ-
թփվածությունն ու անփութությունը, բարձրացնենք հանքային և ոչ հանքային
օգտակար հանածոների օգտագործման արդյունավետությունը:
Պետք է արմատապես փոխել գոյություն ունեցող այն արատավոր պատ-
կերացումը, իսկ ոմանց այն հոգեբանությունն ու համոզմունքը, թե բնության
հնարավորությունները, հողի ընդերքի հարստությունները անսպառ են:
Ժամանակի հրամայականն է՝ մշակել միջգերատեսչական նպատակային,
գիտականորեն հիմնավորված, տևական հեռանկարին միտող ծրագիր, որն
ուղղված լինի օգտակար հանածոների բոլոր հանքավայրերի խնայողական,
կոմպլեքսային օգտագործմանը:
Նկատի առնելով այդ գործում ավելի վաղ թույլ տրված ոչ քիչ սխալները,
ժամանակն է ըմբռնել, որ շրջակա միջավայրի, ընդերքի հարստությունների
և բնության պահպանության ասպարեզում մենք պետք է լինենք առավելագույնս
հեռատես, դրանց վերաբերվենք ավելի նրբանկատությամբ:
Այս առթիվ հարկ է առանձնահատուկ շեշտել բոլոր այն միջոցառումներն
արագ, ժամանակին ու լրիվ կատարելու բացառիկ կարևորությունն ու անհրա-
ժեշտությունը, որոնք մշակված են Սևանի պրոբլեմի արմատական ու վերջնա-
կան լուծմանն ուղղված ՍՄԿԿ Կենտկոմի և ՍՍՀՄ Մինիստրների խորհրդի
հայտնի որոշումների հիման վրա:
Արփա—Սևան թունելի շինարարությունը այդ ամբողջ գործի սոսկ առաջին
փուլն է: Առանց հապաղելու պետք է սկսենք Որոտանի ջրերը Սևան մղելու հիդ-
րոտեխնիկական կոմպլեքսի շինարարությունը, ինչպես նաև իրականացնենք
Սևանի էկոլոգիական վիճակի բարելավմանն ուղղված միջոցառումները, հաշվի
առնելով, որ լճում ընթացող պրոցեսները սպառնում են անդառնալի բնույթ
ընդունել:
Հանրապետության կառավարությունը պետք է կազմակերպի այդ գործը
և համապատասխան բոլոր մարմինների ու կազմակերպությունների ջանքերն
ուղղի մեզ համար կենսականորեն կարևոր այդ համաժողովրդական խնդրի կա-
տարմանը:
Մենք պետք է մոտակա տարիներին մեծ ուշադրություն դարձնենք արտա-
դրական ինֆրակառուցվածքի հետագա զարգացման հարցերի կոմպլեքսային

լուծմանը, որը կնպաստի հանրապետության էկոնոմիկայի ճկունության բարձրացմանը:

Մենք պետք է բարելավենք տրանսպորտի բոլոր տեսակների զարգացման գործը, կապի միջոցներով արտադրության սպասարկումը, ամրապնդենք մատակարարման և իրացման, ինչպես նաև մթերումների նյութական բազան, է՛լ ավելի մեծացնենք բազաների, պահեստների, սառնարանների, ալրաղացների և համանման մյուս օբյեկտների կարողությունները, բարելավենք դրանց տեղաբաշխումն ու տեխնիկական հագեցվածությունը:

Ժողովրդական սպառման ապրանքների շրջանառության հետագա արագացումը և դրանց պահպանության գործի բարելավումը պահանջում են կոմպլեքսային կերպով լուծել տարայի պրոբլեմը, որի անբավարար քանակության և վատ որակի պատճառով մենք թե՛ նյութական, թե՛ բարոյական վնասներ ենք կրում:

Հարկավոր է ավելի շատ ստեղծել ու զարգացնել այնպիսի ձեռնարկություններ, որոնց արտադրանքն ընդհանուր-ճյուղային կիրառություն ունի, որոնք կարող են կատարել սարքավորումների նորոգման, վերականգնման, գործիքների ու չափիչ տեխնիկայի և այլ արտադրանքի թողարկման՝ հիմնական արտադրությանը ոչ հատուկ աշխատանքներ: Օրինակ, տասներորդ հնգամյակում Ղափանում ստեղծված ավտոնորոգման գործարանը լուծել է գունավոր մետալուրգիայի ձեռնարկությունների ծանրաքաշ մեքենաների կենտրոնացված նորոգման պրոբլեմներ:

Մենք պետք է ստեղծենք մասնագիտացված, ժամանակակից էլեկտրոնային հաշվիչ մեքենաներով հագեցված և բարձրորակ կադրերով ապահովված կոլեկտիվ օգտագործման ճյուղային և ռեգիոնալ հաշվողական կենտրոններ: Բնավ էլ արդյունավետ ուղի չէ այն, ինչ այսօր արվում է, երբ պատվախնդրային նկատառումներով հաճախ յուրաքանչյուր ձեռնարկություն ձգտում է ստեղծել բարձրարտադրողական և թանկարժեք էլեկտրոնային հաշվիչ մեքենաներով ու հաշվողական կոմպլեքսով սարքավորված սեփական ինֆորմացիոն-հաշվողական կենտրոն, ավելին՝ դա նյութական և կադրային ռեսուրսների չարդարացված շռայլում է:

Այս բոլոր հարցերի լուծումը հանրապետության պետպլանի անմիջական խնդիրն է՝ կուսակցական, սովետական և տնտեսական մարմինների ակտիվ մասնակցությամբ:

Մեր առջև ծառացած խնդիրները լուծելիս հարկ է ուշադրություն հրավիրել ժամանակի գործոնին:

Գիտատեխնիկական հեղափոխության պայմաններում թռիչքաձև փոփոխություններ են կատարվում արտադրության տեխնոլոգիայում, հետևաբար նաև՝ նրա կազմակերպման գործում, և բարձր արդյունավետության կարելի է հասնել միայն արագորեն անդրադառնալով այդ փոփոխություններին:

Ժամանակին ներդրեցիր գիտատեխնիկական հեղափոխության նվաճումները՝ հաջողությունը երաշխավորված է: Գտնված լավագույն լուծումը չօգտագործեցիր հույժ ժամանակին, այն կկորցնի հրատապությունն ու արդյունավետությունը:

Այսպիսով, աշխատանքում ժամանակի գործոնը, տեմպի գործոնը արդյունավետության գործոն է: Ցավոք, մեր ոչ բոլոր տնտեսական, տեխնիկական, կազմակերպական ղեկավար կադրերն ունեն ժամանակի գործոնը հաշվի առնելու զգացում, տեմպի զգացում:

Մենք, օրինակ, դանդաղ ենք նախագծում, դանդաղ ենք կառուցում, դանդաղ ենք յուրացնում գործարկված կարողությունները, այսինքն՝ ինվեստիցիոն ցիկլը չափազանց մեծ է և երբեմն ձգձգվում է 15—20 տարի: Հարց է ծագում՝ արդյո՞ք մենք կարող ենք այս պարագայում ետ չմնալու և կորուստներից զերծ լինելու երաշխիք ունենալ: Իհարկե՝ ոչ:

Դրա ապացույցները շատ են:

Գյուղական շինարարության մինիստրությունը Ախուրյանում կառուցեց երկաթբետոնե իրերի գործարան: Նախագծում մարմնավորված՝ իր ժամանակի համար առաջավոր տեխնոլոգիան, երկարատև նախագծելու և ավելի երկարա-

տև կառուցելու հետևանքով, օբյեկտը գործարկելիս այնքան հին էր մնացել, որ դրանից անմիջապես հետո հարկ եղավ սկսել արմատական վերակառուցումը։ Կամ, ժամանակին Ալավերդի քաղաքում ձեռնամուխ եղանք կապրոնային թիկնոցների գործարանի կառուցմանը։ Նախագծումն ու շինարարությունն այնքան ձգձգվեցին, որ արտադրության յուրացման պահին հիշյալ թիկնոցներն արդեն հնացել էին ու օգտագործումից դուրս եկել։ Հարկ եղավ երկար ժամանակ վերապրոֆիլավորել արտադրությունը։ Բայց չէ՞ որ մենք կորցրինք թե՛ ժամանակ, թե՛ միջոցներ և չստացանք ցանկալի արդյունք։

«Մեկ է՝ ի վերջո անելու ենք», «Վերջում ամեն ինչ իր տեղը կգա» հոգեբանությունը հանգեցնում է դրական փոփոխությունների պասիվ սպասումի, շատ թանկ է նստում մեզ վրա։

Մեզանում որոշ տեղերում դեռ գոյություն ունի որոշակի բնագիծը նվաճելուց, որևէ խնդիր լուծելուց հետո դադարի, անբացատրելի կանգառի սովորույթ։ Եվ դա ոչ այն պատճառով, որ վերլուծվում է կատարվածը, տեղի է ունենում նոր պրոցեսի հասունացում, մշակվում են նոր լուծումներ։ Այլ այն պարզ պատճառով, որ կա ժամանակի հանդեպ անփութության արատավոր սովորույթ։ Դրանից հարկավոր է վճռականորեն ձերբազերծվել։

Անդուլ, նպատակասլաց աշխատել, արարել, գործել ահագնացող թափով, պայքարել ծրագրվածի իրականացման համար, ամեն օր մի նոր քայլ անել և անպայման՝ ավելի առաջ, ամեն օր նոր արդյունքի հասնել և անպայման՝ ավելի մեծ արդյունքի, բազմապատկել ձեռք բերածը — միայն դա կարող է երաշխավորել անընդմեջ հաջողությունը, պրոգրեսն ու զարգացումը։

Սա, ընկերնե՛ր, պարզապես ոչ թե զուտ կազմակերպական բնույթի հարց է. սա աշխատանքի ոճի հարց է, հոգեբանական, սոցիալական, վարքագծային բնույթի հարց։

Ահա թե ինչպիսի կամք ու խառնվածք, աշխատանքի ինչպիսի ոճ պետք է պատվաստեն կուսակցական կազմակերպությունները յուրաքանչյուր աշխատավորի։

Մեր ամբողջ գործունեության կենտրոնում պետք է գտնվի պայքարը արտադրության արդյունավետության և աշխատանքի որակի բարձրացման համար։ Բայց որպեսզի, ինչպես ընդգծել է ընկեր Լ. Ի. Բրեժնևը, այդ հակիրճ ու ճշգրիտ ձևակերպումը չդառնա ծամծմված ֆրազ, չկորցնի իր ակտիվ, մոբիլիզացնող բնույթը, հարկավոր է օրավուր, եռանդուն կերպով ստուգել, թե արդյոք ամեն ինչ արվո՞ւմ է դրա կենսագործման համար։

Մենք հենց այդպիսի չափանիշով պետք է մոտենանք էկոնոմիկայի բնագավառում կուսակցության յուրաքանչյուր քաղկոմի ու շրջկոմի, կուսակցական կազմակերպության, յուրաքանչյուր աշխատավորական կոլեկտիվի, սովետական և տնտեսական մարմնի աշխատանքի գնահատմանը։

Հանրապետության էկոնոմիկան նոր մակարդակի բարձրացնելը, տասնմեկերորդ հնգամյակի բարդ խնդիրների լուծումը պահանջում են մշտապես բարելավել դրա զարգացման կուսակցական ղեկավարումը։

Անհրաժեշտ է, որ մենք հանրապետության տնտեսական ու սոցիալական հետագա զարգացման պրոբլեմները լուծելիս հանդես բերենք համակարգված, ծրագրային մոտեցում, որ մեր գործունեությանը բնորոշ դառնան հետևողականությունը, ստեղծագործական մոտեցումը, կոնստրուկտիվ գործարարությունը։ Մեր առջև ծառացած խնդիրների լուծումը պահանջում է արդյունավետորեն գործի գնել մեր քաղաքական, կազմակերպական, մտավոր և սահմանակարգային բոլոր հնարավորությունները։

Էկոնոմիկայի կուսակցական ղեկավարումը օրգանապես ներառնում է արտադրության կառավարման գործում աշխատավորների լայն մասնակցությունը, սոցիալիստական մրցության ըստ ամենայնի զարգացումը, աշխատանքի նկատմամբ յուրաքանչյուր աշխատավորի գիտակցական, հոգատար վերաբերմունքով համակելը։

Մենք բոլորս, ինչպես նշել է Վ. Ի. Լենինը, պետք է սովորենք գիտակցաբար ընտրել պայքարի այն միջոցները, եղանակներն ու մեթոդները, որոնք ի

վիճակի են ուժերի և միջոցների նվազագույն ծախսման պայմաններում տալ առավելագույն և առավել կայուն արդյունքներ։ (Ծափահարություններ)։

II. ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՆՊԱՏԱԿ

Ընկերնե՛ր։

Մեր կուսակցության գործունեության գերագույն նպատակը մարդկանց նյութական և հոգևոր հարաճուն պահանջմունքների առավել լրիվ բավարարումն է։

Կուսակցության հետևողականորեն վարած ժողովրդի կենսամակարդակի անշեղ բարձրացման կուրսը արգասալի պտուղներ է բերում մեր հասարակության սոցիալական զարգացման բոլոր ոլորտներում։

Տասներորդ հնգամյակի տարիներին հանրապետության աշխատավորների բարեկեցության աճի հիմքում ընկած էր՝ մի կողմից սպառողական ապրանքների արտադրության և վաճառքի ավելացումը, մյուս կողմից՝ աշխատավորների եկամուտների մշտական աճը՝ շնորհիվ աշխատավարձի, սպառման հանրային ֆոնդերի բարձրացման, հարկերի նվազեցման։

Այդ տարիներին հանրապետության բնակչության ռեալ եկամուտներն աճեցին 22,8 տոկոսով։ Բանվորների և ծառայողների ամսական միջին աշխատավարձն ավելացավ 17,4 տոկոսով։ Հանրային տնտեսության մեջ կոլտնտեսականների աշխատանքի վարձատրությունն ավելացավ 18 տոկոսով։ Զգալի գումար՝ 4,8 միլիարդ ռուբլի կազմեցին սպառման հանրային ֆոնդերը, որոնք հատկացվել են աշխատավորների սոցիալական և կուլտուրական պահանջմունքների ավելի լրիվ բավարարմանը, հանգստի կազմակերպմանը, կենսաթոշակների և կրթաթոշակների վճարմանը, ժողովրդական կրթության զարգացման ապահովմանը, բուժսպասարկման բարելավմանը։

Է՛լ ավելի զարգացավ առևտուրը, ծավալվեց բնակչության կենցաղային սպասարկումը։ Այդ ճյուղերի ձեռնարկություններն ու կազմակերպությունները ժամկետից շուտ կատարեցին հնգամյա առաջադրանքները։

Ապրանքաշրջանառության աճը հնգամյակի ընթացքում կազմեց 35 տոկոս, կենցաղային սպասարկումների իրացմանը՝ 68,2 տոկոս, իսկ ավտոտեխսպասարկման ծավալներն ավելացան 2,1 անգամ։

Բնակչությանը պլանից ավելի վաճառվել է 227,5 միլիոն ռուբլու պարենային և արդյունաբերական ապրանք, իրականացվել է 8,5 միլիոն ռուբլու կենցաղային սպասարկում։

Պետական և կոոպերատիվ առևտրի ցանցում ժողովրդական սպառման ապրանքների կարևորագույն տեսակների վաճառքը բնակչությանը աճել է հետևյալ չափերով. մսինը և թռչունինը՝ 22,4 տոկոսով, կենդանական յուղինը՝ 22,8, ձեթինը՝ 35, կաթինը և կաթնամթերքներինը՝ 34,2, պանրինը՝ 30, ձվինը՝ 62,8, գործվածքներինը՝ 22,4, հագուստինը և սպիտակեղենինը՝ 26,7, կոշկեղենինը՝ 12,6, կահույքինը՝ 50, գորգերինն ու գորգեղենինը՝ 49,2, ռադիոապրանքներինը՝ 61,4, էլեկտրաապրանքներինը՝ 37,6 տոկոսով։

Բնակչության մեկ շնչին ընկնող կենցաղային ծառայություններն ավելացել են 52,7 տոկոսով։

Ամրապնդվել է սպասարկման ոլորտի նյութատեխնիկական բազան։

Ձեռք բերված հաջողություններն անվիճելի են։ Բայց կան նաև ոչ քիչ թերություններ։

Անբավարար է սպասարկման ոլորտի զարգացման խնդիրների կոմպլեքսային լուծման մակարդակը։ Այդ ցանցի օբյեկտների տեղաբաշխման ու զարգացման գիտականորեն հիմնավորված նախագծերի բացակայությունը նվազեցնում է կապիտալ ներդրումների արդյունավետությունը, դժվարություններ հարուցում ցանցի մասնագիտացման և տիպավորման իրականացման գործում։

Սպասարկման ոլորտի զարգացման տեմպերը դեռևս ետ են մնում բնակչության
պահանջմունքների աճից: Որոշ տեսակարար ցուցանիշներ տակավին ցածր են
նորմատիվներից և միջին-միութենական ցուցանիշներից:
Պլանային մարմինները պետք է հաշվի առնեն այս հանգամանքը և ավելի
մեծ միջոցներ հատկացնեն սպասարկման ոլորտի նյութատեխնիկական բա-
զայի հետագա ամրապնդմանը:
Անհրաժեշտ է շատ աշխատել առևտրի գործող ձեռնարկությունների տեխ-
նիկական վերազինման և վերակառուցման, դրանք արդիական տեխնոլոգիա-
կան սարքավորումներով, առևտրական գործառնությունների մեքենայացման
և ավտոմատացման միջոցներով հագեցնելու նպատակով, որը հնարավորու-
թյուն կընձեռի բարձրացնելու աշխատանքի արտադրողականությունը:
Անհրաժեշտ է բարելավել առևտրի մեծածախ բազաների գործունեությու-
նը, հատկապես պլանային շուկայական ֆոնդերը լրիվ իրացնելու, բնակչու-
թյան պահանջարկի ուսումնասիրումը, դրա կանխատեսումը բարելավելու ոլոր-
տում: Հարկավոր է այսուհետ ևս ամրապնդել ու կատարելագործել արդյունա-
բերության և առևտրի կապերը, հասնել այն բանին, որ առևտրի պատվերները
դառնան ժողովրդական սպառման առարկաների արտադրության պլանների և
դրանց տեսականին սահմանելու հիմքը, բարձրացնել արդյունաբերական և
առևտրական ձեռնարկությունների պատասխանատվությունը պայմանագրերի
կատարման գործում:
Պետք է վճռականորեն արմատախիլ անել այն պրակտիկան, երբ մի շարք
ձեռնարկություններ պայմանագրային պարտավորությունները կատարում են
«ձեռնտու» թանկ ապրանքների թողարկմամբ, ի վնաս ոչ թանկ, բայց բնակ-
չությանը հույժ պիտանի առարկաների արտադրության ու մատակարարման:
Առևտրական կազմակերպություններն անմիջական պատասխանատվու-
թյուն են կրում այն բանի համար, որ աշխատանքը վատ կազմակերպելու և
ապրանքային ռեսուրսներով ոչ ճկուն մանևրելու պատճառով որոշ տեղերում
երբեմն ստեղծվում է այս կամ այն ապրանքի արհեստական դեֆիցիտ, որը
հանրապետության այլ բնակավայրերում պահանջվածից ավելին է լինում:
Հարկավոր է այսուհետ ևս շարունակել կենցաղսպասարկումը ինդուստրիալ
ռելսերի վրա փոխադրելու աշխատանքը, ըստ ամենայնի ընդլայնել սպասար-
կումների տեսակները, մշտապես բարձրացնելով դրանց որակը և կրճատելով
կատարման ժամկետները: Տասնմեկերորդ հնգամյակում անհրաժեշտ է հասնել
այն բանին, որ գյուղական բոլոր բնակավայրերում ստեղծվեն կենցաղային
սպասարկման արդիական օջախներ:
Բարելավելով սպասարկման ոլորտի գործունեությունը, հատուկ ուշադրու-
թյուն պետք է նվիրել աշխատանքի առաջավոր ձևերի ու մեթոդների արմատա-
վորմանը, դրա կուլտուրայի բարձրացմանը: Պետք է ավելի ուժեղացնել պայ-
քարը այնպիսի երևույթների դեմ, ինչպիսիք են ապրանքների սպեկուլյացիան,
շորթումը, թերահաշվումը և թերակշռումը, գնորդների նկատմամբ կոպիտ վե-
րաբերմունքը:
Պետք է շեշտել, որ սպասարկման ոլորտում դեռևս գոյություն ունեցող
բացասական դրսևորումներն ուղղակի հետևանք են այն բանի, որ բնակչության
սպասարկմամբ զբաղվող մինիստրությունները, ժողովրդական վերահսկիչները,
գերատեսչությունների ղեկավարները, ներքին գործերի մարմինները, ինչպես
նաև վերահսկիչ-վերստուգիչ ֆունկցիաներով օժտված կազմակերպությունները
հետևողականորեն չեն կատարում Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի 1975
թվականի հունվարյան պլենումի պահանջները, իսկ կուսակցական կոմիտե-
ներն անբավարար են վերահսկում այդ գործը:
Առևտրի մինիստրությունը (ընկ. Ս. Սաֆարյան), բնակչության կենցա-
ղային սպասարկման մինիստրությունը (ընկ. Ս. Թումանյան) և Հայկոոպի
վարչությունը (ընկ. Է. Սարգսյան) լիովին չեն ապահովում կադրերի ընտրու-
թյան ու տեղաբաշխման գործն ըստ ամենայնի բարելավելու մասին Հայաստա-
նի կոմկուսի Կենտկոմի պահանջի կատարումը, որի հետևանքով շարունակում
են այդ ոլորտը թափանցել պատահական, վստահություն չներշնչող, նախկի-
նում վարկաբեկված անձինք: Սկզբնական կուսկազմակերպությունները բա-

զարական-դաստիարակչական նպատակասլաց աշխատանք չեն տանում սպա-
սարկման ոլորտի աշխատավորական կոլեկտիվներում, չեն խրախուսում
գործնական միջոցառումներ՝ խրավիճակն ըստ ամենայնի բարելավելու, բոլոր
տեղամասերն ազնիվ, բարեխիղճ և գործիմաց կադրերով ամրապնդելու, գործի
վիճակի համար նրանց պատասխանատվությունը բարձրացնելու ուղղությամբ:
Անհրաժեշտ է կոմունիստների, բոլոր աշխատողների ջանքերն ուղղել սովետա-
կան առևտրի կանոնների խախտումների և սպասարկման ոլորտում կատարվող
այլ չարաշահումների վերացմանը, հասնել այն բանին, որ ամեն մի աշխատող,
ամեն մի կոլեկտիվ ակտիվորեն պայքարի սպասարկման բարձր կուլտուրայի
համար:
Սոցիալական հարցերի շարքում չկա ավելի կարևոր խնդիր, քան հոգատա-
րությունը սովետական մարդկանց առողջության նկատմամբ:
Տասներորդ հնգամյակում հանրապետության ժողովրդական առողջապա-
հությունն է՛լ ավելի զարգացավ: Ներկայումս հանրապետությունում կա 10,8
հազար բժիշկ և 27,4 հազար միջին բուժանձնակազմ: Շահագործման են հանձ-
նըվել 18 նոր հիվանդանոց, ծննդատուն, դիսպանսեր, 15 պոլիկլինիկա: Ընդ-
լայնվել է առողջարանների և հանգստյան տների ցանցը, բարելավվել է առող-
ջապահական հիմնարկների հագեցվածությունը արդիական բուժախտորոշման
միջոցներով: Ստեղծվել են մասնագիտացված նոր բաժանմունքներ, որոնք
ընդլայնում են տարբեր հիվանդությունների բուժման հնարավորությունները:
Ուժեղացել է հսկողությունը շրջակա միջավայրի առողջացման միջոցառումների
նկատմամբ, բարելավվել է բնակչության շրջանում տարվող սանիտարահիգիե-
նիկ գիտելիքների պրոպագանդան:
Ներդրվել են բուժսպասարկման ուշագրավ մի շարք նոր մեթոդներ, որոնց
թվում՝ բաց դռների օրերի կազմակերպումը:
Ձեռք բերված նվաճումների հետ մեկտեղ առողջապահության ասպարեզում
դեռևս կան չլուծված շատ պրոբլեմներ և թերություններ:
Առայժմ անբավարար է ապահովվածությունը հիվանդանոցային մահճա-
կալներով: Այդ ցուցանիշը մեզանում ցածր է միջին միութենականից: Չեն վե-
րացվել բնակչությանը ստացիոնար օգնություն ցույց տալու գործում եղած թե-
րությունները: Որոշ հիվանդանոցներում ցածր է բուժսպասարկման կուլտուրան:
Չեն բավականացնում դեղորայքը, հիվանդների խնամքի անհրաժեշտ պարա-
գաները: Վրիպումներ կան նաև ամբուլատոր-պոլիկլինիկական օգնության կազ-
մակերպման գործում: Արմատական բարելավման կարիք ունի դեղատների աշ-
խատանքը:
Բարվոք չէ վիճակը նաև սանիտարական ծառայության ասպարեզում: Չը-
նայած նկատվում է աղիքային վարակիչ որոշ հիվանդությունների նվազեցման
միտում, սակայն դրանց ցուցանիշը դեռևս բարձր է միջին միութենականից: Վի-
ճակը հատկապես վատ է այնտեղ, ուր սանիտարական ծառայությունները և
ընդհանուր բուժական ցանցը հանդուրժողաբար են վերաբերվում թերություն-
ներին, գործուն միջոցներ չեն ձեռնարկում հիշյալ վարակիչ հիվանդություննե-
րը և դրանք ծնող աղբյուրները վերացնելու համար, ինչպես հարկն է պատաս-
խանատվության չեն ենթարկում սանիտարական վիճակի խաթարման մեղա-
վորներին:
Առողջապահության մինիստրությունը (ընկ. Է. Գաբրիելյան), բուժհիմ-
նարկների ղեկավարներն ու սկզբնական կուսկազմակերպությունները պետք է
ակտիվացնեն բացասական երևույթների դեմ պայքարը, բարելավեն բուժաշ-
խատողների դաստիարակության գործը՝ սովետական բժշկի Երդման պահանջին
համապատասխան, համակեն նրանց բարոյական վեհ հատկություններով, քա-
ղաքացիական բարձր պատասխանատվությամբ՝ ժողովրդի հանդեպ իրենց
պարտքը կատարելու համար:
Առաջիկա հնգամյակում ու մերձավորագույն հեռանկարի առումով առող-
ջապահության հիմնարկների ցանցի հետագա ընդլայնման, դրանց կառուցվածք-
րի կատարելագործման և ռացիոնալ տեղաբաշխման հիման վրա մենք պետք
է լուծենք բժշկական սպասարկման որակն ըստ ամենայնի բարձրացնելու խըն-
դիրը: Ժողովրդական առողջապահության բնագավառի գործունեության հիմնա-

կան ուղղություններից պետք է լինեն հիվանդությունների կանխարգելման աշ-
խատանքը, գիտամեթոդական արդյունավետության բարձրացումը և այդ գոր-
ծում բնակչության, առաջին հերթին երեխաների, ընդգրկման ընդլայնումը։
Անցած հնգամյակում որոշ հաջողություններ ձեռք բերվեցին ֆիզիկական
կուլտուրայի և սպորտի ասպարեզում։ Մոսկվայի օլիմպիական խաղերին մաս-
նակցած հանրապետության մարզիկները իրենց ավանդը ներդրին երկրի հա-
վաքական թիմի հաղթանակի մեջ։ Այնուամենայնիվ, ֆիզկուլտուրայի ընդհա-
նուր վիճակը, հատկապես աշխատավորների ու երիտասարդության մասսայա-
կան ընդգրկման առումով և սպորտի վիճակը մնում են անմխիթար։ Իսկ ֆիզ-
կուլտուրայի և սպորտի հանրապետական կոմիտեն (ընկ. Ռ. Ասատրյան)
միանգամայն անբավարար է զբաղվում այդ կարևոր խնդրով։ Վատ են օգտա-
գործվում սպորտային բազաներն ու կառույցները։
Սպորտկոմիտեն, արհմիութենական, կոմերիտական կազմակերպություն-
ները պետք է վերացնեն այդ թերությունները, ընթացիկ հնգամյակը դարձնեն
ֆիզկուլտուրային շարժման մասսայականության, սպորտային վարպետության
բարձրացման հնգամյակ։ Իսկ կուսակցական կոմիտեներն ու կազմակերպու-
թյունները պետք է խիստ վերահսկողության տակ առնեն առաջադրված խնդրի
իրականացումը։

***

Ընկերնե՛ր։
Հայաստանի կոմկուսի Կենտրոնական կոմիտեն մշտապես զբաղվել է գի-
տական հետազոտությունների արդյունավետությունը և որակը բարձրացնելու,
արտադրության հետ գիտության կապի հետագա ամրապնդման հարցերով։
Հնգամյակի տարիներին ստեղծվել են գիտահետազոտական մի շարք ինս-
տիտուտներ և ստորաբաժանումներ։ Գիտական աշխատողների թիվն ավելա-
ցել է 8 տոկոսով։ Ամրապնդվել է գիտության նյութատեխնիկական բազան։
Բարձրացել է գիտությունների ակադեմիայի՝ հանրապետությունում կա-
տարվող ամբողջ գիտական աշխատանքը կոորդինացնողի դերը։ Ընդլայնվել է
հիմնարար և կիրառական հետազոտությունների ծավալը ինչպես ակադեմիա-
կան, այնպես էլ ճյուղային գիտական հիմնարկներում ու բուհերում։ Մեր գիտ-
նականները քիչ հաջողությունների չեն հասել աստղաֆիզիկայի, տեսական և
կիրառական մաթեմատիկայի, մեխանիկայի, օպտիկայի, քվանտային էլեկտրո-
նիկայի և ռադիոֆիզիկայի, պինդ մարմնի ֆիզիկայի, քիմիայի, մոլեկուլային
կենսաբանության, փոշեմետալուրգիայի և այլ բնագավառներում։ Մշակվել են
նոր նյութերի սինթեզման, արտադրության մնացուկներից արժեքավոր տար-
րերի կորզման, հատուկ բյուրեղների աճեցման մի շարք արդյունավետ տեխնո-
լոգիաներ և այլն։ Ստեղծվել են ԵՍ 1045 նոր էլեկտրոնային հաշվիչ մեքենան,
տարբեր նպատակներով օգտագործվող լազերներ, ավտոմատ չափիչ սարքեր,
էլեկտրամոբիլներ և ժամանակակից այլ մեքենաներ ու ապարատներ, սինթեզ-
ված են նոր հերբիցիդներ։ Շատ մշակումներ ներդրվել են ժողովրդական տըն-
տեսության մեջ։
Մեր հասարակագետ գիտնականները շարունակում էին հետազոտություն-
ները և քիչ աշխատություններ չեն ստեղծել զարգացած սոցիալիզմի պրոբլեմ-
ների շուրջ, էկոնոմիկայի, պատմության, փիլիսոփայության, գրականության և
լեզվի բնագավառներում։
Հանրապետության գիտնականների նվաճումների հետ մեկտեղ պետք է նշել
նաև, որ գիտությունների ակադեմիայի ինստիտուտների, ճյուղային գիտահե-
տազոտական ինստիտուտների և բուհերի գործունեության մեջ դեռ կան լուրջ
թերություններ։ Դեռևս ցածր է գիտահետազոտական աշխատանքի արդյունա-
վետությունը, արտադրության մեջ դանդաղ են ներդրվում հետազոտությունների
վերջնական արդյունքները։ Մի շարք դեպքերում ավարտված գիտական հետա-
զոտությունները չեն ապահովում գործնական կարևոր խնդիրների լուծումը։

Որոշ հիմնարկներում դեռևս կան աշխատանքի անհատական և կոլեկտիվ
պլանները չկատարելու փաստեր, նկատվում է աշխատակիցների թիվ և գի-
տական արտադրանքի բացահայտ անհամապատասխանություն։ Գիտահետա-
զոտական աշխատանքների պլանը կատարվել է 95,4 տոկոսով։
Լուրջ քննադատության է արժանի նաև ասպիրանտուրայի միջոցով երիտա-
սարդ գիտական կադրերի պատրաստման վիճակը, ասպիրանտների ընդունելու-
թյան պլանը գիտությունների ակադեմիայում կատարվել է 74,3 տոկոսով, իսկ
ամբողջ հանրապետությունում՝ 95,4 տոկոսով։ Այդ առիթով պետք է նշել, որ
գիտնականի խնդիրները չեն սահմանափակվում միայն գիտության մեջ ներ-
դրած անձնական ավանդով, նրանից պահանջվում է պատրաստել արժանի հեր-
թափոխ։ Առանձնակի ուշադրության կարիք ունի բարձրագույն որակավորման
գիտնականների՝ գիտությունների դոկտորների պատրաստումը։
Տասնմեկերորդ հնգամյակում հանրապետության գիտնականների ջանքերը
պետք է նպատակամղվեն ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերում գի-
տատեխնիկական առաջընթացի հետագա արագացումն ապահովելու և էկոնո-
միկան ինտենսիվ զարգացման ուղու վրա փոխադրելու խնդիրների լուծմանը։
Հանրապետության համար առանձնահատուկ նշանակություն են ստանում այն-
պիսի ուղղություններ, ինչպիսիք են՝ անմնացուկ նյութեր, հատկապես մետաղ
և էներգիա խնայող տեխնոլոգիական պրոցեսների մշակումը, էներգետիկայի
զարգացումը՝ հաշվի առնելով հելիոռեսուրսների և գեոթերմիկ ռեսուրսների
հնարավոր օգտագործումը, նյութերի նոր տեսակների, գերմաքուր նյութերի և
բյուրեղների, բարձր բերքատու սորտերի և հիբրիդների ստեղծումը, ժողովըր-
դական տնտեսության մեջ կառավարման ավտոմատացված սիստեմների ներ-
դրման արագացումը, հանրային արտադրության արդյունավետության բարձ-
րացման լավագույն մեթոդների որոնումը։
Ընդսմին, հարկավոր է իրականացնել նոր տեխնիկայի ստեղծման և յու-
րացման ժամկետներն էապես կրճատելու միջոցառումների կոմպլեքս։
Գիտատեխնիկական առաջընթացը պահանջում է համապատասխանաբար
փոփոխել տնտեսական գործունեության ոճն ու մեթոդները, գիտության նկատ-
մամբ մինիստրությունների և գերատեսչությունների, արտադրության հրամա-
նատարների վերաբերմունքը, պահանջում է վճռական պայքար մղել քարացա-
ծության և հնամոլության դեմ, պատշաճ հարգանք տածել գիտության հանդեպ,
դրսևորել գիտության հետ խորհրդակցելու, հաշվի նստելու ունակություն և
ցանկություն։ Անհրաժեշտ է կանաչ ճանապարհ տալ, բոլոր պայմաններն ըս-
տեղծել, որպեսզի նոր գաղափարները արագ և անարգել անցնեն ամբողջ շղթա-
յով՝ հայտնագործությունից մինչև մասսայական արտադրություն։
Հասարակական գիտությունների բնագավառում անհրաժեշտ է ջանքերը
կենտրոնացնել կուսակցության տնտեսական ստրատեգիայի, ժողովրդական
տնտեսության կառավարման և պլանավորման կատարելագործման, ՍՄԿԿ
ներքին և միջազգային քաղաքականության, կուսակցական և պետական շինա-
րարության, կոմունիստական դաստիարակության, սոցիալիստական ապրելա-
կերպի հրատապ պրոբլեմների ուսումնասիրման վրա, հակակոմունիզմի, հա-
սարակական զարգացման բուրժուական և ռևիզիոնիստական կոնցեպցիաների
քննադատության, մարքսիզմ-լենինիզմի կեղծարարների մերկացման վրա։
Գիտական ողջ գործի կազմակերպումը և ղեկավարումը, ընկերնե՛ր, ի-
րապես կուսակցական, պետական խնդիր է։ Կուսակցական կոմիտեները, պե-
տական մարմինները, գիտական ստորաբաժանումների ղեկավարները և կու-
սակցական կազմակերպությունները պետք է մշտապես կատարելագործեն գի-
տական հետազոտությունների կազմակերպման, գիտաշխատողների աշխա-
տանքի արդյունավետության և որակավորման բարձրացման, կուսակցության,
ժողովրդի ու երկրի հանդեպ քաղաքացիական բարձր պատասխանատվության
ոգով նրանց դաստիարակելու գործը։ Ի տարբերություն բնական ռեսուրսների,
մարդու մտավոր հնարավորություններն անսպառ են։ Մենք պետք է բոլ ամե-
նայնի զորացնենք հանրապետության գիտական, ինտելեկտուալ պոտենցիալը,
միաժամանակ հետազոտական աշխատանքների աշխատատարության աճը
հաշվի առնելով, գիտությունը մշտապես գինենք հետազոտությունների ժամա-

նակակից բարձրարտադրողական միջոցներով, գիտական ապարատներով:
Մենք պետք է մեր հանրապետությունը դարձնենք բարձրորակ ինտելեկտուալ
արտադրանք թողարկող հանրապետություն, տնտեսագիտության լեզվով ասած՝
բարձրացնենք գիտական աշխատանքի «ապրանքայնությունը»:
Ընկերնե՛ր:
Հաշվետու ժամանակաշրջանում Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը մշտա-
կան ուշադրություն է նվիրել դպրոցին, մատաղ սերնդի դաստիարակության
խնդիրներին:
Ավարտված է անցումն ընդհանուր պարտադիր միջնակարգ կրթության,
դպրոցական առարկաների բովանդակությունն ավելի է համապատասխանեց-
վել կյանքի պահանջներին, գիտության ու տեխնիկայի ժամանակակից մակար-
դակին: Բարձրացել է դպրոցականների առաջադիմությունը, աշակերտների աշ-
խատանքային դաստիարակության և մասնագիտական կողմնորոշման հարցերի
լուծման գործում որոշակի շրջադարձ է նկատվում դեպի կոմպլեքսային մոտե-
ցումը: Հանրապետության հանրակրթական դպրոցների սովորողների ավելի
քան 25 տոկոսը «ընակարանամուտ» է տոնել անցած հնգամյակում:
Բարելավվել է մանկավարժական կոլեկտիվների որակական կազմը: Քիչ
աշխատանք չի տարվել ուսուցիչների մասնագիտական և գաղափարաքաղա-
քական մակարդակի բարձրացման, նրանց կյանքի, կենցաղի ու հանգստի կազ-
մակերպումը բարելավելու ուղղությամբ:
Դրա հետ մեկտեղ ժողովրդական լուսավորության գործում դեռևս կան թե-
րություններ և վրիպումներ: Լուսավորության մինիստրությունը (ընկ. Ս. Հա-
խումյան) բավարար ակտիվությամբ պայքար չի մղում այնպիսի երևույթների
դեմ, ինչպիսիք են երկտարեցիությունը և հանրակրթական դպրոցներից սովորող-
ների մաղվելու բարձր տոկոսը: Հանրապետության դպրոցներում դեռևս լրիվ չի
ավարտվել անցումը ուսուցման կաբինետային համակարգին:
Շատ դպրոցներում առաջվա պես թույլ են զբաղվում աշակերտների մաս-
նագիտական կողմնորոշման և աշխատանքային դաստիարակության հարցե-
րով: Դրանցում դեռևս չեն ստեղծվել մասնագիտական կողմնորոշման ուսում-
նամեթոդական կաբինետներ: Ժողովրդական կրթության մարմինները, շրջանա-
յին, քաղաքային սովետների շատ գործկոմներ դանդաղ են լուծում միջդպրո-
ցական ուսումնաարտադրական կոմբինատներ, արտադրամասեր, ձեռնարկու-
թյուններում և կազմակերպություններում առանձին տեղամասեր ստեղծելու,
դպրոցների ուսումնական արհեստանոցները համապատասխան նյութերով
ապահովելու հարցերը:
Հանրապետության լուսավորության մինիստրությունը, մանկավարժական
կոլեկտիվները դեռևս անբավարար են իրականացնում դպրոցներում հայոց և
ռուսաց լեզուների դասավանդման և ուսուցման գործը արմատապես բարելա-
վելու վերաբերյալ Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի որոշումների պահանջները:
Բարելավման կարիք ունի երեկոյան և հեռակա դպրոցների աշխատանքը:
Մանկավարժական գիտության մեջ լուրջ շրջադարձ չի կատարվել հետա-
զոտությունները դպրոցի կարիքներին ու հոգսերին առավելագույնս մոտեցնե-
լու մարզում:
Հարկավոր է ուժեղացնել սովորողների շրջանում տարվող դաստիարակ-
չական աշխատանքը: Պետք է միշտ հիշել, որ մարդու վարքի, բարեկրթության
կատարելագործման գործում կարևորագույն դերերից մեկը պատկանում է դպրո-
ցին: Մինչդեռ դպրոցի դաստիարակչական աշխատանքում դեռևս կան թերու-
թյուններ: Այդ է վկայում թեկուզ և այն փաստը, որ մեզ մոտ ոչ քիչ թվով անչա-
փահասներ կատարում են հանցանքներ և իրավախախտումներ: Խնդիրն այն է,
որ ոչ մի աշակերտ դուրս չմնա դաստիարակության պրոցեսից:
Կուսակցական կազմակերպությունները և մանկավարժական կոլեկտիվնե-
րը պետք է լայնորեն արմատավորեն առաջավոր փորձը, բստ ամենայնի կա-
տարելագործեն դպրոցականների ուսուցումն ու դաստիարակությունը, բարձ-
րացնեն դրանց արդյունավետությունը, ամրապնդեն այդ գործում ընտանիքի,
դպրոցի և հասարակայնության համագործակցությունը:
Հաշվետու ժամանակաշրջանում հանրապետության պրոֆտեխուսումնա-

րանները ժողովրդական տնտեսության համար պատրաստել են ավելի քան 140
հազար որակյալ բանվորներ, գրեթե նույնքան, որքան պատրաստվել է պրոֆ-
տեխկրթության համակարգի գոյության նախորդ 30 տարվա ընթացքում:
Այժմ այդ համակարգի 100 ուսումնարաններից 54-ը պատրաստում են
միջնակարգ կրթությամբ բանվորական կադրեր:
Դրա հետ մեկտեղ դեռևս դանդաղ են լուծվում ուսումնարանների կառուց-
ման ու ռացիոնալ տեղաբաշխման և որակյալ երիտասարդ բանվորական կադ-
րերի պատրաստման հարցերը՝ հանրային արտադրության և ժողովրդական
տնտեսության հեռանկարային զարգացման պահանջներին համապատասխան:
Պրոֆեսիոնալ տեխնիկական կրթության պետական կոմիտեն (ընկ. Ս. Միքա-
յելյան) վերջ չի տվել ոչ դեֆիցիտային մասնագիտությունների գծով պահանջ-
վածից ավելի կադրեր պատրաստելու պրակտիկային՝ ի վնաս առավել ան-
հրաժեշտ մասնագիտությունների:
Մյուս կողմից, արդյունաբերական որոշ ձեռնարկություններ անհրաժեշտ
շահագրգռվածություն հանդես չեն բերում նոր ուսումնարաններ կառուցելու
գործում:
Մեքենաշինության մեջ բանվորների խիստ պակասի պայմաններում, օրի-
նակ, վերջին 15 տարվա ընթացքում այդ ճյուղի ձեռնարկություններն ստեղծել
են 2000 աշակերտական տեղով ընդամենը 4 նոր պրոֆտեխուսումնարան: Եվ
դա այն դեպքում, երբ ճյուղում բանվորների թվի աճը կազմել է 70 հազար:
Թերություններ կան երիտասարդ բանվորների պատրաստման որակի հարցում:
Այդ թերությունների վերացումը, բանվորական կադրերի պատրաստման
և արտադրությունում նրանց ամրացման գործի կատարելագործումը պետք է
գտնվեն պրոֆտեխկրթության պետական կոմիտեի, կուսակցական կազմակեր-
պությունների և կոմիտեների, տնտեսական մարմինների ուշադրության կենտ-
րոնում:
Հաշվետու ժամանակաշրջանում Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը նպա-
տակասլաց կերպով է լուծել բուհերի ուսումնադաստիարակչական և գիտահե-
տազոտական աշխատանքի բարելավման, նրանց ուսումնանյութական բազայի
ամրապնդման հարցերը:
Տասներորդ հնգամյակի տարիներին հանրապետության բուհերը պատ-
րաստել են ավելի քան 51,9 հազար, իսկ տեխնիկումները՝ 75,6 հազար մաս-
նագետներ: Որոշակիորեն բարձրացել է ուսանողների առաջադիմությունը, ամ-
րապնդվել է ուսման կապը արտադրության հետ:
Արդյունաբերական որոշ ձեռնարկություններում և գիտահետազոտական
ինստիտուտներում ստեղծվել են հանրապետության բուհերի բազային ամբիոն-
ների մասնաճյուղեր: Կնքվել են գիտահետազոտական ինստիտուտների և ար-
տադրական ձեռնարկությունների հետ բուհերի համագործակցության 20-ից
ավելի եռակողմ պայմանագրեր: Այդ գործը պետք է շարունակել և ընդլայնել:
Հանրապետության բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական կրթու-
թյան աշխատողների առջև դրված են մեծ և պատասխանատու խնդիրներ:
Դրանցից գլխավորը շարունակում է մնալ ուսումնադաստիարակչական
աշխատանքի արդյունավետության և որակի բարձրացման, կոմունիստական
շինարարության պրակտիկայի հետ բուհերի կապի ամրապնդման պրոբլեմը:
Անհրաժեշտ է լայնորեն տարածել առաջավոր փորձը, պահպանել և բազմա-
պատկել գիտական դպրոցների, մեր առաջատար ամբիոնների, ականավոր
գիտնականների և դասախոսների դասավանդման ու գործունեության արժեքա-
վոր ավանդույթները, հասնել այն բանին, որ դասավանդման բովանդակությու-
նը լրիվ չափով արտացոլի գիտության, տեխնիկայի և կուլտուրայի ժամանա-
կակից նվաճումները: Անհրաժեշտ է է՛լ ավելի բարելավել հասարակական գի-
տությունների դասավանդումը, մշտապես բարձրացնել պրոֆեսորադասախո-
սական կազմի որակավորումը, նրան զինել ուսումնամեթոդական առաջավոր
փորձով:
Բարձրագույն դպրոցի ջանքերի, գործունեության չափանիշը մենք պետք է
համարենք այն, թե նա ինչպիսի շրջանավարտներ է տալիս, ինչպիսին է նրանց
մասնագիտական պատրաստման մակարդակը, նրանց մարքս-լենինյան պատ-

րաստականությունը, հասարակական ակտիվությունը։ Իսկ դա պահանջում է,
որպեսզի կուսակցական կազմակերպությունները, բուհերի ռեկտորաները,
բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական կրթության մինիստրությունը
(ընկ. Լ. Ղարիբջանյան) ըստ ամենայնի բարձրացնեն ուսուցման պրոցեսի ին-
տենսիվացումը և որակը, բարելավեն բուհերում դաստիարակչական, գաղա-
փարաքաղաքական աշխատանքը։

Անհրաժեշտ է նպատակասլաց աշխատանք տանել բուհերում գիտական
հետազոտությունների մակարդակի հետագա բարձրացման նպատակով, ավելի
լայնորեն և խորությամբ օգտագործելով հանրապետության բարձրագույն դըպ-
րոցում եղած գիտական մեծ պոտենցիալը, այդ աշխատանքներում ավելի լայ-
նորեն ներգրավելով ուսանողներին։

Հարկավոր է վերացնել մասնագետների պատրաստման, տեղաբաշխման
և օգտագործման բնագավառում եղած լուրջ թերությունները։

Հանրապետության պետպլանը, բարձրագույն ու միջնակարգ մասնագիտա-
կան կրթության մինիստրությունը, բուհերի և տեխնիկումների ղեկավարները
պետք է ձեռնարկեն անհրաժեշտ բոլոր միջոցները և հասնեն մասնագետների
պատրաստման լավագույն պլանավորման ու նրանց բաշխման ապահովմանը՝
ժողովրդական տնտեսության և կուլտուրայի ռեալ պահանջմունքներին համա-
պատասխան, իսկ մինիստրությունները, ձեռնարկությունները և կազմակեր-
պությունները պարտավոր են հոգալ երիտասարդ մասնագետներին աշխատան-
քի տեղավորելու և նրանց օգտագործելու մասին։

Վերջում ցանկանում ենք շեշտել, որ ժողովրդական կրթության ոլորտի
կուսակցական կազմակերպությունները, յուրաքանչյուր կոմունիստ, աշխատող
ու ղեկավար պետք է խորապես գիտակցեն, որ իրենց այսօրվա աշխատանքով
է մեծապես որոշվում հանրապետության բանվորների, կոլտնտեսականների,
մտավորականների գալիք սերունդների պրոֆեսիոնալ մակարդակը, գաղափա-
րաբարոյական դեմքը, և ուսուցման ու դաստիարակության գործում այսօրվա
խոտանի և թերությունների հետևանքներն ավելի սրությամբ կզգացվեն 15—20
տարի անց։ Եվ այս հանգամանքը հաշվի առնելով, նրանք պետք է խորապես
ըմբռնեն իրենց պատասխանատվության կարևորությունը կուսակցության, հա-
սարակության ու ժողովրդի հանդեպ և դրանից ելնելով՝ մշտապես կատարելա-
գործեն իրենց գործունեության ոճն ու մեթոդները, ըստ ամենայնի բարձրաց-
նեն աշխատանքի արդյունավետությունն ու որակը։ (Ծափահարություններ)։

III. ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԵՏԱԳԱ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ընկերնե՛ր։

Կենսագործելով ՍՄԿԿ XXV համագումարի որոշումները, ՍՄԿԿ Կենտկոմի
«Գաղափարախոսական, քաղաքական-դաստիարակչական աշխատանքի հետա-
գա բարելավման մասին» որոշումը, հանրապետության կուսակցական կազմա-
կերպություններն զգալիորեն կատարելագործել են աշխատավորության կոմու-
նիստական դաստիարակության աշխատանքը, հարստացրել բովանդակությու-
նը, քիչ բան չեն արել դրա ձևերն ու մեթոդները բարելավելու, գիտական մա-
կարդակը, գործարարությունն ու նպատակասլացությունը բարձրացնելու հա-
մար, հասել են գաղափարախոսական ու կազմակերպական աշխատանքի ավե-
լի սերտ միասնության։ Կուսակցության քաղկոմներում ու շրջկոմներում, ձեռ-
նարկությունների կուսկոմիտեներին տարնիթեր հաջողությամբ գործում են գա-
ղափարախոսական հանձնաժողովները։ Մշակված է դաստիարակչական աշխա-
տանքի՝ ինչպես մեր, այնպես էլ մյուս հանրապետություններում կուտակված
առաջավոր փորձի ուսումնասիրման և տարածման համակարգ։

Կուսակցական կազմակերպությունների ջանքերն ուղղված են գաղափա-
րախոսական, քաղաքական-դաստիարակչական ամբողջ աշխատանքում գլխա-
վորին հասնելու, սովետական յուրաքանչյուր մարդու մեջ մարքս-լենինյան գի-
տական աշխարհայացք ձևավորելու խնդրին։

Հանրապետությունում զգալիորեն ընդլայնվել և բարելավվել է քաղաքա-
կան ուսուցման և տնտեսագիտական կրթության սիստեմի գործունեությունը,
որի շատ օղակներում կենտրոնական տեղ է գրվել Կ. Մարքսի, Ֆ. Էնգելսի, Վ. Ի.
Լենինի աշխատությունների ուսումնասիրությունը։ Ընթացիկ ուսումնական
տարում քաղաքական ուսուցման և տնտեսագիտական կրթության տարբեր ձե-
վերում սովորում է մոտ 1 միլիոն մարդ։ Տնտեսագիտական տեսության ու
պրակտիկայի հարցերը հաշվետու ժամանակաշրջանում ուսումնասիրում էին
նյութական արտադրության ոլորտի գրեթե բոլոր աշխատողները։ Բարելավվել
է պրոպագանդիստական կադրերի ընտրության ու դաստիարակության գործը։
Այժմ հանրապետությունում աշխատում են ավելի քան 35,5 հազար պրոպա-
գանդիստներ, շուրջ 2 հազար կոնսուլտանտներ ու մեթոդիստներ։ Պրոպագան-
դիստական աշխատանք են կատարում ավելի քան 15 հազար կուսակցական,
սովետական և տնտեսական ղեկավարներ։

Նկատելի տեղաշարժեր են կատարվել քաղաքական-մասսայական աշխա-
տանքում, դասախոսական պրոպագանդայի ոլորտում։ Մշտապես անցկացվում
են միասնական քաղօրեր, հասարակական-քաղաքական ընթերցումներ, գիտա-
գործնական կոնֆերանսներ կուսակցության տեսության և քաղաքականության
հրատապ հարցերի, էկոնոմիկայի, կոմունիստական դաստիարակության, հա-
մաշխարհային ասպարեզում մղվող գաղափարախոսական պայքարի հանգու-
ցային պրոբլեմների վերաբերյալ։ Բարելավվել է ցուցադրական ագիտացիան։

Մեր կուսակցական կազմակերպությունների կատարած ողջ բազմաբովան-
դակ ու մեծ աշխատանքն իր արտահայտությունն է գտել մասսաների գաղափա-
րաբարոյական, հոգևոր հետագա աճի մեջ, նրանց քաղաքական և աշխատան-
քային ակտիվության բարձրացման գործում։ Եվ մենք այսօր գոհունակությամբ
ենք նշում այն ծանրակշիռ ավանդը, որ գաղափարախոսական ճակատի աշխա-
տողներն անցած հնգամյակի տարիներին ներդրել են հանրապետության բոլոր
նվաճումներում։

Մեր խնդիրն է այժմ, ամրապնդելով նվաճվածը և հենվելով կուտակված
դրական փորձի վրա, որակական նոր աստիճանի բարձրացնել մասսաների
դաստիարակության ողջ գործը։

Կուսակցական կազմակերպությունները պետք է հետևողականորեն հաս-
նեն այն բանին, որպեսզի դաստիարակության գործը դառնա օրգանական,
կոմպլեքսային, ամբողջական պրոցես, մշտապես հոգ տանեն յուրաքանչյուր
աշխատավորի համակելու կոմունիստական գաղափարայնությամբ՝ որպես գի-
տելիքների, համոզմունքի և պրակտիկ գործողության, ակտիվ կենսադիրքորոշ-
ման համաձուլվածք։

Իրականացնելով այդ խնդիրը, կուսակցական կազմակերպությունները կո-
մունիստների, բոլոր աշխատավորների մարքս-լենինյան կրթության գործը
պետք է վարեն այնպես, դա այնպես կապեն ժամանակակից կյանքի պրոցես-
ներին, որպեսզի գիտական կոմունիզմի՝ ճանաչողության, իրականության վե-
րափոխման տեսության և մեթոդի տիրապետումը դառնա գաղափարական
ամուր համոզմունքներ մշակելու, այնպիսի հատկություններ ձեռք բերելու
հիմք, ինչպիսիք են հավատարմությունը կոմունիզմի իդեալներին, անհողդողդ
վստահությունը նրա պատմական ճշմարտացիությանը, դասակարգային և
համազգային հպարտությունը, հայրենասիրությունն ու ինտերնացիոնալիզմը,
ծառայի անհատի հիրավի կոլեկտիվիստական, կոմունիստական հոգեբանու-
թյան ու բարոյականության մշակմանը, արթնացնի վեհ զգացումներ, հասա-
րակությանը առավելագույն չափով օգտակար լինելու, կոմունիզմի գործին հա-
վատարմորեն ծառայելու պահանջմունք։

Սովետական մարդկանց գիտակցության, նրանց ընդհանուր կուլտուրայի
և լավատեղյակության աճն այսօր ավելի բարձր պահանջներ է թելադրում
մասսաների շրջանում տարվող դաստիարակչական ողջ աշխատանքին։

Այդ ամենը, բնականաբար, պահանջում է ստեղծագործական խոր մոտե-
ցում անհատի կերպավորման հարցերին, որը բացառում է ստերեոտիպը, շաբ-
լոնը, աշխատանքի հնացած ձևերն ու մեթոդները։
Մինչդեռ որոշ կուսկազմակերպություններում գաղափարադաստիարակչա-
կան աշխատանքը պատշաճ մակարդակի վրա չէ, հաճախ այն չի շաղկապվում
կոլեկտիվների առջև ծառացած կոնկրետ խնդիրների հետ։ Մարտունու, Շամ-
շադինի, Արթիկի շրջանների մի շարք կազմակերպություններում քաղաքական-
մասսայական աշխատանքը միշտ չէ, որ կատարվում է մտածված, օպերատիվ
և համակարգված։ Վատ է ընթանում ագիտատորների և քաղինֆորմատորների
ուսուցումը։ Դասախոսական պրոպագանդայի ձևերն ու մեթոդներն արդյունա-
վետ չեն օգտագործվում Մասիսի, Ղուկասյանի, Նոյեմբերյանի շրջաններում։
Անհատի գաղափարաբարոյական հատկանիշների պատվաստման գործում
առաջնակարգ դեր է խաղում արտադրողական հանրօգուտ աշխատանքը՝ որ-
պես մարդկային գործունեության գլխավոր ոլորտ։ Բուն աշխատավորական կո-
լեկտիվում, արտադրության մեջ, սոցիալիստական մրցության ընթացքում է
զարգանում և ամրապնդվում աշխատավորների գիտակցությունը, կոփվում նր-
րանց կամքը, գործնական դառնում ստեղծագործական միտքը, դաստիարակ-
վում ինքնակարգապահությունը, ամրապնդվում ընկերասիրության և փոխօգ-
նության, ընդհանուր գործի նկատմամբ հոգատարության զգացումը։
Կուսակցական կազմակերպությունները պետք է մշտապես տեսադաշտում
պահեն սոցիալիստական մրցության հարցերը, բարձրացնեն դրա ներգործու-
նությունը՝ վերջնական բարձր արդյունքների հասնելու նպատակով, ապահովեն
մրցելիությունը, արդյունքների հրապարակայնությունն ու համեմատելիությու-
նը, պրոպագանդեն և տարածեն հայրենասիրական նախաձեռնությունները,
հմտորեն զուգակցեն բարոյական և նյութական խթանման միջոցները։
Հանրապետությունում բարի համբավ է վայելում «Հայէլեկտրալույս» ար-
տադրամիավորման (գլխավոր դիրեկտոր՝ ընկ. Բ. Թումասյան, կուսկոմիտեի
քարտուղար՝ ընկ. Վ. Դաշյան) կոլեկտիվը։ Արտադրության մարդկանց շրջա-
նում տարվող աշխատանքի, մրցության հմուտ կազմակերպումը, դրա մասսա-
յականությունը, արդյունավետությունը եղել են աշխատանքի տեխնիկատնտե-
սական բարձր ցուցանիշների հասնելու հիմնական գործոններից։ Միավորման
կոլեկտիվը բազմիցս հաղթող է դուրս եկել համամիութենական սոցիալիստա-
կան մրցությունում, արժանացել ՍՄԿԿ Կենտկոմի, ՍՍՀՄ Մինիստրների խոր-
հրդի, ՀԱՄԿԽ-ի և ՀամԼԿԵՄ Կենտկոմի փոխանցիկ կարմիր դրոշին, երկու ան-
գամ գրանցվելով ՍՍՀՄ ԺՏՆՑ-ի պատվո տախտակին։ Միավորման 32 արտա-
դրամաս, տեղամաս և բաժին, 142 բրիգադ արժանացել են կոմունիստական
աշխատանքի կոլեկտիվի կոչման։ Այստեղ լայնորեն զարգացել է վարպետ-
դաստիարակների շարժումը։ Կոլեկտիվին բնորոշ է բարոյահոգեբանական
առողջ մթնոլորտը, բանվորների, ինժեներատեխնիկական աշխատողների
ու ծառայողների քաղաքական և աշխատանքային բարձր ակտիվությունը։
Նման կուսակցական կազմակերպությունների և կոլեկտիվների աշխատան-
քի փորձը մենք պետք է ըստ ամենայնի տարածենք, մշտապես հիշելով, որ
նոր մարդու կոմունիստական դաստիարակության գործում վճռական օղակը
աշխատավորական կոլեկտիվն է։ Մեր խնդիրն է ըստ ամենայնի նպաստել
կուռ, համախմբված կոլեկտիվների կազմավորմանը, ուր աշխատավոր մարդը
աճի որպես համակողմանիորեն զարգացած անհատ, սովորի տնտեսավարել,
ապրել և աշխատել կոմունիստաբար։
Լենինը շեշտում էր, որ անհրաժեշտ է պայքարել հանուն այն բանի, որ-
պեսզի յուրաքանչյուր աշխատավոր մարդ «զգա իրեն ոչ միայն գործարանի
տեր, այլև երկրի ներկայացուցիչ»։
Ահա այս՝ «տիրոջ զգացումը», շարքային բանվորների անձնվեր, ծանր
աշխատանքը հաղթահարող հոգսը՝ բարձրացնելու աշխատանքի արտադրողա-
կանությունը, պահպանելու յուրաքանչյուր փութ հացը, ածուխը, երկաթը և
այլ մթերքներ, որոնք հասնում են ոչ թե անձնապես աշխատողներին և ոչ թե
նրանց «մերձավորներին», այլ «հեռավորներին», այսինքն՝ ամբողջ հասարա-
կությանը. սա հենց այն է, որով, Լենինի համոզմամբ, սկսվում է կոմունիզմը։

Եվ մենք, նոր անհատի կերպավորման հարցերը լուծելիս, պետք է մեր խնդիրը
տեսնենք այն բանում, որ մեր բոլոր մարդկանց տոգորենք երկրի գործերի ու
հոգսերի համար սրտացավությամբ, մեր առջև ծառացած մեծ խնդիրների պայ-
քարում ակտիվ կենսադիրքորոշմամբ։
Ընկերնե՛ր։
Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի ուշադրության կենտրոնում են մշտա-
պես գտնվում աշխատավորների ինտերնացիոնալ և հայրենասիրական դաս-
տիարակության հարցերը։ Սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունների
ջանքերը, նրանց գաղափարախոսական, քաղաքական-դաստիարակչական աշ-
խատանքը նպատակամղված են եղել այդ կարևոր խնդրի կատարմանը։
Մարդկանց ինտերնացիոնալ դաստիարակության գործում մեծ դեր են
խաղում սովետական եղբայրական ժողովուրդների միջև շարունակ ամրա-
պնդվող համակողմանի կապերը։ Մեղանում բարի ավանդույթ են դարձել
Վրաստանի, Ադրբեջանի և Հայաստանի կոմկուսների կենտրոնական կոմիտե-
ների գաղափարախոսական համատեղ միջոցառումների մշակումն ու իրակա-
նացումը։ Ինտերնացիոնալիստական համոզմունքների և զգացումների պատ-
վաստման լավ դպրոց է դարձել Անդրկովկասի հանրապետությունների և Ռուս-
տովի մարզի միջև, եղբայրական հանրապետությունների աշխատավորական
կոլեկտիվների, շրջանների ու քաղաքների միջև լայն թափ ստացած սոցիալիս-
տական մրցությունը։
Աշխատավորների և հատկապես երիտասարդության ռազմահայրենասի-
րական և ինտերնացիոնալ դաստիարակության գործին են ծառայում աշխա-
տավորական կոլեկտիվների, ստեղծագործական միությունների ավանդական
շեֆական կապերը զինվորական ստորաբաժանումների հետ, փոխայցելու-
թյուններն ու հանդիպումները, հանրապետության կուսակցական և կոմերիտա-
կան կազմակերպությունների ու բանակի քաղմարմինների սիստեմատիկաբար
կազմակերպվող համատեղ միջոցառումները, երիտասարդությանը հայրենիքի
պաշտպանության համար նախապատրաստելու հարցերի վերաբերյալ մամուլի
հատուկ հրապարակումները, հեռուստատեսային և ռադիոհաղորդումները, դա-
սախոսությունները, զեկուցումները, զրույցները։
Քաղաքական ու դաստիարակչական հսկայական նշանակություն ունեցող
իրադարձություն հանդիսացավ Ռուսաստանի հետ Արևելյան Հայաստանի միա-
վորման 150-ամյակի տոնակատարությունը։ Այդ պայծառ, հիրավի համաժողո-
վրդական տոնը, որը հայ ժողովուրդը նշեց եղբայրական բոլոր հանրապետու-
թյունների ներկայացուցիչների հետ համատեղ, անցավ սովետական հայրե-
նասիրության և սոցիալիստական ինտերնացիոնալիզմի վեհ գաղափարներին
անսասան հավատարմության, ռուս մեծ ժողովրդի հետ, սովետների երկրի բո-
լոր ժողովուրդների հետ հայ ժողովրդի անխախտ բարեկամության հետագա
ամրապնդման նշանաբանով։ (Ծափահարություններ)։
Ի պատիվ այդ պայծառ բարեկամության կանգնեցվեցին շատ հուշարձան-
ներ, ստեղծվեցին գրականության, երաժշտության, կերպարվեստի գործեր։ Չէ՞
որ արվեստը ժողովրդի հիշողությունն է, և նա իր երախտապարտ հիշողությու-
նը հավերժացրել է նաև քարի, բառի, մեղեդու, գույնի մեջ։
Այսօր կուսակցական համագումարի բարձր ամբիոնից մենք վերստին սիրո
և երախտագիտության ջերմ խոսքեր ենք ուղղում մեր դարավոր բարեկամին,
ավագ եղբորը՝ ռուս ժողովրդին, որի վեհ ու ազնիվ գործերը, իսկական ինտեր-
նացիոնալիզմը ոգեշնչող օրինակ են ծառայել ու ծառայում են մեզ համար, սո-
վետական բոլոր ժողովուրդների համար։ Մեր ժողովուրդը երբեք չի մոռանա
այն հսկայական անշահախնդիր օգնությունը, որ մշտապես ցույց է տվել ռուս
ժողովուրդը թե՛ նրա համար ծանր պատմական ժամանակաշրջանում, թե՛ սո-
ցիալիստական ու կոմունիստական շինարարության բոլոր փուլերում։ Ռուս
մեծ ժողովրդի հետ, սովետական երկրի բոլոր ժողովուրդների հետ եղբայրա-
կան բարեկամությունը մեր ժողովրդի բարոյաքաղաքական, սոցիալական վեր-
խարի ձեռքբերումն է։ (Ծափահարություններ)։
Մենք՝ Հայաստանի կոմունիստներս, մեր պարտքն ու խնդիրն ենք համա-
րում այսուհետ էլ ամեն կերպ ամրապնդել ժողովուրդների լենինյան բարեկա-

մությունը, բարեկամությունը ռուս մեծ ժողովրդի հետ, հանրապետության բո-
լոր աշխատավորներին, մեր ժողովրդի նոր սերունդներին հաստատակամորեն
դաստիարակել ինտերնացիոնալիզմի վեհ սկզբունքների ոգով։ Սա հայ ժողո-
վրդի ազգային հավատամքն է։ (Ծափահարություններ)։
Մեր հիշողության մեջ թարմ են Սովետական ՍՍՀ-ի և Հայաստանի կոմկուսի
60-ամյակի տոնակատարության հետ կապված հոյակապ հանդիսությունները։
Դրանք վերածվեցին ինտերնացիոնալիզմի և սովետական հայրենասիրության,
սովետական ժողովուրդների բարեկամության ու եղբայրության, հարազատ կո-
մունիստական կուսակցության, նրա լենինյան Կենտրոնական կոմիտեի շուրջը
կոմունիստների, աշխատավորների, ամբողջ հայ ժողովրդի սերտ համախմբ-
վածության վառ ցույցի, դարձան իր հինավուրց հողի սոցիալիստական վերա-
փոխման գործում հայ ժողովրդի ձեռք բերած նվաճումների հիանալի ստուգա-
տեսը, ցույց տվեցին սովետական միասնական ընտանիքում հանրապետության
էկոնոմիկայի և կուլտուրայի աննախընթաց ծաղկումը։ (Ծափահարություններ)։
Երկու հոբելյանների լեյտմոտիվը սովետական մարդկանց ինտերնացիո-
նալ եղբայրությունն էր, նրանց միասնությունն ու համախմբվածությունը,
ՍՄԿԿ-ի և սովետական պետության ներքին ու արտաքին իմաստուն քաղաքա-
կանության միահամուռ պաշտպանությունը։ Սա է անցկացված հոբելյանների
քաղաքական ու դաստիարակչական հսկայական նշանակությունը։
Ինտերնացիոնալիզմի և սովետական հայրենասիրության ոգով աշխատա-
վորների դաստիարակությունը նպատակամղված գաղափարախոսական, քաղա-
քական-մասսայական աշխատանքի հետագա կատարելագործումը մեր կարևո-
րագույն խնդիրն է։ Չկա և չի կարող լինել ավելի վեհ, ավելի ազնիվ նպատակ,
քան մարդկանց եղբայրական բարեկամության ու միասնության զգացումով
համակելը։ Այդ աշխատանքը պետք է կատարել մեր կուսակցական կազմա-
կերպության ինտերնացիոնալիստական փառավոր ավանդույթների ոգով, ավելի
վառ կերպով ցույց տալ, որ ժողովուրդների բարեկամության, սովետական հա-
սարակության միասնության ու համախմբվածության հետագա ամրապնդումը
մեր կյանքի բոլոր ոլորտներում՝ էկոնոմիկայում, քաղաքականության, գաղա-
փարախոսության, բարոյականության, կուլտուրայի ու կենցաղի ասպարեզում
ձեռք բերվող նվաճումների հիմքն է։
Ինտերնացիոնալիզմի և սովետական հայրենասիրության լենինյան սկզ-
բունքներին ու իդեալներին անսասան հավատարմությունը սոցիալիստական
հասարակության հոգևոր առողջության, կոմունիստական շինարարության աս-
պարեզում մեր նոր հաջողությունների ու հաղթանակների անսպառ աղբյուրն է։
Ընկերնե՛ր։
Անցած հինգ տարում զգալիորեն ընդլայնվեցին ու ամրապնդվեցին սփյուռ-
քահայության հետ հանրապետության հասարակական տարբեր կազմակերպու-
թյունների կապերը, որին մեծապես նպաստեցին ձեզ հայտնի մի շարք միջո-
ցառումների մշակումն ու կենսագործումը։
Տարվող բազմակողմանի աշխատանքը՝ սոցիալ-քաղաքական մոտեցման
կիրառմամբ, տալիս է իր դրական արդյունքները։ Մենք գոհունակությամբ ար-
ձանագրում ենք, որ սփյուռքահայության գերակշռող մեծամասնությունը սիրո
խորին զգացմունքներ է տածում իր հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի նը-
կատմամբ, հպարտանում է նրա հաջողություններով, համակրանքով և հար-
գանքով է վերաբերվում մեր մեծ երկրին՝ Սովետական Միությանը, պաշտպա-
նում նրա խաղաղասիրական արտաքին քաղաքական կուրսը։ Դա մի անգամ
ևս ակնառու ցուցադրվեց Երևանում վերջերս տեղի ունեցած՝ սփյուռքահայ հա-
մայնքների ներկայացուցիչների ժողովում, ՍՍՀՄ Գերագույն սովետի նախա-
գահության նախագահ ընկ. Լ. Ի. Բրեժնևին նրանց հղած ուղերձում։ Մենք բարձր
ենք գնահատում նրանց հայրենասիրական մղումներն ու գործունեությունը։
Դրա հետ մեկտեղ մեր աշխատանքում մենք հաշվի ենք առնում, որ գոյու-
թյուն ունեն նաև զանազան հետադեմ-պահպանողական ուժեր, որոնք ձգտում
են սփյուռքահայերին կտրել Սովետական Հայաստանից, նպաստում են սփյուռ-
քի կայունացած ազգային-մշակութային կենտրոնները վերացնելու՝ իմպերիա-
լիստական հայտնի շրջանների դիտավորությունների իրականացմանը։ Իր հա-

կակոմունիստական գործունեությունը շարունակում է դաշնակցությունը։ Դաշ-
նակցական գաղափարախոսությունն ուղղված է մարդկանց գիտակցությունը
ազգայնամոլական գաղափարներով թմրեցնելու նպատակին, իսկ այդ կուսակ-
ցության պարագլուխների քաղաքականությունը՝ իմպերիալիզմի հակասովե-
տական գործողությունների, նրա գաղափարախոսական դիվերսիաների ակտիվ
պաշտպանության նպատակին։ Մենք միշտ անհաշտ պայքար ենք մղել և այսու-
հետ էլ կմղենք այդ հետադիմական ուժերի գաղափարախոսության և քաղաքա-
կանության դեմ, կմերկացնենք այն բոլոր փորձերը, որոնք նպատակ ունեն
սփյուռքահայերի մեջ անվստահություն սերմանել Սովետական Հայաստանի
նկատմամբ, նրանց կտրել մայր հայրենիքից։
Սովետական Հայաստանը միշտ էլ հոգատարություն է ցուցաբերում ճակա-
տագրի կամքով օտարության մեջ սփռված աշխատավոր հայերի նկատմամբ։
Այդ հոգատարության փայլուն վկայությունն է արտասահմանյան հայերի շա-
րունակվող հայրենադարձությունը։ Դառնալով Սովետական Միության լիիրավ
քաղաքացիներ, նրանք իրենց արժանի ներդրումն են կատարում հանրապետու-
թյան էկոնոմիկայի, կուլտուրայի և գիտության զարգացման գործում։
Ընկերնե՛ր։
Ժամանակակից պայմաններում, երբ իմպերիալիզմը ձգտում է շիկացնել
միջազգային կացությունը, է՛լ ավելի է սրվում գաղափարախոսական պայ-
քարը։ Մեր գաղափարական հակառակորդները հակակոմունիստական կատա-
ղի պրոպագանդա են մղում, ամեն կերպ ջանում վարկաբեկել մեր գաղափարա-
խոսությունը, ռեալ սոցիալիզմը, սովետական ժողովուրդների բարեկամությու-
նը, փորձում են քողածածկ ներխցկել այլազան բուրժուական օբյեկտիվիստա-
կան կոնցեպցիաներ։
Հարկավոր է միշտ հիշել և յուրաքանչյուր կոմունիստի, յուրաքանչյուր
աշխատավորի համոզմունքը դարձնել այն, որ երկու աշխարհայացքների պայ-
քարում չեն կարող տեղ գտնել ոչ չեզոքություն, ոչ էլ կոմպրոմիս։
Կուսակցական կազմակերպությունները գաղափարախոսական աշխատան-
քում պետք է ձգտեն կոմունիստների, բոլոր աշխատավորների մեջ ՍՄԿԿ իմաս-
տուն ներքին ու արտաքին քաղաքականությունը ակտիվորեն պաշտպանելու
հմտություն մշակելու, ճիշտ կերպով, դասակարգային, կուսակցական դիրքերից
գնահատելու անցյալի և արդիականության հասարակական երևույթները, սո-
ցիալական և քաղաքական ինֆորմացիան, նրանց դաստիարակելու քաղաքա-
կան բարձր զգոնության ոգով, մեր գաղափարական հակառակորդների մեքե-
նայությունների դեմ մղվող պայքարում ակտիվության ոգով։ Այս առումով
վիթխարի դեր է հատկացվում գիտությանը, մանավանդ՝ հասարակական գի-
տությանը։
Հասարակական գիտության ոլորտում իսկական արժույթներն ստեղծվում
են հենց մարքս-լենինյան մեթոդաբանության հիման վրա, դասակարգայնու-
թյան և կուսակցականության սկզբունքներին հավատարմության հիման վրա։
Անցած տարիներին մեզանում ստեղծվել են ոչ քիչ թվով նման գործեր՝ նվիր-
ված ՍՄԿԿ-ի հեղափոխական-վերակերտիչ գործունեությանը, ռուս ժողովրդի,
ՍՍՀՄ բոլոր ժողովուրդների հետ բարեկամությանը, հայ ժողովրդի պատմու-
թյան և գրականության բազմահատոր աշխատություններ։ Ավարտին են մոտե-
նում Վ. Ի. Լենինի երկերի լիակատար ժողովածուի թարգմանությունն ու հրա-
տարակությունը։ Մասսայական տպաքանակներով հրապարակվել են Լ. Ի.
Բրեժնևի աշխատությունները, նրա «Մալայա զեմլյա», «Վերածնունդ», «Խո-
պան» գործերը։
Հաջողությամբ շարունակվում է Հայկական սովետական հանրագիտարա-
նի լույսընծայումը։
Մեծ աշխատանք է կատարվել։ Բայց նման ընդհանուր լավ արդյունքների
հետ մեկտեղ մենք չպետք է անցնենք երևույթները ապադասակարգային դիր-
քերից հանիրավի մեկնաբանելու նույնիսկ առանձին փաստերի կողքով։ Մատե-
րիալիստական դիալեկտիկան և պատմական մատերիալիզմը շրջանցելը,
դրանք աշխատանքում կիրառել չկարողանալը լուրջ վնաս են հասցնում հետա-
զոտության արդյունքներին։

Կուսակցական կոմիտեների, գիտական հիմնարկների սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունների, բոլոր գիտնականների պարտքն է պայքարել մարքս-լենինյան տեսության անաղարտության համար, անզիջում լինել մեր կուսակցության գաղափարախոսական սկզբունքները պաշտպանելիս:

Գիտական հիմնարկների կուսակցական կազմակերպությունները պետք է հասնեն այն բանին, որ յուրաքանչյուր գիտնական, գիտաշխատող խորապես տիրապետի մատերիալիստական դիալեկտիկային, ճանաչողության մարքս-լենինյան տեսությանը, օժտված լինի մեթոդաբանական բարձր կուլտուրայով:

Կուսակցական կոմիտեների և կազմակերպությունների խնդիրն է ըստ ամենայնի բարձրացնել գիտական խմբագրական-հրատարակչական խորհուրդների, գիտական ամբիոնների և խմբագիրների, խմբագրությունների և հրատարակչությունների ղեկավարների դերն ու պատասխանատվությունը գրքերը, հոդվածները, հետազոտական զանազան նյութերը հրապարակման ու հրատարակման հանձնելու գործում:

Ընկերնե՛ր:

Մեր գեղարվեստական կուլտուրան ծանրակշիռ ավանդ է ներդնում կոմունիզմի կառուցման համաժողովրդական գործում:

Սովետահայ գրականության ու արվեստի վարպետների վերջին շրջանի լավագույն ստեղծագործություններին բնորոշ են կուսակցականությունը, քաղաքացիական բարձր հնչողությունը և կրքոտությունը:

Ուրախալի է նշել, որ մեր գրականության մեջ, թատրոնում, կինեմատոգրաֆիայում, կերպարվեստում, երաժշտության մեջ սկսել են ավելի ու ավելի շատ երևան գալ մայրուղի հարթող ստեղծագործություններ, որոնք գեղարվեստական հավաստիացությամբ են արտացոլում այն, ինչով ապրում է ժողովուրդը, ներկայացնում են նրա հերոսական սխրանքը, անձնվեր աշխատանքը: Սովետական մարդկանց գործերի վեհությունը, նրանց արիությունն ու հոգևոր գեղեցկությունը ցույց տալու, կոմունիստական իդեալների հաստատման ակտիվ պայքարին նրանց բարոյապես նախապատրաստելու ձգտում՝ ահա թե ինչն է բնորոշում մեր իրականությանը նվիրված շատ գործերի գաղափարագեղարվեստական հիմնական էությունը: Դրանցից շատերում բարձրացված են կոմունիստական բարոյականության հրատապ հարցեր, որոնք հուզում են լայն հասարակայնությանը, մարմնավորված է սոցիալիստական դարաշրջանի գաղափարագեղագիտական վեհ իդեալը:

Վերջին տարիներս հանրապետության մշակութային կյանքը հարուստ էր վառ, տպավորիչ իրադարձություններով, եղբայրական ժողովուրդների արվեստի հետ ունեցած հանդիպումներով: Գաղափարաքաղաքական բարձր մակարդակով անցկացվեցին ՌՍՖՍՀ-ի գրականության և արվեստի օրերը, ՍՍՀՄ ժողովուրդների պոեզիայի օրերը, ուկրաինական գրականության տասնօրյակը, Մոլդավական ՍՍՀ մշակույթի օրերը, եղբայր ժողովուրդների գրականության և արվեստի խոշորագույն գործիչների մի շարք հոբելյաններ: Եղբայրական կուլտուրաների փոխհարստացմանը, աշխատավորների ինտերնացիոնալ դաստիարակությանը նպաստեց հայ մշակույթի ականավոր գործիչներ Գաբրիել Սունդուկյանի, Դերենիկ Դեմիրճյանի, Եղիշե Չարենցի, Ալեքսանդր Թամանյանի, Միքայել Նալբանդյանի, Մարտիրոս Սարյանի, Դավիթ Անհաղթի և ուրիշների հոբելյանների անցկացումը, որոնք լայնորեն ու հանդիսավորությամբ նշվեցին ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ Մոսկվայում, Լենինգրադում և եղբայրական հանրապետություններում:

Անցկացվեցին նկարիչների հոբելյանական և թեմատիկ ցուցահանդեսներ, թատերական, երաժշտական և կինոփառատոներ, պոեզիայի, թարգմանական արվեստի տոներ, գեղարվեստական ինքնագործունեության ստուգատեսներ, կոնկուրսներ և այլն:

Ընդհանուր առմամբ, անցած հինգ տարիները սովետահայ գեղարվեստական կուլտուրայի համար եղան հետագա վերելքի տարիներ:

Մեր գրականության և արվեստի վարպետների ստեղծագործության բեղմնավոր զարգացման, նրանց վաստակի ճանաչման մասին են վկայում նաև ՍՍՀՄ պետական մրցանակի շնորհումը բանաստեղծ Գևորգ Էմինին, նկարիչ

Սարգիս Մուրադյանին, կոմպոզիտոր Էդգար Հովհաննիսյանին, քանդակագործ
Նիկոլայ Նիկողոսյանին, ճարտարապետ Ջիմ Թորոսյանին, արտիստ Մհեր
Մկրտչյանին, ՍՍՀՄ ժողովրդական արտիստի պատվավոր կոչման շնորհումը
Գրիգոր Եղիազարյանին, Հովհաննես Ջեքիչյանին, Կոնստանտին Օրբելյանին,
Միհրան Երկաթին, Խորեն Աբրահամյանին, Մետաքսյա Սիմոնյանին, ՍՍՀՄ ժո-
ղովրդական ճարտարապետի կոչման շնորհումը Նիկոլայ Հակոբյանին, Համա-
միութենական փառատոների և ստուգատեսների մրցանակների ու դիպլոմների
շնորհումը մի շարք ֆիլմերի և ներկայացումների, այն բարձր գնահատականը,
որ հասարակայնությունը տվեց գեղարվեստական կուլտուրայի մեր վարպետ-
ների ստեղծագործություններին: (Ծափահարություններ):

Չնայած ձեռք բերած հաջողություններին, մեզ մոտ դեռևս երևան են գալիս
գրականության և արվեստի ստեղծագործություններ, որոնք բավականաչափ
հասուն չեն գաղափարագեղարվեստական առումով, մակերեսորեն, միակող-
մանիորեն են արտացոլում կյանքը: Առայժմ քիչ են ստեղծվում գրականության,
կինոյի և թատրոնի մասշտաբային ստեղծագործություններ, որոնք վառ կերպով
ներկայացնեն ժամանակի դրական հերոսին, որը լինի ընդօրինակելի կերպար:
Նկարիչների ցուցահանդեսներում երբեմն ցուցադրվում են այնպիսի աշ-
խատանքներ, որոնք աչքի չեն ընկնում խորությամբ, սոցիալական նշանակա-
լիությամբ: Մեզ չի բավարարում երգարվեստի վիճակը: Պատշաճ աշխատանք
չի կատարվում երաժշտական բարձր ճաշակ դաստիարակելու ուղղությամբ:
Դեռևս լրիվ չեն օգտագործվում հայ ժողովրդական երաժշտական ստեղծագոր-
ծության զարգացման առկա հնարավորությունները: Անբավարար ուշադրու-
թյուն է նվիրվում թատրոնների և կինոթատրոնների, երաժշտահամերգային
կոլեկտիվների, հեռուստատեսության և ռադիոյի գեղարվեստական ծրագրերի
ռեպերտուարային նպատակասլաց քաղաքականությանը:

Կուսակցականության, ժողովրդայնության, սոցիալիստական ռեալիզմի հիմ-
նարար սկզբունքների վրա խարսխված մեր գրականությունն ու արվեստը կոչ-
ված են վառ ու տաղանդավոր կերպով արտացոլելու կյանքը, գեղարվեստական
ներգործության հզոր ուժով մարդու մեջ դաստիարակելու ակտիվ աշխարհա-
յացք և բարձր բարոյականություն, ամրապնդելու և զարգացնելու քաղաքա-
ցիականության, սովետական հայրենասիրության և սոցիալիստական ինտեր-
նացիոնալիզմի զգացում:

Սովետական միասնական ընտանիքում բուռն ու անշեղորեն զարգանում է
մեր հանրապետությունը, աճում է նրա տնտեսական և հոգևոր պոտենցիալը:
Գիտատեխնիկական առաջընթացը տիրաբար փոխում է արտադրության տեմ-
պերն ու ռիթմը, իր հետքն է թողնում մեր ամբողջ կյանքի վրա: Զարգացման
այդ պրոցեսի հետ, բնականաբար, փոխվում են նաև մարդիկ, մեր ազգային
բնավորությունը հարստանում է նոր անհատի, կոմունիզմ կառուցողի հատկա-
նիշներով:

Մեր ժամանակակցի ճշմարտացի ու մասշտաբային կերպարն ստեղծելու,
մեր ժողովրդի հոյակապ սխրանքը գաղափարագեղարվեստական բարձր մա-
կարդակով պատկերելու համար արվեստագետը պետք է կյանքը տեսնի շարժ-
ման ու հեռանկարի մեջ, համակողմանիորեն, դրա դիալեկտիկական զարգաց-
ման ողջ բարդությամբ:

Կուսակցական կոմիտեները, ստեղծագործական միությունների ղեկավար-
ները և կուսակցական կազմակերպությունները պետք է միշտ հիշեն, որ գեղար-
վեստական կուլտուրայի զարգացման կուսակցական ղեկավարումն ուղղված է
այն բանին, որպեսզի ամրապնդվի գրականության և արվեստի կապը կյանքի
հետ, որպեսզի ստեղծագործական աշխատանքի մարդկանց մղի, ոգեշնչի հան-
րապետության և ողջ երկրի առջև ծառացած ստեղծարար մեծ խնդիրների կա-
տարմանը, նրանց դարձնի կոմունիստական շինարարության ակտիվ մասնա-
կիցներ, նրանց ջանքերն ուղղի բեղմնավոր որոնումների, գեղարվեստական իս-
կական հայտնագործությունների, բարձրարվեստ երկերի ստեղծման: Անհրա-
ժեշտ է մշտապես զուգակցել տաղանդի նկատմամբ հոգատար վերաբերմունքը
պահանջկոտության հետ:

Գեղարվեստական մշակույթի հետագա հաջող զարգացման վրա հսկայա-

կան ներգործություն կարող է և պետք է ունենա մեր քննադատությունը։ Այն պարտավոր է գրականության և արվեստի մեջ հետևողականորեն կիրառել կուսակցության գիծը, խորությամբ, սկզբունքային դիրքերից վերլուծել գրական-գեղարվեստական պրոցեսները, ժանրի զարգացման միտումները, ճիշտ գնահատել մեր արվեստագետների երկերն ու ստեղծագործական որոնումները, առաջնորդվելով բարձր չափանիշներով, բարձրացնել արդիական թեմատիկայի և վարպետության յուրացման հարցերը։

Ստեղծագործական միությունները և ընկերությունները (ընկ. ընկ. Վ. Պետրոսյան, Ս. Սաֆարյան, Է. Միրզոյան, Կ. Քալանթար, Հ. Ղափլանյան, Է. Տատուրյան), կուլտուրայի մինիստրությունը (ընկ. Գ. Առաքելյան), պետկինոն (ընկ. Ռ. Սամսոնով) պետք է գրականության, կերպարվեստի, երաժշտության, կինոյի և թատրոնի վարպետներին նպատակամղեն բարձր գաղափարական ստեղծագործությունների կերտմանը, նպաստեն ստեղծագործական աշխատողների պրոֆեսիոնալ աճին, գործարար իրադրության ստեղծմանը, քննադատության և ինքնաքննադատության զարգացմանը։ Նրանց կուսակցական կազմակերպությունների գործունեության մեջ առաջատար տեղ պետք է գրավի քաղաքական-դաստիարակչական մշտական աշխատանքը, գեղարվեստական կուլտուրայի գործիչների դաստիարակությունը սովետական հայրենասիրության, պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի և քաղաքացիականության ոգով։

Առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է նվիրել ստեղծագործող երիտասարդության գաղափարական կոփմանը, նկատի առնելով, որ նա մեր գեղարվեստական կուլտուրայի ապագան է, բայց միևնույն ժամանակ՝ նաև այդ կուլտուրայի այսօրվա հնչուն ձայնը։

Ստեղծագործական միությունների, քննադատության, ավագ վարպետների կուսակցական և քաղաքացիական ուղղակի պարտքն է՝ պաշտպանելով երիտասարդների մեջ եղած այն ամենը, ինչ տաղանդավոր է, ճշմարտացի, արժեքավոր, նրանց մղել մեծ, հիրավի ստեղծագործական թռիչքների ու հայտնագործությունների։

Մեր գեղարվեստական կուլտուրան միշտ գտնվել է կոմունիզմի համար մղվող պայքարի առաջավոր բնագծերում։ Եվ մենք համոզված ենք, որ գրականության ու արվեստի գործիչները, պատասխանելով սովետական բազմազգ կուլտուրայի զարգացման նկատմամբ կուսակցության հայրական հոգատարությանը, դեռ ոչ քիչ հիանալի գործեր կստեղծեն մեր հերոսական ժողովրդի մասին, մեր ժամանակի փառավոր մեծագործությունների մասին։ (Ծափահարություններ):

Աշխատավորների գաղափարաքաղաքական և գեղագիտական դաստիարակության կարևոր կենտրոններ են կուլտուրայի հիմնարկները։ Այժմ հանրապետությունում գործում է ակումբների, կուլտուրայի տների և պալատների, թանգարանների և գրադարանների լայն ցանց։ Անցած հնգամյակում ակումբային հիմնարկների թիվը ավելացել է 55-ով, գրադարաններինը՝ 28-ով, բացվել է 11 թանգարան։ Զգալիորեն աճել է գեղարվեստական ինքնագործունեության կոլեկտիվների թիվը, որոնցից ավելի քան 120-ը ժողովրդականի պատվավոր կոչում են կրում։

Կուլտուրայի մինիստրությունը, կուսակցական և արհմիութենական մարմիններն ու կազմակերպությունները պետք է ավելի մեծ ուշադրություն նվիրեն կուլտուր-լուսավորական աշխատանքի մակարդակի բարձրացմանը, դրա հրատապ խնդիրների լուծմանը։

Ընկերնե՛ր։

ՍՄԿԿ XXV համագումարի որոշումների կենսագործման, մեր էկոնոմիկայի, գիտության և կուլտուրայի հետագա զարգացման համար մղվող պայքարում մեծ ու օգտակար գործ են կատարել մամուլը, հեռուստատեսությունը և ռադիոն։

Մենք այսօր ունենք ինֆորմացիոն-պրոպագանդիստական հզոր բազա՝ հրատարակվում են 83 թերթ, 89 հանդես։ Ավելացել է հեռուստահաղորդումների տևողությունը։ Հանրապետության բնակչության 99 տոկոսը ներկայումս հնարավորություն ունի դիտելու հեռուստատեսային հաղորդումներ։

Թերթերը, հանդեսները, հեռուստատեսությունն ու ռադիոն, մասսայական

ինֆորմացիայի բոլոր միջոցներն սկսել են ավելի հետևողականորեն և հմտորեն լուսաբանել հանրապետության հասարակական-քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական կյանքը, աշխատավորների մեծագործությունները, կուսակցական, սովետական, տնտեսական կազմակերպությունների բազմաբովանդակ գործունեությունը, գաղափարաբարոյական դաստիարակության հարցերը։

Մամուլի, հեռուստատեսության և ռադիոյի բեղմնավոր աշխատանքի համար հանրապետությունում ստեղծված են բոլոր անհրաժեշտ պայմանները, և մենք իրավունք ունենք նրանց աշխատանքից ավելի մեծ փոխհատուցում պահանջելու։ Դրանց խմբագրությունները դեռ շատ բան պետք է անեն իրենց ելույթների, հրապարակումների և հաղորդումների ներգործունությունը բարձրացնելու, տնտեսական և կուլտուրական շինարարության, կուսակցական աշխատանքի, գաղափարաքաղաքական և բարոյական դաստիարակության կարևորագույն հարցերը խորապես, համակողմանիորեն արտացոլելու ուղղությամբ։

Պետք է ուղղակի ասել, որ առանձին լրագրային հրապարակումներին, ռադիո և հեռուստատեսային հաղորդումներին պակասում է կոմունիստական շինարարության մեր հաջողությունների կենդանի, տպավորիչ պատկերումը, առաջավոր փորձի կոնկրետ և իրազեկ պրոպագանդումը։ Որոշ նյութեր տառապում են մակերեսայնությամբ, բառային ճարճատյունով, երբեմն նաև՝ գաղափարական վրիպումներով, շաբլոնով և անճաշակությամբ։ Նման նյութերը չեն կարող ոչ գրավել, ոչ էլ խանդավառել։ Ընկերներ Լ. Կրոյանը, Բ. Մկրտչյանը, Մ. Մստոյանը, Ս. Պողոսյանը և մամուլի ու մասսայական ինֆորմացիայի միջոցների մյուս ղեկավարները պետք է լրջորեն մտածեն այդ մասին։

Դեռևս բավարար արդյունավետությամբ չի կիրառվում քննադատության սուր զենքը, այն երբեմն ուղղվում է մանր, մասնակի, ոչ էական փաստերի դեմ։

Միաժամանակ մեզանում կան նաև դեպքեր, երբ որոշ պաշտոնատար անձինք հիվանդագին են վերաբերվում մամուլի, ռադիոյի և հեռուստատեսության գործարար, կոնկրետ քննադատությանը, դրանից պատշաճ հետևություններ չեն անում, բարձրացված հարցերի լուծման գործում հանդես են բերում բյուրոկրատիզմ։ Քննադատական ելույթների նկատմամբ նման անթույլատրելի մոտեցումը միշտ պետք է ստանա կուսակցական, սկզբունքային գնահատական։

Թերթերի, հանդեսների, հեռուստատեսության և ռադիոյի խմբագրությունները պետք է գործուն միջոցներ ձեռնարկեն՝ արմատապես բարելավելու հրապարակումների գաղափարական և պրոֆեսիոնալ մակարդակը։ Մեր մամուլը, ինֆորմացիայի բոլոր միջոցները պետք է ավելի ակտիվորեն իրականացնեն մասսաների կոլեկտիվ պրոպագանդիստի ու կազմակերպչի իրենց դերը, մոբիլիզացնեն նրանց ուժերը կոմունիստական կուսակցության պատմական կանխագծումների կենսագործման համար մղվող պայքարում։

Գաղափարախոսական աշխատանքի կարևոր բնագավառն է գրահրատարակությունը։ Մեր ընթերցողներն ամեն տարի ստանում են մինչև 1.100 անուն գիրք՝ գրեթե 10,5 միլիոն օրինակ ընդհանուր տպաքանակով։ Նշելով գրահրատարակչական գործում եղած որոշ դրական տեղաշարժերը, պետք է ասել նաև այդ բնագավառում, ինչպես նաև Հրատպետկոմի (ընկ. Ս. Բաղդասարյան) գործունեության մեջ եղած էական թերությունների մասին։ Հրատարակչությունների թեմատիկ պլանները ոչ միշտ են այնպես կազմվում, որպեսզի հրատարակվող քաղաքական, գիտական, գեղարվեստական գրականությունը լիովին համապատասխանի արդի պահանջներին, բավարարի աշխատավորների պահանջմունքները։ Այդ գործում դեռևս վերացված չէ սուբյեկտիվ վերաբերմունքը։ Երբեմն բացակայում են կուսակցական սկզբունքայնությունն ու պահանջկոտությունը ձեռագրերի ընտրության գործում, որի հետևանքով լույս են տեսնում գաղափարական վրիպումներ պարունակող և գեղարվեստական ցածր որակ ունեցող առանձին գրքեր։ Լուրջ ուշադրություն է պահանջում մասսայական գրքային արտադրանքի պոլիգրաֆիական որակը բարելավելու հարցը։ Մեր հրատարակչությունների, պոլիգրաֆիայի աշխատողների կարևորագույն խնդիրն է վճռականապես բարձրացնել գրահրատարակության մակարդակը հանրապետությունում։

Ընկերնե՛ր։

Մեր դաստիարակչական աշխատանքի նպատակներից է նաև այն, որպեսզի մարդկանց նյութական հնարավորությունների աճը մշտապես ուղեկցվի նրանց գաղափարաբարոյական և կուլտուրական մակարդակի աճով, որպեսզի ժամանակին կանխվեն քաղքենիական, մանրբուրժուական հոգեբանության ռեցիդիվները։

Մեզ համար խորապես խորթ են սպառողականության հոգեբանությունը, իրապաշտության տենդը, քաղքենիական հղփացումը, որոնք ետին պլան են մղում սոցիալական, հոգևոր արժույթները։ «Մենք,— ասել է ընկեր Լ. Ի. Բրեժնեը,— մերժում ենք ինչպես աղքատության և ասկետիզմի քարոզը, այնպես էլ սպառման պաշտամունքը, քաղքենու հոգեբանությունը, որի համար կոպեկը, Գորկու դիպուկ արտահայտությամբ, իր երկնքի արևն է։ Մեզ համար նյութական բարիքները ոչ թե ինքնանպատակ են, այլ անհատի համակողմանի զարգացման նախադրյալ։ Ուստի կարևոր է, որ բարեկեցության բարձրացումն ուղեկցվի մարդկանց ներաշխարհի հարստացմամբ՝ կյանքի նպատակի և իմաստի ճիշտ ըմբռնման ձևավորմամբ»։

Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի կոմկուսի նախորդ համագումարում խնդիր դրվեց անհաշտ և հետևողական պայքար մղել դրամաշորթության, հափշտակումների, կաշառակերության, օրինախախտումների, պաշտոնական դիրքի չարաշահման, տնտեսական հղփացման և սպառողականության քաղքենիական հոգեբանության դեմ։ Իրագործելով համագումարի հիմնադրույթները, հանրապետության կուսակցական, պետական, սովետական, հասարակական կազմակերպությունները հաշվետու ժամանակաշրջանում մեծ աշխատանք են տարել այդ երևույթների և դրանց կրողների դեմ պայքար կազմակերպելու ուղղությամբ։ Այդ ժամանակաշրջանում մերկացվել և քրեական ու պատասխանատվության այլ ձևերի են ենթարկվել մի ամբողջ շարք անձինք։

Պրակտիկան ցույց է տալիս, որ այդ պայքարը մեծ հաջողություն ունի այնտեղ, որտեղ դրա մեջ ներգրավվում են հասարակության լայն ուժեր, որտեղ այդ պայքարը հենվում է աշխատավորական կոլեկտիվների կոնկրետ գործնական աջակցության վրա։ Ուստի մենք պետք է այսուհետ ևս բացասական երևույթների դեմ անհաշտ, հետևողական պայքար մղենք՝ ներգրավելով աշխատավորական լայն մասսաների։ Մեր բարոյականությունը խախտողների նկատմամբ ամենուրեք պատժի անխուսափելիության, հասարակական դատապարտման, արհամարհանքի մթնոլորտ ստեղծելը բարոյական դաստիարակության ներգործունության կարևոր պայմանն է։ Կուսակցական կազմակերպությունները, մեր բոլոր կոմունիստները կոչված են այսուհետև էլ եռանդուն գլխավորելու պայքարը այն բոլոր բացասական երևույթների դեմ, որոնք հակասում են սովետական ապրելակերպի բուն էությանը։ Մեր խնդիրն է՝ այդ նպատակի համար լրիվ օգտագործել թե՛ աշխատավորական կոլեկտիվի կարծիքը, թե՛ մամուլի քննադատական խոսքը, թե՛ համոզելու մեթոդները, թե՛ օրենքի ուժը, մեր տրամադրության տակ եղած բոլոր միջոցները։

Ընկերնե՛ր։

Հանրապետության կուսակցական կազմակերպությունների աշխատանքում կարևոր տեղ են գրավել իրավապահպան մարմինների գործունեության բարելավման հարցերը՝ կուսակցության XXV համագումարի որոշումների, «Իրավակարգի պահպանության աշխատանքը բարելավելու և իրավախախտումների դեմ մղվող պայքարն ուժեղացնելու մասին» ՍՄԿԿ Կենտկոմի որոշման լույսի ներքո։ Այդ հարցերը բազմիցս քննարկվել են Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի, կուսակցության քաղկոմների ու շրջկոմների կողմից։

Ձեռնարկված միջոցները նպաստել են օրինականությունն ամրապնդելու, իրավակարգը պահպանելու, իրավախախտումների դեմ մղվող պայքարում հասարակայնությանը ներգրավելու ուղղությամբ այդ մարմինների աշխատանքի ակտիվացմանը։ Մշակվել և իրականացվում են անհրաժեշտ միջոցառումներ՝ դրանք արժանավոր և ստուգված կադրերով ամրապնդելու, վստահություն չներշնչող անձանցից ազատվելու համար։ Ընդհանրապես քիչ աշխատանք չի

կատարվել։ Բայց այդ ամենը գնահատելով ժամանակակից հարաճուն պահանջների տեսանկյունից և հաշվի առնելով առանձին տեղամասերում գործերի վիճակը, մենք պետք է նշենք հանրապետության իրավապահպան մարմինների աշխատանքում լուրջ թերությունների, վրիպումների, բացթողումների առկայությունը և ասենք, որ մի շարք միջոցառումների արդյունավետությունը դեռևս մեծ չէ, դրանց գործնական հատույցը այնքան էլ շոշափելի չէ։ Կան փաստեր, երբ վտանգավոր հանցագործությունները, այդ թվում նաև սոցիալիստական սեփականության հափշտակումները, չարդարացված դանդաղ են բացահայտվում, պասիվություն և ոչ օպերատիվություն է ցուցաբերվում հանցագործությունների կանխման ու կասեցման գործում։ Նույնիսկ կան հանցագործությունները հաշվառումից թաքցնելու դեպքեր, քաշքշուկ է նկատվում քաղաքացիների դիմումները քննարկելիս։ Մի խոսքով, թույլ են տրվում պատժի անխուսափելիության կարևորագույն սկզբունքի խախտման փաստեր։ Իսկ չէ՞ որ Վ. Ի. Լենինը քանիցս ընդգծել է, որ պատժի նախազգուշական նշանակությունը պայմանավորվում է դրա անխուսափելիությամբ։ Հարկավոր է նաև նշել, որ սովետական օրենքների, սովետական դատարանի դաստիարակչական ներգործությունը անբավարար են օգտագործվում այն երիտասարդների, մանավանդ անչափահասների նկատմամբ, ովքեր առաջին անգամ սայթաքել են կյանքում և կատարել իրավախախտումներ։

Տարբերակված աշխատանք և հարձակողական պայքար չի տարվում այնպիսի հակահասարակական երևույթների դեմ, ինչպիսիք են պորտաբուծությունը, խուլիգանությունը և հարբեցողությունը, որոնք սնուցիչ միջավայր են ստեղծում հանցագործությունների համար, հաճախ դառնում դրանց սկզբնապատճառը։

Հանրապետության ներքին գործերի մինիստրությունը (ընկ. Ե. Պատալով), դատախազությունը (ընկ. Ս. Օսիպյան), Գերագույն դատարանը (ընկ. Գ. Քոչարյան), արդարադատության մինիստրությունը (ընկ. Ա. Գևորգյան) պետք է ուժեղացնեն իրենց ենթակա մարմինների ղեկավարումը, առավել սկզբունքորեն և քննադատաբար գնահատեն նրանց աշխատանքի արդյունքները, բարձր պահանջկոտություն հանդես բերեն և գործնական օգնություն ցույց տան նրանց։ Հարկավոր է ամենայն խստությամբ պատժել իրավապահպան մարմինների այն աշխատողներին, ովքեր իրենք են հանցավոր արարքներ կատարում, խախտում օրենքները։

Իրավակարգի ամրապնդման աշխատանքում կարևոր պայմաններից մեկը իրավապահպան մարմինների գործողությունների միասնությունն է, նրանց գործունեության կոորդինացումը։ Այս իմաստով լուրջ աշխատանք պետք է կատարի հանրապետության դատախազությունը։

Անհրաժեշտ է, որ կուսակցության քաղկոմներն ու շրջկոմները բարձրացնեն տեղերում իրավապահպան մարմինների աշխատանքի կուսակցական ղեկավարման մակարդակը, առավել խորամուխ լինեն նրանց գործունեության մեջ, բարձրացնեն այդ մարմինների կուսակցական կազմակերպությունների պատասխանատվությունը աշխատողներին ծառայողական պարտքի անբասիր կատարման ոգով դաստիարակելու համար, վճռականորեն ազատվեն այն անձանցից, ովքեր իրենց անվայել վարքագծով վարկաբեկում են այդ մարմինների աշխատողի բարձր կոչումը։

Ընկերնե՛ր։

Դժվար է գերագնահատել գաղափարաքաղաքական և բարոյական դաստիարակության դերը մեր առաջընթաց շարժման, սովետական հասարակության անշեղ պրոգրեսի մեջ։ Հիանալի է ասել ընկ. Լ. Ի. Բրեժնևն իրեն Լենինյան մրցանակ հանձնելիս արտասանած ճառում՝ «Մխրճվել պրակտիկ կյանքի մեջ, օգնել ժողովրդին ավելի պարզորոշ հասկանալու այդ կյանքի իմաստը և նրա հոսանքի ուղղությունը, օգնել այդ կյանքը դարձնելու ավելի լավ, ավելի հարուստ ոչ միայն նյութապես, այլև հոգևոր տեսակետից՝ ի՞նչը կարող է ավելի կարևոր և ավելի ազնիվ լինել։ Կուսակցությունը այսպիսի չափանիշով է մոտենում գաղափարախոսական աշխատանքի բոլոր ձևերին»։ (Ծափահարություններ):

IV. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ-ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ՝ ՆՈՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻՆ

Ընկերնե՛ր:

ՍՄԿԿ XXV համագումարի որոշումները, տասներորդ հնգամյա պլանով նախատեսված ժողովրդական տնտեսության զարգացման բարձր բնագծերը, լուծվող պրոբլեմների բարդությունը և խոշոր մասշտաբայնությունը հրամայաբար պահանջեցին անընդհատ կատարելագործել էկոնոմիկայի, գիտության և կուլտուրայի զարգացման կուսակցական ղեկավարման մակարդակը, հանրապետության կուսակցական կազմակերպության գործունեության բովանդակությունը, ձևերն ու մեթոդները՝ դրանք համապատասխանեցնելով առաջադրված մեծ խնդիրներին:

Հաշվետու ժամանակաշրջանի բնորոշ առանձնահատկությունը նաև այն է, որ հանրապետության կուսակցական կազմակերպությունը, նոր հնգամյակ թևակոխելով և ձեռնամուխ լինելով այդ խնդիրների իրականացմանը, պետք է զուգահեռաբար, վճռականապես ու հետևողականորեն վերացներ անցած տարիների ընթացքում տնտեսական և կուլտուրական շինարարության ասպարեզում, ինչպես նաև կուսակցական աշխատանքում տեղ գտած այն սկզբունքային սխալները, թերությունները, որոնք նշվել և բազմակողմանիորեն վերլուծվել էին Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի 1975 թվականի հունվարյան պլենումում, իսկ այնուհետև՝ ՀԿԿ XXVI համագումարում:

Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը իր աշխատանքը կառուցել է այս ամենը հաշվի առնելով: Նրա ամենօրյա հոգատարության առարկան եղել և մնում է կուսակցական կազմակերպությունների քաղաքական և կազմակերպչական աշխատանքի մակարդակի բարձրացումը, մեր կենսագործունեության բոլոր կողմերի վրա կուսակցական ազդեցության ուժեղացումը, ամենուրեք հանրապետության առջև ծառացած կարևորագույն խնդիրների լուծման նկատմամբ իրոք կուսակցական, ստեղծագործական մոտեցման հաստատումը, աշխատանքի լենինյան ոճի արմատավորումը:

Հայաստանի կոմունիստական կուսակցությունն իր XXVII համագումար է եկել կազմակերպորեն ամրապնդված, գաղափարապես կոփված, Սովետական Միության կոմունիստական կուսակցության, նրա մարտական շտաբի՝ լենինյան Կենտրոնական կոմիտեի շուրջը սերտորեն համախմբված: (Ծափահարություններ):

Ընկերնե՛ր:

Հաշվետու ժամանակամիջոցում Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի, կուսակցական կոմիտեների և սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունների գործունեության գլխավոր ուղղություններից մեկը եղել է կուսակցական-պետական կարգապահության հետևողական ամրապնդումը, աշխատանքի հանձնարարված տեղամասի համար յուրաքանչյուր կոմունիստի, կադրերի պատասխանատվության բարձրացումը, կուսակցական կազմակերպություններում, աշխատավորական կոլեկտիվներում բարձր կարգապահության և գործարարության, նախաձեռնության և ստեղծագործության, խստիվ պահանջկոտության մթնոլորտի ստեղծումը, այնպիսի իրադրության ստեղծումը, որը բացառի լիբերալիզմը և ամեն ինչ ներելու հոգեբանությունը:

Այսօր մենք կարող ենք աներկբայորեն ասել, որ առանց կուսակցական ու պետական կարգապահության էական ամրապնդման, մենք չէինք կարողանա հաջողությամբ կատարել հանրապետության տնտեսական ու սոցիալական զարգացման հնգամյա առաջադրանքները:

Դրա հետ մեկտեղ անհրաժեշտ է մի անգամ ևս շեշտել, որ ոչ ամենուրեք և ոչ բոլոր վճռական տեղամասերում է հաջողվել հասնել կարգապահության

պահանջվող ամրապնդման, որի հետևանքն են եղել արդյունաբերության, շինարարության, գյուղատնտեսության մեջ և աշխատանքի մյուս տեղամասերում առկա այն էական թերություններն ու վրիպումները, որոնց մասին արդեն խոսվեց:

Առանձին ղեկավար աշխատողներ չգտնվեցին կուսակցական և պետական կարգապահության պահանջների, դրա էության ու նշանակության խոր և ճիշտ ըմբռնման բարձրության վրա, որի համար էլ արդարացիորեն պատժվեցին:

Կուսակցության Ազիզբեկովի շրջկոմի նախկին առաջին քարտուղար Հ. Սաղաթելյանը սխալ վարքագծի, իր բնակարանային ու կենցաղային հարցերի ապօրինի լուծման համար ազատվել է պաշտոնից:

Պետական և ֆոնդային կարգապահության խախտման, աշխատանքում թույլ տրված լուրջ թերությունների համար հանրապետության շինանյութերի արդյունաբերության նախկին մինիստր ընկ. Գ. Վարդանյանը և նրա տեղակալ ընկ. Է. Էքսուզյանը ենթարկվել են կուսակցական պատասխանատվության և ազատվել պաշտոններից:

ՀԿԿ Կենտկոմը կուսակցության շարքերից վտարեց Նոյեմբերյանի շրջսովետի գործկոմի նախկին նախագահ Ս. Անտոնյանին՝ ղեկավար աշխատողին անվայել վարքագիծ դրսևորելու, պաշտոնական դիրքը չարաշահելու, տնտեսական հղփացման, իր ընտանիքի շահամոլական ձգտումների օգտին սովետական օրենքները կոպտորեն խախտելու համար:

Անբավարար աշխատանքի, պլանային առաջադրանքների կատարումը չապահովելու և պետական կարգապահության այլ խախտումների, սխալ վարքագծի համար ազատվել են պաշտոններից և կուսակցական պատիժ ստացել կուսակցական, սովետական, տնտեսական ոչ քիչ աշխատողներ:

Նման միջոցների ձեռնարկումը թելադրված էր մեր աշխատանքի և կուսակցական կազմակերպության, հանրապետության առջև ծառացած մեծ ու պատասխանատու խնդիրների հաջող լուծման համար մղվող պայքարի շահերով: Դրանք, իհարկե, դաստիարակչական հետևանքներ են ունեցել և կունենան նրանց համար, ովքեր տույժի են ենթարկվել, և կանխիչ նշանակություն՝ նրանց համար, ովքեր դեռևս կայուն դիմադրողականություն չունեն կարգապահության և օրենքի խախտումների հանդեպ:

Բայց դրա հետ մեկտեղ այդ տխուր փաստերի ետևում թաքնված է այն բացասականը, որը պետք է լուրջ մտահոգություն պատճառի մեզ, որին պարտավոր ենք մեծ ուշադրություն նվիրել աշխատանքում:

Ամենից առաջ հարց է ծագում, թե ինչպե՞ս կարող էր պատահել, որ այն բանից հետո, երբ հանրապետության կուսակցական կազմակերպությունը վերցրել և հետևողականորեն իրականացնում է կուսակցական և պետական կարգապահությունն առավելագույնս ամրապնդելու հաստատուն կուրս, եղան այնպիսի աշխատողներ և այդ թվում Կենտկոմի կազմում ընտրված ղեկավար աշխատողներ, որոնք դարձան կարգապահության խախտողներ:

Սա վկայում է, որ որոշ կոմունիստներ, ղեկավար աշխատողներ իներցիայով շարունակում էին գերի մնալ ամեն ինչ ներելու հոգեբանության երբեմնի մթնոլորտին, անընդունակ եղան հասկանալու աշխատանքի հանձնարարված տեղամասի համար կուսակցության ու ժողովրդի հանդեպ իրենց պատասխանատվության աստիճանը, անկարող եղան գործնական պատշաճ հետևություններ անելու քննադատությունից և վերակառուցելու իրենց վարքագիծն ու աշխատանքի ոճը:

Սա նաև վկայում է, որ առանձին կուսակցական կոմիտեներ և կազմակերպություններ լրջմիտ ու արդյունավետ աշխատանք չեն տանում կարգապահությունն ամրապնդելու, դրա խախտման յուրաքանչյուր փաստին ժամանակին անդրադառնալու, դրանց պատճառները բացահայտելու և վերացնելու ուղղությամբ. նկատելով, որ կուսակցական ու պետական կարգապահության ամրապնդմանը մոտեցել են որպես մեկ անգամվա, անցողիկ միջոցառման, այդ աշխատանքին չեն տվել մշտական, անընդմեջ բնույթ:

Եվ, վերջապես, այս ամենը վկայում է, որ պահանջկոտության նույնիսկ

նվազագույն թուլացումը հանգեցնում է կարգապահության այս կամ այն խախտման, հետևապես նաև վնասում գործին:

Ուստի, Հայաստանի կոմկուսի համագումարը պետք է հանրապետության կուսկազմակերպության առջև խնդիր դնի՝ այսուհետ ևս շարունակել կուսակցական ու պետական կարգապահությունն ըստ ամենայնի ամենուրեք ամրապնդելու հաստատուն կուրսը, հասնել այն բանին, որ ամենուրեք, կուսակցական, պետական և տնտեսական ղեկավարման բոլոր օղակներում, աշխատանքի բոլոր տեղամասերում տիրի մարդկանց բարձր գիտակցականության և պատասխանատվության վրա հիմնված ամուր կարգապահության մթնոլորտ, որ կուսակցական ու պետական կարգապահության ամրապնդման աշխատանքը տարվի անընդմեջ, դիտվի որպես մշտական գործոն կուսկոմիտեների և կազմակերպությունների, պետական ու տնտեսական մարմինների, հասարակական կազմակերպությունների քաղաքական և կազմակերպական գործունեության մեջ, որ ամենուրեք տիրի կարգապահության անշեղ կիրառման համար խստագույն պահանջկոտության մթնոլորտ:

Միայն կուսակցական բարձր պահանջկոտությունն է նպաստում կադրերի պատասխանատվության բարձրացմանը, նոմինալ պատասխանատվությունը վերածում իրական, կադրերի դաստիարակությանը նպաստող պատասխանատվության:

Այնտեղ, ուր բացակայում է խստապահանջությունը, երևան են գալիս անպատասխանատվությունը, անկարգապահությունը, խախտումները և բացասական այլ երևույթներ:

Հենց կուսակցության Նոյեմբերյանի շրջկոմի ցածր պահանջկոտության պայմաններում հնարավոր դարձավ շրջգործկոմի նախագահի կողմից պաշտոնական դիրքի չարաշահումը: Կուսակցության Գորիսի շրջկոմի վերահսկողության և պահանջկոտության բացակայությամբ է բացատրվում այն փաստը, որ միկրոշարժիչների գործարանի դիրեկտորը, կուսակցության շրջանային կոմիտեի անդամը կատարեց հանցավոր արարքներ, որի համար դատապարտվեց: «Հայջրշինի» ղեկավարության անպահանջկոտությունը հանգեցրեց «Հայջրինդուստրիա» արտադրամիավորումում ֆինանսական ու պետական կարգապահության կոպիտ խախտումների: Ցավոք, նման օրինակներ կարելի է շատ բերել:

Պրակտիկան ապացուցում է, որ որքան մեծ է օբյեկտիվ և ակտիվ պահանջկոտությունը, այնքան քիչ են կադրերի կորուստները, այնքան ավելի կայուն է նրանց կազմը, ավելի արդյունավետ՝ գործունեությունը:

Կուսակցական կոմիտեները և կազմակերպությունները պետք է հասնեն հետևողական և մշտական պահանջկոտության: Դա պետք է դառնա ղեկավար կադրերի գործունեության օրգանական բաղկացուցիչ մասը:

Գործիմաց, կոնկրետ ու տեղին պահանջկոտությունը միայն կարող է լինել բարձր, ներգործուն, տալ դրական արդյունք:

Գործը չիմացող, անիրազեկ ղեկավարը չի կարող ինչպես հարկն է պահանջկոտ լինել, քանի որ պահանջելու համար նախ և առաջ հարկավոր է լավ իմանալ, թե ինչ պետք է պահանջել, ումից պետք է պահանջել, երբ պետք է պահանջել:

Մյուս կողմից, պահանջկոտությունը պետք է միշտ զուգակցվի կոնկրետ օգնության հետ, գործն ավելի լավ անելու խորհուրդների, կուսակցական բարի խրատների հետ:

Մշտական ուժեղացման և կատարելագործման կարիք ունի ընդունված որոշումների կատարումը վերահսկելու և ստուգելու գործը:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը կանոնավոր կերպով քննության է առել ՍՄԿԿ Կենտկոմի, ՍՍՀՄ Մինիստրների խորհրդի մի շարք որոշումների կատարման ընթացքը, կոնկրետ միջոցներ ձեռնարկելով այդ գործում ի հայտ բերված թերությունները վերացնելու համար: Միաժամանակ Կենտկոմի ուշադրության կենտրոնում են մշտապես եղել իր որոշումների կատարման հետ կապված հարցերը:

Պետք է ասել, սակայն, որ վերահսկողական աշխատանքի կազմակերպման գործում դեռ քիչ չեն թերությունները, ձևական մոտեցման տարրերը:

Կուսակցական, սովետական, տնտեսական մի շարք մարմիններ (Ապարանի, Ազիզբեկովի, Թալինի շրջկոմները, ավտոտրանսպորտի, մթերումների, սննդի ու տեղական արդյունաբերության մինիստրությունները, անտառային տնտեսության պետական կոմիտեն, Իջևանի, Շամշադինի, Գուգարքի, Մասիսի շրջգործկոմները և այլն) դեռ չեն հասել այն բանին, որ այդ աշխատանքը կատարվի սիստեմատիկաբար, բազմակողմանիորեն, սկզբունքային բնույթ կրի, կենտրոնացվի հրատապ հարցերի վրա: Կատարման ստուգումը հաճախ անցկացվում է ոչ ժամանակին, մեծ ուշացումով, քիչ է օգնում գործերի վիճակի շտկմանը և միայն գրանցում է ձախողումներն ու թերությունները: Միշտ չէ, որ խիստ, սկզբունքային գնահատական է տրվում կատարողական կարգապահության խախտման, ընդունված որոշումների կատարման գործում ուղղակի քաշքշուկի առանձին փաստերին: Ընդունված որոշումները ժամանակին չկատարելը ծնում է նոր պրոբլեմներ, է՛լ ավելի է բարդացնում նախատեսված միջոցառումների իրականացումը և ի վերջո հանգեցնում է միևնույն հարցի վերաբերյալ նոր որոշումների ընդունման: Հարկավոր է վճռականորեն վերջ դնել այդ պրակտիկային:

Անհրաժեշտ է նաև նշել, որ վերահսկողությունը միշտ չի զուգակցվում կոնկրետ օգնության հետ: Եթե վերադաս մարմնի այս կամ այն որոշումը իրականացնելիս տեղերում ծագում են լրացուցիչ հարցեր, ապա պետք է դրանք ժամանակին լուծել:

Լենինյան ըմբռնմամբ վերահսկողության գլխավոր իմաստը որոշման և կատարման միասնության ապահովումն է, հնարավոր սխալների ու թերությունների կանխումը, դրանք ժամանակին շտկելու, գործնականորեն, թեկուզ փոքր չափով, բայց ռեալ օգնություն ցույց տալու կարողությունը:

Վերն ասածից հետևում է, որ կուսակցական կազմակերպությունները պետք է ըստ ամենայնի ամրապնդեն կատարողական կարգապահությունը, է՛լ ավելի կատարելագործեն վերահսկողական աշխատանքի բովանդակությունը, ձևերն ու մեթոդները, ուժեղացնեն վերահսկիչ մարմինների գործունեության, ինչպես նաև կատարման ստուգման գործում հանրապետության պետական կառավարման մարմինների աշխատանքի կուսակցական ղեկավարումը և բարձրացնեն դրա որակը:

Ընկերնե՛ր:

Մեր ամբողջ գործունեության արմատական հարցը կադրերի հետ տարվող աշխատանքն է:

Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը հաշվետու ժամանակաշրջանում մշտապես իր ուշադրության կենտրոնում է պահել կադրային քաղաքականության և կադրերի հետ տարվող աշխատանքի բոլոր կարևոր կողմերը:

Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը, կուսակցության քաղկոմները, շրջկոմները զգալի աշխատանք են կատարել կադրերի ընտրությունը, տեղաբաշխումը և դաստիարակությունը բարելավելու, կուսակցական, պետական, սովետական ապարատը, տնտեսական մարմինները, ժողովրդական տնտեսության տարբեր տեղամասերը, հասարակական կազմակերպություններն այնպիսի աշխատողներով ամրապնդելու նպատակով, որոնք ունեն մասնագիտական խոր գիտելիքներ, քաղաքական ու կազմակերպչական աշխատանքի փորձ, հեղինակություն և վստահություն են վայելում աշխատավորության շրջանում:

Կուսակցության մեջ տիրող ընդհանուր մթնոլորտի անմիջական ազդեցությամբ, ինչպես նաև նպատակասլաց կադրային աշխատանքի շնորհիվ հանրապետության կուսակցական կազմակերպությունում, ժողովրդական տնտեսության, գիտության, կուլտուրայի բոլոր բնագավառներում և մեր կենսագործունեության մյուս օղակներում հաստատվել է բարոյաքաղաքական և բարոյահոգեբանական առողջ մթնոլորտ, երբ ցանկացած ճյուղի կադրային աշխատողի գնահատականը տրվում է միայն ու միայն լենինյան սկզբունքներից ելնելով, այն է՝ ըստ նրա քաղաքական, բարոյական և գործնական հատկանիշների, նրա աշխատանքի կոնկրետ արդյունքների:

Վստահություն, հոգատար վերաբերմունք կադրերի նկատմամբ՝ զուգակցված սկզբունքային խստապահանջության հետ — կուսակցության XXV հա-

մագումարի այս հիմնադրույթներն են դրվել Կենտկոմի կադրային աշխատանքի հիմքում:

Կենտկոմը տեսնում է նաև այդ աշխատանքում տեղ գտած թերությունները և վրիպումները: Մենք, իհարկե, չենք կարող ասել, թե ամբողջովին լուծել ենք կադրերի հետ տարվող աշխատանքի բոլոր հարցերը: Բայց համագումարին կարող ենք հաստատապես զեկուցել, որ հանրապետության կուսակցական կազմակերպությունում վերացվել են և այլևս չկան այն նախադրյալները, այն մթնոլորտը, որոնք մի ժամանակ կադրային աշխատանքում ծնում էին արատավոր անցանկալի երևույթներ, որոնք այնքան բացասաբար անդրադարձան կադրերի դաստիարակության ու կերպավորման վրա, մեր գործերի վրա:

Մեր լավագույն կադրերն իրենց ծանրակշիռ ավանդն են ներդրել հանրապետության լուրջ հաջողություններում և նվաճումներում: Եվ այսօր մենք կարող ենք լիակատար վստահություն հայտնել, որ նրանք, որպես կուսակցության հավատարիմ զինվորներ, կուսակցական կազմակերպությունների ղեկավարությամբ այսուհետ ևս կանգնած կլինեն ՍՄԿԿ քաղաքականության կենսագործման համար մղվող պայքարի առաջավոր գծում: (Ծափահարություններ):

Ընկերնե՛ր:

Մենք պետք է կադրերին դաստիարակենք հանձնարարված գործի համար կուսակցության և ժողովրդի հանդեպ պատասխանատվության այնպիսի բարձր զգացումով, օժտենք կուսակցականության և պետականության այնպիսի հատկանիշներով, որպեսզի նրանք չդադարեն աճել, մշտապես լրացնեն ու կատարելագործեն գիտելիքները, լինեն ավելի գործիմաց, ավելի խորությամբ տիրապետեն կառավարման ժամանակակից գիտությանը, ղեկավարման արվեստին, կարողանան տեսնել և իմաստավորել հասարակական-քաղաքական կյանքում և արտադրության ոլորտում կատարվող արագ ու խոր փոփոխությունները, տեսնեն հեռանկարը, հանձնարարված գործը կատարեն կյանքի հարաճուն պահանջների մակարդակով:

Իրենց առջև դրված տնտեսական-քաղաքական խնդիրների լուծման գործում առավել նկատելի հաջողությունների հասած կուսակցական կազմակերպությունների աշխատանքի պրակտիկան, որոնց մասին արդեն խոսվեց, վկայում է, որ հաջողության են հասնում նրանք, ովքեր ակտիվորեն և կոնկրետ են զբաղվում էկոնոմիկայի և կուլտուրայի զարգացման պրոբլեմներով ու հեռանկարներով, աշխատանքի ոճի և մեթոդների կատարելագործման հարցերով, ովքեր վստահորեն են գործի կպչում, բարձրացնում են կարգապահությունը և կազմակերպվածությունը, հանդես են բերում նախաձեռնություն և ասպարեզ են տալիս նախաձեռնությանը, ստեղծագործական որոնմանը, համարձակորեն են արմատավորում նորը, տեսնում են աշխատանքի թերություններ ծնող թույլ ու խոցելի տեղերը և վճռականապես պայքարում են դրանց վերացման համար՝ այդ ամենը ամրապնդելով կազմակերպչական, նպատակասլաց և կոնկրետ դաստիարակչական մեծ աշխատանքով:

Հրազդանի կուսակցական կազմակերպության (շրջկոմի քարտուղար՝ ընկ. Մ. Հարությունյան) աշխատանքի հենց նման ոճը պայմանավորեց շրջանի մեծ հաջողությունները տնտեսական, սոցիալական և կուլտուրական զարգացման խնդիրների լուծման գործում:

Մի խոսքով, հաջողությունը նրանց հետ է, ովքեր, կառավարելով կյանքը, մշտապես հանդիսանում են նրա արժանավոր աշակերտը:

Իսկ այնտեղ, որտեղ ձեռքները ծալած սպասում են բոլոր հարցերի վերաբերյալ վերևից ստացվող ցուցումների, ընդ որում բավարարվում են ինչ-որ ժամանակ ձեռք բերածով, հաջողություն մի սպասիր, այնտեղ լավագույն դեպքում կարելի է միայն դոփել տեղում:

Այսպես էր աշխատում Մեղրու կուսշրջկոմի նախկին առաջին քարտուղար ընկ. Յու. Առաքելյանը: Նա չկարողացավ ձեռք բերել կուսակցական աշխատողին, շրջանի քաղաքական ղեկավարին անհրաժեշտ հատկանիշներ և անկարող եղավ որոշելու շրջանի էկոնոմիկայի հանգուցային հարցերն ու զարգացման ուղիները, ուժ չգտավ համախմբելու ակտիվը շրջկոմի կազմակերպչական ու քաղաքական աշխատանքի ծավալման միջոցով աշխատավորական կոլեկտիվ-

ներին մոբիլիզացնելու պետական առաջադրանքների անվերապահ կատարման համար:

Քաղաքական ղեկավարի աստիճանի քննություն չբռնեցին Մարտունու կուսշրջկոմի նախկին առաջին քարտուղար ընկ. Ջ. Պողոսյանը, Արթիկի կուսշրջկոմի նախկին առաջին քարտուղար ընկ. Թ. Սարոյանը և ուրիշ ընկերներ, որոնց Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը փոխադրեց այլ աշխատանքի:

Արդարացի քննադատության է արժանի Արագածի կուսշրջկոմի աշխատանքի ոճը: Շրջանն ակնհայտորեն նկատելի հաջողություններ կունենար, եթե կուսշրջկոմը և նրա առաջին քարտուղար ընկ. Թ. Մելքոնյանը աշխատանքի հնացած ոճի ու մեթոդների հետևորդներ չլինեին, ավելի շատ նախաձեռնություն դրսևորեին շրջանի առջև ծառացած հարցերի լուծման գործում: Իսկ այստեղից էլ ծայր են առնում բոլոր թերությունները, ղեկավարման և շրջկոմի աշխատանքի ցածր արդյունավետությունը:

Նման քննադատություն կարելի է հասցեագրել նաև Գորիսի (ընկ. Ա. Հարությունյան), Սևանի (ընկ. Ս. Զաքարյան), Ապարանի (ընկ. Բ. Անդրեասյան) և մի քանի այլ շրջանների կուսակցական կոմիտեներին, որտեղ ղեկավարման արդյունավետությունը դեռ ցածր է:

Խոսելով կադրային աշխատանքի թերությունների մասին՝ մենք պետք է նշենք, որ մի շարք կուսակցական ու պետական մարմիններում, էկոնոմիկայի, գիտության և կուլտուրայի տարբեր ճյուղերում մշտապես և կոնկրետ չեն վերլուծվում կադրերի ընտրության, տեղաբաշխման և դաստիարակության, կադրերի կայուն ռեզերվի ստեղծման աշխատանքի վիճակը, մակարդակը և նպատակասլացությունը: Պետք է ասել, որ հենց դա է շատ թերությունների, մանավանդ խրոնիկական բնույթ ստացած թերությունների, առկայության պատճառը:

Վաղուց արդեն հանրապետության էկոնոմիկայում նեղ տեղ է դարձել շինարարությունը: Հայտնի է, որ այստեղ շատ թերություններ իրենց բնույթով հար ու նման են, տարածված են շատ տեղամասերում և դրանց կոնկրետ կրողները միանգամայն կոնկրետ աշխատողներ են: Դա պահանջում էր, որ շինարարության գործերի բարելավման ընդհանուր միջոցառումների մեջ հատուկ տեղ հատկացվեր կադրային աշխատանքին, դրա վիճակի մանրամասն ուսումնասիրմանը և տևական ժամանակի համար նախատեսված աշխատանքի մի ամբողջ ծրագրի, այո, հենց ծրագրի ստեղծմանը: Ցավոք, կադրային այսպիսի մտածված աշխատանք չի կատարվել:

Գործերի անբարեհաջող վիճակի համար Կենտրոնական կոմիտեն կուսակցական պատասխանատվության ենթարկեց և նպատակահարմար գտավ պաշտոնից ազատել արդյունաբերական շինարարության մինիստր ընկ. Կ. Հակոբյանին: Բայց դրանից հետո կուսակցական կոմիտեներն ինչպես հարկն է չկազմակերպեցին տարբերակված կադրային աշխատանք մինիստրության ամբողջ համակարգում: Իսկ դա շատ անհրաժեշտ է: Ըստ երևույթին, դա տեղի է ունենում այն պատճառով, որ դեռևս տարածված է այն տարօրինակ միակողմանի մտայնությունը, որ երբ խոսվում է կադրերի և նրանց հետ տարվող աշխատանքի մասին, ապա նկատի են առնվում առաջին ղեկավարը և լավագույն դեպքում՝ նրա տեղակալները: Իհարկե, չի կարելի ժխտել նրանց առաջատար դերը, բայց սահմանափակվել միայն դրանով՝ նշանակում է թույլ տալ կոպիտ, վտանգով հղի սխալ: Գուցե դա է պատճառը, որ այդ մինիստրությունում այնպես է ստացվում, որ մինիստրի փոփոխումը չի հանգեցնում արմատացած հիմնական թերությունների վերացմանը, ուրեմն և գործերի վիճակի արագ բարելավմանը, քանի որ կուսակցական կազմակերպությունները և կոմիտեները չեն զբաղվում կադրային աշխատանքի ամբողջ կոմպլեքսով, բոլոր անմիջական մեղավորներին պատասխանատվության չեն ենթարկում գործերի անբավարար վիճակի համար: Իսկ չէ՞ որ նրանց մեջ քիչ չեն նոմենկլատուրային աշխատողները:

Անհրաժեշտ է դեռ շատ բան անել կադրերի ռեզերվ ստեղծելու, աշխատանքը բարելավելու, ինչպես նաև կանանց ղեկավար աշխատանքի առաջ քաշելու ուղղությամբ:

Կուսակցական կամ այլ ղեկավար մարմնի համար կադրերի ակտիվ ռեզերվ ունենալը առհավատչյան է այն բանի, որ կադրային աշխատանքում եղած թերությունները կհասցվեն նվազագույնի, հնարավորություն կստեղծվի, գործի շահերից ելնելով, հմտորեն և օպերատիվ կերպով մանևրելու աշխատողներով։

Այս ամենի հետ սերտորեն առնչված է նաև մի ուրիշ, ոչ պակաս կարևոր հարց, որը մեր աշխատանքի մասշտաբների ընդլայնման համեմատ ավելի ու ավելի մեծ նշանակություն կստանա։ Նկատի ունենք միջին օղակի կադրերի հետ տարվող աշխատանքի զգալի բարելավման և ուժեղացման անհրաժեշտությունը։ Դա պատասխանատու աշխատողների ամենամեծաթիվ կատեգորիան է։ Նրանք բոլորից մոտ են կանգնած արտադրությանը, այն տեղամասերին, որտեղ փաստորեն վճռվում է մեր պլանների բախտը։ Նրանք են անմիջականորեն կազմակերպում մարդկանց աշխատանքը, ամենօրյա ազդեցություն ունենում նրանց դաստիարակության վրա։ Կուսակցական կազմակերպությունները և կոմիտեները, մինիստրությունները և գերատեսչությունները պետք է շատ լուրջ ուշադրություն դարձնեն միջին օղակի աշխատողներին՝ որպես կադրային աշխատանքի կարևոր տեղամասի։

Կադրային քաղաքականության մեջ կարևոր գործոն է համապատասխան կուսակցական մարմինների կողմից կադրերի նոմենկլատուրայի ճիշտ որոշումը և նոմենկլատուրային կարգապահության խստիվ կիրառումը։ Դրանով են, փաստորեն, իրականացվում կադրերի տեղաբաշխումը առավել կարևոր տեղամասերում, կադրերի հետ կապված բոլոր հարցերի վերլուծությունը, նրանց ընտրության ու տեղաբաշխման գործը և այլն։

Այսօր ուզում ենք ուշադրություն հրավիրել հենց նոմենկլատուրային աշխատողի պատասխանատվության և կարգապահության վրա։ Չէ՞ որ կուսակցական մարմինը նոմենկլատուրային ղեկավար աշխատողներին հաստատում է ոչ միայն որպես գործունեության տվյալ բնագավառի մասնագետների, այլ, և ամենից առաջ, որպես աշխատանքի տվյալ տեղամասում կուսակցության քաղաքականությունն իրականացնողների, նկատի ունենալով նրանց քաղաքական հատկանիշները, մարդկանց դաստիարակության հետ գործի կազմակերպումը սերտորեն շաղկապելու նրանց ունակությունները։

Ելնելով այս ամենից, մենք պետք է համագումարում պարզորոշ ասենք, որ կուսակցական մարմնի կողմից նոմենկլատուրային աշխատողի հաստատումը նշանակում է, որ նրա վրա պատասխանատվություն է դրվում նաև գործունեության դաստիարակչական և սոցիալ-քաղաքական կողմերի համար, իրենց ղեկավարած աշխատավորական կոլեկտիվում քաղաքական ու բարոյահոգեբանական մթնոլորտի և կոմունիստական կուսակցության քաղաքականության իրականացման նպատակով կոլեկտիվի մոբիլիզացման համար։ Այս ճշմարտությունը համագումարում հիշատակվում է այն բանի համար, որպեսզի բոլոր աշխատողները միակերպ ըմբռնեն նոմենկլատուրային կարգապահության հարցը։ Այս պահանջը պետք է իրականացվի մշտապես և ամենուրեք, այն պետք է դառնա կարևոր գործոն տնտեսական, գիտական, գաղափարախոսական, ստեղծագործական և մյուս կազմակերպությունները գլխավորող աշխատողների գործունեությունը գնահատելիս, որոնց կուսակցությունը վստահում է իր ներկայացուցիչը լինել տվյալ կազմակերպությունում և վարել կուսակցության քաղաքականությունը։

Մյուս կողմից, կուսակցական կոմիտեները պետք է հաշվի առնեն, որ աշխատանքի այս կամ այն տեղամասում աշխատողի առաջքաշմամբ, յուրաքանչյուր նոր նշանակմամբ սկսվում է նրա դաստիարակության մի նոր փուլ։

Կադրերի դաստիարակության անփոխարինելի միջոց են սկզբունքային քննադատությունն ու ինքնաքննադատությունը։

Ինքնաքննադատությունը հատկապես կարևոր է ղեկավար կադրերին աշխատանքում՝ սեփական գործունեությունը ճիշտ գնահատելու համար։ Առաջին հերթին հենց նրանցից են կախված սկզբունքայնությունը հարցերի առաջադրման գործում, ներքևից եկող անկեղծ քննադատության համար պայմանների ստեղծումը, ելույթների առթիվ ձեռնարկվող միջոցների արդյունավետությունը։ «Կուսակցական ղեկավար չի կարող լինել նա, ով կորցնում է իր գործունեությունը քննադատաբար գնահատելու ունակությունը, կտրվել է մասսաներից, լույս աշխարհ է բերում շողոքորթներ և քծնողներ, ով կորցրել է կոմունիստների վստահությունը»,— շեշտված է XXV համագումարում ընկեր Լ. Ի. Բրեժնևի զեկուցման մեջ։

Այնտեղ, ուր թուլանում են քննադատությունն ու ինքնաքննադատությունը, պարարտ հող են գտնում այնպիսի բացասական երևույթներ, ինչպիսին են՝ մեծամտությունը, հաճոյակատարությունը, պաշտպանողականությունը, ամեն տեսակի չարաշահումները։

Հայտնի է, որ Հայաստանի կոմկուսի XXVI համագումարում և դրա նախօրեին մեզ մոտ հանգամանորեն վերլուծվեցին հանրապետությունում կուսակցական ղեկավարման մեջ շատ ղեկավար աշխատողների կատարած սկզբունքային սխալները, որոնք հանգեցրել էին բացահայտ բացասական հետևանքների։ Կուսակցական այդ խիստ և օբյեկտիվ քննադատությունը տվեց իր դրական արդյունքները ինչպես հենց կադրերի համար, այնպես էլ հանրապետության կուսակցական կազմակերպության կողմից աչքի ընկնող հաջողություններ ձեռք բերելու գործում։ Այս բանը մենք գոհունակությամբ կարող ենք շեշտել համագումարում։ Նույնպիսի գոհունակությամբ կարող ենք ասել, որ քննադատված թերությունները հաղթահարելու նպատակով հաշվետու ժամանակաշրջանում կատարված ողջ աշխատանքը, դրա դրական արդյունքները վկայում են մեր կուսակցական կազմակերպության քաղաքական հասունությունը, նրա մարտունակությունը։ (Ծափահարություններ)։

Քննադատության ու ինքնաքննադատության ծավալման համար կարևոր նշանակություն ունի Կենտկոմի, շրջկոմների և քաղկոմների, սկզբնական կուսկազմակերպությունների, մինիստրությունների և գերատեսչությունների հասցեին արված քննադատական դիտողությունների և առաջարկությունների հաշվառման ու իրականացման պրակտիկան, որը վերջին տարիներս արմատավորվել է մեզանում։

Առաջարկությունների և քննադատական դիտողությունների իրականացումը վերահսկելու կարևոր ձևերից մեկը դարձել է այդ գործի ընթացքի քննարկումը Կենտկոմում, կուսակցության քաղկոմներում և շրջկոմներում։

Եվ, այնուամենայնիվ, այսօր մենք չենք կարող ասել, թե կուսակցական բոլոր կոմիտեներում և կազմակերպություններում, պետական ու տնտեսական ապարատի բոլոր օղակներում սկզբունքային մոտեցում է հաստատվել քննադատության և ինքնաքննադատության նկատմամբ։

Դեռևս կան դեպքեր, երբ քննադատության ճնշման համար մեղավոր անձինք ժամանակին չեն ենթարկվում կուսակցական խիստ պատասխանատվության։

Քննադատության ծավալմանը, կադրերի դաստիարակությանը, հավասարապես նաև գործին լուրջ վնաս է հասցվում նրանով, որ երբեմն մեղանչած ղեկավարներն իրենց կուսակցական կազմակերպություններում, աշխատավորական կոլեկտիվներում զերծ են մնում քննադատությունից, իսկ նրանց թերացումները և զանցանքները քննարկվում են միայն վերադաս մարմիններում։ Այս թերությունը պետք է վճռականապես վերացնել։

Կյանքը բազմիցս հաստատել է, որ առողջ քննադատությունից ղեկավարին զերծ պահել՝ նշանակում է նրան մատնել ինքնագոհության, նրա մեջ մարել իր աշխատանքի արդյունքների, իր վարքի քննադատական իմաստավորման զգացումը։

Կուսակցական կազմակերպությունները և կոմիտեները պետք է այսուհետև էլ ժամանակին և կոնկրետ արձագանքեն ցանկացած ստորճանի աշխատողի հասցեին արվող քննադատական յուրաքանչյուր դիտողության, որը վերաբե-

րում է նրա աշխատանքի թերություններին, ոճին ու մեթոդներին, նրա սխալ վարքագծին: Դրանց առթիվ պետք է ձեռնարկվեն կոնկրետ միջոցներ, պետք է տրվի դրանց սկզբունքային կուսակցական գնահատականը: Պաշտոնական դիրքը չարաշահող, սովետական օրենքները, մեր կյանքի նորմերն ու կանոնները խախտող ամեն մի աշխատող պետք է արդարացիորեն և խստագույնս պատժվի:

Միևնույն ժամանակ մենք մեր կադրերին պաշտպանել ենք ու կպաշտպանենք դատափետումից, որը ոչ թե հետապնդում է կուսակցական կամ գործնական նպատակ, այլ ուղղված է մեր աշխատողների վարկաբեկմանը:

Նախաձեռնող և լավ, ազնիվ և սկզբունքային աշխատողները պետք է վըստահ լինեն, որ անանուն հեղինակների անվանարկող և վարկաբեկիչ ոչ մի նամակ, դատափետողների անհիմն ու սուբյեկտիվ ոչ մի հայտարարություն և կարծիք չի սասանի նրանց նկատմամբ կուսակցական կազմակերպության վըստահությունը: (Ծափահարություններ):

Թող ոչ ոք չկասկածի, որ մեր կուսակցական կազմակերպություններն ու կոմիտեները, որոնք ունեն դժվարությունների և թերությունների դեմ մղած պայքարի փորձ, կկարողանան հստակորեն զանազանել կուսակցական քննադատությունը քննադատամոլությունից, քաղքենիական սանձարձակությունից, ունակ են ճանաչելու դրանց հեղինակներին և ուշքի բերելու նրանց: (Ծափահարություններ):

Հանրապետության կուսակցական կազմակերպության խնդիրն է այսուհետ ևս շարունակել ու կատարելագործել մեր թերությունների ազատ, գործարար և կոնստրուկտիվ քննադատության իրադրություն հաստատելու աշխատանքը, որպեսզի քննադատությունը լինի սկզբունքային, մղի աշխատելու ավելի ձեռներեցությամբ, ավելի եռանդուն, մարդկանց մեջ հաստատի իրենց ուժերի նկատմամբ վստահության զգացում, համակի թերությունները վերացնելու, լավագույն արդյունքների հասնելու վճռականությամբ:

Ահա այդպիսի կուսակցական քննադատությունից մենք երբեք ու ոչ ոքի չպետք է պաշտպանենք, և այդ բանը չենք անի: Մենք մշտապես կձգտենք, որ այդպիսի քննադատությունն այսուհետ ևս լինի կուսակցական, պետական և հասարակական կազմակերպությունների, բոլոր աշխատավորական կոլեկտիվների կյանքի օրենքը: (Ծափահարություններ):

Անհրաժեշտ է բարելավել աշխատավորների գրավոր և բանավոր դիմումների քննարկման, նրանց ընդունելության կազմակերպման աշխատանքը: Ինչպես պահանջում է ՍՄԿԿ Կենտկոմը, պետք է ավելի մեծ ուշադրություն, բարյացակամություն և զգայունություն ցուցաբերվի նրանց կարիքների նկատմամբ: Այդ գործում անհրաժեշտ է լիովին արմատախիլ անել մեզանում եղած թերությունները:

Ընկերնե՛ր:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի, կուսակցության քաղկոմների ու շրջկոմների ուշադրության կենտրոնում են մըշտապես գտնվել սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունների գործունեության բարելավման, նրանց կողմից աշխատավորական կոլեկտիվների ղեկավարման հարցերը:

Մեր բոլոր հաջողությունները պայմանավորված են սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունների լավ, բեղմնավոր աշխատանքով:

Հանրապետությունում կան սկզբնական կուսակցական շատ կազմակերպություններ, որոնք գործում են նախաձեռնությամբ, կարողանում են տեսնել և հմտորեն լուծել արտադրության և կոլեկտիվների կյանքի արմատական պրոբլեմները, վստահորեն գլխավորում են աշխատավորական կոլեկտիվները: Բոլորին զեկուցման մեջ թվարկել պարզապես անհնար է:

Ցավոք, մեզանում դեռևս քիչ չեն նաև այն սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունները, որոնց մարտունակությունը ցածր է, որ աշխատանքի կազմակերպումը և դրա բովանդակությունը չեն համապատասխանում ժամանակի ոգուն, կոլեկտիվների առջև ծառացած խնդիրներին: Եվ, բնականաբար, նրանք թույլ են ներազդում աշխատավորական կոլեկտիվների գործերի վիճակի,

նրանցում համերաշխ աշխատանքի և ստեղծագործական որոնման մթնոլորտ ստեղծելու վրա:

Առանձին սկզբնական կազմակերպություններում թույլ է կուսակցական կարգապահությունը, ցածր է կոմունիստների պատասխանատվությունը: Մի շարք կազմակերպություններում սկզբունքային գնահատական չի տրվում կուսակցական, պետական կարգապահությունը խախտող, պաշտոնական դիրքը չարաշահող կոմունիստների գործողություններին: Քիչ չեն դեպքերը, երբ անթույլատրելի լիբերալիզմ է ցուցաբերվում նրանց նկատմամբ, ովքեր հանցագործ արարքներ են թույլ տալիս: Այդ մասին է վկայում թեկուզ սկզբնական կուսկազմակերպությունների ընդունած մեծ քանակությամբ որոշումների վերանայումը կուսակցության շրջկոմների ու քաղկոմների կողմից՝ պատիժը խստացնելու իմաստով:

Յուրաքանչյուր սկզբնական կուսակցական կազմակերպության առաջին և գլխավոր խնդիրն այսուհետ ևս մնում է կոմունիստների համակողմանի դաստիարակումը: Որքան բարձր քաղաքական և բարոյական հատկություններով օժտված լինի յուրաքանչյուր կոմունիստ, որքան ակտիվ լինի նրա կենսադիրքորոշումը, այնքան բարձր կլինի սկզբնական կուսկազմակերպության գործնական և բարոյաքաղաքական հեղինակությունը, այնքան ամուր կլինի վերջինիս դիրքը՝ որպես աշխատավորական կոլեկտիվի քաղաքական ղեկավարի:

Խոսելով կոմունիստների պատասխանատվության ուղղությամբ կուսկազմակերպությունների աշխատանքի կողմերի մասին, հարկ է շեշտել հետևյալը: Մեզանում քիչ չեն կուսակցական կազմակերպություններ, որտեղ դաստիարակչական աշխատանք է տարվում միայն այն կոմունիստների հետ, որոնք ուղղակի խախտումներ են թույլ տալիս: Դա, իհարկե, ճիշտ է և շատ անհրաժեշտ: Բայց դա բացահայտորեն անբավարար է, եթե տեսադաշտից դուրս են մնում այն կոմունիստները, ովքեր այդպիսի խախտումներ թույլ չեն տալիս, բայց նաև լիովին չեն կատարում իրենց կանոնադրական պարտականությունները:

Դրանց թվին են պատկանում նրանք, ովքեր իրենց չեն դրսևորում որպես քաղաքական խիզախ մարտիկներ, ակտիվ պայքար չեն մղում թերությունների և բացասական երևույթների դեմ, ընկրկում են դժվարությունների առջև, ձգտում մի կողմ քաշվել: Նրանք, ովքեր ցուցաբերում են արտաքին, եթե կարելի է այսպես ասել՝ ցուցադրական ակտիվություն, իրենց «իրավունք» և «ֆունկցիա» վերապահելով քննադատելու ամենքին և ամեն ինչ, որևէ, նույնիսկ իրենց անծանոթ աշխատանքի ամեն մի տեղամասում, հենվելով ոչ թե փաստերի, այլ չհիմնավորված լուրերի վրա, ովքեր տառապում են միշտ և բոլորին ինչ-որ բան ուսուցանելու տենդով, կրկնելով հանրահայտ ճշմարտություններ՝ կոչ են անում լավ աշխատել, կատարել կուսակցության պահանջները, բայց իրենք փաստորեն ոչինչ չեն անում այդ նույն կոչերն իրագործելու համար:

Դրանց թվին են պատկանում նաև այն կոմունիստները, որոնք ինչ-որ տարօրինակ, իրենց իսկ հորինած սկզբունքով, իրենց հատուկ ծառայությունների և «հատուկ» դիրքի սեփական գնահատականով, գտնում են, որ իրենց վրա չեն տարածվում կուսակցական կարգապահության և էթիկայի բոլոր բաղադրիչները, որ իրենց արտոնված է ամեն ինչ, իրենց պետք է ներվի այն ամենը, ինչի համար ուրիշները պատժվում են:

Այդպիսի ընկերներին նույնպես հարկավոր է դաստիարակել, իսկ նրանցից, ովքեր երկար ժամանակ չեն ձերբազատվում կամ չեն ուզում ձերբազատվել այդ բարքերից, ավելի խիստ պատասխան պահանջել:

Անհրաժեշտ է կոմունիստներին քաղաքական բարձր կոփվածք պատվաստելու ուղղությամբ սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունների աշխատանքը այնպես կառուցել, որ այդ բարքերը կրողների դեմ ավելի ու ավելի բարձրաձայն հնչի բոլոր կոմունիստների, ամբողջ կուսակցական կազմակերպության դատապարտող ձայնը:

«Եթե դու կոմունիստ ես,— ասված է կուսակցության XXIV համագումարին տրված ՍՄԿԿ Կենտկոմի հաշվետու զեկուցման մեջ,— քո պարտքն է չընկրկել դժվարությունների առջև, հաշտություն չտալ հետամնաց տրամադրություններին, այլ լինել կուսակցության գիտակից և ակտիվ մարտիկը: Թե՛ աշխա-

տանքում, թե՛ հասարակական կյանքում, թե՛ ուսման մեջ, թե՛ կենցաղում՝
միշտ և ամենուրեք, կոմունիստը պետք է մնա կոմունիստ, արժանապատվու-
թյամբ կրի մեր լենինյան կուսակցության անդամի բարձր կոչումը»։
Կուսակցական կազմակերպությունները հենց այս ոգով պետք է վարեն
կոմունիստների դաստիարակության գործը։ (Ծափահարություններ)։
Մեր խնդիրն է կատարելագործել և ըստ ամենայնի բարելավել սկզբնական
կուսակցական կազմակերպությունների ղեկավարումը քաղկոմների և շրջկոմ-
ների կողմից, հատուկ ուշադրություն դարձնելով այդ գործում տարբերակված
մոտեցմանը, ելնելով սկզբնական կուսակցական կազմակերպությունների յու-
րաքանչյուր տվյալ խմբի առջև ծառացած հիմնական ու կոնկրետ խնդիրներից։
Իրագործելով կուսակցության XXV համագումարի ցուցումները, «Կուսակ-
ցության շարքերի ընդունելության, ՍՄԿԿ անդամության թեկնածուների դաս-
տիարակության ասպարեզում Կիրգիզիայի կուսակցական կազմակերպություն-
ների աշխատանքի մասին» ՍՄԿԿ Կենտկոմի որոշումը, հանրապետության կու-
սակցական կազմակերպությունները զգալի աշխատանք են կատարել կուսակ-
ցության մեջ ընդունելությունը, ՍՄԿԿ շարքերն ընդունվողների որակական
կազմը բարելավելու ուղղությամբ։ Կուսակցության շարքերն ընդունելության և
երիտասարդ կոմունիստների դաստիարակության հարցերը մշտապես գտնվել
են Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի տեսադաշտում։ Դրանք երկու անգամ քըն-
նարկվել են Կենտկոմի պլենումներում, քաղաքային և շրջանային կոմիտեների
պլենումներում, բոլոր սկզբնական կուսակցական կազմակերպություններում։
Անցած հինգ տարում կուսակցական կազմակերպությունները ՍՄԿԿ շար-
քերն են ընդունել բանվոր դասակարգի, կոլտնտեսային գյուղացիության, մտա-
վորականության 26.865 լավագույն ներկայացուցիչների։ Այդ տարիներին կու-
սակցության անդամության թեկնածու ընդունվածների 61,7 տոկոսը բանվոր-
ներ են, 74,3 տոկոսը՝ կոմերիտականներ, 34,5 տոկոսը՝ կանայք։
Հայաստանի կոմկուսը այժմ միավորում է 164.738 կոմունիստ, այդ թվում՝
ՍՄԿԿ 158.224 անդամ և անդամության 6.514 թեկնածու։ Մշտապես աճում է
կոմունիստների հանրակրթական մակարդակը։ Այժմ նրանց ավելի քան 77
տոկոսն ունի բարձրագույն և միջնակարգ կրթություն։
Դրա հետ մեկտեղ ՍՄԿԿ շարքերի ընդունելության և երիտասարդ կոմու-
նիստների դաստիարակության գործում դեռևս կան թերություններ։ Կալինինո-
յի, Կամոյի, Սևանի, Շամշադինի և այլ շրջանների կուսկազմակերպություննե-
րում տեղի են ունեցել առանձին դեպքեր, երբ ՍՄԿԿ շարքերն են ընդունվել հա-
մապատասխան արժանիքներ չունեցող մարդիկ։
Հատուկ ուշադրություն պետք է նվիրել ՍՄԿԿ շարքերի աճի ճիշտ կարգա-
վորմանը, որպեսզի հանրապետական կուսակցական կազմակերպության մեջ
տեղի ունեցող քանակական և որակական փոփոխություններն առավելագույն
չափով նպաստեն նրա առջև ծառացած տնտեսական և կուլտուրական շինա-
րարության խնդիրների ավելի հաջող լուծման համար մեր ուժերի ու հնարա-
վորությունների աճին, կյանքի բոլոր կողմերի կուսակցական ղեկավարման մա-
կարդակի բարձրացմանը։
Ընկերնե՛ր։
Հաշվետու ժամանակաշրջանում լուրջ աշխատանք է կատարվել հանրա-
պետության ժողովրդական դեպուտատների սովետների գործունեության հե-
տագա կատարելագործման և նրանց կուսակցական ղեկավարման բարելավման
ուղղությամբ։ Բարձրացել է պետական իշխանության մարմինների դերը հան-
րապետության կյանքի բոլոր ոլորտներում։
Սովետների, նրանց գործադիր կոմիտեների ուշադրության կենտրոնում
մշտապես գտնվել են տնտեսական, կուլտուրական և սոցիալական զարգացման
մեծ ու հանգուցային հարցերը, նրանց կազմակերպական ու վերահսկողական
գործունեության արմատական բարելավման, պետական, աշխատանքային և
կատարողական կարգապահության ամրապնդման, պետական օրենքների ամե-
նուրեք կատարման, իրավակարգի պահպանության, բնակչության, հատկապես
երիտասարդության իրավական դաստիարակության և այլ կարևոր հարցեր։
Սովետների դեպուտատները և գործկոմները մեծ աշխատանք են տանում

ընտրողների պատվիրանների իրականացման ուղղությամբ։ Հետևողականորեն ամրապնդվում, ընդլայնվում, գործարար բնույթ են կրում դեպուտատների կապերն իրենց ընտրողների հետ։ Անցկացվում է դեպուտատի միասնական օր։ Նկատելիորեն ակտիվացել է սովետների մշտական հանձնաժողովների աշխատանքը։

Կարող ենք ասել, որ հաշվետու ժամանակաշրջանում հանրապետության ձեռք բերած հաջողությունների հիմքում ընկած է նաև սովետների, նրանց գործադիր կոմիտեների, հանրապետության ժողովրդական դեպուտատների 27 հազարանոց բանակի աշխատանքը։

Դրական աշխատանքի այս ֆոնի վրա մենք պետք է տեսնենք նաև եղած թերությունները։ Առանձին տեղական սովետներ, դրանց գործկոմները դանդաղ են վերակառուցում իրենց աշխատանքը նոր սահմանադրական պահանջների ոգով, բավարար ակտիվությամբ չեն զբաղվում առևտրի, կենցաղսպասարկման ձեռնարկությունների աշխատանքի բարելավման, բնակավայրերի բարեկարգման, իրենց տերիտորիայում գտնվող արտադրական ձեռնարկությունների և կազմակերպությունների տնտեսական գործունեության բարելավման հարցերով, սոցիալական խնդիրների լուծմամբ, թույլ են իրագործում օրենքների և օրենսդրական ակտերի կիրառման նկատմամբ իրենց վերահսկողական ֆունկցիաները, լրիվ չափով չեն օգտագործում մշտական հանձնաժողովների հնարավորությունները։

Անհրաժեշտ է այսուհետև էլ բարելավել ժողովրդական դեպուտատների սովետների կուսակցական ղեկավարումը, նրանց բազմազան գործունեությունը նպատակամղել հանրապետության ժողովրդական տնտեսության և կուլտուրայի հետագա զարգացման մեծ խնդիրների հաջող կատարմանը։

Հայաստանի կոմկուսի XXVI համագումարից հետո հանրապետության արհմիություններն աճել են թվապես և ամրապնդվել կազմակերպորեն։ Իրենց շարքերում նրանք ունեն 1.380 հազար անդամ։ Ավելի արդյունավետ ու կոնկրետ է դարձել Հայաստանի արհմիությունների խորհրդի գործունեությունը։ Իրագործվել են մի շարք միջոցառումներ, որոնք ուղղված են արհմիութենական կազմակերպությունների աշխատանքի ոճի ու մեթոդների հետագա կատարելագործմանը, նրանց աշխատանքի մակարդակի բարձրացմանը։

Բարելավվել է սոցիալիստական մրցության ղեկավարման ու ծավալման գործը։ Ակտիվացել են ռացիոնալիզատորների և գյուտարարների աշխատանքը, առաջավոր փորձի ներդրումը։ Դրական տեղաշարժեր կան աշխատավորների հանգստի ու ժամանցի կազմակերպման գործում, սանատորակուրորտային աշխատանքում, ֆիզկուլտուրայի ու սպորտի բնագավառում։

Դրա հետ մեկտեղ, արհմիութենական հանրապետական մի շարք կոմիտեների, ֆաբրիկա-գործարանային և տեղական կոմիտեների ու կազմակերպությունների գործունեությունը դեռևս չի համապատասխանում իրենց առջև դրված խնդիրների մակարդակին, անբավարար է նրանց ներգործությունը հիմնարկ-ձեռնարկությունների և կոլեկտիվների սոցիալական, տնտեսական զարգացման հարցերի լուծման վրա, ամենուրեք չէ, որ արմատավորվել է արված ձևամոլությունը սոցիալիստական մրցության կազմակերպման մեջ։ Արհմիութենական կազմակերպությունները հաճախ հաշտվում են բնակարանային և աշխատանքային օրենսդրության խախտումների, արտադրության մեջ աշխատանքի անվտանգ պայմանների ապահովման, աշխատավորների կենցաղային պայմանների բարելավման գործում եղած թերությունների հետ, ակտիվորեն չեն մասնակցում սպասարկման ոլորտում բանվորական վերահսկողության կազմակերպմանը։

Կուսակցական կազմակերպությունների պարտքն է ուժեղացնել ղեկավարությունը և ամեն կերպ օգնել արհմիութենական կազմակերպություններին նրանց առջև դրված խնդիրների կատարման գործում։

Կոմերիտմիության ղեկավարումը մշտապես գտնվում է Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի, հանրապետության կուսակցական կազմակերպությունների ուշադրության կենտրոնում։ Շուրջ 23 հազար երիտասարդ կոմունիստներ աշխատում են կոմերիտմիության մեջ, ակտիվորեն մասնակցում երիտասարդու-

թյան դաստիարակությանը՝ լենինյան պատգամներին հավատարմության, սովետական հայրենասիրության և ինտերնացիոնալիզմի ոգով։

Հայաստանի կոմերիտմիությունն այժմ իր շարքերում միավորում է ավելի քան կես միլիոն պատանիներ ու աղջիկներ, մեծ աշխատանք է կատարում երիտասարդության կոմունիստական դաստիարակության ասպարեզում, ակտիվորեն մասնակցում է տնտեսական և կուլտուրական շինարարությանը։ ՍՄԿԿ XXVI համագումարն արժանավայել դիմավորելու համար համաժողովրդական շարժման ընթացքում 2500 կոմերիտական-երիտասարդական կոլեկտիվներ ժամկետից շուտ ավարտեցին հնգամյակը։

Տասներորդ հնգամյակի տարիներին կոմերիտական գործուն շեֆության օբյեկտներ էին Արփա—Սևան կառույցը, Հայաստանի ատոմակայանը, Երևանի մետրոպոլիտենը, Մասիս—Նուռնուս երկաթուղագիծը, Ախուրյանի ջրամբարը։ Մեր կոմերիտականները արժանի ավանդ են մուծում ՌՍՖՍՀ ոչ սևահողային գոտու զարգացման, Տյումենի հարստությունների յուրացման, ԲԱՄ-ի և Ատոմմաշի, ԿամԱԶ-ի և Նադեժդինսկի մետալուրգիական կոմբինատի կառուցման գործում։

Գովեստի են արժանի ուսանողական-շինարարական ջոկատները։ Հնգամյակի ընթացքում նրանք կատարել են մոտավորապես 200 միլիոն ռուբլու աշխատանք։ Մեծ է նրանց նշանակությունը նաև որպես աշխատանքային դաստիարակության դպրոցի։

Բազում լավ գործեր է կատարել Հայաստանի լենինյան կոմերիտմիությունը, որն այս տարվա հոկտեմբերին բոլորում է իր 60-ամյակը։

Բայց է՛լ ավելի պատասխանատու և բարդ են առաջիկա խնդիրները։ ՀԼԿԵՄ Կենտկոմը, կոմերիտմիության կոմիտեները պետք է մշտապես կատարելագործեն և ուժեղացնեն երիտասարդության գաղափարաքաղաքական, բարոյական և աշխատանքային դաստիարակությունը, անդուլ բարձրացնեն կոմերիտական կազմակերպությունների, հատկապես փոքրաթիվ կազմակերպությունների գործնական ակտիվությունը, արհմիությունների հետ համատեղ ավելի լայնորեն ծավալեն վարպետ-դաստիարակների շարժումը, բարելավեն շեֆությունը պիոներների ու դպրոցականների նկատմամբ, պատանիներին ու աղջիկներին ավելի ակտիվորեն ներգրավեն պրակտիկ գործերի մեջ, նրանց դաստիարակեն քաղաքացիականության, սովետական մարդու հպարտության վսեմ զգացումով։

Հանրապետության կուսակցական կազմակերպություններն այսուհետև էլ պետք է հետևողականորեն կատարելագործեն կոմերիտմիության ղեկավարումը, օգնեն նրան եղած թերությունները վերացնելու գործում։

Կուսակցական կազմակերպությունների ամենօրյա ղեկավարությամբ ժողովրդական վերահսկողության մարմիններն սկսել են աշխատել ավելի ակտիվորեն ու արդյունավետ, նպաստել հանրապետության էկոնոմիկայի հետագա զարգացմանը, պետական և կատարողական կարգապահության ամրապնդմանը, հանձնարարված գործի համար կադրերի պատասխանատվության բարձրացմանը։ Դրա հետ մեկտեղ հանրապետության ժողովրդական վերահսկողության մարմինների աշխատանքում կան թերություններ, որոնց վերացմանը պետք է նպատակամղվեն ինչպես Հայկական ՍՍՀ ժողովրդական վերահսկողության կոմիտեի, այնպես էլ կուսակցական կազմակերպությունների ջանքերը։

Ընկերնե՛ր։

Հաշվետու ժամանակաշրջանում Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը վարել է կուսակցական կյանքի և ներկուսակցական դեմոկրատիայի լենինյան նորմերն անշեղորեն կիրառելու, կոլեկտիվ ղեկավարման ոգին հաստատելու կուրս։

Գումարվել են Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի 20 պլենում և կուսակցական-տնտեսական ակտիվի 16 ժողով, որտեղ կոնկրետ ու գործարար քննարկվել են հանրապետական կուսկազմակերպության կենսագործունեության առավել կարևոր և հրատապ պրոբլեմներն ու հարցերը, սահմանվել են մեր խնդիրները։

Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի անդամները և Կենտկոմի անդամության թեկնածուները, ՀԿԿ վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամները ակտիվ ու գործ-

նական մասնակցություն են ցուցաբերել հարցերի նախապատրաստմանն ու քննարկմանը, բազմաթիվ որոշումների մշակմանը և ընդունմանը։ Ընդունված որոշումների և դրանց իրականացման ընթացքի մասին Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը սիստեմատիկաբար տեղեկացրել է կուսակցական կոմիտեներին, կոմունիստներին, աշխատավորներին։ Կենտկոմի պլենումներում ինֆորմացիոն զեկուցումներ են տրվել որոշակի ժամանակահատվածում Կենտկոմի բյուրոյի կատարած աշխատանքի մասին։ Բարելավվել է տեղերից եկող ինֆորմացիան։

Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմը ամենօրյա ուշադրություն է նվիրել այն բանին, որ հանրապետության կուսակցական կազմակերպության բոլոր հիմնական օղակներն աշխատեն ներդաշնակ, ակտիվ և արդյունավետ։ Ավելի ու ավելի բեղմնավոր ու բովանդակալից է դառնում այնպիսի կարևոր և հիմնական օղակների գործունեությունը, որպիսիք են կուսակցության քաղկոմներն ու շրջկոմները։

Բարձր է Հայաստանի կոմկուսի քաղաքային ու շրջանային կուսկազմակերպությունների, նրանց կոմիտեների պատասխանատվությունը հանրապետության առջև ծառացած տնտեսական և կուլտուրական շինարարության խնդիրների հաջող կատարման համար կոմունիստների, կուսակցական կազմակերպությունների, աշխատավորական կոլեկտիվների ուժերը մոբիլիզացնելու և աշխատավորների նախաձեռնությունը զարգացնելու գործում։ Եվ հնգամյակում հանրապետության հաջողությունները մեծապես պայմանավորված էին նրանով, որ քաղաքային ու շրջանային կուսակցական կազմակերպությունները՝ Հայաստանի կոմկուսի մարտական ջոկատները, պատշաճ հաստատակամությամբ են կատարել ՍՄԿԿ XXV համագումարի որոշումները, հետևողականորեն կենսագործում են կուսակցության քաղաքականությունը։ (Ծափահարություններ):

Կազմակերպական բարձր մակարդակով և քաղաքական մեծ ակտիվության ու գործարարության, քննադատության և ինքնաքննադատության մթնոլորտում անցավ նախահամագումարյան հաշվետու-ընտրական կամպանիան։ Հանրապետության կոմունիստների գրեթե 98 տոկոսը մասնակցեց կուսակցական ժողովներին, իսկ մտքերի փոխանակությամբ հանդես եկավ 55.814 մարդ, այսինքն՝ մասնակիցներից յուրաքանչյուր երրորդը։ Տեղի ունեցավ գործնական բովանդակալից խոսակցություն կուսկազմակերպությունների և կոլեկտիվների աշխատանքի հետագա բարելավման, տասներորդ հնգամյակի հաջող ավարտման հրատապ խնդիրների, թերությունների և չլուծված հարցերի, տասնմեկերորդ հնգամյակի առաջին տարում և ամբողջ հնգամյակում կատարվելիք գործերի մասին։

Հաշվետու-ընտրական կամպանիան կրկին ցուցադրեց, որ կոմունիստները, հանրապետության կուսակցական ողջ կազմակերպությունը միահամուռ հավանություն են տալիս և ջերմորեն պաշտպանում մեր մեծ կուսակցության ներքին և արտաքին իմաստուն քաղաքականությունը, նրա մարտական շտաբի՝ ՍՄԿԿ լենինյան Կենտրոնական կոմիտեի գործունեությունը։ (Ծափահարություններ):

Ընկեր պատգամավորնե՛ր։

Կենտրոնական կոմիտեն ձեզ զեկուցեց ՍՄԿԿ XXV համագումարի պատմական որոշումների, հետհամագումարյան պլենումների և ՍՄԿԿ Կենտկոմի որոշումների, Հայաստանի կոմկուսի XXVI համագումարի որոշումների կենսագործման ասպարեզում անցած հինգ տարում կատարած իր աշխատանքի մասին։

ՍՄԿԿ XXV համագումարի առաջադրած քաղաքական և տնտեսական խնդիրների իրականացման, տասներորդ հնգամյակի առաջադրանքների կատարման համար պայքարում Հայաստանի կոմունիստական կուսակցությունը, նրա կազմակերպությունները անցան քաղաքական կոփման մեծ ու լուրջ դպրոց, ձեռք բերեցին հարուստ փորձ։

Հետևելով լենինյան պանծալի ավանդույթներին, մեր համագումարը կամփոփի հանրապետության կուսակցական կազմակերպության գործունեությունը, կընդհանրացնի պրակտիկ փորձի, կուտակված ամբողջ արժեքավորի և ուսանելիի արդյունքները, քննադատության կենթարկի թերություններն ու վրիպում-

ները, կնախատեսի դրանց վերացման ուղիները, կասհմանի կուսակցական աշխատանքի հետագա բարելավման խնդիրները, հանրապետության տնտեսական և սոցիալական զարգացման նոր բնագծերը: Տարակույս չկա, որ համագումարի պատգամավորները հաշվետու զեկուցումը կքննարկեն սկզբունքային գործարարությամբ, հանրապետության կուսակցական կազմակերպության առաջիկա գործերի համար իրենց բարձր պատասխանատվության զգացումով:

Համագումարի հաջող աշխատանքը, նրա ընդունած որոշումները յուրաքանչյուր կոմունիստի, հանրապետության ամեն մի աշխատավորի նոր լիցք կհաղորդեն տասնմեկերորդ հնգամյակի լավ մեկնարկի համար:

Մեր համագումարը կհավաստի հանրապետության կուսակցական կազմակերպության, բոլոր աշխատավորների պատրաստակամությունը՝ կատարելու հարազատ լենինյան կուսակցության առաջիկա XXVI համագումարի նոր ստեղծարար ծրագիրը, նոր կանխագծումները:

Մեր համագումարը մեկ անգամ ևս կհավաստի Սովետական Հայաստանի կոմունիստների, բոլոր աշխատավորների, ժողովրդի կուռ համախմբվածությունը Սովետական Միության կոմունիստական կուսակցության, ՍՄԿԿ Կենտկոմի, նրա քաղբյուրոյի շուրջը, որը գլխավորում է Լենինի մեծ գործի ականավոր շարունակող, ՍՄԿԿ Կենտկոմի գլխավոր քարտուղար ընկեր Լ. Ի. Բրեժնևը:

Կեցցե՛ Սովետական Միության կոմունիստական մեծ կուսակցությունը, որը սովետական ժողովրդին լենինյան ուղիով վստահորեն առաջնորդում է դեպի կոմունիզմ: (Բուռն, երկարատև ծափահարություններ: Բոլորը ոտքի են կանգնում):

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆԸ՝ ՄՇՏԱԿԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գ. Ք. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
Պատմական գիտությունների թեկնածու,
պաշտոնատի գնդապետ

Սովետական հայրենասիրության և սոցիալիստական ինտերնացիոնալիզմի ոգով աշխատավորների դաստիարակությունը կոմունիստական կուսակցությունը համարում է իր բազմակողմանի գործունեության կարևորագույն բնագավառներից մեկը: «...Կուսակցությունը,— ասել է Լ. Ի. Բրեժնևը,— մեծ նշանակություն է տալիս Սովետական Միության բոլոր քաղաքացիներին մշտապես, սիստեմատիկորեն և խորապես ինտերնացիոնալիզմի ու սովետական հայրենասիրության ոգով դաստիարակելու գործին: Այս երկու հասկացությունները մեզ համար անխզելի ամբողջություն են ներկայացնում: Անշուշտ, սովետական աշխատավորներին դրանցով դաստիարակում են բուն սովետական կյանքը, մեր ամբողջ իրականությունը: Բայց այստեղ անհրաժեշտ են նաև կուսակցության, քաղաքական-գաղափարական ճակատի բոլոր աշխատողների գիտակցական ջանքերը: Այս ասպարեզում տարվող մեր աշխատանքը կոմունիզմի կառուցման ընդհանուր գործի խիստ կարևոր մասն է» (Լ. Ի. Բրեժնև, Լենինյան կուրսով, հ. 4, էջ 86—87):

Հետևելով լենինյան պատգամներին՝ ՍՄԿԿ-ն վիթխարի աշխատանք է կատարել սովետական մարդկանց գաղափարապես կոփելու, կոմունիզմի համար պայքարող բոցաշունչ մարտիկների ամբողջ սերունդներ դաստիարակելու գործում: Աշխատավորների քաղաքական դաստիարակության, կոմունիստական շինարարությանը բազմամիլիոն մասսաների գիտակցական մասնակցությունն ապահովելու ասպարեզում կոմունիստական կուսակցության ձեռք բերած հաջողությունները այն գլխավոր գործոնն են, որ պայմանավորեցին մեր երկրի սոցիալ-տնտեսական և կուլտուրական զարգացման հաջողությունները, նրա պաշտպանական հզորության ամրապնդումը:

Աշխատավորների հայրենասիրական և ինտերնացիոնալ դաստիարակության գործում կարևոր դեր խաղաց ՍՄԿԿ XXV համագումարը, որը մշակեց մասսաների կոմունիստական դաստիարակության խորապես գիտական, համակողմանիորեն հիմնավորված ծրագիր: Աշխատավորներին, առաջին հերթին երիտասարդ սերնդին, հայրենասիրության և սոցիալիստական ինտերնացիոնալիզմի, սովետների երկրի համար հպարտության, սոցիալիզմի նվաճումների պաշտպանության պատրաստակամության ոգով դաստիարակելը եղել և մնում է կուսակցության կարևոր խնդիրը:

Մասսաների հայրենասիրական և ինտերնացիոնալ դաստիարակության վերաբերյալ մարքս-լենինյան տեսության պրոբլեմների գիտական մշակման գործում խոշոր ներդրում են Լ. Ի. Բրեժնևի «Աշխատավորների կոմունիստական դաստիարակության մասին», «ՍՄԿԿ գաղափարախոսական աշխատանքի հրատապ հարցերը» և «Սովետական պետության արտաքին քաղաքականության մասին» աշխատությունները, «Մալայա զեմլյա», «Վերածնունդ», «Խոպան» հուշագրությունները, որոնք հսկայական բարերար ազդեցություն են գործում

կուսկազմակերպությունների կողմից մասսաների շրջանում տարվող քաղաքական-դաստիարակչական աշխատանքի ողջ համակարգի վրա: Վերջին տարիներին ՍՄԿԿ Կենտկոմն ընդունել է մի շարք որոշումներ կուսակցության գաղափարախոսական գործունեության հիմնական հարցերի առթիվ: Մասսաների կոմունիստական դաստիարակության նկատմամբ կուսակցության մեծ հոգատարության արտահայտություն է «Գաղափարախոսական, քաղաքական-դաստիարակչական աշխատանքի հետագա բարելավման մասին» ՍՄԿԿ Կենտկոմի որոշումը:

Սովետական մարդկանց ստեղծագործ աշխատանքին նոր լիցք և հսկայական եռանդ հաղորդեց ՍՄԿԿ հերթական XXVI համագումարի հրավիրումը: Կոմունիստական կուսակցության և սովետական պետության կյանքում տեղի ունեցող այդ կարևոր իրադարձությունը մեր երկրի աշխատավորները նշանավորում են հայրենասիրական մեծ վերելքով, քաղաքական և աշխատանքային բարձր ակտիվությամբ: Այդ իրողության ցայտուն վկայությունը համագումարն արժանավայել դիմավորելու համար ծավալված լայն սոցիալիստական մրցությունն է, որը բացահայտում է մեր երկրի բոլոր ազգերի ու ժողովուրդների հայրենասիրության և ինտերնացիոնալ միասնության վիթխարի ստեղծագործական ուժը, նրանց հոգեհարազատությունը:

Սովետական հայրենասիրության օբյեկտիվ հասարակական-քաղաքական հիմքը մեր հասարակական ու պետական կարգն է, որն ապահովում է յուրաքանչյուր քաղաքացու և ամբողջ հասարակության ներդաշնակ զարգացումը, նրանց շահերի ճիշտ զուգակցումը: Սովետական հայրենասիրության ձևավորման գաղափարական հիմքը մարքսիզմ-լենինիզմն է:

Մեր կյանքի յուրաքանչյուր պատմական փուլում՝ ռազմական փորձության և խաղաղ ստեղծագործական աշխատանքի տարիներին, սովետական հայրենասիրությունը զարգացել ու կոփվել է, ստուգվել է նրա կենսունակությունը: Ներկայումս էլ հայրենասիրության զգացումը ոգևորում է միլիոնավոր մարդկանց կոմունիզմի կառուցման, կուսակցության լենինյան գլխավոր գծի իրականացման համար մղվող պայքարում: Այդ զգացումը ռեալ կերպով մարմնավորվել է մեր երկրի բանվոր դասակարգի, կոլտնտեսային գյուղացիության, մտավորականության մեծագործություններում, գործեր, որոնց նպատակը կոմունիզմի նյութատեխնիկական բազայի ստեղծումն է, ժողովրդական տնտեսության համակողմանի զարգացումը, աշխատավորների նյութական բարեկեցության անշեղ բարձրացումը:

Սովետական սոցիալիստական հայրենասիրությունը, որպես հասարակական գիտակցության կարևոր տարր, ունի իր առանձնահատկությունները, բնորոշ հատկանիշները: Դա առաջին հերթին արտահայտվում է նրա համաժողովրդական բնույթի մեջ, այն բանում, որ հայրենասիրությունը հիմնված է ժողովրդական զանգվածների բարձր գիտակցականության, մեր երկրում կոմունիզմ կառուցելու լենինյան գաղափարի հաղթանակի հանդեպ ունեցած անկոտրում հավատի վրա: Այդ պատճառով այն կրում է ակտիվ, ներգործուն բնույթ, սերտորեն ներդաշնակվում է սոցիալիստական ինտերնացիոնալիզմի հետ:

Նվիրվածությունը մարքսիզմ-լենինիզմին, հավատարմությունը կոմունիստական կուսակցությանը, բարձր գաղափարայնությունը և բարոյական անաղարտությունը, հանուն հայրենիքի նոր սխրանքներ կատարելու ձգտումը կազմում են սովետական հայրենասերի հոգեկան գեղեցկությունը և ուժը: Սոցիալիստական հայրենիքի համար հպարտությունը, նրա նկատմամբ անսահման սերը սովետական մարդկանց մոտ միահյուսվում են ուրիշ ժողովուրդների իրավունքները, անկախությունն ու արժանապատվությունը հարգելու, նրանց հետ հաշտ ու խաղաղ, բարեկամաբար ապրելու ցանկության հետ: Սովետական հայրենասիրությունը ընդհանուր ոչինչ չունի ազգային սահմանափակության, ուրիշ ժողովուրդներին չհարգելու, մարդկության առջև նրանց ծառայությունները բացասելու հետ: Նրա ելակետն այն է, որ յուրաքանչյուր ազգ, փոքր թե մեծ, իր ավանդն է մուծում համաշխարհային մշակույթի գանձարանում, և այդ ավանդը չի կարող չլինել յուրաքանչյուր ժողովրդի ազգային հպարտության առարկա:

Մեր հանրապետության կուսկազմակերպությունները, Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի գլխավորությամբ կենսագործելով ՍՄԿԿ XXV համագումարի պատմական որոշումները, վերջին տարիներին էականորեն բարձրացրել են մասսաների շրջանում տարվող կազմակերպչական և քաղաքական աշխատանքի մակարդակը, բարելավել կուսակցության ու ժողովրդի հեղափոխական, աշխատանքային և մարտական փառավոր ավանդույթների ոգով նրանց դաստիարակության գործը: Այդ ամենը նպաստել է տասներորդ հնգամյակում կուսակցության նշած սոցիալ-քաղաքական և տնտեսական ծրագրի կատարմանը, այդ ասպարեզում բարձր ցուցանիշների ձեռքբերմանը: Հանրապետության աշխատավորները դրանով իսկ իրենց արժանի ավանդը ներդրեցին մեր հայրենիքի տնտեսական և պաշտպանական հզորության ամրապնդման գործում:

Հանրապետության կուսակցական կազմակերպությունները մշտական հոգատարություն են ցուցաբերում աշխատավորների, մասնավորապես երիտասարդության հայրենասիրական և ինտերնացիոնալ դաստիարակության նկատմամբ: Այդ գործում անգնահատելի նշանակություն ունեցան Վ. Ի. Լենինի ծննդյան 110-րդ տարեդարձի, Հայրենական մեծ պատերազմում սովետական ժողովրդի և նրա զինված ուժերի փառապանծ հաղթանակի 35-ամյակի, Արևելյան Հայաստանը Ռուսաստանի կազմի մեջ մտնելու 150-ամյակի, Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման ու Հայաստանի կոմկուսի կազմավորման 60-րդ տարեդարձի և սովետական բազմազգ ժողովրդի պատմության մյուս նշանավոր տարելիցների տոնակատարության նախապատրաստումն ու անցկացումը: Այդ տարելիցների հանդիսություններին նախորդում էին լայն ագիտացիոն-պրոպագանդիստական աշխատանքները՝ դասախոսություններ, զեկուցումներ և զրույցներ, հարց ու պատասխանի երեկոներ, հանդիսավոր ժողովներ, հանդիպումներ պատերազմի և աշխատանքի հերոսների, արտադրության առաջավորների հետ: Հուզիչ էին աշխատավորների հանդիպումները սովետական նշանավոր զորավարների՝ Սովետական Միության մարշալներ Դ. Ֆ. Ուստինովի, Վ. Ս. Կուլիկովի, Սովետական Միության կրկնակի հերոս, Սովետական Միության մարշալ Հովհաննես Բաղրամյանի հետ:

Հայրենական պատերազմի վետերանների մեծ ջոկատը պարբերաբար հանդես է գալիս աշխատավորների և երիտասարդության առջև՝ ռազմահայրենասիրական գիտելիքների, սոցիալիստական հայրենիքի պաշտպանության լենինյան ուսմունքի պրոպագանդմամբ: Աճող սերնդի շրջանում ռազմահայրենասիրական բեղմնավոր աշխատանք են ծավալում հատկապես Սովետական Միության հերոս, գեներալ-լեյտենանտ Ս. Մարտիրոսյանը, գեներալ-մայորներ Հ. Մարտիրոսյանը, Թ. Թուսուզյանը, Ս. Ղազարյանը, Սովետական Միության հերոսներ Գ. Միքայելյանը, Ա. Մանուկյանը, Գ. Բաբայանը, «Փառքի» շքանշանների լրիվ ասպետներ Ս. Ստեփանյանը, Ռ. Պապյանը, Ի. Կարախանյանը և ուրիշներ: Դասախոսություններն ու զրույցները, անցած պատերազմի մասին պատմությունները, հայրենիքի ազատության և անկախության համար իրենց կյանքը զոհած ընկերների մասին նախկին զինվորների հիշողությունները երիտասարդության մեջ բորբոքում են հայրենասիրական զգացումներ, նրան դաստիարակում հայրենիքի հանդեպ հավատարմության ոգով:

Հանրապետությունում հաստատուն կերպով արմատավորվել է միասնական քաղօրերի անցկացումը: Հատկանշական է, որ այդ օրը աշխատավորների առջև ակտիվորեն հանդես են գալիս տեղական կուսակցական և սովետական մարմինների ղեկավարները, ՀԿԿ Կենտկոմի անդամներն ու անդամության թեկնածուները, ականավոր գիտնականներ, նշանավոր մարդիկ, արտադրության առաջավորներ: Այդ ամենը մեծ լիցք է հաղորդում գաղափարախոսական աշխատանքին և հայրենասիրության ու ինտերնացիոնալիզմի ոգով աշխատավորների դաստիարակությանը, աշխատանքային սխրանքների է կոչում քաղաքի և գյուղի աշխատավորներին:

Հայաստանում սովետական իշխանության հաստատման և Հայաստանի կոմկուսի կազմավորման 60-ամյակին նվիրված ՀԿԿ Կենտկոմի և Հայկական ՍՍՀ Գերագույն սովետի հանդիսավոր նիստում ՀԿԿ Կենտկոմի առաջին քարտուղար ընկ. Կ. Ս. Դեմիրճյանն իր զեկուցման մեջ ընդհանրացրեց Սովետա-

կան Միության համերաշխ ընտանիքում հանրապետության աշխատավորների
ձեռք բերած հաջողությունները: Նա նշեց, որ կոմունիստական կուսակցության
ղեկավարությամբ հայոց հողում կատարված հեղափոխական վերափոխումնե-
րի ողջ վաթսունամյա պատմությունը միաժամանակ նոր անհատի լինելության,
նրա բնավորության ձևավորման ու կոփման պատմությունն է: Մի՞թե այդ մա-
սին չեն վկայում արտադրության նորարարներ, սոցիալիստական աշխատանքի
հերոսներ Ս. Պետրոսյանի, Ծ. Գալամտերյանի, Ա. Մանուկյանի, Ռ. Բադալյա-
նի, ՍՍՀՄ Գերագույն սովետի դեպուտատներ Ա. Միրզոյանի, Օ. Գյուլմիսար-
յանի, Տ. Ալեքսանյանի, Հայկական ՍՍՀ Գերագույն սովետի դեպուտատ Մ.
Մասլովի, ՍՍՀՄ և Հայկական ՍՍՀ պետական մրցանակի դափնեկիրներ Մ.
Ստեփանյանի, Ս. Ավակովի և շատ ուրիշների աշխատանքային սխրանքները:
Այդ անունները լավ հայտնի են ողջ հանրապետությունում և նրա սահմաններից
դուրս:

Հանրապետությունում ավելի է սերտանում հայրենասիրական և ինտեր-
նացիոնալ դաստիարակության օրգանական կապը աշխատավորների մեջ գոր-
ծի հանդեպ գիտակցական, ստեղծագործական վերաբերմունքի, քաղաքացիա-
կան պարտքի, բարձր պատասխանատվության զգացման ձևավորման հետ:
Դա միանգամայն օրինաչափ է, քանի որ հայրենասիրության և ինտերնացիո-
նալիզմի զգացումը հանդես է գալիս որպես աշխատանքի արդյունավետության
ու որակի բարձրացման հզոր գործոն կոմունիստական շինարարության բոլոր
տեղամասերում և նրա ուժը դրսևորվում է առաջին հերթին արտադրական ար-
դյունքներում, սոցիալիստական մրցության զարգացման մեջ:

Իսկական հայրենասիրությունը հանգեցնում է ինտերնացիոնալիզմին այն-
պես, ինչպես որ հետևողական ինտերնացիոնալիզմը ամրապնդում է հայրենա-
սիրությունը և առավելագույնս ուժեղացնում հայրենասիրական զգացումը:
Մեկնելով այդ դրույթից՝ կուսակցական կազմակերպությունները հայրենասեր-
ինտերնացիոնալիստների դաստիարակությունը համարում են իրենց կարևոր
խնդիրներից մեկը: Նրանք ելնում են «Գաղափարախոսական, քաղաքական-
դաստիարակչական աշխատանքի հետագա բարելավման մասին» ՍՄԿԿ Կենտ-
կոմի որոշման այն պահանջից, որ սովետական մարդկանց գիտական աշխար-
հայացքի ձևավորումը, կուսակցության գործին, կոմունիստական իդեալներին
անձնուրաց նվիրվածության, սոցիալիստական հայրենիքի հանդեպ հավատար-
մության և պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի ոգով նրանց դաստիարակու-
թյունը կուսակցության ծրագրային նպատակներն են:

Արդի փուլում հայրենասեր-ինտերնացիոնալիստների դաստիարակությունն
ունի իր առանձնահատկությունները, որոնք սերտորեն շաղկապված են մեր երկ-
րում զարգացած սոցիալիզմի կառուցման, սոցիալիստական համագործակ-
ցության երկրների հզոր լագերի առկայության հետ: Սովետական մարդիկ
հպարտանում են ո՛չ միայն մեր սոցիալիստական հայրենիքի, այլև սոցիա-
լիզմի մյուս եղբայրական երկրների նվաճումներով և պատրաստ են կրծքով
պաշտպանելու ինչպես իրենց հայրենիքը, այնպես էլ սոցիալիստական ընկե-
րակցության մյուս երկրները:

Սոցիալիստական շինարարության բոլոր փուլերում Հայաստանը զգացել է
եղբայրական հանրապետությունների անշահախնդիր օգնությունը: Սովետական
իշխանության առաջին իսկ տարիներին ՌՍՖՍՀ-ի եղբայրական օգնությամբ
մեր երիտասարդ հանրապետությունը դրեց էկոնոմիկայի մի շարք ճյուղերի
հիմքը: Սովետական Ռուսաստանը հայ ժողովրդին որպես նվեր սարքավորում-
ներ ուղարկեց թեթև արդյունաբերության ձեռնարկությունների, հիդրոէլեկ-
տրակայանների շինարարության և ինդուստրիայի այլ ճյուղերի համար:

Այսօր հայ ժողովուրդը հպարտությամբ է նշում, որ Հայկական ատոմային
էլեկտրակայանը, Արփա—Սևան ջրատարը, Երևանի մետրոն և հնգամյակի այլ
հարվածային կառույցներ ինտերնացիոնալ բարեկամության ու սովետների
երկրի ժողովուրդների փոխօգնության իսկական խորհրդանիշ են, եղբայրական
հանրապետությունների տնտեսական համագործակցության փայլուն օրինակ:
Այդ կառույցներում ուս-ուսի աշխատում են մեր հայրենիքի տասնյակ ազգերի
ու ազգությունների ներկայացուցիչներ: Մեր մարդկանց սոցիալիստական ին-

տերնացիոնալիզմը և կենարար հայրենասիրությունը դրսևորվում է կուսակցու-
թյան կանխագծումների իրականացման համար նրանց կատարած անձնուրաց
աշխատանքում: Հանրապետության կուսակցական կազմակերպությունը աշխա-
տավորությանը դաստիարակում է այն անսասան ճշմարտության ոգով, որ Սո-
վետական Հայաստանի էկոնոմիկան Սովետական Միության հզոր ու միասնա-
կան ժողովրդատնտեսական կոմպլեքսի անխզելի մասն է և զարգանում է հա-
մապետական պլանի հիման վրա և որ Հայաստանի աշխատավորներն իրենց
համառ ու հերոսական աշխատանքով մասնակցում են միասնական ժողովրդա-
տնտեսական կոմպլեքսի բարդ և պատասխանատու խնդիրների լուծմանը:

Աշխատավորների հայրենասիրական և ինտերնացիոնալ դաստիարակու-
թյան գործում անգնահատելի դեր է խաղում կուսակցական կազմակերպու-
թյունների կողմից անմիջականորեն արտադրական կոլեկտիվներում տարվող
գաղափարաքաղաքական աշխատանքը: Լենինականի Մայիսյան ապստամբու-
թյան անվան բամբակագործվածքային միավորման տեքստիլ կոմբինատում
արդեն մի քանի տարի է, ինչ գործում են ժողովրդական համալսարան և ին-
տերնացիոնալ բարեկամության ակումբ: Ժողովրդական համալսարանում պա-
րապմունքներն անցկացվում են նախապես մշակված հատուկ պլանին համա-
պատասխան: Նրա ֆակուլտետներում ընդգրկված են հարյուրավոր բանվոր-
ծառայողներ, որոնք ուսումնասիրում են մարքսիզմ-լենինիզմի տեսության հի-
մունքները, ՍՄԿԿ և սովետական կառավարության ներքին և արտաքին քա-
ղաքականության հարցերը: Նրանց առջև դասախոսություններով և զեկուցում-
ներով հանդես են գալիս կուսքաղկոմի աշխատողներ, բամբակագործվածքա-
յին միավորման ղեկավարները, աշխատանքի վետերաններ Վ. Բաբայանը, Տ.
Սարգսյանը, Դ. Կարապետյանը և ուրիշներ: Կուսկոմիտեն մեծ ուշադրություն է
նվիրում կոլեկտիվի անդամներին ՍՍՀՄ ժողովուրդների բարեկամության ոգով
դաստիարակելուն: Ինտերնացիոնալ բարեկամության ակումբը հաճախ կազ-
մակերպում է միութենական հանրապետություններին և բարեկամ քաղաքներին
նվիրված երեկոներ: Երեսուն տարուց ավելի շարունակվում է Լենինականի և
Քութայիսի համագործակցությունը: Անկեղծ, անշահախնդիր բարեկամություն
են հաստատել միմյանց հետ Քութայիսի Սովետական սահմանադրության ան-
վան մետաքսի և Լենինականի Մայիսյան ապստամբության անվան բամբակա-
գործվածքային արտադրամիավորումների, ինչպես նաև «Գելաթի» և Ջկալովի
անվան կարի արտադրամիավորումների գլխամասային ձեռնարկությունների
կոլեկտիվները: Բարեկամների փոխադարձ կապերը դարձել են լավ ավան-
դույթ: Վերջերս լենինականցիներին հյուր էր անվանի ջուլհակուհի, սոցիալիս-
տական աշխատանքի հերոս Ա. Գամկրելիձեն: Նա հետաքրքրական շատ բան
պատմեց ինտերնացիոնալ բարեկամության երեկոյի ժամանակ, հայ բարե-
կամներին ծանոթացրեց ՍՄԿԿ XXVI համագումարի պատվին ծավալած սո-
ցիալիստական մրցության իր փորձին: Երեկոյին մասնակցում էին լենինական-
ցի հարյուրավոր ջուլհակուհիներ: Միավորումում հիմնվել է ինտերնացիոնալ
բարեկամության թանգարան, պատրաստվել են գունագեղ ալբոմներ ու լուսա-
նկարներ: Եղբայրական հանրապետությունների բարեկամ ձեռնարկությունների
միջև լայնորեն զարգացել են նաև մշակութային կապերը: Ինտերնացիոնալ ու
հայրենասիրական դաստիարակության այդ և ուրիշ ձևեր, որոնք արդյունավե-
տորեն կիրառվում են միավորումում, նպաստում են Լենինականի տեքստիլա-
գործների աշխատանքային և բարոյաքաղաքական ակտիվության բարձրացմա-
նը, առաջադրված խնդիրների կատարմանը:

Ուշադրության է արժանի Կրասնոսելսկի շրջանի Մարտունի գյուղում ին-
տերնացիոնալ և հայրենասիրական դաստիարակության նպատակով տարվող
աշխատանքի փորձը: Այստեղ կոմունիստներ Ա. Խաչատրյանի, Ա. Մնացական-
յանի և ուրիշ ակտիվիստների նախաձեռնությամբ կանոնավոր կերպով անց-
կացվում են հանդիպումներ աշխատանքի և մարտական ծառայության վետե-
րանների, արտադրության առաջավորների հետ: Որպես երիտասարդության
փորձառու դաստիարակներ են դրսևորել իրենց մարտական և աշխատանքային
շատ շքանշանների ու մեդալների ասպետներ Աշոտ Նիկողոսյանը, Խաչիկ Նա-
հապետյանը, Անդրանիկ Սարգսյանը, Խաչիկ Խաչատրյանը, Ժորա Մուրադյա-

նը և ուրիշներ։ Նրանք համագյուղացիներին են հաղորդում իրենց կենսափորձը, խոսքով և գործով օգնում նրանց առօրյա կյանքում ու աշխատանքում։ Հայրենական պատերազմի տարիներին լեռնային այս գյուղից 130 մարդ մեկնեց ռազմաճակատ, նրանցից 36-ն ընկան խիզախի մահով։ Նրանց անունները փորագրվել են վարդագույն տուֆից կերտված գեղեցիկ հուշարձանին, որը կառուցել են համագյուղացիներն իրենց միջոցներով։ Ուշագրավ է մարտական և աշխատանքային փառքի սենյակը։ Գյուղի մշակույթի տանն առնթեր գործում է հայրենասիրական դաստիարակության դպրոց։ Այստեղ կազմակերպվում են դասախոսություններ, զեկուցումներ ու զրույցներ, հուշ երեկոներ և այլ միջոցառումներ։

Սովխոզի կուսկազմակերպությունը հատուկ ուշադրություն է նվիրում աշխատավորների համար կազմակերպվող քաղաքական միջոցառումների մակարդակի բարձրացմանը, ձգտում է դրանց մասնակից դարձնել ավելի շատ մարդկանց։Իրենց փառավոր ավանդույթներով մարտունեցիները դաստիարակում են երիտասարդությանը։ Ակտիվ և նպատակային դաստիարակչական աշխատանքը նպաստում է տնտեսական խնդիրների լուծմանը։ Սովխոզը տարեցտարի ավելացնում է գյուղատնտեսական մթերքների արտադրությունը, հասնում բարձր արդյունքների։ Այդ առումով հատկապես բեղմնավոր էին տասներորդ հնգամյակի տարիները։ Այսպիսի օրինակները շատ են մեր իրականությունում։

Ամեն տարի կենսագործունեության տարբեր ոլորտներ են ներգրավվում կյանքի և աշխատանքային բավարար փորձ չունեցող տասնյակ հազարավոր երիտասարդներ, որոնք մշտական ուշադրության, հոգատարության և դաստիարակության կարիք են զգում։ Նրանց գաղափարապես կոփելու, սովետական հայրենասիրությամբ և սոցիալիստական ինտերնացիոնալիզմով տոգորելու, ակտիվ կենսադիրքորոշման ոգով դաստիարակելու հարցերը պետք է մշտապես ամեն կուսակցական, արհմիութենական և կոմերիտական կազմակերպությունների ուշադրության կենտրոնում։ Այդ առումով ուսանելի է Երևանի Կ. Մարքսի անվան պոլիտեխնիկական ինստիտուտի ռեկտորատի և կուսկոմիտեի փորձը։ Ինստիտուտում գործում է հայրենասիրական և ինտերնացիոնալ դաստիարակության ակումբ, որը սեկցիաներ ունի ֆակուլտետներում։ Ակումբի աշխատանքը տարվում է ռեկտորատի և կուսկոմիտեի մշակած պլանին համապատասխան։ Ակումբի աշխատանքին ակտիվորեն մասնակցում են պատերազմի վետերաններն ու դասախոսապրոֆեսորական կազմը։

Սովետական հայրենասիրությունը մեր մշտապես գործող զենքն է, որի արդյունավետությունը մեծապես պայմանավորվում է սոցիալիստական արտադրության, աշխատավորության կուլտուրայի և կենցաղի ճիշտ կազմակերպմամբ, գաղափարախոսական և քաղաքական-դաստիարակչական աշխատանքի թափով ու մակարդակով։ Հայրենասիրական դաստիարակությունը պետք է նպաստի այն բանին, որպեսզի սովետական մարդիկ իրենց մտքով ու սրտով, իրենց գործերով ձգտեն է՛լ ավելի գեղեցկացնել հայրենիքը, բազմապատկել նրա հզորությունը, պատրաստ լինեն նվիրաբերելու իրենց ուժերը և, եթե պետք է, նաև կյանքը հայրենիքի պաշտպանության համար։

Հայրենասիրությունը դարձել է մեր քաղաքացիների անքակտելի հատկանիշը։ Եվ, չնայած դրան, մեզ մոտ դեռևս կան մարդիկ, որոնց մտածելակերպն ու արարքները անհամատեղելի են սովետական հայրենասերի բարոյական կերպարին։ Հանդիպում են պորտաբույծներ, ընչաքաղցներ, գռփողներ, շորթողական հակումներ ունեցող մարդիկ։ Հարկավոր է ամեն տեղ և ամենուրեք անհաշտ պայքար մղել այդպիսիների դեմ։ Բուրժուական գաղափարների և բարոյականության դրսևորումների, մանրսեփականատիրական հոգեբանության դեմ մղվող պայքարը կուսակցությունը դիտում է որպես ողջ կոմունիստական դաստիարակության բաղկացուցիչ մասը։ Այստեղ հույժ պատասխանատու խնդիրներ են ծառացած նաև վարչական մարմինների առջև, որոնք կոչված են ամուր կանգնելու սոցիալիստական օրինականության և իրավակարգի պահպանության դիրքերում։

Հայրենասիրության զգացումը անխզելիորեն կապված է նոր մարդու ձևավորման հետ։ Այդ պատճառով էլ դրանով սովետական քաղաքացիներին տոգորելը պետք է կարևոր տեղ ունենա կուսակցական, սովետական և հասարակական կազմակերպությունների ամենօրյա դաստիարակչական աշխատանքում։ Կոմունիստական շինարարության շահերը պահանջում են, որպեսզի աշխատավորների հայրենասիրական դաստիարակությունը միշտ լինի պրոպագանդիստական և ագիտացիոն աշխատանքների, մամուլի, հեռուստատեսության և ռադիոյի, գրականության ու արվեստի ուշադրության կենտրոնում։ Կյանքը բազմիցս է հաստատել, որ աշխատանքային խիզախության կամ մարտական սխրագործության պատրաստակամությունը ձեռք է բերվում անհատի ողջ նախընթաց զարգացմամբ, ճիշտ ու հստակ կենսաիմացությամբ, հասարակական և անձնական շահերի օրգանական միաձուլմամբ։ Այստեղից էլ՝ երիտասարդության հայրենասիրական դաստիարակության հույժ կարևորությունը, այդ շնորհակալ գործում դպրոցի, ընտանիքի, աշխատանքային կոլեկտիվի, կուսակցական, արհմիութենական և կոմերիտական կազմակերպությունների ջանքերի արդյունավետ գործադրման անհրաժեշտությունը։

Հայրենասիրական և ինտերնացիոնալ դաստիարակությունն աշխատավորների ակտիվության բարձրացման կարևոր գործոն է և մեծ չափով նպաստում է տնտեսական խնդիրների լուծմանը։ Արտադրության պրոցեսում, սոցիալիստական մրցության ընթացքում ծնունդ առած հայրենասիրական նախաձեռնությունների արմատավորումը խթանում է ժողովրդական տնտեսության առաջընթացը, նոր հաջողությունների ազդակ դառնում։ Այդ ամենի պերճախոս վկայությունն է ՍՄԿԿ XXVI համագումարի պատվին ծավալված սոցիալիստական մրցությունը։ Հանրապետության կոմունիստներն ու բոլոր աշխատավորները դեպի երկրի կոմունիստների մեծ համաժողով են գնում այն վճռականությամբ, որ ՍՍՀՄ ժողովուրդների միասնական ընտանիքում, լենինյան կուսակցության ղեկավարությամբ նոր նվաճումների կհասնեն կոմունիստական շինարարության, մեր հայրենիքի հետագա հզորության ամրապնդման գործում։

ԸՆԴԴԵՄ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԱՐԴԻ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄՆԵՐԻ

Հ. Ս. ՔՈԹԱՆՋՅԱՆ
ՍՄԿԿ Կենտկոմին առընթեր հասարակական գիտությունների ակադեմիայի ասպիրանտ

ԱՅՍՕՐ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ միջազգային բանվորական շարժման դեմ ուղղված «գաղափարախոսական» և «հոգեբանական» պայքարի զինանոցում հատուկ տեղ է հատկացվում ամերիկյան նորագույն սոցիոլոգիական և սոցիալ-հոգեբանական տեսություններին, որոնք արդիականացնում են կապիտալիստական ձեռնարկատերերի և «վարձու անձնակազմի» միջև դասակարգային հաշտության բուրժուական հայտնի ըմբռնումները։ Այսպես կոչված «պարտիսիպատորական մենեջմենտի» (բազմանձ կառավարում) ըմբռնման սոցիալ-հոգեբանական փաստարկների քննադատությամբ մարքսիստ հասարակագետները միտում են բացահայտել դրանց քաղաքական-գաղափարախոսական ջատագովությունը, որը սքողում է մոնոպոլիստական կապիտալիզմի սոցիալական հակասությունների հետագա սրման պրոցեսը։ Արտադրության կառավարման սոցիալական հոգեբանության ամերիկյան նորագույն տեսությունները քննադատելիս մենք ելնում ենք սոցիալական կառավարման մարքս-լենինյան դրույթներից։

Հասարակության կամ նրա առանձին օղակների գիտակցված սոցիալական կառավարումը ծառայում է նրանց որակական առանձնահատկության, նորմալ գործունեության պահպանմանը, հասարակական ընթացքի առաջադրված նպատակների իրականացմանը։ Հասարակության և արտադրության սոցիալական կառավարման սահմանները, մասնավորապես, դրա բովանդակությունը, նպատակներն ու սկզբունքները պայմանավորված են հասարակության էությամբ, այնտեղ տիրապետող տնտեսական հարաբերություններով, սոցիալ-քաղաքական կարգի բնույթով։ Տիրապետող դասակարգն իր շահերին համապատասխան ստեղծում է հասարակության վրա սոցիալական գործոնների միջոցով ներազդող հասարակական հաստատությունների և կազմակերպությունների մի համակարգ։

Մարդկային հանրությունների կառավարումը կարող է արդյունավետ լինել այն դեպքում միայն, երբ հաշվի են առնվում մարդկանց գործունեության կարգավորման օրինաչափությունները։ Մասնավորապես պետք է նկատի ունենալ կառավարման պրոցեսում հոգեբանական մեխանիզմների գործունեության համաձայնեցումը ղեկավար մարմինների համապատասխան ներգործությունների հետ։

Մենեջմենտի հարցերով զբաղվող ժամանակակից բուրժուական տեսաբանները արտադրախմբերի կառավարման մեջ «մարդկային գործոնի» արդյունավետ հաշվառման իրենց սոցիոլոգիական և սոցիալ-հոգեբանական մոդելներով, վերջին հաշվով, սպասարկում են աշխատավորների կապիտալիստական շահագործման սխեմին։ Կառավարման բուրժուական նորագույն ըմբռնումների «հումանիստական» պաթոսը, ըստ բուրժուական մասնագետների, իբր ուղղված է «արտադրական կազմակերպության վարձու անձնակազմի անհարմարավետ վիճակի ծայրահեղ նվազեցմանը»։ Արտադրության սոցիալական կառավարման մեջ «մարդկային գործոնի» հետազոտման ժամանակակից առավել ճանաչված բուրժուական ըմբռնումների մարքս-լենինյան վերլուծությունը նպատակ է հետապնդում քննադատաբար իմաստավորել սոցիալական հոգեբանության ոլորտում կապիտալիստական արտադրության կառավարման գիտապրակտիկ փորձը։ Հայտնի է, որ կապիտալիստական աշխարհում կառավարումը մի կողմից դրսևորվում է իբրև ամեն մի հանրային արտադրության համար օբյեկտիվորեն անհրաժեշտ ֆունկցիա, իսկ մյուս կողմից՝ իբրև աշխատանքի հասարակական պրոցեսի շահագործմամբ, արտադրության միջոցների, աշխատանքի արդյունքների և բուն աշխատանքային գործունեության օտարմամբ պայմանավորված մի ֆունկցիա։

Արտադրախումբը կազմակերպությունում մարդու կառավարման սուբյեկտ համարելն ամերիկյան բուրժուական սոցիոլոգիայում պատմականորեն առնչված է «մարդկային հարաբերությունների» հանրահայտ տեսության հետ։ Սովետական գիտնականները հանգամանորեն քննադատել են այդ ըմբռնումները։ Այդ դպրոցի ներկայացուցիչները, այսպես կոչված, «հաղորդակցային բարոյագիտության» («կոմունիկատիվ էթիկայի») պրոբլեմների շրջանակներում հանգամանորեն մշակել են ո՛չ միայն գործնական, այլև քաղաքական-գաղափարախոսական հարցեր։ Բացարձականացնելով «խումբ» հասկացությունը, նրանք այն դարձրել են բոլոր սոցիալական կապերի ու հակասությունների միջուկը։ Այդ դպրոցն իր ուշադրությունը սևեռել է ներխմբային միջանձնային հարաբերությունների վրա, դրանք անջատելով հասարակության սոցիալ-տնտեսական, դասակարգային հարաբերությունների կոնտեքստից։ Հենվելով ընդհանուր և սոցիալական հոգեբանության, սոցիոլոգիայի տվյալների վրա, այդ գիտնականները ջանքերը կենտրոնացրել են «փոքր խմբի» ղեկավարման, խմբի անդամների սոցիալական դիրքի ու վարքագծի վրա խմբային ներգործության մեթոդների ուսումնասիրության վրա։

Առանձին տեղական փորձերի հիման վրա ցույց տալով կոնկրետ աշխատանքային նպատակների հասնելու գործում արտադրախմբի անդամների արդյունավետ համագործակցության հնարավորությունը, ամերիկացի գիտնականները հետևցրել են, թե իբր գոյություն ունի բոլոր սոցիալական կոնֆլիկտները լրիվ վերացնելու հնարավորություն՝ սկզբում առանձին խմբերի, այնուհետև կազմակերպության, վերջապես, ամբողջ հասարակության մասշտաբով բացառապես միջանձնային հարաբերությունները կատարելագործելու միջոցով։

Սակայն արդեն 50-ական թվականների վերջին բուրժուական գրականության մեջ և Արևմուտքի գործարար մամուլում քննադատական վերաբերմունք մշակվեց «մարդկային հարաբերությունների» մեթոդների արդյունավետության գնահատման նկատմամբ։ Վերջերս կառավարման բնագավառի բուրժուական մասնագետները բավականին որոշակի խոսում են այն մասին, որ «հաղորդակցային բարոյագիտության» տեսությունն ակնհայտորեն չի արդարացրել իր հետ կապված հույսերը։ Սովետական գիտնականները, չթերագնահատելով բուրժուական մասնագետների կիրառական բնույթի հետազոտությունների նշանակությունը, շեշտում են «մարդկային հարաբերությունների տեսության» գաղափարախոսական ջատագովական էությունը։

Բուրժուական գիտության մեջ և կապիտալիստական ձեռնարկության կառավարման պրակտիկայում վերջին ժամանակներս երևան են եկել մի շարք սկզբունքորեն նոր մոտեցումներ վարձու անձնակազմի խթանման պրոբլեմի լուծման նկատմամբ, որոնց ամբողջությունը ամերիկյան գրականության մեջ կոչվում է պարտիսիպատորական մենեջմենտի (participative management) «գաղափարախոսություն» և «հոգեբանություն»։

Բուրժուական քաղաքական գաղափարախոսության ջատագովները փորձում են պարտիսիպատորական կառավարման կոնցեպցիան ներկայացնել որպես «աշխատատուների» և վարձու անձնակազմի դասակարգային հաշտության ռեալ պլատֆորմ կապիտալիստական ձեռնարկություններում։ Դրա հետ մեկ-

տեղ նրանք պարտիսիպատորական կառավարման պրակտիկան դիտում են որ-
պես սոցիալ-տնտեսական մեծ արդյունավետություն ունեցող երկընտրանք սո-
ցիալիստական արտադրության կառավարմանն աշխատավորների մասնակ-
ցության ըստ ամենայնի ընդլայնվող պրակտիկայի հանդեպ։
Վերջին հաշվով, պարտիսիպատորական մենեջմենտի կոնցեպցիայի բո-
վանդակության վերլուծությունը տիրապետողն է ձեռնարկատերերի կողմից
սեփական ֆունկցիաների և հասարակության սոցիալական մյուս խավերի հետ
իրենց փոխհարաբերությունների ընկալման արտացոլման պատկերացումների
համակարգի վրա։ Պարտիսիպատորական մենեջմենտի զարգացումը կապված
է, ամենից առաջ, ավանդական այն դրույթների աստիճանական վերացման
հետ, որոնցից ելնելով լուծվում էր այն պրոբլեմը, թե ինչ նպատակով և ինչպես
է հարկավոր կազմակերպել կառավարման պրոցեսը (տնտեսական գործունեու-
թյան հիերարխիայի զանազան մակարդակներում)։
Սովորական պատկերացումը մենեջերի ֆունկցիաների մասին, ինչպես
գտնում են ամերիկյան սոցիոլոգները, խարսխվում է տնտեսական առավելա-
գույն արդյունավետության հասնելու՝ իբրև ռացիոնալ ընդունված սկզբունքների
վրա։ Արտադրախնդրի էության, դրա լուծման մեթոդների որոշում, կատարող-
ների կոնտինգենտի ընտրություն— ահա, ամերիկացի ինդուստրիալ սոցիոլոգ-
ների կարծիքով, այն հիմնական հարցերը, որոնք ծագում են կառավարման
պրոցեսի նկատմամբ ավանդական մոտեցման դեպքում։ Այստեղ տվյալ բնա-
գավառի առաջատար ուսումնասիրողներից մեկի՝ Ջ. Սասմենի կարծիքով «մե-
նեջմենտը իրականացնում է ուղեղի ֆունկցիա, կազմակերպելով հոմունկու-
լուսների (մարդուկների) ակտիվությունը և կայացնելով որքան կարելի է շատ
որոշումներ՝ մինչև արտադրության փուլն սկսվելը։ Ենթադրվում է, որ արտա-
դրությունն սկսվելուց հետո ընդունվող որոշումները շտկում են պլաններից
կատարվող շեղումները, ձգտելով ապահովել առաջադրված խնդրի կատարու-
մը»։ Աշխատանքային պրոցեսի նման կազմակերպումը ենթադրում է բավա-
կանին բարձր մասնագիտացում, «պլանային» խնդիրների կրկնողություն,
առաջադրանքի կատարման համեմատաբար կարճատև ժամանակային ցիկլ,
աշխատողի գործողությունների սակավ բազմազանություն և քիչ ազատություն։
Այդ իրավիճակում մենեջերային վերահսկողության իրականացումը բացահայ-
տորեն կամ ոչ բացահայտորեն կապված է այն նախադրյալի հետ, որ առանց
համապատասխան հսկողության աշխատողներին չի կարելի վստահել առաջա-
դրված նպատակներին հասնելու գործը։
Ժամանակակից մենեջմենտի «գաղափարախոսությունում» կատարվող ար-
մատական փոփոխությունները, ամերիկյան մասնագետների կարծիքով, առա-
ջին հերթին պայմանավորված են «սոցիալապես դերային ֆունկցիաների» բա-
ցառիկ սուր լարվածությամբ, որն առաջացել է տեխնիկական արդյունավետու-
թյան ասպեկտն ունեցած միակողմանի կողմնորոշումից՝ միանգամայն անտե-
սելով կառավարման հոգեբանական ապահովման հարցը։
Նոր «ձեռնարկատիրական գաղափարախոսությունը», որը փորձում է վե-
րացնել հակասություններն աշխատանքային գործունեության տեխնիկապես
արդյունավետ և արժույթադրդապատճառային ասպեկտների միջև, ունի արտա-
սովոր ստատուս։ Նրա բազան նկատելիորեն ավելի լայն է, այսպես կոչված,
«հաղորդակցային բարոյագիտությունից», որին համապատասխան շատ բիզ-
նեսմեններ հաջողության հասնելու հուսալի եղանակը տեսնում էին ուրիշ մարդ-
կանց, սոցիալական շրջապատի հետ ճիշտ հարաբերություններ հաստատելու
մեջ։ Նոր գաղափարախոսությունը, հաշվի առնելով տերմինաբանական
ամեն տեսակ ճիշտ նշումների զգալի պայմանականությունն այդ բնագավա-
ռում, փորձում է իմացավորել (կոնցեպտուալացնել) որոշման ընդունման ու
կատարման ֆունկցիաների հայտնի համատեղումը։ Համապատասխանաբար,
այն ժխտում է կազմակերպման ավանդական տեսության դրույթները, որոնց
համաձայն, աքսիոմա է խնդիրն առաջադրողների և այն լուծողների դերքերի
տարանջատումը։ Այսպիսով, պարտիսիպատորական մենեջմենտի գաղափարա-
խոսությունը ձգտում է հաղթահարել այն սուր «դերային լարվածությունը», որը
սոցիալական լուրջ կոնֆլիկտներ է հարուցում կապիտալիստական ձեռնար-

կությունում։ Ժամանակակից կապիտալիստական ձեռնարկության սրված սո-
ցիալական իրավիճակի տերմինաբանական քողարկման բացահայտումը թույլ
է տալիս պնդելու, որ պարտիսիպատորական մենեջմենտի առաջացումն անբա-
ժանելի է ձեռնարկության սոցիալական կոնֆլիկտի պրոբլեմից։
Կազմակերպության ներսում տեղի ունեցող բախման ամերիկյան ժամա-
նակակից հետազոտությունների կենտրոնական գաղափարն այն է, թե ինչպես
դրանք կառավարել (այլ ոչ թե ինչպես դրանցից խուսափել)։ «Սոցիալական
գիտությունների մասնագետներն ավելի ու ավելի են հանգում այն հետևու-
թյան, որ բախումն ինքնին չարիք չէ. ավելի շուտ խոսքը մի երևույթի մասին է,
որը կարող է ունենալ կոնստրուկտիվ կամ քայքայիչ հետևանքներ, նայած, թե
ինչպես են այն կառավարում»։ Ամերիկյան սոցիալ-հոգեբանական գրակա-
նության մեջ բավական տարածված է այն կարծիքը, որ «արդյունավետորեն
կառավարվող կոնֆլիկտն անհրաժեշտ նախապայման է ստեղծարար գործու-
նեության համար»։
Պարտիսիպատորական մենեջմենտի ըմբռնման մեջ հանգուցային է ար-
տադրության կազմակերպման գործում իշխանության և վերահսկողության հա-
րաբերակցության հարցը։ Մենեջերական ավանդական «գաղափարախոսու-
թյան» մեջ ոչ բացահայտորեն ենթադրվում է, որ կազմակերպման գործում
վերահսկողության ծավալը սևեռված մեծություն է։ Համապատասխանաբար,
եթե որոշումների մի մասն ընդունելու են շարքային աշխատակիցները, ապա
տեղի կունենա վերահսկողության վերաբաշխում ի վնաս կառավարիչների։ Սա-
կայն ժամանակակից ամերիկյան սոցիոլոգները փորձնական հետազոտություն-
ների արդյունքների հիման վրա հանգում են մի այլ հետևության. «Պարադոք-
սային է, բայց պարտիսիպատորական մենեջմենտը մեծացնում է իր վերա-
հսկողությունը, հրաժարվելով իր իշխանության մի մասից»։
Այդպիսի եզրակացությունը, ինչպես կարծում են ամերիկյան սոցիոլոգ-
ները, պարադոքսային է առաջին հայացքից միայն։ Կառավարման պարտիսի-
պատորական ոճը սկզբունքորեն փոխում է ձեռնարկության նկատմամբ վերա-
հսկողության էությունը։ Երևան է գալիս որոշման ընդունման նոր, կազմակեր-
պորեն ճանաչված մակարդակ՝ «բանող խումբը»։ Կազմակերպությունների
ավանդական տեսության տերմիններում նրա իրականացրած վերահսկողությու-
նը կրում է ոչ ձևական բնույթ, լրացնելով սովորական մենեջերային վերահըս-
կողությունը։ Ոչ ուղղափառ ըմբռնման տեսակետից կոլեկտիվ կերպով ըն-
դունվող որոշումները նույնքան օրինականացված են, որքան և կառավարիչ-
ների որոշումները։
Այսպիսով, պարտիսիպատորությունը կառավարման մի սիստեմ է, որը
կառուցված է մենեջերների ու նրանց ենթակա «բանող խմբերի» միջև կոնսուլ-
տացիաների հիման վրա։ Այն որոշումների վերաբերյալ, որոնք վերջին հաշվով
ընդունվում են. ա) միայն մենեջերների կողմից, բ) միայն «բանող խմբերի»
կողմից և գ) համատեղ։
Որոշումների ընդունման գործում մասնակցության համակարգի արմա-
տավորումը, պարտիսիպատորական մենեջմենտի տեսաբանների պնդմամբ,
զգալիորեն մեծացնում է աշխատանքային ակտիվության «կարողությունը»։
Ավանդական մենեջմենտի դեպքում բանվորական գործունեության փոփոխ-
ման հնարավորությունները կապված են, գլխավորապես, կատարվող ֆունկ-
ցիաների դիապազոնի ընդլայնման և «աշխատանքի հարստացման» հետ։ Առա-
ջին դեպքում խոսքը որոշ ֆունկցիաների կատարումից ավելի հաճախ այլ
ֆունկցիաների կատարմանն անցնելու մասին է, սակայն աշխատանքային ակ-
տիվության առարկայական բնագավառը մնում է նախկինը կամ նույնիսկ որոշ
չափով նեղանում է։ Երկրորդ դեպքում՝ բանվորական գործունեության առար-
կայական բնագավառն ընդլայնվում է։ Նման կարգի փոփոխությունները սո-
վորաբար որակվում են որպես «հորիզոնական» փոփոխություններ. դրանք
իրականացվում են հիերարխիայի տվյալ մակարդակի շրջանակներում։ Պար-
տիսիպատորական մենեջմենտի դեպքում բանող խմբի կողմից կամ նրա հետ
խորհրդակցելուց հետո ընդունվող որոշումները «ուղղահայաց» հաղորդակցման

տարրեր են։ Դրանով իսկ խմբի գործունեությունը դուրս է գալիս հիերարխիայի նրա սկզբնական մակարդակի շրջանակներից։

Այսպիսով, որոշումների ընդունման գործին մասնակցելու համակարգը, ամերիկյան գիտնականների տեսական հետազոտությունների համաձայն, մեծացնում է վերահսկողության ծավալը կազմակերպման գործում։ Այժմ անհրաժեշտ է պատասխանել այն հարցին, թե ինչ հարաբերության մեջ են գտնվում դիտարկված տեսական դրույթներն ու կապիտալիստական ժամանակակից արտադրության կառավարման ռեալ պրակտիկան։ Ի պատասխան պետք է նկատել, որ դեռևս 60-ական թվականների առաջին կեսին հարցում էր արվել 14 երկրների 3000 մենեջերների։ Նրանց մեծ մասը հավանություն էր տվել որոշումների պարտիսիպատորական ընդունման գաղափարին։ Չնայած դրան, գործնականում նրանք զգալի չափով պաշտպանում էին կառավարման ինքնակա ոճը, գտնելով, որ իրենց ենթակաները գերադասում են խույս տալ լուրջ պատասխանատվությունից գործի ընթացքի համար։ Մենեջերների դեմոկրատական դեկլարացիաներն այլ բան չեն, քան մի քող, որը ծածկում է մարդկային ունակությունների նկատմամբ եղած խոր անվստահությունը։ Դա պարտիսիպատորական կառավարման նկատմամբ մենեջերների ունեցած վերաբերմունքի և կառավարման նրանց ռեալ մեթոդների միջև եղած զգալի տարբերության բնորոշ օրինակներից է։

Դրա հետ մեկտեղ վերջերս «կյանքի որպիսության» վերաբերյալ ԱՄՆ-ում կատարված լայն հետազոտությունը ցույց է տալիս, որ ամերիկացիներն ամենից ավելի քիչ են բավարարված այն կազմակերպություններով, որոնցում իրենք ծառայում են։Այն զգալի խզումը, որ գոյություն ունի իրենց կազմակերպությունից և իրենց պրոֆեսիոնալ գործունեությունից գոհ լինելու աստիճանների միջև, պերճախոս վկայում է այն մասին, թե ամերիկացիներն ինչպես են վերաբերվում կառավարման գերիշխող ոճին և տիպիկ արտադրական մթնոլորտին։ Կազմակերպություններով բավարարվածության ծայրահեղ ցածր (մյուս ոլորտների համեմատությամբ) գնահատականը, մասնավորապես, նշանակում է, որ ձեռնարկությունում զբաղվածների ճնշող մեծամասնությունը չի ցանկանում քիչ թե շատ լուրջ պատասխանատվություն կրել գործի ընթացքի համար այն պատճառով, որ ֆիրմայի շահերը հակասում են իր սեփական շահերին, ինչպես նաև այն պատճառով, որ միանգամայն անբավարար են «տեղական» աշխատանքային կոնտակտները։ Թե՛ մեկ և թե մյուս դեպքում, ամերիկյան սոցիոլոգների կարծիքով, խոսքը վերջին հաշվով, «ոչ ճիշտ կողմնորոշված մենեջմենտի» հետ կապված պատճառների մասին է։

Ըստ մարքսիզմի, իրականում մենեջմենտի, այդ թվում և պարտիսիպատորական մենեջմենտի «ոչ ճիշտ կողմնորոշվածությունը» ընդհանրապես որոշվում է «աշխատատուների» և կապիտալիստական ձեռնարկությունում որոշումների համատեղ ընդունման միջոցով պատրանքային դասակարգային հաշտության հրավիրվող վարձու աշխատողների փոխհարաբերությունների դասակարգային հակամարտությամբ։

Ժամանակակից ամերիկացի հոգեբանները կառավարման «ճիշտ կողմնորոշման» չափանիշները որոնում են կազմակերպության մեջ աշխատողի անհարմարավետ դրությունը բացատրելու համար զանազան հիպոթեզներ մշակելու միջոցով։ Այդ հիպոթեզների էությունը մեծապես պայմանավորված է դրդապատճառի բազային տեսության տիպով։ Այժմ գոյություն ունեն այդպիսի մրցակցող չորս՝ պահանջմունքների հիերարխիայի, ինստրումենտալ, բիհեվիորիստական և ընկալունակ (կոգնիտիվ) հաշվեկշռի տեսությունները։

Մասլոուի պահանջմունքների հիերարխիայի տեսությունը հիմնված է այն նախադրյալի վրա, որ տվյալ պահանջմունքի (ամենապարզունակ կենսական պահանջմունքներից մինչև ինքնադրսևորումը) բավարարումը նվազեցնում է նրա կարևորությունը՝ որպես դրդապատճառի աղբյուրի, ավելի «կենսական» է դառնում հիերարխիայի հաջորդ պահանջմունքը և այլն։ Այլ կերպ ասած, բավարարված պահանջմունքը դադարում է խթանող դրդապատճառ լինելուց։ Ժամանակին այս ըմբռնումը լայն տարածում էր գտել մենեջմենտի շրջաններում։ Այն կարծիքին էին, որ ինչքան ավելի բարձր է կառավարիչի դիրքը, այնքան

նա ավելի շատ հնարավորություններ ունի բավարարելու իր «բարձր կարգի» պահանջմունքները։

Զարգացման պրոցեսում պահանջմունքների հիերարխիայի տեսությունը ենթարկվել է բազմաթիվ ձևափոխությունների։ Օլդերֆերի ըմբռնումը Մասլոուի «կանոնական» կառուցումից տարբերվում է նաև «ինչպե՞ս և ի՞նչ պահանջմունքներ են էական», «ինչո՞ւ տվյալ պահանջմունքները փոխներգործում են հենց այդ կերպ, ի՞նչ կարելի է ասել դրանց էության մասին» հարցերի պատասխանով։

Եթե Մասլոուն վերլուծել է գործնականորեն միմյանց հետ չփոխներգործող պահանջմունքներ, ապա Օլդերֆերը ենթադրում է նաև հակառակ առկայությունը՝ վերից վար լարման հաղորդումը։ Օրինակ, երբ չեն բավարարվում երրորդ մակարդակի նվազագույն կոնկրետությամբ օրակվող պահանջմունքները, խախտվում է երկրորդ մակարդակի պահանջմունքների բավարարումը և այլն։ Օլդերֆերի կողմից դրդապատճառի պրոբլեմի մեկնաբանումը չափազանց հարմար է մենեջերների համար։ Նրանք համոզում են, որ հնարավոր է ենթակաների եռանդը կոնստրուկտիվ կերպով փոխարկել նույնիսկ այն դեպքում, երբ արգելափակված են բարձրագույն կարգի պահանջմունքները։ Այդ եռանդը կարող է ուղղվել ավելի «երկրային» պահանջմունքների բավարարմանը։

Պահանջմունքների հիերարխիայի տեսության վերջին 15 տարում ամենատարածված ձևափոխությունը կապված է Հերցբերգի անվան հետ։ Խոսքը մի ըմբռնման մասին է, որը տարբերում է երկու մակարդակների պահանջմունքներ. հիգիենիկ և դրդապատճառային։ Հիգիենիկ պահանջմունքների կարգն են դասվում այն գործոնները, որոնք ձևավորում են աշխատանքային գործունեության կոնտեքստը՝ աշխատավարձը, սանիտարատեխնիկական պայմանները, անվտանգության տեխնիկան, փոխհարաբերությունները գործընկերների, պետերի, ենթակաների հետ և այլն։ Դրդապատճառային են համարվում այն պահանջմունքները, որոնց բավարարման աղբյուրը բուն պրոֆեսիոնալ գործունեությունն է և որոշումների ընդունման գործում ինքնուրույնության աստիճանը։

Հերցբերգի տեսակետից, բավարարվածության և անբավարարվածության էությունն իր հիմքով տարբեր է։ Երկու երևույթներն էլ ծնունդ են առնում տարբեր պատճառներից, տարբեր կերպ են ազդում աշխատողի վարքագծի վրա և՛ կարճաժամկետ, և՛ երկարաժամկետ ասպեկտով։ Բավարարվածությունը կապված է նվաճումների ու ճանաչման, պրոֆեսիոնալ գործունեության բնույթի, պատասխանատվության մակարդակի, առաջխաղացման հնարավորության և դրամական վարձատրության հետ։ Անբավարարվածությունը սովորաբար առաջանում է ադմինիստրացիայի քաղաքականության առանձնահատկությունից, կառավարման որակից, անբավարար աշխատավարձից, մենեջերների հետ գոյություն ունեցող հարաբերություններից և աշխատանքի տեխնիկատնտեսական պայմաններից։

Պատահական չէ, որ այս տեսությունն արժանացել է մենեջերների խոր ուշադրությանը։ Նրանց կարծիքով, եթե, դիցուք, հնարավոր է ապահովել հիգիենիկ մակարդակի պահանջմունքներից անցումը դրդապատճառային մակարդակի պահանջմունքների բավարարմանը, ապա գրեթե ինքնաբերաբար կլուծվեին կառավարման դժվարին հոգեբանական պրոբլեմները։ Սակայն Հերցբերգի ըմբռնման փորձնական ստուգումների հետևությունները բավականին հոռետեսական են։ Ելակետային հեղինակային նյութը ի մի է բերվել միայն ինտերվյուի միջոցով։ Հարցազրույցների ընթացքը վերահսկող հետազոտական այլ մեթոդների կիրառման բացակայությունը հեռու գնացող եզրակացությունների հիմնավորվածությունը կասկածի է ենթարկում։

Դրդապատճառի խնդրի նկատմամբ ինստրումենտալ մոտեցումը էապես տարբերվում է Մասլոուի ու նրա հետևորդների եղանակից։ Այստեղ սկզբունքորեն այլ կերպ է նկարագրվում պրոցեսը։ Պահանջմունքների հիերարխիայի տեսության մեջ դրդապատճառները ածանցյալ են բազիսային հոգեբանական պահանջմունքներից (դրայվներից)։ Պատասխանելու համար այն հարցին, թե «աշխատողն ինչո՞ւ է հատկապես այդ կերպ ծախսում իր եռանդը», անհրաժեշտ է իմանալ նրա պահանջմունքների բավարարվածության աստիճանը։ Քա-

նի որ խոսքը չդիտարկվող համակարգի մասին է, ապա չի կարելի արդյունքի հասնել առանց գիտելիքների կուտակած պաշարի։ Ենթադրվում է, որ անցյալ ջանքերի, անհատի լարումների և շրջակա միջավայրի համապատասխան ռեակցիաների ուսումնասիրությունը հնարավորություն է ընձեռում «վերականգնել», թե կոնկրետ ինչ պահանջմունքներն են ծնել հոգեբանական լարումներ և թե ինչ չափով են այդ լարումները վերացվել։ Ինստրումենտալ տեսությունը պահանջմունքի հասկացության վրա չի հենվում։ Ինչ-որ մի արդյունքի հասնելու երաշխիքների գնահատականների ձևավորման մեխանիզմը, այդ արդյունքին հասնելու հետևանքների գնահատականը և այլն՝ որպես ընկալունակ փոփոխականների, ահա, թերևս, այն մագնիսը, որը ձգում է «ինստրումենտալիստների» ուշադրությունը։ Այդ մեխանիզմի բացատրությունն ըստ էության նաև վարքագծի պատճառաբանման պրոցեսի բացատրությունն է։

Վարձատրությունը համարելով շրջակա միջավայրի առավել ուժեղ խթանիչ ռեակցիա արտադրական խնդիրների լուծման գործում անհատի ունեցած մասնակցության արդյունքների նկատմամբ, ինստրումենտալիստները դրանք ըստ անհատական ընկալման բնույթի ստորաբաժանում են ներքին և արտաքին գործոնների։

Պորտեր-Լոլերի մոդելում արտաքին գործոններից են աշխատանքի վարձատրությունը, աշխատանքի պայմանները, ընկերության քաղաքականությունը և այլն։ Հեղինակները ներքին գործոնների թվին են դասում ծառայողական աճը, գնահատությունը, աշխատակիցների վերաբերմունքը և այլն։ Գործոնների հակադրման բաղադրամասերը կարող են նպաստել լարումը վերացնելուն կամ ուժեղացնելուն։ Ներքին գործոնները դիտվում են որպես դրույթների մշակման, արժույթային կողմնորոշումների և արտադրական խնդիրների լուծմանը մասնակցելու արդյունքներով աշխատողների բավարարվածության վրա ազդելու միջոց։ «Արդյունք-բավարարվածություն» կապը միջնորդավորող գործոններ են համարվում իր աշխատանքի արդյունքների ինքնագնահատումներն աշխատողի կողմից (որպես աշխատողի կարծիք այն մասին, թե ձեռք բերած արդյունքի համար ինչպիսի վարձատրությունն է նա համարում արդարացի)։

Դրդապատճառի ժամանակակից բիհեվիորիստական մոդելները Բ. Սքիների ու նրա հետևորդների վարքագծի ձևափոխման ըմբռնման շրջանակներում բավականին լայնորեն հայտնի են։ Նշենք միայն Դեսիի հետազոտությունը, որը փորձել է գործնականորեն ցույց տալ, որ որոշակի պայմաններում «վարձատրման» հետևողական մեծացումը կարող է բացասաբար անդրադառնալ աշխատողի շահագրգռության վրա։

Հոգեբանական լարումների հավասարակշռության տեսության կողմնակիցները ենթադրում են, որ վարքագիծը նախաձեռնվում, ուղղվում և պաշտպանվում է անհատի չգիտակցված ձգտումով՝ պահպանելու հոգեբանական լարումների ինչ-որ մի ներքին հավասարակշռություն։

Հավասարակշռային տեսության ինդուստրիալ տարբերակներից ամենից ավելի տարածվածն է Ադամսի «արդարության իրավունքի» ըմբռնումը։ Այստեղ լարումների հավասարակշռությունը դիտվում է որպես մի ինչ-որ հավասարակշռություն դրդապատճառների համակարգի և սպասվող վարձատրությունների միջև։ Եթե ռեալ վարձատրությունը չի համընկնում սպասածին, ապա հավասարակշռությունը խախտվում է։ Լարումը վերացնելու վարքագիծ մշակելիս աշխատողը կողմնորոշվում է դեպի «նշանավոր այլոց», այսինքն՝ իր գործընկերների վարքագիծը, որոնք նույնպես փորձում են ազատվել համանման պատճառների ազդեցությամբ առաջացած անհարմարավետության զգացումից։ Եթե մի խումբ աշխատողների մոտ միատիպ է հավասարակշռության խախտումը (օրինակ, բոլորի մոտ էլ ռեալ վարձատրությունը պակաս է (ավելի է) սպասածից միևնույն համամասնությամբ), ապա նրանց միավորում է «արդարության իրավունքը»։ Այլ կերպ ասած, լարվածությունը վերացնելու ձգտման մեջ նրանցից յուրաքանչյուրը իրավացի է գործելու ճիշտ այնպես, ինչպես իր գործընկերները։

Արևմուտքի ժամանակակից ինդուստրիալ սոցիալական հոգեբանությունը ձեռնարկատերերին և պրոֆեսիոնալ կառավարիչներին մղում է այն բանին, որ

կառավարման ընդունված ձևերի վինանոցում հարկավոր է հաշվի առնել աշխատողների արտադրական վարքագծի կարգավորման սոցիալ-հոգեկան մեխանիզմների գործողության վիճակները և միտումները։ Ամերիկյան մասնագետները աշխատողի շահագրգռման ակտիվացման ընդունված գործոններ են համարում «ստորին կարգերի» վարձու անձնակազմի մասնակցության բուն կազմակերպման բաղադրամասերն այն որոշումների ընդունման գործում, որոնք ուղղված են ո՛չ միայն ձեռնարկության տեխնիկատնտեսական նպատակների իրագործմանը, այլև աշխատողների կենսական (Մասլոու), գոյության (Օլդերֆեր), հիգիենիկ (Հերցբերգ) և այլ պահանջմունքների բավարարմանը։

Որոշումներ կիրառելիս նման մասնակցությունը, ինչպես գտնում են ամերիկյան սոցիալական հոգեբանության ներկայացուցիչները, ակտիվացնում է աշխատողի վարքագծի կառավարման բուն սոցիալ-հոգեբանական գործոնների ազդեցությունը։

Այն մեխանիզմների միագումարը, որոնք ամերիկյան տեսաբանները համարում են արտադրության կազմակերպման մեջ աշխատողի պայմանների անհարմարավետության առավել նվազեցման սոցիալ-հոգեբանական գործոնները, ու եթե վերանանք տերմինաբանական տարանջատումներից և պարտիսիպատորական մենեջմենտի սոցիալական հոգեբանության քաղաքական-գաղափարախոսական ջատագովությունից, ապա ուրվագծվում են սոցիալական միկրոմիջավայրի հասարակական փաստերի նկատմամբ աշխատողի սուբյեկտիվ հարաբերությունները՝ զանազան ձևերով (լավագույն դեպքում ամբողջ կապիտալիստական ձեռնարկության՝ ֆիրմայի, կոնցեռնի շրջանակներում և այլն)։

Անհատի վարքագծի կարգավորման գիտակցական ոլորտին համապատասխանող գործոնների մեջ առավելապես կարելի է առանձնացնել դրույթները և արժույթային կողմնորոշումները, աշխատողների լարումների արդյունքների սուբյեկտիվ գնահատականներն ու ինքնագնահատականները, կարծիքները աշխատողի գործնական արդյունքների «արտաքին» գնահատականների (վարձատրությունների) մասին, բավարարվածությունը ջանքերի արդյունքներով (գործունեության այս կամ այն ոլորտում)։

Քննարկված դրդապատճառային տեսությունները կոչված են ծառայելու պարտիսիպատորական մենեջմենտի պրակտիկային, որպես բոլոր թվարկված սուբյեկտիվ հարաբերությունների փաստարկ։ Այդ արժույթների վարքագծային իրացման եղանակները, որոնք բնորոշ են աշխատողների գործունեության այս կամ այն ոլորտին, ենթակա են պարտիսիպատորական կառավարման։

Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ բուրժուական սոցիոլոգիական և սոցիալ-հոգեբանական տեսությունները, որոնք ծառայում են պարտիսիպատորական մենեջմենտի ըմբռնմանը, իրենց էությամբ ջատագովական են և նպատակամղված են «աշխատավորների» և «վարձու անձնակազմի» միջև դասակարգային հաշտության հնարավորության բավական խորամանկ հիմնավորմանը։ Պարտիսիպատորական մենեջմենտը ձեռնարկատերերին կողմնորոշում է աշխատավորների գիտակցության և վարքագծի մանիպուլյացիային՝ արտադրության կապիտալիստական եղանակի սրված սոցիալ-տնտեսական, դասակարգային հակասությունների պայմաններում ոչ միայն «վերևից», պրոֆեսիոնալ կառավարիչների «ձեռքերով», այլև ներքևից՝ վարձու անձնակազմի դրդապատճառների ոլորտի կարգավորման սոցիալ-հոգեկան մեխանիզմների նպատակամղված շահագործման միջոցով։ Անհատի գիտակցության ոլորտի համար բնորոշ կայուն, արտաիրավիճակային պահանջմունքների դերի նսեմացումը պարտիսիպատորական մենեջմենտի սոցիալական հոգեբանության մոդելներում ուղղված է բանվոր դասակարգի դասակարգային պայքարի քաղաքական հորիզոնի սահմանափակման կողմը հոգեբանական հարմարավետության շրջանակներում, որն ընդգրկված է կապիտալիստական ձեռնարկության «քաղաքականության» ոլորտում։ Պրակտիկան վկայում է, որ «վարձու անձնակազմը» բազմակերպ օգտագործելու համար բավական նրբորեն մշակված սոցիալ-հոգեբանական միջոցներով հագեցած պարտիսիպատորական մենեջմենտն իրենից ներկայացնում է բանվոր դասակարգի և ինժեներատեխնիկական աշխա-

տողների միջավայրից բանվորական արիստոկրատիայի և, այսպես կոչված, «կառավարչական ակտիվի» հավաքագրման, կառավարչական «բանող խմբերի» մեջ ներգրավելու միջոցով արհմիութենական ակտիվիստների ընտելացման համակարգ։

Հետևաբար, պարտիսիպատորական մենեջմենտը կապիտալիստական երկրներում բանվոր դասակարգի շարժման դեմ յուրատեսակ «հոգեբանական պատերազմ» մղելու քաղաքական-գաղափարախոսական հատու միջոց է։ Դրանով է բացատրվում պարտիսիպատորական մենեջմենտի տեսության ու պրակտիկայի մարքս-լենինյան քննադատական իմաստավորման առանձնահատուկ հրատապությունը՝ գաղափարախոսական և քաղաքական հակազդման արդյունավետ միջոցներ մշակելու նպատակով։

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

[1] АФАНАСЬЕВ В. Г. **Человек в управлении обществом.** М., Политиздат, 1977, стр. 58—61.

[2] АНДРЕЕВА Г. М., БОГОМОЛОВА Н. Н., ПЕТРОВСКАЯ Л. А. **Современная социальная психология на Западе** (теоретические направления). М., МГУ, 1978. БОГОМОЛОВА Н. Н. **Доктрина «человеческих отношений» — идеологическое оружие монополий.** М., 1970. ВИЛЬХОВЧЕНКО Э. Д. **Критика современной буржуазной теории человеческих отношений в промышленности.** М., 1971. ГВИШИАНИ Д. М. **Организация и управление.** М., 1972. ЛАПИН Н. И. **Проблема неформальной группы в индустриальной социологии.** В. кн.—**Социальные исследования,** вып. 2, М., 1968.

ՀՈՂԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ արդյունավետ օգտագործումն ունի կենսական նշանակություն։ Ուստի անհրաժեշտ է քանակական և որակական առումներով արժեքավորել գյուղատնտեսական յուրաքանչյուր ձեռնարկությանն ամրացված հողային ֆոնդը։ Այս կարևոր պրոբլեմին է նվիրված գրախոսվող մենագրությունը*։

Աշխատության տեսական ելակետներից մեկն այն է, որ չնայած հողը մեր երկրում ազգայնացված է և առք ու վաճառքի ենթակա չէ, սակայն հողային հարաբերությունները դուրս չեն կարող մնալ ապրանքադրամական հարաբերությունների շրջանակներից և ազդեցությունից։ Պետականորեն պահանջվում է պահպանել և խնայողաբար օգտագործել հողը և բնական մյուս ռեսուրսները։ Սակայն եթե հայտնի չէ տվյալ հողահանդակի դրամական գնահատումը, այսինքն՝ գինը, ապա ըստ էության հնարավոր չէ որոշել նաև նրա պահպանման հանրորեն անհրաժեշտ ծախսերը։ Հողի գնի սահմանումը հիմք է տալիս գիտականորեն կարգավորել բնության պահպանման խնդիրները, կանխել հողի շռայլումները, ինչպես նաև հիմնավորել գյուղատնտեսական ձեռնարկությունների հասարակության (պետության) հանդեպ ունեցած պարտավորությունների ծավալը՝ յուրաքանչյուր գոտու, շրջանի և տնտեսության առումով։ Հողի գնահատումը չափազանց կարևոր է նաև բնական տարբեր գոտիներում աշխատող կոլեկտիվների համար զարգացման շատ թե քիչ հավասար պայմանների ստեղծման տեսակետից։

Վերլուծելով գյուղատնտեսության մեջ հողային ֆոնդի օգտագործումը և մասնավորապես հողերի, այսպես կոչված, դուրս գրումներն ու հատկացումները ոչ գյուղատնտեսական նպատակներով, գրքի հեղինակները ուշադրություն են հրավիրում այն կարևոր հանգամանքի վրա, երբ հաճախ գյուղատնտեսության շրջանառությունից դուրս են գրվում և շինարարությանը հատկացվում բարձր արգավանդ, թանկարժեք հողեր (Երևանի, Լենինականի, Հրազդանի, Կիրովականի շրջակայքում), չնայած որ այդ նույն վայրերում գրեթե միշտ առկա են գյուղատնտեսության համար ոչ պիտանի տարածությունները։

Դրա պատճառը հիմնականում հողի գնահատման բացակայությունն է։ Անշուշտ, եթե մեր նախագծողները և շինարարները իրենց ձեռքի տակ ունենային մեկ հեկտար վարելահողի, այգու կամ այլ հանդակների տնտեսական արժեքը, այդ դեպքում նրանք հազիվ թե այդքան անհոգ վերաբերվեին գյուղատնտեսության համար պիտանի հողերի հանդեպ։ Դուրս գրված հողերի փոխհատուցման ներկա ձևը շատ հեռու է հողի գնահատումից և իրականում նպաստում է գյուղատնտեսական ցանկացած հողահանդակների դուրսգրմանը։

Այսպիսի պայմաններում կորուստները և վնասները մնում են թաքնված կամ քողարկված, քանի դեռ հասարակությունը ճշգրիտ չի հաշվարկել և չի գնահատել իր կատարած այն ծախսերը, որոնք պահանջվում են այս կամ այն հողամասի իրացման ու օգտագործման համար, և այն եկամուտը (արդյունքը), որն ստացվում է դրա օգտագործումից։

Գրախոսվող աշխատությունում հանգամանորեն քննարկվում են հողային ռենտայի որոշման մեթոդական տարբերակները, հաշվարկվում է ռենտայի մեծությունը հանրապետության գյուղատնտեսության կարևորագույն ճյուղերում, մասնավորապես խաղողագործության մեջ և, վերջապես, դրա հիման վրա տրվում է այգիների տնտեսական գնահատումը, ըստ էության՝ նրանց գինը։

Այստեղ նշված է, որ հողը գնահատելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել, նախ, դրա իրացման հանրորեն անհրաժեշտ ծախսերը, ելնելով վատթարագույն պայմաններում այդ ծախսերի մեծությունից, երկրորդ, գյուղատնտեսության

* *Ն. Մ. Մանասերյան, Լ. Ի. Ադամյան,* Հողի գնահատման տնտեսական պրոբլեմները Հայկական ՍՍՀ-ում, *ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1979։*

մեջ տվյալ հողի շահագործման ընթացքում գոյացող ամբողջ զուտ եկամտի մեծությունը, այդ թվում և դիֆերենցիալ հողային ռենտան: Քանի որ ռենտան գյուղատնտեսության մեջ ստեղծվող զուտ եկամտի բաղկացուցիչ մասն է և այն առանձնահատուկ դեր ունի պետության հետ ունեցած տնտեսական հարաբերություններում, հետևաբար, առանց ռենտայի հողի գնահատումը լիարժեք և ստույգ լինել չի կարող:

Այսպիսով, հողի գնահատումն անհրաժեշտ է իրականացնել, ելնելով ինչպես զուտ եկամտի, այնպես էլ հողային ռենտայի մեծությունից, ընդ որում, երկու դեպքում էլ դրանց գումարը բազմապատկվում է (կապիտալացվում է) գյուղատնտեսության հիմնական միջոցների շահագործման (կամ լրիվ ամորտիզացիայի) միջին ժամկետով (մասնավորապես խաղողի և պտղատու այգիների գնահատման դեպքում այդ ժամկետը ընդունվում է 50 տարի): Գնահատման այդ երկու տարբերակներից յուրաքանչյուրը ծառայում է իր նպատակին. հողային ռենտայով գնահատումը ծառայում է գյուղատնտեսության պլանավորման զանազան խնդիրներին, իսկ ամբողջ զուտ եկամտով գնահատումը՝ գյուղատնտեսության միջճյուղային կապերին: Վերջինս յուրատեսակ պատնեշ է գյուղատնտեսության օգտակար հողերի չհիմնավորված օտարման և շռայլումների ճանապարհին: Հողի գնահատման այս մեթոդը ավելի օբյեկտիվ և օգտակար է, հետևաբար, նաև հիմնավոր:

Մեկ հեկտար խաղողի այգու միջին գինը հանրապետությունում, ելնելով ռենտայի չափերից, հեղինակների հաշվարկմամբ 34.900 ռուբլի է, մինչդեռ զուտ եկամտով հաշվարկած՝ 92.700 ռուբլի: Ընդ որում, երկու դեպքում էլ հաշվի են առնվում նաև հողի գյուղատնտեսական իրացման և այգու հիմնադրման ծախսերը:

Հողի ճիշտ գնահատումը և դրա արդյունքների անշեղ կիրառումը հողային ֆոնդի պահպանման ու անհրաժեշտության դեպքում հողերի ոչ գյուղատնտեսական (հատկապես շինարարության) նպատակներով խելացի տարբերակի ընտրության հարցը մեր սակավահող հանրապետությունում ունի կենսական նշանակություն: Այդ մասին է վկայում նոր ջրամբարներ կառուցելու տեղի ընտրության տարբերակների վերլուծությունը՝ հողի գնահատման առաջարկվող մեթոդիկայով:

Առաջիկա տասնամյակում հանրապետությունում նախատեսվում է ջրաշինարարական խոշոր մասշտաբի աշխատանքներ իրականացնել ինչպես Սևանա լճի ջրերի խնայողաբար օգտագործման, այնպես էլ գյուղատնտեսական հողերի ոռոգման պահանջները բավարարելու նպատակով:

Հանրապետության սակավահողությունը թելադրում է, թեկուզ և ավելի մեծ ծախսերի գնով, ջրամբարների համար հատկացնել գյուղատնտեսությանը ոչ պիտանի կամ քիչ պիտանի հողեր: Այս առումով, անշուշտ, ուշագրավ են գրախոսվող գրքում հողի գնի մասին արված առաջարկությունները: Ճիշտ կլինի հանրապետության բերրի, արժեքավոր հողատարածությունները, ինչպես Արարատյան և Շիրակի դաշտերը, կառավարության որոշմամբ հայտարարվեն անձեռնմխելի ոչ գյուղատնտեսական նպատակներով օգտագործման համար:

Քննարկվող հարցերը, անտարակույս, ավելի լայն նշանակություն են ձեռք բերում, քան հողի գնահատումն է, որովհետև դրանք առնչվում են գյուղատնտեսական արդյունքի ինքնարժեքի , արժեքի և գնի, պետության և գյուղատնտեսական ձեռնարկությունների միջև զուտ եկամտի և ռենտայի բաշխման համամասնությունների, հանրային հողօգտագործման կարգավորման հարցերի և հողային հարաբերությունների ամբողջ համակարգի հետ:

Մենագրության մեջ գիտականորեն շարադրված է հողային ռենտայի հարաբերությունների հարցերի լայն շրջանակ: Այնուհետև հիմնավոր փաստարկներով քննվում է այն խնդիրը, որ հողի գնահատումը չի կարող երկար ժամանակ գոյատևել և խաղաղ գոյակցել անվճար հողօգտագործման արդի պրակտիկայի հետ, և տրամաբանորեն պահանջվում է վճարովի հողօգտագործման կիրառում: Հեղինակները ակնհայտորեն այս վերջին տեսակետի շեշտված կողմնակիցն են, ընդ որում, այս հարցը քննարկվում է բնավ ոչ վերացական, այլ կոնկրետ իրականության, կոնկրետ նյութերի և փաստերի հիման վրա: Ինչևիցե, պատասխանը թեև վիճելի է թվում, թեկուզև այն պատճառով, որ մեր օրենսդրության մեջ վաղուց ի վեր հաստատվել է հողի և բնական մյուս ռեսուրսների անվճար օգտագործման սկզբունքը, սակայն հողօգտագործման վարձի կիրառման անհրաժեշտությունը տնտեսագիտորեն հիմնավորված պետք է համարել:

Այնուամենայնիվ, այս բնավ չի նշանակում, որ քննարկվող հարցը կարելի է սպառված համարել, մեզ թվում է, որ գրքի հիշատակված բաժինը պետք է ավելի շուտ հարցադրում համարել, քան հարցի լուծում:

Գրախոսվող աշխատության 3-րդ և 4-րդ գլուխները նվիրված են հողի տնտեսական գնահատման ժամանակակից պրակտիկային: Այստեղ լուսաբանված են հարցի պատմությունն ու հողագնահատման պրակտիկան ՍՍՀՄ-ում և արտասահմանյան երկրներում, հիմնավորված են հողի տնտեսական գնահատման սկզբունքները և մեթոդիկան, չափանիշի ու ցուցանիշների համակարգը: Վիճակագրական զանգվածային տվյալների մշակման և վերլուծության հիման վրա տրվում է հանրապետության տարբեր բնական գոտիների կարևորագույն հողատեսքի՝ վարելահողերի համեմատական տնտեսական գնահատումը:

Հետազոտվող պրոբլեմի մեթոդաբանական հարցերը պարզաբանելու նպատակով օգտագործվել է մեծ ծավալի ինֆորմացիա, որը հեղինակներից պահանջել է տալու դրանց մշակման եղանակները:

Հայտնի է, որ հանրապետության համար բնորոշ են բնատնտեսական պայմանների խիստ բազմազանություն. չափազանց փոքր տարածքի վրա, ուղղաձիգ գոտիներով: Ուստի և միանգամայն օբյեկտիվ է աշխատության ելակետը՝ հողի գնահատման համար հիմք ընդունելով ուղղաձիգ գոտիականության սկզբունքը: Հողագնահատման շրջանների սահմանազատման և գնահատվող հողերի դասակարգման հիմքում դրված է հանրապետության հողագիտության և ագրոքիմիայի գիտահետազոտական ինստիտուտի մշակած՝ հողերի շրջանցման սխեման և դրանց բոնիտացումը: Միաժամանակ հաշվի է առնված հողերի կուլտուրականացման աստիճանը և դրանց մշակման եղանակները:

Հայկական ՍՍՀ-ի համար գրքում առանձնացված են համալիր հատկություններով օժտված հողագնահատման 60 միավորներ, որոնք ընդգրկում են հանրապետության գրեթե ամբողջ մշակվող հողերը:

Յուրաքանչյուր ուղղաձիգ բնական լանդշաֆտի սահմաններում, ըստ հողագնահատման շրջանների և դրանց բնորոշ ոռոգման պայմանների, հողի տնտեսական գնահատման նպատակով ընդգրկվել են այն բոլոր տնտեսությունների տնտեսական ցուցանիշները, որոնք ներկայացնում են տվյալ գոտու հիմնական հողերը և հիմք են ծառայել մշակելու համար հանրապետական հողագնահատման միասնական համակարգ:

Ուշագրավ են հողերի տնտեսական գնահատման առանձնահատկությունների վերլուծությունը և դրա արդյունքները, որոնք ունեն գիտագործնական նշանակություն: Հանրապետական հողագնահատման միասնական սանդղակները կարող են հիմք ծառայել միջտնտեսային (առանձին տնտեսությունների, շրջանների, գոտիների և ներտնտեսային առանձին հողամասերի, բրիգադաների) հողերի ընդհանուր և մասնակի գնահատման համար: Դրա շնորհիվ ուսումնասիրության արդյունքները կարելի է օգտագործել յուրաքանչյուր տնտեսությունում կոնկրետ խնդիրներ լուծելիս:

Աշխատության մեջ շարադրված են բոլոր վարչական շրջանների և գոտիների վարելահողերի ընդհանուր գնահատման արդյունքները: Մեր կարծիքով, գրախոսվող մենագրությունն ավելի շահած կլիներ, եթե տրվեին ո՛չ միայն վարելահողերի, այլև մյուս հողատեսքերի գնահատման արդյունքները: Դա ամբողջական պատկերացում կտար հանրապետության հողային ռեսուրսների վերաբերյալ: Մանավանդ որ, ինչպես հեղինակներն են նշում, այդ նպատակով լուրջ աշխատանքներ են կատարվել ՀՍՍՀ ԳԱ տնտեսագիտության ինստիտուտում:

Աշխատության հեղինակները չեն սահմանափակվել սոսկ հողի գնահատման տնտեսական ու մեթոդական հարցերի լուսաբանմամբ, այլև կարողացել են ըստ ամենայնի ցույց տալ հողային ֆոնդի պահպանման և խելացի օգտագործման ժողովրդատնտեսական կիրառական նշանակությունը, կատարել են արժեքավոր հետևություններ և առաջարկություններ, որոնք մեծապես կնպաստեն հողերի օգտագործման արդյունավետության բարձրացմանը:

Աշխատությունը զերծ չէ նաև թերություններից. նկատվում են կրկնություններ, հատկապես մեթոդական հարցերի լուսաբանման ընթացքում (գլուխ 2 և 4): Չնայած գրքի սկզբում հիմնավորված է հողի ոչ միայն համեմատական, այլև բացարձակ, այսինքն դրամական գնահատման անհրաժեշտությունը, սակայն վերջինս կիրառվում է միայն բազմամյա տնկարկների գնահատման համար, այսինքն՝ մասնակիորեն: Ինչ վերաբերում է վարելահողերին, ջրովի և անջրդի հողերին, ապա դրանց գնահատումը տրվում է միայն հարաբերական (բալային) ցուցանիշներով:

Ցանկալի է, որ հեղինակները հողերի դրամական գնահատումը տային ավելի համապարփակ ձևով:

Հիրավի, հողի տնտեսական գնահատումը նպաստում է գյուղատնտեսության պլանավորման կատարելագործմանը, հանրային հողօգտագործման կարգավորմանը, սահմանափակում է հողի ոչ գյուղատնտեսական նպատակներով օգտագործումը:

Գ. Ե. ԱՎԱԳՅԱՆ
Աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԼԵՆԻՆՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

Լույս ընծայվեց Կուսակցական շինարարություն ուսումնական ձեռնարկը*, որը թարգմանվել է ռուսերեն հինգերորդ, լրացված հրատարակությունից: Այն նախատեսված է կուսակցական աշխատողների, կուսակցական դպրոցների և դասընթացների, մարքսիզմ-լենինիզմի համալսարանների ունկնդիրների համար: Գիրքն օգնում է մեր ղեկավար կադրերին, բոլոր կոմունիստներին՝ ավելի խոր ուսումնասիրելու կուսակցական շինարարության լենինյան սկզբունքները և դրանք ստեղծագործաբար կիրառելու իրենց պրակտիկ աշխատանքում:

Կուսակցական շինարարությունը պրոլետարիատի հեղափոխական կուսակցության մասին մարքս-լենինյան ուսմունքի անքակտելի մասն է: Կուսակցական շինարարությունը,— ասված է ուսումնական ձեռնարկում,— գիտություն է կոմունիստական կուսակցության զարգացման և նրա ղեկավար դերի աճի օրինաչափությունների, կառուցման սկզբունքների, կազմակերպման ձևերի ու նրա ներքին կյանքի կանոնների, մասսաների շրջանում կուսակցության կազմակերպչական ու քաղաքական աշխատանքի, տնտեսական ու կուլտուրական շինարարության, պետական և աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների ղեկավարման մեթոդների ու եղանակների մասին:

Կուսակցական շինարարության գիտական հիմունքները մշակել և իր գործունեության ընթացքում հետևողականորեն կիրառել է Վ. Ի. Լենինը: Եվ կյանքը, ՍՄԿԿ-ի ու միջազգային կոմունիստական և բանվորական շարժման փորձը լիովին հաստատեցին կուսակցության կազմակերպական կառուցվածքի ու ղեկավարման այդ սկզբունքների, աշխատանքի լենինյան ոճի և ներկուսակցական կյանքի նորմերի կենսունակությունը: Մեր կուսակցությունն իր գործունեության ընթացքում անդադրում հոգացել ու հոգում է կուսակցական շինարարության պրոբլեմների հետագա գիտական մշակման, աշխատանքի ձևերի ու մեթոդների կատարելագործման մասին, որպեսզի իր զարգացման օրինաչափությունները մշտապես համապատասխանեն հասարակական կյանքի պահանջներին, պատմական տվյալ կոնկրետ իրադրությանը և առաջադրվող խնդիրներին: Այդ մասին հստակ ու որոշակի է ասված ՌԿ(բ)Կ X համագումարի ընդունած բանաձևում, ուր նշված էր. «Հեղափոխական մարքսիզմի կուսակցությունը հիմնովին մերժում է կուսակցական կազմակերպության այնպիսի ձևերի, ինչպես և նրա աշխատանքի այնպիսի մեթոդների որոնումները, որոնք բացարձակապես լիակատար պիտանի լինեն հեղափոխական պրոցեսի բոլոր աստիճանների համար» (ՍՄԿԿ-ն համագումարների, կոնֆերանսների և Կենտկոմի պլենումների բանաձևերում ու որոշումներում, I մաս, «Հայպետհրատ», 1954 թ., էջ 657):

Պատմական կոնկրետ իրադրության և դրանից բխող նոր պրոբլեմների ու խնդիրների համեմատ մշտապես փոփոխվել ու կատարելագործվել են կուսակցության կազմակերպական աշխատանքի ձևերը: Արդի ժամանակաշրջանում, երբ անչափ մեծացել են կոմունիստական շինարարության մասշտաբները, առաջադրվել են սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական նոր ու բարդ պրոբլեմներ, բնականաբար և աճում է հասարակության կյանքում կուսակցության ղեկավար դերը, անհրաժեշտ է դառնում ըստ ամենայնի ուժեղացնել ՍՄԿԿ-ի գաղափարական, քաղաքական և կազմակերպչական գործունեությունը: Կուսակցական շինարարության տեսության մեջ և պրակտիկայում նոր նշանակալից ներդրում կատարեցին մեր կուսակցության XXIII և XXIV համագումարները: Զարգացնելով նրանց կողմից առաջ քաշված դրույթները և արտացոլելով հասարակական զարգացման օբյեկտիվ տենդենցները, ՍՄԿԿ XXV համագումարը մշակեց զարգացած սոցիալիզմի պայմաններում կուսակցության ներքին կյանքի կազմակերպման և նրա զարգացման օրինաչափությունների գիտական հիմունքները:

* Կուսակցական շինարարություն: *Ուսումնական ձեռնարկ: Հեղինակային կոլեկտիվ՝ Ն. Ա. Պետրովիչի ղեկավարությամբ, «Հայաստան» հրատ., 1980 թ., էջ 672:*

ԼԵՆԻՆՅԱՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ կուսակցությունն անցել է զարգացման մեծ ու փառավոր ուղի, հերոսական պայքարի ու ծանր փորձությունների, մեծագույն հաղթանակների ուղի: ՍՄԿԿ-ի ղեկավարությամբ սովետական ժողովուրդը աշխարհում առաջինը ճանապարհ հարթեց դեպի սոցիալիզմ և վստահորեն ընթանում է դեպի կոմունիզմ: Մեր կուսակցությունը սովետական հասարակության ղեկավար և ուղղություն տվող ուժն է, այն ստեղծվել, աճել ու զարգացել է որպես իսկական պրոլետարական ինտերնացիոնալիստների կուսակցություն և խորապես ինտերնացիոնալ է իր գաղափարախոսությամբ, կառուցման ու գործունեության բնույթով:

Ուսումնական ձեռնարկից ընթերցողը հարուստ նյութեր է քաղում գիտական կոմունիզմի կուսակցության մասին մարքս-լենինյան ուսմունքի, կուսակցության գաղափարական և կազմակերպական հիմունքների, նոր տիպի հեղափոխական կուսակցության առաջացման պատմական անհրաժեշտության և նրա զարգացման օբյեկտիվ պրոցեսների մասին:

Կ. Մարքսը և Ֆ. Էնգելսը, հայտնագործելով հասարակական զարգացման օրինաչափությունները, սոցիալիստական մտքի պատմության մեջ առաջին անգամ ձևակերպեցին բանվոր դասակարգի հեղափոխական կուսակցության մասին ելակետային դրույթները, մշակեցին նրա կազմակերպման ու գործունեության հիմունքները և դրանք մարմնավորեցին պրակտիկայում՝ հանձին իրենց իսկ հիմնադրած «Կոմունիստների միության»: Հենվելով Մարքսի և Էնգելսի ուսմունքի, համաշխարհային և ռուսական բանվորական շարժման փորձի վրա, ստեղծագործաբար զարգացնելով մարքսիզմի հիմնադիրների գաղափարները, Վ. Ի. Լենինն ստեղծեց մի ամբողջական ուսմունք բանվոր դասակարգի նոր տիպի կուսակցության մասին՝ որպես պրոլետարիատի կողմից նրա պատմական առաքելության իրականացման պարտադիր նախադրյալի: Վլադիմիր Իլյիչը ոչ միայն հիմնավոր կերպով մշակեց մարքսիստական կուսակցության գաղափարական և կազմակերպական հիմունքները, այլև դասակարգային գոռ մարտերում ստեղծեց, կռեց ու կոփեց այդ կուսակցությունը:

ՍՄԿԿ-ն ստեղծվեց գաղափարական ամրակուռ հիմքի՝ մարքս-լենինյան ուսմունքի վրա: Սակայն դա դեռ բավական չէր, որպեսզի նա կարողանար հաջողությամբ կատարել բանվոր դասակարգի, աշխատավորական զանգվածների քաղաքական առաջնորդի, դաստիարակի և կազմակերպչի իր դերը: Անհրաժեշտ էր կուսակցության գաղափարական միասնությունը սերտորեն զուգորդել կազմակերպական միասնությամբ: Գրախոսվող գրքում հանգամանորեն լուսաբանված են ՍՄԿԿ-ի կազմակերպական հիմունքները:

Գրքում պարզաբանված են կուսակցական կյանքի լենինյան նորմերը, այն սկզբունքները, որոնցով կարգավորվում է կուսակցության ներքին կյանքը, որոշվում են նրա կազմակերպական ձևերը, աշխատանքի մեթոդները, կոմունիստների վարքագիծը: Այդ ամենը սերտորեն առնչվում է կուսակցական ղեկավարման լենինյան դրույթների հետ, որոնք ստեղծագործաբար զարգացվում են կուսակցության կողմից և հարստացվում նրա փորձով: Դրանք գիտականորեն հիմնավորված և պրակտիկայում ստուգված դրույթներ են հասարակական զարգացման պրոցեսների, կուսակցական ղեկավարման մեթոդների ու եղանակների մասին, որոնց հետևողական իրագործմամբ կուսակցությունը կարողանում է երկրի զարգացման յուրաքանչյուր փուլում գտնել հասունացած պրոբլեմների ճիշտ լուծումներ:

Կուսակցական շինարարության տեսության ու պրակտիկայի արմատական հարցերից մեկը կուսակցության անդամության հարցն է, նրա կազմի ձևավորման սկզբունքներն ու եղանակները: Գրքում քննարկվում են ՍՄԿԿ-ի կազմի, նրա սոցիալական բազայի, կուսակցության մեջ անհատական ընտրության, կոմունիստների պարտականությունների ու իրավունքների մասին հարցերը, ցույց է տրված, թե ինչպես կուսակցության անդամության մասին լենինյան դրույթների կիրառումը նրա զարգացման բոլոր փուլերում ապահովել են ՍՄԿԿ-ի մարտունակության բարձրացումը, նրա շարքերի անաղարտությունը, բարձր կազմակերպվածությունը և գաղափարական համախմբվածությունը: Մեր երկրի էկոնոմիկայում և հասարակության դասակարգային կառուցվածքում տեղի ունեցած արմատական տեղաշարժերի շնորհիվ անհամեմատ ընդլայնվել է կուսակցության սոցիալական բազան: ՍՄԿԿ-ն իր շարքերում միավորում է բանվոր դասակարգի, կոլտնտեսային գյուղացիության ու մտավորականության լավագույն ներկայացուցիչներին: Դառնալով ամբողջ սովետական ժողովրդի կուսակցություն, նա բնավ չի կորցրել իր դասակարգային բնույթը, եղել ու մնում է բանվոր դասակարգի կուսակցություն. նրա գլխավոր սոցիալական բազան բանվոր դասակարգն է: Կուսակցությունը մշտապես հոգում

է իր շարքերի որակական կազմի բարելավման ու կարգավորման մասին:

Ուսումնական ձեռնարկում հատուկ գլուխ է հատկացված կուսակցության կազմակերպական կառուցվածքի և գործունեության ղեկավար սկզբունքին՝ դեմոկրատական ցենտրալիզմին, ներկուսակցական հարաբերություններին: Այդ սկզբունքն օրգանապես միացնում է ցենտրալիզմն ու դեմոկրատիան, որոնք ներհատուկ են բանվոր դասակարգի հեղափոխական կուսակցությանը: Միայն ցենտրալիզմի և դեմոկրատիայի ճիշտ զուգակցումն է ապահովում կուսակցության բարձր մարտունակությունը, նրա կողմից մասսաների քաղաքական ղեկավարի ու կազմակերպչի դերի իրականացումը: ՍՄԿԿ-ն միասնական ամբողջություն է՝ կառուցված բարձր կազմակերպվածության, կենտրոնացված ղեկավարության հիման վրա, այն ուժեղ է իր անդամների բարձր գիտակցականությամբ ու ակտիվությամբ: Լիակատար դեմոկրատիա, կարծիքների ազատություն հարցերի քննարկման ժամանակ, երկաթյա կարգապահություն և գործողությունների միանություն ընդունված որոշումների իրականացման գործում՝ այսպիսին է կուսակցության կյանքի անխախտ օրենքը:

Որպես սկզբունք՝ դեմոկրատական ցենտրալիզմն անխախտ է ՍՄԿԿ-ի կյանքի բոլոր ժամանակներում, նրա գործունեության բոլոր փուլերում: Բայց նրա բովանդակությունը, կիրառման ձևերն ու շրջանակները համանման չեն բոլոր պարագաներում. կուսակցության զարգացման համեմատ, նայած խնդիրներին ու կոնկրետ իրադրությանը, դրանք կրում են էական փոփոխություններ: Գրքում շարադրվում են դեմոկրատական ցենտրալիզմի հիմնական նորմերը, որոնք գրառված են ՍՄԿԿ կանոնադրության մեջ: Դա բոլոր կուսակցական մարմինների և նրանց ղեկավարների ընտրովիությունն է, նրանց հաշվետու լինելը իրենց կազմակերպություններին, կուսակցական խիստ, բոլոր կոմունիստների համար միասնական կարգապահությունը, մեծամասնության կամքին ու որոշումներին ենթարկվելը, բարձրագույն մարմինների որոշումների պարտադիր լինելը ստորին մարմինների համար, ղեկավարման կոլեկտիվությունը, քննարկման և քննադատության ազատությունը:

Միասնական կուսակցական կարգապահությունը դեմոկրատական ցենտրալիզմի կարևորագույն նորմն է, որը պայմանավորված է կոմունիստների բարձր գիտակցականությամբ: ՍՄԿԿ-ում դեմոկրատիան և կարգապահությունը ոչ միայն չեն հակասում միմյանց, այլև կազմում են մի օրգանական ամբողջություն: Վ. Ի. Լենինը մատնանշում էր, որ կուսակցության մեջ կարող է լինել միայն մի կարգապահություն, որը հավասարապես պարտադիր է բոլորի՝ ինչպես նրա շարքային անդամների, այնպես էլ ղեկավարների համար:

Գրքում քննարկված են ՍՄԿԿ կազմակերպական կառուցվածքի, կուսակցության բարձրագույն և տեղական մարմինների, կուսակցական ապարատի կառուցվածքի և գործունեության հիմնական հարցերը: Առանձին գլուխ է հատկացված սկզբնական կուսկազմակերպությանը, կուսակցության մեջ նրա տեղին ու դերին: Եվ դա միանգամայն օրինաչափ է, քանի որ նա, հանդիսանալով կուսակցության հիմքը և աշխատանքային կոլեկտիվի ղեկավար միջուկը, գործում է այնտեղ, ուր տեղի է ունենում ստեղծագործական աշխատանքի անմիջական պրոցեսը և ձևավորվում է մարդը: Սկզբնական կազմակերպությունն է անմիջականորեն կուսակցությանը կապում մասսաների հետ:

Կուսակցության գործունեության մեջ գլխավորը հասարակության զարգացման հեռանկարի, քաղաքական գծի մշակումն է, դրանց կենսագործման համար աշխատավորների կազմակերպումը: Այդ գործունեության հաջողությունը մեծապես պայմանավորված է կադրերի ճիշտ ընտրությամբ, տեղաբաշխմամբ և դաստիարակությամբ, կուսակցության քաղաքականության և որոշումների կատարման նըկատմամբ համապարփակ և մշտապես գործող վերահսկողության ճիշտ կազմակերպմամբ: Կադրերի հետ տարվող աշխատանքը կուսակցական ղեկավարման վճռական օղակն է: Գրքում պարզաբանվում է կուսակցության կադրային քաղաքականության, կադրերի ընտրության ու տեղաբաշխման սկզբունքները, նրանց պատրաստման ու դաստիարակության, կուսակցության և կառավարության որոշումների կատարման ստուգման կուսակցական վերահսկողության ձևերը: Լավ կազմակերպված կատարման ստուգումը սուր և գործուն զենք է անկարգապահության, բյուրոկրատիզմի, քաշքշուկի, հասարակական կյանքի սոցիալիստական սկզբունքների ու նորմերի բոլոր տեսակի խախտումների դեմ մղվող պայքարում, նպաստում է աշխատողների ճիշտ դաստիարակմանը, բարձրացնում նրանց պատասխանատվությունը հանձնարարված գործի նըկատմամբ:

Կուսակցական ղեկավարման գլխավոր մեթոդը համոզումն է, գաղափարական ներգործությունը: Գրախոսվող ձեռնարկում հիմնական գծերով պարզաբանված են կուսակցության գաղափարախոսական աշխատանքի հար-

ցերը, որոնք ներառում են հեղափոխական տեսության հետագա ստեղծագործական զարգացումը, պրոպագանդիստական և մասսայական-քաղաքական աշխատանքը կոմունիստների և աշխատավորների շրջանում, ժողովրդական կրթության, կուլտուր-լուսավորական հիմնարկությունների, մասսայական ինֆորմացիայի միջոցների, գրականության և արվեստի կուսակցական ղեկավարումը: Կուսակցության գաղափարախոսական-քաղաքական աշխատանքում գլխավորը եղել ու մնում են սովետական մարդկանց մեջ կոմունիստական աշխարհայացքի ձևավորումը, մարքսիզմ-լենինիզմի գաղափարներով նրանց դաստիարակումը, անհաշտ հարձակողական պայքարը բուրժուական և ռևիզիոնիստական գաղափարախոսությունների դեմ: Ընթերցողը ծանոթանում է գաղափարախոսական աշխատանքի լենինյան հիմնարար սկզբունքներին (կուսակցականություն, գիտականություն, անխզելի կապը կյանքի, պրակտիկայի հետ) ու դրանց պրակտիկ կիրառմանը, գաղափարախոսական աշխատանքի հիմնական ուղղությունների հետ, կոմունիստների մարքս-լենինյան կրթության և մասսաների շրջանում տարվող գաղափարադաստիարակչական աշխատանքի կազմակերպման, դրանց ձևերի ու մեթոդների հետ: Հատուկ ուշադրություն է հատկացված կոմունիստական շինարարության արդի փուլում գաղափարախոսական աշխատանքի դերի, ժողովրդական մասսաների գիտակցականության բարձրացման հարցերին:

Ժողովրդական տնտեսությունը կոմունիստական շինարարության գլխավոր տեղամասն է: Ահա թե ինչու պահանջվում է մշտապես և ըստ ամենայնի բարձրացնել տնտեսության կուսակցական ղեկավարման մակարդակը: «Տնտեսական շինարարության կուսակցական ղեկավարումը» գլխում լուսաբանվում են ղեկավարման հիմնական սկզբունքները, այն է՝ ժողովրդի արմատական շահերին համապատասխանող տնտեսական ստրատեգիայի և տնտեսական քաղաքականության գիտական մշակումն ու կենսագործումը, տնտեսական մարմինների և ձեռնարկությունների ադմինիստրացիաների գործունեության նկատմամբ կուսակցական վերահսկողությունը, տնտեսական կադրերի ընտրությունն ու դաստիարակությունը, մասսաների աշխատանքային ակտիվության և ստեղծագործական նախաձեռնության զարգացումը: ՍՄԿԿ տնտեսական ստրատեգիան և քաղաքականությունը ծառայում են սովետական մարդկանց նյութական և հոգևոր պահանջմունքների առավել լրիվ բավարարմանը, նրանց բարեկեցության անշեղ բարձրացմանը:

Էկոնոմիկայի կուսակցական ղեկավարման կարևորագույն սկզբունքը քաղաքական և տնտեսական աշխատանքի միասնությունն է: Խոսելով տնտեսության կուսակցական ղեկավարման մասին, գրքում նշվում է, որ կուսակցական կազմակերպություններն ու նրանց ղեկավար մարմինները անմիջականորեն չեն կառավարում էկոնոմիկան, այլ ուղղություն են տալիս նրա զարգացմանը: ՍՄԿԿ-ն իր տընտեսական քաղաքականությունը իրականացնում է պետական ու տնտեսական մարմիններում, ձեռնարկություններում աշխատող կոմունիստների, սկզբնական կուսկազմակերպությունների միջոցով: Լենինը բազմիցս նախազգուշացրել է կուսակցական կոմիտեների կողմից սովետական ու տնտեսական մարմիններին փոխարինելու, նրանց դիմազրկելու վտանգի մասին: Դա բնավ չի նշանակում կուսակցական մարմինների ինքնամեկուսացում տընտեսական շինարարության ղեկավարումից, այլ, ընդհակառակը, այն ենթադրում է տնտեսության կուսակցական ղեկավարման ուժեղացում, պետական և տնտեսական մարմինների նախաձեռնության զարգացում և նրանց դերի բարձրացում:

Գրքի բազմաթիվ էջեր հատկացված են սովետների և աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների կուսակցական ղեկավարման հարցերին: ՍՄԿԿ-ն, որը Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո է դարձել կառավարող կուսակցություն, իր քաղաքականությունն իրականացնում և հասարակության զարգացման վրա ներգործում է իր կազմակերպությունների ու ղեկավար մարմինների, ինչպես նաև պետական ու աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների (սովետների, արհմիությունների, կոմերիտմիության, կոոպերացիայի և այլն) միջոցով: Մեր կուսակցության ուժը ժողովրդի հետ ունեցած սերտ կապի մեջ է, և իր գործունեության ընթացքում նա հենվում է աշխատավորական մասսաների, նրանց կազմակերպությունների վրա:

Հանդիսանալով սովետական հասարակության քաղաքական սիստեմի միջուկը՝ ՍՄԿԿ-ն միավորում է հասարակական կազմակերպությունների ջանքերը և այն ուղղում միասնական նպատակի: Վերոհիշյալ գլխում պարզաբանված են պետական և հասարակական կազմակերպությունների դերը հասարակության քաղաքական սիստեմում:

Գրքի եզրափակիչ գլուխը նվիրված է կուսակցական տնտեսության, կուսակցական կոմիտեներում և սկզբնական կազմակերպություններում գործավարության կազմակերպման հարցերին:

Ուսումնական ձեռնարկը տեսական ու գործնական հարուստ նյութ է պարունակում կուսակցական շինարարության, աշխատանքի լենինյան ստեղծագործական ոճի մասին: Դա օգնում է ղեկավար կադրերին՝ խորապես վերլուծելու իրենց գործունեությունը, տեսական դրույթները ստեղծագործաբար օգտագործելու պրակտիկ աշխատանքում, ավելի ու ավելի կատարելագործելու կուսակցական աշխատանքը, հարստացնելու նրա բովանդակությունը, ղեկավարման ձևերն ու մեթոդները:

Կուսակցական շինարարություն ձեռնարկը հայերեն երկրորդ հրատարակությունն է, որը նախկինի համեմատ լրացված ու բարեփոխված է: Ցավոք, նկատելի են վրիպումներ ու բացթողումներ, որոնք թարգմանիչ Ս. Ստեփանյանի և խմբագիր Ա. Սարգսյանի անուշադրության հետևանք են:

Վ. Հ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Адрес редакции: 375033. Ереван-33 ул. Барекамутян 59 г.

Խմբագրության հասցեն՝ **375033, Երևան—33, Բարեկամության 59 գ:** Հեռախոսներ՝ գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ 27—25—29, պատ. քարտուղար՝ 27—12—92, պրոպագանդայի և էկոնոմիկայի բաժիններ՝ 27—37—80, կուսակցական կյանք և կուլտուրայի բաժիններ՝ 27—19—80, գրական աշխատողներ՝ 27—60—64:

Հանձնված է շարվածքի՝ 24.1.81—31.1.81: Ստորագրված է տպագրության 12.2.81: ՎՖ 03535: Ֆորմատ՝ 70×108 1/16: Տպագրություն՝ բարձր: 8,4 պայմանական տպ. մամ., 9,4 հրատ. մամ.: Տպաքանակ՝ 16.132: Պատվեր 104

ՀԿԿ Կենտկոմի հրատարակչության տպարան, Ավ. Իսահակյանի փող. № 28:

Типография издательства ЦК КП Армении. 375009, Ереван-9, ул. Исаакяна 28.

ՆՈՐ ԳՐՔԵՐ

Վ. ԲԵԼԻՆՍԿԻ, Ն. ՉԵՐՆԻՇԵՎՍԿԻ, Ն. ԴՈԲՐՈԼՅՈՒԲՈՎ— Ընտիր երկեր: *ՌԴԳ: Ե., «Սովետական գրող» հրատ., 1980:*

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ— Երկերի լիակատար ժողովածու: *Հ. 2: Ե., ԳԱ հրատ., 1980:*

Սոցիալիզմը և մարդու իրավունքը. *Հեղինակային կոլեկտիվ: Ե., ԳԱ հրատ., 1980:*

Հայաստանի կոմունիստական կուսակցության պատմության համառոտ ժամանակագրություն: *«Հայաստան» հրատ., 1981:*

Գ. ԳԱԼՈՅԱՆ— Հերոսական մայիսից՝ հաղթական նոյեմբեր: *«Հայաստան» հրատ., 1980:*

Հ. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ— Մայիսյան ապստամբությունը Կոմինտերնի նյութերում: *«Հայաստան» հրատ., 1981:*

Հ. ՍԻՄՈՆՅԱՆ— Արդի բուրժուական գաղափարախոսության քննադատական ուրվագծեր: *«Հայաստան» հրատ., 1980:*

Մ. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ— Բուրժուական փաղափառնտեսության նորագույն ուղղությունների քննադատությունը: *Ե., «Գիտելիք» հրատ., 1980:*

Լ. ՔԱԼԱՇՅԱՆ— Իրավունքի ու բարոյականության տեսության և պատմության հարցեր: *«Հայաստան» հրատ., 1980:*

ՀՐ. ԹԱՄՐԱԶՅԱՆ— Սովետահայ գրականության պատմություն: *ԵՊՀ հրատ., 1980:*

Վ. ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ— Արհմիությունները աշխատավորության առողջության և հանգստի գործի կազմակերպիչ: *«Հայաստան» հրատ., 1980:*

Մ. ԶՈԲԱՆՅԱՆ— Քաղաքային և գյուղական բնակչության կենսամակարդակի մերձեցումը զարգացած սոցիալիզմի պայմաններում: *«Հայաստան» հրատ., 1980:*

Հ. ՊՈՂՈՍՅԱՆ— Սովետական Հայաստանի բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական կրթությունը 60 տարում: *Ե., «Գիտելիք» հրատ., 1980:*

Շ. ՄԿՐՏՉՅԱՆ— Լեռնային Ղարաբաղի պատմաճարտարապետական հուշարձանները: *«Հայաստան» հրատ., 1980:*

В. И. Ленин, КПСС о контроле и проверке исполнения. В двух томах. Т. I. М., Политиздат, 1980.

Э. ИЛЬЕНКОВ — **Ленинская диалектика и метафизика позитивизма.** Размышления над книгой В. И. Ленина «Материализм и эмпириокритицизм». М., Политиздат, 1980.

Е. ЗАЗЕРСКИЙ, А. ЛЮБАРСКИЙ — **С нами будут миллионы.** М., Политиздат, 1980.

А. АНДРЕЕВ — **Место искусства в познании мира.** М., Политиздат, 1980.

И. КОН — **Дружба.** Этико-психологический очерк. М., Политиздат, 1980.

А. МЕЛЬВИЛЬ — **Социальная философия современного американского консерватизма.** М., Политиздат, 1980.

Р. АЛЕКСЕЕВ — **СССР—ФРГ: прошлое и настоящее. Советско-западногерманские отношения 1955—1980 гг.** М., Политиздат, 1980.

ЛУИЗА ДОРНЕМАНН — **Заседание рейхстага объявляю открытым.** Жизнь и деятельность Клары Цеткин. Пер. с нем. Изд. 2. М., Политиздат, 1980.

В. ПЕТРОВСКИЙ — **В интересах народов всего мира. Борьба СССР на международных конференциях и переговорах за мир, безопасность и предотвращение войны.** М., Политиздат. 1980.

Н. ГНЕЦ, М. ТЕСЕМНИЦИНА, В. ШИШМАРЕНКОВ—**Проблемное обучение в системе марксистско-ленинского образования.** М., Политиздат, 1980.

В. ЕВСЕЕВ — **Партийное воздействие прессы.** Вопросы истории и методологии печати как средства идейного и организационного укрепления КПСС. М., Политиздат, 1980.

Գինը՝ 20 կ.
Индекс 77783

ISSN 0130—8114

Գիտության և տեխնիկայի նորություններ

ՍԱՌԵՑՄԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՄԲ

Մարդիկ, որոնք աշխատում են թթվածնից զուրկ միջավայրում— տիեզերական տարածություններում, հրդեհի ծխի մեջ, ջրի տակ, օգտվում են կյանքի ապահովման հատուկ սիստեմներից։ Ամենից առաջ նրանց անհրաժեշտ է օդի մեծ պաշար։ Մինչդեռ սովորական սուզալողորդների բալոններում գազի խտացված խառնուրդը բավարարում է ընդամենը 30—40 րոպե։ Նոր հնարավորություններ է բացում շնչելու համար օգտագործվող հեղուկ խառնուրդը։ Հեղուկացված օդը 750 անգամ փոքր ծավալ է զբաղեցնում։

Օդեսայի տեխնոլոգիական ինստիտուտի գիտնականներն ստեղծել են ապարատ, որը նախատեսված է մեկուկես, երկու ժամ գործելու համար։ Մասնագետները գտնում են, որ դա դեռ վերջնական սահմանը չէ։ Ինքնավար կրիոգենային ապարատը կապահովի մարդու մեկօրյա և ավելի նորմալ գործունեությունը։

*Նույն ինստիտուտում մշակված մի նորույթ ևս կհետաքրքրի տրանսպորտայիններին։ Դա, այսպես կոչված, մրրկային սառնարանն է, որն օգտագործում է պտտվող գազի բաժանման հետևանքով առաջացած տաք և սառը հոսանքները։ Ագրեգատի համար վտանգավոր չեն վիբրացիան, թեքումները, բարձր ջերմաստիճանը. այն հաջողությամբ բանում է բեռնատարի խցիկում, մարդատար ինքնաթիռներում, ջերմատարներում։ **Խտացրած** օդով գործող նոր սառնարանը չունի ջերմափոխանակման բարդ սարք, քսվող և արագ մաշվող մասեր։*

ՉԻ ՀԱՆԳՉՈՒՄ

Նույնիսկ ուժգին քամին անզոր է հանգցնելու Տոմսկի «Սիբիր» ֆաբրիկայի ստեղծած լուցկին։ Այն կարելի է սուզել ջրով լի բաժակի մեջ, և բոցը մի փոքր կխամրի միայն, սակայն օդում կբոցավառվի նոր ուժով։

«Չհանգչող» լուցկիները կարող են օգտագործել երկրաբանները, շինարարները, նավթագործները, բոլոր նրանք, ովքեր աշխատում են դրսում, տարվա բոլոր եղանակներին, երկրի ճահճոտ, խոնավ վայրերում։

ՊՈԼԻԳՐԱՖԻՍՏ ԿՈՄՊՅՈՒՏԵՐ

*ԳԴՀ-ի պոլիգրաֆարդյունաբերության արտադրանքն արտահանվում է աշխարհի տասնյակ երկրներ։ Դրանց մեծ մասն արդեն արժանացել է պատվո մեդալների։ **1980 թ.** «Պլանետավարիկոնտրոլ» բազմագույն տպագրության մեքենան արժանացել է ոսկե մեդալի։ Նման մեխանիզմն առաջինն է, որ ունի թվածրագրային կառավարման (ԹԾԿ) նեղ մասնագիտացված սիստեմ։ Միկրոպրոցեսորի հիման վրա գործող էլեկտրոնային բլոկը հետևում է արագության ճշգրտությանը և գույների ինտենսիվ մատուցմանը, թղթի վրա գլանի ճնշմանը։ Որակը պայմանավորող բոլոր պարամետրերը կայուն են նույնիսկ մեծ տպաքանակների դեպքում։ Գունային պատշաճ գամայի պահպանման համար նախատեսված է խտաչափ։*

ԹԾԿ-ի խնդիրն է սկզբից ևեթ բացառել խոտանը և դրանով իսկ տնտեսել թուղթն ու ներկը։ Արվում է էտալոնային դրոշմ, և դրա գունային բոլոր հատկանիշներն այնուհետև պահպանվում են էլեկտրոնիկայի հսկողությամբ։ Այսպիսով, կարգավորումն այստեղ լիովին ավտոմատացված է և հարկ չկա տպագրելու մեծ քանակությամբ նմուշներ։

ՄԱՏՆԵՐԸ ԿԱՐՈՂ ԵՆ ՀԱՆԳՍՏԱՆԱԼ

Հայտնի է, թե որքան են հոգնում մեքենագրուհու ձեռքերը, երբ նա մեքենագրում է մեծ տեքստեր։

«Ռոբոտրոն» ֆիրման (ԳԴՀ) յուրացրել է էլեկտրոնային նոր, չափազանց հեշտ բանող գրամեքենաների արտադրությունը։ Մեքենան կառավարվում է փոքրաչափ պրոցեսորով։ Տեքստը մտցվում է էլեկտրոնային հիշողության մեջ, անհրաժեշտության դեպքում այն կարելի է վերարտադրել մի քանի անգամ։ Արագությունը վայրկյանում 40 նիշ է։ Նույնիսկ ամենափորձառու մեքենագրուհին կարող է միայն երազել նման արագության մասին։ Տառերը «դրոշմվում են» գլանիկի վրա, որը, մակույկի նման, «վազում է» ձախից աջ՝ անշարժ տեղադրված գլանի երկարությամբ։ Հատուկ սարքն ամեն անգամ գլանիկն անհրաժեշտ տառով շրջում է դեպի թուղթը, մինչև տողի լրանալը։